Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика

Збірник наукових праць молодих вчених та студентів

2016 рік

Том 2

Міністерство освіти і науки України

Хмельницький національний університет

Факультет економіки і управління

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика

Збірник наукових праць молодих вчених та студентів

Том 2

Хмельницький, 2016

УДК 338:33 (477)
ББК 65.01(4 Укр)

Рекомендовано до опублікування рішенням Вченої Ради факультету економіки і управління
Хмельницького національного університету
протокол № 3 від 23.11.2016 р.

Рекомендовано до опублікування рішенням кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Хмельницького національного університету
протокол № 4 від 16.11.2016 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова редколегії: Хрущ Н. А. – д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Члени редколегії:

Квасницька Р. С. – к.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Форкун І. В. – к.т.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Ларіонова К. Л. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Доценко І. О. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Матвійчук Л. О. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Приступа Л. А. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Технічний секретар редколегії: Доценко І. О. – к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування.

Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : Збірник наукових праць молодих вчених та студентів. Том 2 / ред. кол. : Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та інші (відп. ред. Н. А. Хрущ). –Хмельницький : ХНУ, 2016. – 144 с.

Збірник наукових праць молодих вчених та студентів підготовлено за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції молодих вчених та студентів «Фінансові аспекти розвитку економіки України : теорія, методологія, практика», яка проводилася 15 листопада 2016 р. на базі Хмельницького національного університету.

У збірнику подано статті, що відбивають результати наукових досліджень молодих науковців, магістрантів та студентів за напрямами: державні фінанси в умовах євроінтеграції України, страховий ринок України в глобальному страховому просторі, підходи до управління фінансами суб'єктів господарювання в ринкових умовах, актуальні питання розвитку вітчизняної банківської системи та її роль у забезпеченні економічної стабільності держави, сучасні тенденції розвитку фінансового ринку України, загальні проблеми економіки

Автори погоджуються з правом розміщення статей у збірнику наукових праць молодих вчених та студентів в електронному вигляді на офіційному сайті кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету та форумі конференції, за адресами: http://www.fbs.km.ua та http://innet-forum.fbs.km.ua.

Хмельницький національний університет, 2016

1. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

ГЕЛИК М. М., ФОРКУН І. В.

МІНІМАЛЬНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК СОЦІАЛЬНА ГАРАНТІЯ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ……..... 11

ГОЛИК Т. М., ФОРКУН І. В.

ОПТИМІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ В УКРАЇНІ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ…….... 12

МАЄВСЬКА К. О., ГОРДЄЄВА Т. А.

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У 2016 РОЦІ…….. 14

ПИЛИПИШИНА І. І., НОСКОВСЬКА А. Б., ДЗЮБА О. М.

СТЯГНЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ……..... 16

РЕКА А. М., ПАНАСЮК В. Ю., КОПЧИКОВА І. В.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ……..……..... 17

СМЕТАНА О. Ю., ДОЦЕНКО І. О.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ

ОХОРОНИ ЗДОРОВ’Я В УКРАЇНІ……. 19

2. Страховий ринок України в глобальному страховому просторі

ВОЛОВНІК І. В., АНТОНЮК П. П.

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ОБОВ’ЯЗКОВОГО СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ

ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ НАЗЕМНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ……...……. 22

ГЕНЗЕРА О. О., ХРУЩ Н. А.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ…….. 23

ДЗЮБА В. І., АНТОНЮК П. П.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ……...…. 27

ПАЛАМАРЧУК О. Й., ХОРВАТОВА О. О.

СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЕКОЛОГІЧНЕ ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ……...….. 29

СИДОРЧУК Н. М., СТЕЦЕНКО Н. А.

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНОМУ СТРАХОВОМУ ПРОСТОРІ……...……. 30

СОРОКА Л. О., ГРИГОРУК П. М.

ОГЛЯД МОДЕЛЕЙ СТРАХОВОГО РИНКУ……...……...…… 32

ХМЕЛЬНИЦЬКА В. Ю., КСЬОНДЗ С. М.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ НАЗЕМНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОЛІСУ……...……...……. 33

ЧУГАЄВ М. М., МАТВІЙЧУК Л. О.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ОБОВ’ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ……...……...……. 35

3. Підходи до управління фінансами суб’єктів господарювання в ринкових умовах

БАЮН В. В., ПРИСТУПА Л. А.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПРИБУТКУ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ЩОДО ЙОГО ТРАКТУВАННЯ…. 38

ГЕЛИК М. М., ГОЛИК Т. М., ДОЦЕНКО І. О.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ……...……...……...…..…. 39

ЗАВАДЕНКО Н. І., МАЦЕДОНСЬКА Н. В.

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ…….…. 41

ІВАНОВ О. В., ПРИСТУПА Л. А.

ПРИБУТКОВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ……...……...…..….. 43

КУШНІР В. О., ПОЛОЗОВА В. М.

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА……...…..….. 44

ОХРИМЕНКО Ю. Б., КОЦЕРУБА Н. В.

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА……...…….…….. 45

СВЯТА В. М., ІЖЕВСЬКИЙ П. Г.

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ…….. 48

СОБКО О. В., ПРИСТУПА Л.А.

ЛІЗИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА…….. 51

СУХОРУКОВ Г. Г., ГОНЧАРОВА В. О.

ПРО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ФІКТИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО» …….. 52

ТАРАСЮК М. В., КВАСНИЦЬКА Р. С.

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ……...……...……. 54

ЮРЧЕНКО Г. Г., КОЦЕРУБА Н. В.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА……...……..…... 56

ЮРЧЕНКО Г. Г., МИРОНЮК В. Г., АВГУСТОВА О. О.

CVP-АНАЛІЗ ЯК ЗАСІБ ВИЗНАЧЕННЯ ТОЧКИ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА…….…….….. 57

ЯЩИШИНА І. С., ГАРБАР В. А.

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ЙОГО ЕФЕКТИВНІСТЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ……...……..…....….. 59

4. Актуальні питання розвитку вітчизняної банківської системи та її роль у забезпеченні економічної стабільності держави

БОГАЧ В. О., ХРУЩ Н. А.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ…..……....….. 62

ВОЛОВНИК І. В., ОЛІЙНИК А. В.

ІНСТРУМЕНТИ АНТИКРИЗОВОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ……...……...……..….. 63

ГОМОНЮК С. С., БЕЗВУХ С. В.

ВИТРАТИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В 2013-2015 РОКАХ: СТАН ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ……...……...……...……. 66

ГРИГОРЧУК А. А., ХРУЩ Н. А.

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ..……..... 69

КАВЕЦЬКА Ю. Ю., ЛАРІОНОВА К. Л.

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ……...……..……. 70

КОНДРАТЮК В. А., ЛАРІОНОВА К. Л.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ……..……. 72

МАКСИМИШЕНА К. О., ОЛІЙНИК А. В.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ……..……...…. 74

МАРТИНЮК А. М., ОЛІЙНИК А. В.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ІНСТРУМЕНТИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ…... 77

ОЛІПЕР Р. С., ХРУЩ Н. А.

ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ…….…. 79

ОХОТНІК А. В., ГРИГОРУК П. М.

БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ……..……....…. 81

НОРІК Л. О.

ВИКОРИСТАННЯ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ В ПРОЦЕСІ АНАЛІЗУ НАДІЙНОСТІ БАНКА…….…...…. 83

ПЕЧАЙКО О.С., БЕЗВУХ С. В.

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ……...……..……. 85

ПОТАПЧУК В. А., КОСТОГРИЗ В. Г.

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ……...……. 88

САВЕНКО М. С., ТРУДОВА М. Є.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖБАНКІВСЬКОГО ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ…. 89

СІКОРСЬКА Ю. В., ДОЦЕНКО І. О.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ……...……..…..…. 91

СКРИПНИК А. О., ЛАРІОНОВА К. Л.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БАНКУ……..……..…. 93

5. Сучасні тенденції розвитку фінансового ринку України

БОГАЧ В. О., КВАСНИЦЬКА Р. С.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІ……. 96

ГАЛЕЦЬКА К. В., СТЕЦЕНКО Н. А.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ…….……... 97

ЗАДВОРНИЙ О. О., ДОНЧЕНКО Т. В.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ……...……..…..…. 99

КОРСАКОВА О. С.

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ……..……..…. 101

КУДРИК О. І., ДАЛЄВСЬКА Т. А.

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ……...……..….... 103

ЛЕВАНДОВСЬКА К. В., ДАЛЄВСЬКА Т. А.

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ……..……... 105

ПЕТРИЧЕНКО Г. С., НЕТРЕБЧУК Л. О.

КРЕДИТНИЙ БРОКЕРИДЖ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ.. 107

СВІДЗІНСЬКА Т. О., КОШОНЬКО О. В.

СУЧАСНИЙ СТАН ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ... 109

6. Загальні проблеми економіки

BATYTSKA A., DEMYANCHUK O.

PROBLEMS OF EXTERNAL LABOUR MIGRATION OF THE UKRAINIANS……..……. 111

БАЛЬОХА А. О., ГРУШЕВИЦЬКА А. Б.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ……...……. 113

БОГДАНЮК М. В., ШУМКОВА А. Ю., КОПЧИКОВА І. В.

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ДОСТОВІРНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ..115

БОГДАНЮК М. В., ШУМКОВА А. Ю., КРУПЕЛЬНИЦЬКА І. Г.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ……...……. 116

БОРУСЕВИЧ Х. Ю.

ПРИРОДА ПОХОДЖЕННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ……...……. 118

ВОВК А. П., КУЛЬГАНІК О. М.

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЮНЕСКО В ГАЛУЗІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ……. 120

ВОЙЦЕШУК А. О., ЖЕЛІХОВСЬКА М. В.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОДІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ…. 122

ДІДИК В. М., ГРУШЕВИЦЬКА А. Б.

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РЕКЛАМНОГО БІЗНЕСУ…….. 123

ЄМБЕРГЕНОВА К. Р., КОНОВАЛ В. В.

СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНИХ АВІАЦІЙНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ…….. 125

КОНОВАЛ В. В.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ РОЗВИТКУ ПАСАЖИРСЬКИХ АВІАЦІЙНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ.... 127

ЛАГДАН А. В., КРУПЕЛЬНИЦЬКА І. Г.

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ……...…….. 129

НАЗАРЕНКО Г. В.

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДОСТУПНОСТІ ПРОДОВОЛЬСТВА…….. 130

ПОГУЦА М. Ю., ГОНЧАРОВА В. О.

ПРО ПРАВОВІ ТА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ЧИННИКИ ДЕОФШОРІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ…….….. 133

РОЖИЦЬКА О. С., МИХАЛЬЧИК С. О.

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ……...….... 134

САЕНКО В. Г.

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ СПОРТИВНОГО БИЗНЕСА…….……... 136

САЛЬНИКОВА Т. В.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ……..…..…... 138

ЧОРНА Л. М., НАСТЕНКО М. М.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ….. 140

1. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Гелик М. М., Форкун І. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

МІНІМАЛЬНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК СОЦІАЛЬНА ГАРАНТІЯ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Актуальність дослідження. В усіх сферах суспільного життя вагоме значення посідає розвиток соціальної сфери та її фінансування. Найважливішим пріоритетом соціально-економічної політики України є підвищення рівня та якості життя громадян, їхньої соціальної захищеності [4]. Це здійснюється шляхом підвищення заробітної плати в Україні. Принципово важливим і діючим інструментом державного регулювання оплати праці є встановлення розміру мінімальної заробітної плати.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями, які пов'язані із соціальною сферою та заробітною платою, факторами впливу на зростання розміру заробітної платив Україні досліджувались у працях багатьох науковців таких, як О. А. Бугуцького, В. І Герасимчука, Д. Ф. Крисанова, М. Ф. Соловйова, О. В. Кільова та ін. Але питання організації стимулювання зумовлю необхідність детальнішого аналізу, особливо в реаліях сьогодення.

Метаю даної статті є дослідження впливу зростання мінімальної заробітної плати на бюджет України.

Виклад основного матеріалу. Основним джерелом фінансування соціального захисту населення є державний бюджет. Бюджет, як внутрішній засіб управління уряду, забезпечує вибір оптимального способу витрачання коштів. За Бюджетним кодексом України до видатків, з що здійснюються з нього, належать видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Головним розпорядником коштів Державного бюджету України щодо соціального захисту населення є Міністерство соціальної політики України.

В аспекті вивчення проблеми державного фінансування соціальних гарантій важливим є дослідження структури соціальних видатків державного бюджету. Відповідно до Бюджетного Кодексу видатки державного бюджету – це кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених державним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум. У їхній структурі найбільшу частину становлять видатки на соціальний захист і забезпечення: науку.

Таблиця 1

Співвідношення видатків на соціальний захист до державного бюджету України [2]

Показник	2013 рік	2014 рік	2015 рік
Розмір державного бюджету (тис грн.)	287 607 749,2	299 616 848,1	40 931 412,6
Видатки державного бюджету на соціальний захист та забезпечення (тис грн.)	88 547 278,7	80 558 241,8	103 700 933,7
Питома вага, %	21,9	18,7	18,0

Як видно з табл.1 сума видатків на соціальний захист населення протягом 2013 - 2015 років зросла, хоча питома вага їх зменшилась на 3, 9 %, але вони займають найбільшу питому вагу.

Ресурси державного бюджету спрямовувались, у першу чергу, на фінансування основних захищених статей бюджету, зокрема заробітної плати з нарахуваннями, грошового забезпечення військовослужбовців, пенсій, стипендій, придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів тощо.

На сьогоднішній день розмір мінімальної заробітної плати встановлюється Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України при прийнятті Державного бюджету. Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» розмір заробітної плати станом на 1 травня становить 1450 грн., а з 1 грудня становитиме 1600 грн. на місяць. Мінімальна заробітна плата встановлюється у розмірі не нижчому за вартісну величину межі малозабезпеченості в розрахунку на працездатну особу, тобто в основу розрахунку розміру мінімальної заробітної плати покладено розмір прожиткового мінімуму [1].

Як відомо, 26 жовтня Уряд анонсував підвищення у 2017 році мінімальну заробітну плату до 3200 грн. Відповідно вперше за роки незалежності розмір мінімальної зарплати зрівняється з прожитковим мінімумом для працездатних осіб. Приміром, у вересні 2015 року після чергового підвищення соцстандартів мінімальна зарплата складала лише 47,3% прожиткового мінімуму, у травні 2016-го – 47,7%. Якщо у січні 2014 р. співвідношення мінімальної та середньої заробітних плат становило 38,5 %, то у травні 2016 р. – 29,1 %. Мляве зростання соціальних стандартів виштовхувало все більше працюючих українців за межу бідності, звужувало споживчі можливості населення. Тому Уряд запропонував Верховній Раді розглянути три новації. По-перше, одразу вдвічі підвищити мінімальну зарплату. По-друге, встановити 1-й тарифний розряд єдиної тарифної сітки у розмірі 1600 грн. По-третє, скасувати прив'язку розрахунку посадових окладів до мінімальної зарплати. Таким чином, прибирається ситуація встановлення невиправдано високих зарплат для деяких груп держслужбовців, відновлюється соціальна справедливість [3].

Таке рішення уряду має як свої плюси, так і мінуси. Однозначно можна сказати лише те, що для державного бюджету це виклик.

З одного боку, реалізація цієї ідеї потребуватиме дуже чималих видатків на виплату заробітних плат працівникам бюджетної сфери. З іншого — частково це буде компенсовано за рахунок надходжень від податку на доходи фізичних осіб (в основному, звичайно, до місцевих бюджетів, що також можна вважати позитивом) і відрахувань до Пенсійного фонду від ЄСВ, що мало би вплинути на зростання пенсій і/або скорочення бюджетного фінансування пенсійного забезпечення.

Рішення про різке підвищення мінімальної заробітної плати також позитивно вплине на витрати держави на субсидії, бо після такого підвищення одержувачів субсидій на оплату житлово-комунальних послуг стане у кілька разів менше (оформлення субсидій залежить від доходу).

Щодо мінусів для державного бюджету, то вони проявляться пізніше. Це зростання показників інфляції та поглиблення тінізації заробітних плат, оскільки не всі роботодавці будуть готові на таке різке підвищення зарплат у приватному секторі. Крім того, відв'язка мінімальної заробітної плати від прожиткового мінімуму означатиме, що доходи зростуть у працюючих осіб, а от соціальні виплати, які залежать від прожиткового мінімуму, залишаться незмінними або будуть підвищуватися відповідно до закладених у держбюджеті показників.

Висновки. Найважливішим напрямом соціально-економічної політики уряду та держави повинно бути досягнення стійкої позитивної динаміки добробуту населення на основі підвищення заробітної плати, прожиткового мінімуму працюючого населення. Мінімальна заробітна плата виступає в ролі державної соціальної гарантії, обов'язковою на всій території України для установ і організації. Щодо змін які чекають на українців в 2017 році, то з плюсів варто відзначити все-таки зростання доходів для працюючих громадян, зокрема працівників бюджетної сфери, а серед мінусів — невизначеність щодо соціального захисту.

Література

1. Про державний бюджет України на 2016 рік: [Закон України від 20.10.2016р. № 928-VIII] – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua
2. Статистичний збірник: «Бюджет України 2015». – Київ. – 2016. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua
3. Урядовий портал. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua
4. Форкун І.В. Рівень та якість життя – інтегровані показники соціально-економічного розвитку країни / І. В. Форкун, В. В. Долобанько// Вісник ХНУ. – 2012. – № 2. Т.2, С. 61-64.

Голик Т. М., Форкун І. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОПТИМІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ВИДАТКІВ В УКРАЇНІ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність дослідження. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [1], прагнення набуття повноправного членства в угрупованні потребує від нашої країни розбудови інституційного середовища, яке б відповідало європейським нормам. Починаючи з 2006 року, зростання соціальних виплат та мінімальної заробітної плати відбувалося темпами швидшими за темпи зростання ВВП. Внаслідок чого спостерігається стала тенденція недофінансування більшості цільових державних програм, зростання дефіциту державного бюджету (в основному за рахунок соціальних виплат), розпорошення державних фінансів та низької їх ефективності.

Події останніх років, анексування Криму, ведення воєнних дій у Донецькій та Луганській областях, закриття російського ринку та часткове закриття ринків країн-членів Митного союзу змушують погіршувати навіть песимістичні прогнози щодо наповнення державного бюджету не тільки у другій половині поточного року, але й у наступному році. Отже, напередодні активної фази бюджетного процесу постає об'єктивна необхідність дослідити особливості функціонування бюджету в країнах ЄС, а також вивчити, яким чином забезпечується цільове спрямування фінансових ресурсів та досягнення поставлених цілей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Всебічному вивченню проблем формування та ефективного використання бюджетних коштів присвячено цілу низку наукових праць як вітчизняних науковців, так і закордонних. У вітчизняній науковій літературі тривалий час точиться дискусія довкола питань перерозподілу бюджетних ресурсів, міжбюджетних відносин, зменшення бюджетного дефіциту, ефективного та раціонального використання бюджетних коштів. Зокрема цим проблемам присвячено праці В. Базилевича, З. Варналія, Т. Єфіменко, А. Кондрашихіна, І. Лютого, М. Мниха, Ц. Огонь та інші. Водночас, періодичність бюджетного процесу, висока макроекономічна динаміка та підписання угоди між Україною та ЄС, глибинні трансформаційні процеси останніх місяців, воєнні дії та фактичне руйнування промисловості у Донецькій та Луганській областях надають нового значення цій проблемі і потребують додаткового вивчення.

Мета статті є дослідження частки видатків державного сектора в економіці України та країн ЄС, а також дослідження ефективності їх урядування для проведення відповідних заходів з оптимізації.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі функціонування державного бюджету, а саме його

видатковій частині, слід віддати не аби яку перевагу досвіду функціонування бюджетів країн європейського союзу, адже наше євроінтеграційне спрямування цього вимагає. Констатуючи сьогоднішні факти – Україна входить до десяти країн з найвищою у світі часткою видатків державного сектора у ВВП (рис. 1).

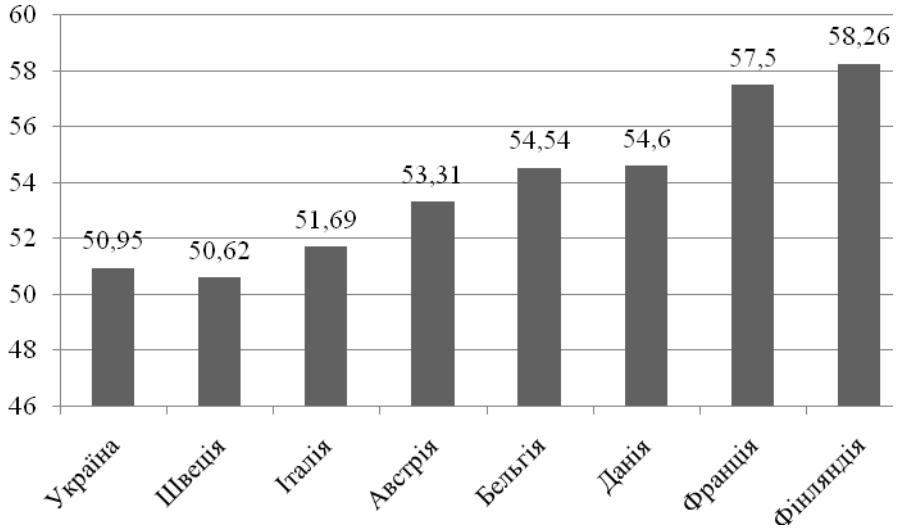

Рис. 1 – Частка сукупних видатків держсектора у ВВП у 2015р., %
[розроблено за даними МВФ, Світовий банк]

Частка сукупних видатків держсектора України у ВВП станом на 2015р. знаходиться на рівні 50,95%, що на 8,01% менше ніж у Фінляндії та ряду інших країн ЄС, та на 0,33% більше ніж у Швеції. Виникає запитання: чому з таким незначним відривом від цих країн наша видаткова політика державного бюджету не забезпечує належного розвитку економіки, як, наприклад, у країнах ЄС, куди ми так прагнемо ввійти. Можливо її потрібно оптимізувати? Щоб відповісти на дане питання розглянемо рис. 2.

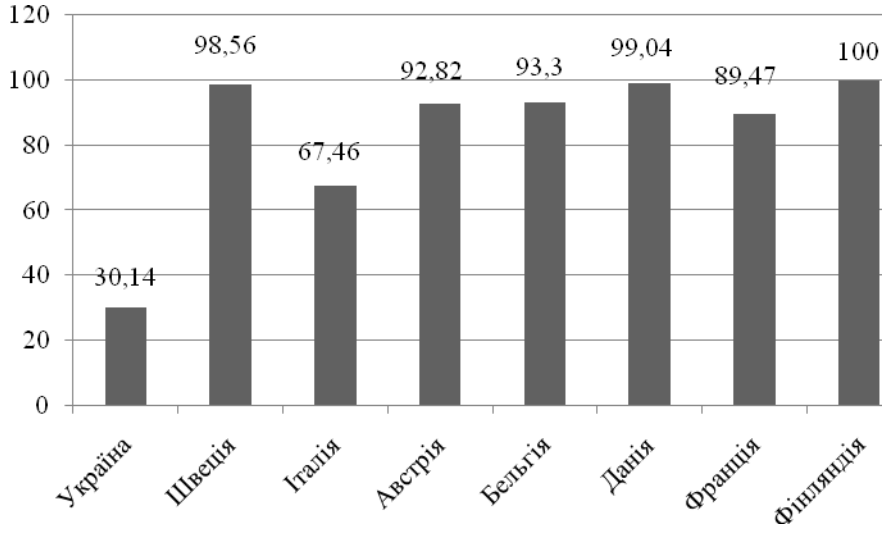

Рис. 2 – Ефективність урядування за 2015р. у %
[розроблено за даними МВФ, Світовий банк]

Аналізуючи рис. 2, можна сказати, що інституційна спроможність українського державного апарату ефективно розпоряджатися наявними ресурсами є низькою. Так, ефективність урядування України складає 30,14%, що становить значний відрив із Швецією на 68,42%, Італією 37,32%, Австрією 62,68, Бельгією 63,16 %, Данією 68,9%, Францією 59,33, Фінляндією 69,86%. Тобто навіть у міжнародних рейтингах ефективності державного управління Україна посідає дуже низькі місця.

За останні 20 років було проведено багато досліджень щодо впливу державних видатків на економічне зростання, проте вони не дали однозначної відповіді про оптимальний розмір державного сектора, оскільки є багато факторів, які визначають рівень державних видатків і темпи економічного зростання у конкретній країні чи регіоні.

Є значне географічне розмежування в оптимальних обсягах державного сектора. Для США, які мають великий масив даних для дослідження, оптимальним рівнем державних видатків визначено приблизно 20% ВВП, а от для європейських країн середнім оптимальним обсягом державного сектора було визначено діапазон від 36% до 42% ВВП[2]. Для групи країн ЄС виявилося, що 10 % відхилення від оптимального рівня державних видатків означає скорочення темпів зростання ВВП на 2,1 % [3].

Усі інші країни з високим рівнем державних видатків – це розвинені країни з дуже розвиненими державними інституціями в коло яких Україна не входить.

Зі зростанням добробуту населення державний сектор стає багатшим і має більшу спроможність розширювати соціальні програми, що безпосередньо збільшує загальний обсяг державних видатків. Процеси глобалізації та збільшення відкритості економіки вимагають потужнішого державного сектора, щоб була можливість згладжувати зовнішні шоки. У тих країнах, де політична система управління представлена парламентом та коаліційними урядами, державний сектор, як правило, є більшим, ніж у країнах, де влада централізованіша (сильна президентська влада чи парламент із більшістю, представленою однією партією).

Висновки. Очевидними варіантами дій у цьому випадку є або підвищення інституційної спроможності держави, або зниження частки державних витрат у ВВП, або (найбажаніше) комбінація цього. Альтернативними підходами до економічної політики у такій ситуації можуть бути:

– швидке скорочення державних видатків до оптимального рівня у 37% від ВВП протягом одного-двох років. Враховуючи великий розмір потрібної для цього фіскальної консолідації, такий підхід вимагає часткової або повної відмови від участі держави у певних сферах діяльності (децентралізацію): наприклад, скасування субсидій підприємствам, обмеження прав на безплатну вищу освіту й медицину для заможних та забезпечених категорій громадян, скорочення соціальних та пенсійних видатків для таких категорій громадян тощо;

– повільне скорочення видатків до оптимального рівня у 37% від ВВП за рахунок гальмування темпів їх підвищення, які мають бути нижчими за темпи зростання номінального ВВП;

– підтримання стабільно високого рівня державних видатків та зосередження на підвищенні інституційної спроможності.

За інших рівних умов найкращих результатів можна досягти за умови швидкого скорочення державних видатків уже в 2016 році до їхнього оптимального рівня у 37% від ВВП. Це дозволило б прискорити середньорічне зростання ВВП у 2016-2020 роках на 1,2-1,8% порівняно з поточним прогнозом МВФ.

Література

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони. [Електронний документ]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535
2. Pevcin P. 2015. Does Optimal Sizeof Government Spending Exists? [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://soc.kuleuven.be/io/egpa/fin/paper/slov2015/pevcin.pdf
3. Magazzino C. And Forte F. 2015. Optimal Sizeof Governmentand Economic Growthin EU-27 [Електронний ресурс] – Режим доступу:https://mpra.ub.uni-muenchen.de/26669/

Маєвська К. О., Гордєєва Т. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У 2016 РОЦІ

Актуальність дослідження. Підвищення ефективності використання державних фінансів , яке має вирішальне значення для економічного розвитку України та суспільного добробуту, а також виконання завдань, передбачених планом дій Україна – ЄС, можливо досягти, зокрема, шляхом системного вдосконалення діяльності органів державного і комунального сектору через підвищення ефективності державного фінансового контролю. Відповідає за реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю спеціальний орган – Державна аудиторська служба України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розроблення теорії і методології державного фінансового контролю досліджуються в публікаціях І.В. Басанцова, В.М. Карпова, Л.А. Савченко, І.Б. Стефанюка, В.К. Симоненка та інших. Проте значущість і багатогранність проблем, що постали на часі, потребують продовження наукових досліджень у цих сферах.

Мета статті. Метою даної статті є аналіз результатів контрольної діяльності Державної аудиторської служби України у сфері державних фінансів протягом І півріччя 2016 року.

Виклад основного матеріалу. Органи Державної аудиторської служби України здійснюють незалежний державний фінансовий контроль від імені Уряду [1]. Діяльність Державної аудиторської служби України та її територіальних органів спрямовується на реалізацію державної політики у сфері фінансового контролю з метою забезпечення належного рівня фінансово-бюджетної дисципліни в державі. Зазначена робота протягом січня - червня 2016 року проводилась відповідно до вимог, визначених законами України, нормативно-правовими актами

Президента та Уряду[2].

Протягом І півріччя 2016 року проведено загалом 1300 контрольних заходів (зокрема, серед них 871 планова та 382 позапланових ревізій та перевірок), з яких 1200 ревізій певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності та перевірок державних закупівель. Порушення фінансово-господарської дисципліни було виявлено на 1100 об'єктах перевірки. Загалом протягом січня-червня 2016 року в ході контрольних заходів встановлено факти проведення з порушенням законодавства операцій по виділенню бюджетних коштів на суму майже 25,3 млн грн, з якої по порушеннях з коштами державного бюджету – 13,6 млн. грн., з коштами місцевих бюджетів – понад 11,7 млн. гривень [3].

Завдяки вжитим заходам відшкодування порушень, допущених при виділенні бюджетних коштів, протягом звітного періоду забезпечено на рівні 40,1 %, або більше 10,1 млн. грн. з виявлених. Загалом протягом січня - червня 2016 року на майже 1100 підприємствах, в установах і організаціях усіх форм власності виявлено порушення, які призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, на загальну суму майже 1,6 млрд. грн., з них при використанні державних ресурсів - на суму майже 1,3 млрд. грн., комунальних ресурсів – на суму 286,7 млн. гривень. Відсотковий розподіл зазначених порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів держави, наведено на рис. 1.

Питома вага загального обсягу порушень, пов'язаних з недотриманням вимог законодавства при виділенні бюджетних коштів (40,7 %), припадає на порушення в частині зайвого виділення юридичним особам дотацій/субвенцій з бюджету внаслідок завищення відповідних розрахунків. Так, за січень-червень поточного року загальний обсяг виявлених таких порушень склав понад 10,3 млн. грн., з них більше 94 % – порушення з коштами державного бюджету.

Найбільші суми таких порушень встановлено під час контрольних заходів, проведених ДАСУ в Дніпропетровській області (понад 7,2 млн. грн.), в Запорізькій області (968,7 тис. грн.), Тернопільській області (710,4 тис. грн.), Волинській області (606,4 тис. грн.). Відшкодування таких порушень у січні-червні 2016 року ,було забезпечено на суму 473,0 тис. грн., що становить 4,6 % від виявлених.

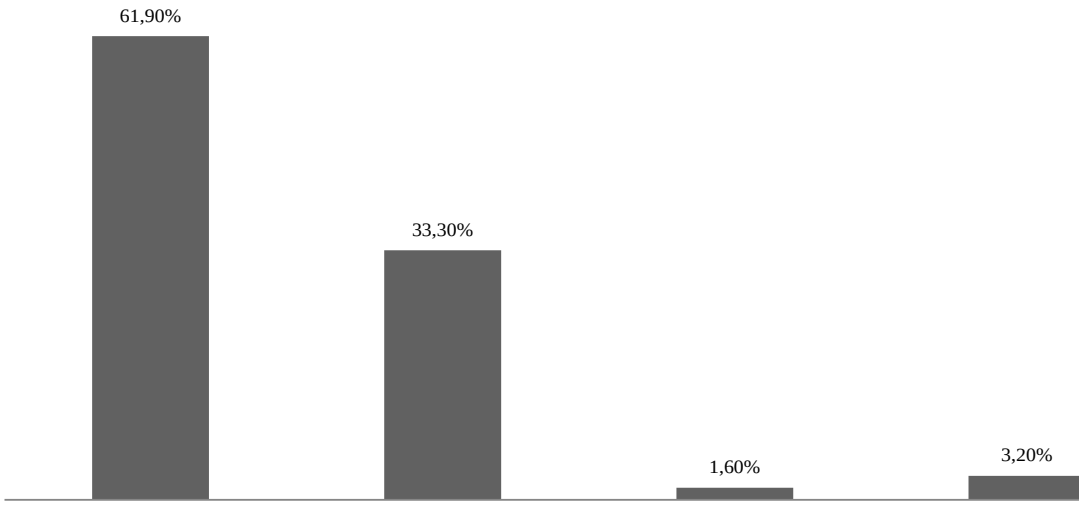

Рис. 1 – Структура порушень, виявлених Держаудитслужбою України у І півріччі 2016 р.

Відшкодування і поновлення незаконних, нецільових витрат та недостач державних і комунальних ресурсів забезпечено на загальну суму 264,73 млн. грн. За результатами проведених органами Державної фінансової інспекції України контрольних заходів застосовано фінансові санкції до порушників фінансово-бюджетної дисципліни: у 89 випадках призупинено бюджетні асигнування, у 714 – зупинено операції з бюджетними коштами. Також за результатами державного фінансового контролю застосовано заходи впливу до порушників законодавства про бюджетну систему – зменшено бюджетні призначення/асигнування 72 розпорядникам бюджетних коштів на загальну суму понад 25,5 млн. гривень.

Також, непоодинокими є факти виділення бюджетних коштів одержувачам внаслідок завищення потреби у бюджетних асигнуваннях, або ж взагалі при її відсутності. Загальний обсяг виявлених таких порушень за І півріччя звітного року становив понад 10,1 млн. грн., з яких забезпечено відшкодування близько 5,6 млн. грн., або 55,4 % від виявлених. Водночас, органами Держаудитслужби встановлюються окремі випадки завищення потреби в бюджетних коштах, яку не було профінансовано. Протягом звітного періоду такі факти виявлено загалом на суму понад 120,7 млн. грн., з якої забезпечено усунення 797,9 тис. грн., або 0,7 %. При цьому, основна питома вага загального обсягу порушень щодо завищення потреби в бюджетних коштах, яку не було профінансовано (99,2 %), стосується завищення в кошторисі потреби у бюджетних коштах, яких виявлено на суму понад 119,7 млн. грн.

За результатами державного фінансового контролю в межах наданих повноважень органами Держаудитслужби вживаються заходи щодо притягнення до відповідальності осіб, винних у допущених порушеннях,

а також направляються відповідні вимоги та розробляються рекомендації, які спрямовані на забезпечення дотримання об'єктами контролю належного рівня фінансово-бюджетної дисципліни та законності і ефективності використання фінансових ресурсів бюджетів усіх рівнів. В рамках належного реагування, з метою вжиття відповідних заходів до порушників фінансової дисципліни органами Держаудитслужби до правоохоронних органів у звітному періоді передано 650 матеріалів ревізій та перевірок. У свою чергу, правоохоронними органами у січні – червні 2016 року за матеріалами проведених контрольних заходів розпочато 364 досудові розслідування. За результатами контрольних заходів за січень-червень 2016 року направлено до суду 106 протоколів про адміністративне правопорушення за порушення бюджетного законодавства (ст. 164-12 КУпАП). До адміністративної відповідальності за порушення бюджетного законодавства (ст. 164-12 КУпАП) у звітному періоді притягнуто 47 посадових осіб об'єктів контролю, а загальна сума накладених адміністративних стягнень становила понад 32,8 тис. грн.

За результатами контрольних заходів, якими виявлені порушення чинного законодавства, керівниками центральних і місцевих органів влади, підприємств, установ та організацій прийнято майже 1200 управлінських рішень. У звітному періоді Держаудитслужбою та її територіальними підрозділами проведено 11 ревізій і 10 державних фінансових аудитів виконання місцевих бюджетів та 14 державних фінансових аудитів виконання бюджетних програм, якими встановлено низку недоліків і порушень, що негативно впливають на повноту формування бюджетів та не забезпечують належної ефективності витрачання бюджетних ресурсів.

Висновки. Відповідно до завдань, поставлених перед Держаудитслужбою, її органи протягом І півріччя 2016 року у межах своїх повноважень проводили контрольні заходи з питань законності та ефективності використання коштів державного та місцевих бюджетів, стану збереження державного і комунального майна.

Аналіз показав, що спостерігається тенденція до зменшення загальної величини перевірених, що пов'язано з процесами роздержавлення власності. Кількість підприємств, в яких виявлено фінансові порушення відповідно теж зменшилось, хоча їх частка у загальній кількості перевірених підприємств загалом зросла, що свідчить про певне зменшення фінансової дисципліни. Структура виявлених правопорушень органами ДАСУ у зазначений період в основному залишалась незмінною. Динаміка виявлених та усунутих органами ДАСУ фінансових порушень має тенденцію до стрімкого зростання, що свідчить про ефективність роботи Державної аудиторської служби України.

Література

1. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України [Постанова КМУ від 03.02.2016 року № 43] –[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF
2. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні [Закон України від 26.01.1993. №2939-XII] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-12
3. Офіційний веб-сайт Державної аудиторської служби України. –[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dkrs.gov.ua

Пилипишина І. І., Носковська А. Б., Дзюба О. М.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

СТЯГНЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Актуальним питанням в Україні вже багато років поспіль є встановлення оптимальних норм оподаткування. Податки відіграють важливу роль, оскільки вони використовуються не лише як джерело для наповнення бюджету, але й як важливий засіб для фінансового регулювання економіки.

У кінці 2015 року Верховна рада України прийняла чимало нових законів, які вплинули на податкову реформу. Передбачено скорочення кількості податків та зборів з 22 до 9. До загальнодержавних податків віднесено: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито. Місцевими податками визначено: податок на майно; єдиний податок. Також, варто відмітити, що збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності скасовано.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання особливостей справляння окремих податків та зборів відображено в працях Н. Павліхи, А. Бережної, Л. Мельник, Ю. Артеменка, А. Швець та ін.

Мета статті. Метою написання даної роботи є відображення недоліків, що виникають при стягненні транспортного податку.

Виклад основного матеріалу. Окремі із запроваджених податків було об'єднано. В результаті реформування, податок на майно включає: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, земельний податок та транспортний податок [1, с. 166].

Суттєвих змін зазнав транспортний податок. Особливості його адміністрування визначаються ст. 267 Податкового кодексу України.

Платниками транспортного податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі. Об'єктом оподаткування є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить

понад 750 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року [2].

Згідно пункту 267.4 статті 267 Кодексу ставка транспортного податку встановлюється з розрахунку на календарний рік у розмірі 25000 гривень за кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування.

Транспортний податок сплачується:

а) фізичними особами – протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення–рішення;

б) юридичними особами – авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, що наступає за звітним кварталом, які відображаються в річній податковій декларації.

Обчислення суми податку з об'єкта оподаткування фізичних осіб здійснюється контролюючим органом за місцем реєстрації платника податку. Податкове повідомлення–рішення про сплату суми податку та відповідні платіжні реквізити надсилаються платнику податку контролюючим органом за місцем його реєстрації до 1 липня року базового податкового періоду.

Органи внутрішніх справ зобов'язані до 1 квітня 2015 року подати контролюючим органам за місцем реєстрації об'єкта оподаткування відомості, необхідні для розрахунку податку [2]. Проте існують певні неточності. Вартість автомобіля визначається виходячи з марки, моделі, року випуску, типу двигуна, об'єму циліндрів двигуна, типу коробки переключення передач, пробігу легкового автомобіля. Проте, слід зауважити, що не враховуються такі показники, як внутрішнє оздоблення автомобіля (матеріал сидінь, аудіосистема тощо), що значною мірою здійснює вплив на вартість транспортного засобу. Податковий кодекс зазначає, що у випадку виявлення розбіжностей між даними, що надають контролюючі органи та даними, що надає платник податку на підставі оригіналів відповідних документів, контролюючий орган може здійснити перерахунок суми податку і надає платнику нове податкове повідомлення–рішення. Що ж стосується попереднього податкового повідомлення–рішення, то слід зазначити, що воно вважається скасованим (відкликаним). Тобто, автовласникам дається можливість довести, що вартість автомобіля не перевищує критичної для цього податку суми. В такому випадку це дасть змогу не платити транспортний податок.

Ще одна недоробка – розрахунок розміру податку, виходячи з потужності автомобіля. Вважається, що транспорт з великою потужністю сильніше руйнує дорожнє покриття, а значить, і платити за нього потрібно більше, проте це не зовсім відповідає дійсності, оскільки старі машини не можуть їздити так швидко, як нові. Цей момент при формуванні суми податку не береться.

Платниками податків визначено власників легкових автомобілів з певними критеріями – як фізичних, так і юридичних осіб, в той же час фактично власником подібних автомобілів можуть бути держава, органи місцевого самоврядування, неприбуткові організації, а жодних пільг для них на даний момент не визначено.

Порушення принципу пропорційності та справедливості при визначені часового терміну оподаткування за умови оподаткування легкового автомобіля неповного базового податкового року. Податковим кодексом визначено наступне: «Щодо об'єктів оподаткування, придбаних протягом року, податок сплачується фізичною особою–платником починаючи з місяця, в якому виникло право власності на такий об'єкт. Контролюючий орган надсилає податкове повідомлення–рішення новому власнику після отримання інформації про перехід права власності». Проте при придбанні автомобіля, наприклад, в останній день будь–якого місяця, платника змушуватимуть сплачувати податок пропорційно місячним термінам, тому буде мати місце переплата [3, с. 135].

Висновки. Отже, останні зміни в майновому оподаткуванні транспортних засобів, хоч і мають суттєві покращення, порівняно з 2015 роком, все одно містять певні прогалини.

Література

1. Поколодний В. В. Податкові новації 2015 року / В. В. Поколодний, О. В. Поколодна, Я. В. Камаєва // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. – №50. – С. 165–168

2. Податковий кодекс України, затверджений Верховною Радою України від 02.12.2010р. № 2755–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua

3. Куришко О. О. Транспортний податок: суперечності адміністрування / О. О. Куришко // Ключові проблеми сучасної науки. – 2015. – №15. – С. 134–136

Река А. М., Панасюк В. Ю., Копчикова І. В.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Актуальність дослідження. Бухгалтерський облік у бюджетних установах знаходиться в стадії удосконалення для його гармонізації з МСБОДС. Це спричинює необхідність перебудови складу і форм фінансової звітності бюджетних установ, розробку оновленого методичного та нормативно-правового забезпечення. Також особливої уваги потребує вивчення здатності чинних форм фінансової звітності задовольнити інформаційні запити користувачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальним питанням обліку і звітності присвячені праці Д. Л. Бандури, Н. М. Грабової, В. П. Завгороднього, М. В. Корягіна, В. І. Лемішовського, А. М. Марочкіної, Н. В. Чабанової, В. М. Шарманської та інших.

Мета статті. Метою написання даної роботи є визначення особливостей складання та напрямків удосконалення складу та структури фінансової звітності як джерела необхідної та вірогідної інформації про фінансовий стан бюджетної установи, результати господарської діяльності та виконання кошторису доходів та видатків за звітний період.

Виклад основного матеріалу. Правові засади складання фінансової звітності бюджетних установ визначено наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку складання фінансової, бюджетної та іншої звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів» від 24.01.2012 № 44 [1].

Фінансова звітність бюджетних установ – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів установ за звітний період. Метою складання фінансової звітності установ є подання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан бюджетної установи, виконання кошторису доходів та видатків за звітний період [2].

Як відомо, у звітності відображається майновий і фінансовий стан установи та результати її діяльності. Користувачами фінансової звітності виступають фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність бюджетних установ і організацій для прийняття рішень.

Крім того, звітність бюджетних установ суворо регламентована як за змістом, так і за термінами подання. Вона досить різноманітна і глибоко деталізована, тому її можна поділити на види, які зображені на рис. 1.

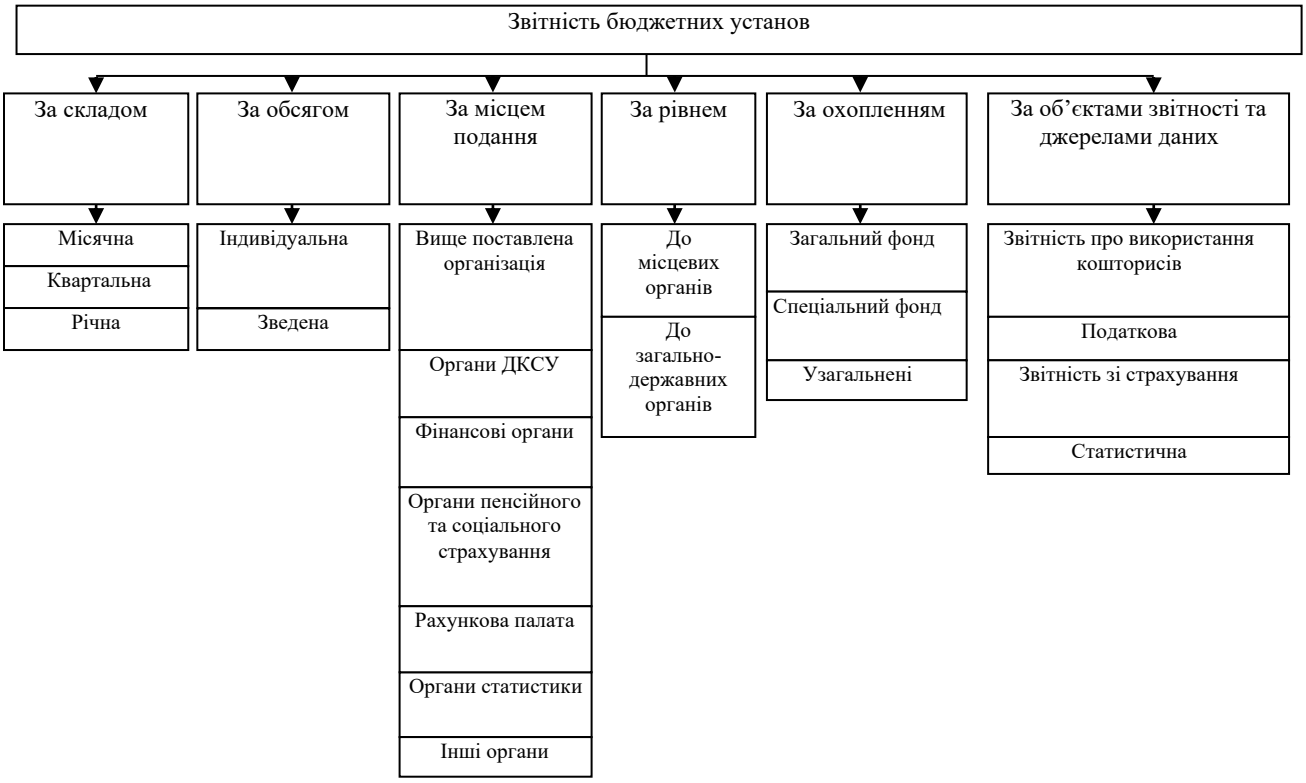

Рис. 1 – Класифікація звітності бюджетних установ

Склад місячної і квартальної фінансової звітності бюджетних установ регламентується Наказом МФУ від 25.03.2009 № 123 «Затвердження порядку складання місячної та квартальної фінансової звітності установами та організаціями, які отримують кошти з державного або місцевих бюджетів» [3].

Згідно з цим Порядком квартальна звітність бюджетних установ включає такі форми:

– № 1 «Баланс»;

– № 2д, № 2м «Звіт про надходження та використання коштів загального фонду»;

– № 4-1д, №° 4-1м «Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги, що надаються бюджетними установами»;

– № 4-2д, № 4-2м «Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень бюджетних установ»;

– № 4-3д, № 4-3м «Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду»;

– № 4-3д.І, № 4-3м.І «Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (позики міжнародних фінансових організацій)»;

– № 4-4д «Звіт про надходження і використання коштів, отриманих на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів»;

– № 7д, № 7м «Звіт про заборгованість за бюджетними коштами»;

– № 7д.1, № 7м.1 «Звіт про заборгованість за окремими програмами» [3].

На теперішній час, основним питанням є створення системи фінансової звітності, яка дасть змогу не лише відстежувати правильність використання бюджетних коштів, а й результативність їх використання по кожному року.

Вдосконалення системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності повинна включати в себе:

– удосконалення нормативно-правової бази у сфері бухгалтерського обліку та звітності бюджетних установ, введення нових та доповнення вже існуючих нормативних актів;

– гармонізацію та адаптацію національних стандартів бухгалтерського обліку до міжнародних систем національних рахунків;

– удосконалення інформаційних та комунікаційних технологій, створення єдиної бази звітності;

– поліпшення взаємодії між учасниками бюджетного процесу, консолідація їх інтересів та вимог [2].

Важливим напрямком реформування бухгалтерської системи та звітності бюджетних установ має стати об'єднання плану рахунків виконання бюджетів із планом рахунків із виконання кошторисів бюджетних установ, це дасть змогу забезпечити прозорість облікових процесів, складення звітності та отримання інформації про фінансові операції, які здійснюються у державному секторі.

Висновки. Таким чином, перебудова складу і форм фінансової звітності бюджетних установ включає в себе певні заходи, які дадуть можливість подолати недоліки фінансової звітності бюджетних установ та поліпшити ефективність діяльності у бюджетній сфері.

Література

1. Про затвердження Порядку складання фінансової, бюджетної та іншої звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів: Наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12

2. Шара Є. Ю. Звітність бюджетних установ. [текст] : навч. посіб. / Є. Ю. Шара, О. М. Андрієнко, Л. І. Жидєєва – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 360 с.

3. Затвердження порядку складання місячної та квартальної фінансової звітності установами та організаціями, які отримують кошти з державного або місцевих бюджетів: Наказ Міністерства фінансів України від 25.03.2009 № 123. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0338-09

Сметана О. Ю., Доценко І. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Система охорони здоров'я України, володіючи технічним, кадровим і фінансовим потенціалами, виявилася не спроможною забезпечити реалізацію конституційних прав громадян України у сфері медичного обслуговування, задовольнити потреби суспільства та користувачів медичних послуг. Соціально-економічні реформи в Україні не супроводжувалися здійсненням відповідних перетворень у галузі охорони здоров'я, що спричинило її сучасний незадовільний стан, неадаптованість до умов ринкового господарювання, неспроможність забезпечити належний рівень якості і доступності медичної допомоги населенню, неврахування тенденцій розвитку та реформування охорони здоров'я як складової світової та національної економік.

Викладене вище актуалізує дослідження теоретичних і практичних засад організації фінансів охорони здоров'я та управління ними, визначення пріоритетних напрямів реформування управління фінансами галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні і практичні аспекти фінансування та фінансового забезпечення охорони здоров'я, суперечності функціонування галузі, практика адаптації української системи охорони здоров'я до міжнародних стандартів висвітлені у наукових працях українських учених В. Андрущенка, Л. Безгубенко, О. Василика, В. Гейця, А. Голяченко, З. Гладуна, В. Дем'янишина, Т. Єфименко, М. Казнової, Н. Карпишин.

Метою статті є систематизація та узагальнення нормативно-правовго забезпечення фінансування охорони здоров'я в Україні.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні нормативно-правова база з питань системи фінансування охорони здоров'я в Україні складається як із ратифікованих Україною міжнародно-правових актів, конституційного законодавства, загального законодавство про охорону здоров'я населення, галузевого законодавства, так і регулюється окремими нормами законодавчих актів різних галузей права. Наприклад, положеннями ряду актів бюджетного, податкового, господарського та митного законодавства в сфері діяльності,

пов'язаної з охороною здоров'я (надання послуг з охорони здоров'я, продаж лікарських засобів, надання благодійної допомоги, державно-приватне партнерство тощо).

Також слід наголосити, що значна кількість підзаконних нормативно-правових актів приймаються МОЗ України спільно з іншими міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади.

Оскільки система охорони здоров'я в Україні відноситься до бюджетної сфери, то відносини, що виникають у процесі складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання та контролю за дотриманням бюджетного законодавства, відповідальності за його порушення регулюються положеннями Бюджетного кодексу України.

Верховна Рада України згідно зі статтями 13 та 14 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.92 р. № 2892 формує основу державної політики охорони здоров'я шляхом закріплення конституційних і законодавчих засад охорони здоров'я, визначення її мети, основних завдань, напрямів, принципів та пріоритетів, встановлення нормативів і обсягів бюджетного фінансування, створення системи відповідних кредитно-фінансових, податкових, митних та інших регуляторів, затвердження загальнодержавних програм охорони здоров'я [1]. Із часу проголошення незалежності Верховна Рада України прийняла низку законодавчих законів у сфері охорони здоров'я населення, які є основою відповідного національного законодавства. Слід зазначити, що більшість з них містить правові норми, які визначають цілі, методи, завдання та форми державного управління і регулювання окремої частини соціально-економічних відносин.

Особисту відповідальність за реалізацію державної політики охорони здоров'я несе Президент України. Президент України виступає гарантом прав громадян на охорону здоров'я, забезпечує виконання законодавства про охорону здоров'я через систему органів державної виконавчої влади, втілює у життя державну політику охорони здоров'я та здійснює інші повноваження, передбачені Конституцією України.

Складовою частиною державної політики охорони здоров'я в Україні є політика охорони здоров'я в Республіці Крим, місцеві і регіональні комплексні та цільові програми, що формуються Верховною Радою Республіки Крим, органами місцевого і регіонального самоврядування та відображають специфічні потреби охорони здоров'я населення, яке проживає на відповідних територіях.

Органи державної виконавчої влади відповідають за реалізацію державної політики охорони здоров'я. Згідно зі ст. 113 Конституції України та ст. 13, 14 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» Кабінет Міністрів є вищим органом у системі органів виконавчої влади, організовує розробку та здійснення комплексних і цільових загальнодержавних програм, створює економічні, правові та організаційні механізми, що стимулюють ефективну діяльність сфері охорони здоров'я, забезпечує розвиток мережі закладів охорони здоров'я, укладає міжурядові угоди і координує міжнародне співробітництво з питань охорони здоров'я, а також у межах своєї компетенції здійснює інші повноваження, покладені на органи виконавчої влади у сфері охорони здоров'я.

Міністерства, відомства та інші центральні органи державної виконавчої влади в межах своїх повноважень розробляють програми і прогнози в сфері охорони здоров'я, визначають єдині науково-обґрунтовані стандарти, норми і вимоги, які повинні сприяти збереженню здоров'я населення, формують державні замовлення з метою матеріально-технічного забезпечення галузі, здійснюють державний контроль, нагляд та іншу виконавчо-розпорядчу діяльність у сфері охорони здоров'я.

Забезпечення реалізації державної політики в сфері охорони здоров'я здійснює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань охорони здоров'я. Таким органом є Міністерство охорони здоров'я, повноваження якого визначені положенням «Про Положення про Міністерство охорони здоров'я України» [2]. До завдань Міністерства охорони здоров'я належить формування державної політики в сфері охорони здоров'я, формування державної політики у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення, створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів і медичних виробів, протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням; участь у підготовці проектів міжнародних договорів України; забезпечення нормативно-правового регулювання у сферах охорони здоров'я, санітарно-епідемічного благополуччя населення; забезпечення в межах своєї компетенції дотримання закладами охорони здоров'я, підприємствами, установами та організаціями права громадян на охорону здоров'я; визначення пріоритетних напрямів розвитку сфер охорони здоров'я та інше.

На державному рівні управління фінансами охорони здоров'я України здійснюють також центральні органи виконавчої влади (Міністерство освіти і науки України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство оборони України, Міністерство транспорту та зв'язку України, Служба безпеки України, Академія медичних наук України тощо), у підпорядкуванні яких знаходиться 8,8 % медичних закладів. Вони беруть участь у здійсненні державної політики в галузі охорони здоров'я за рахунок надання медичної допомоги категоріям громадян, котрі мають відношення до вказаних органів виконавчої влади, а іноді і членам їх сімей. Керівництво всіма структурними підрозділами медичної служби здійснюють відповідні управлінські структури вказаного міністерства.

Активну участь у реалізації державної політики та управлінні фінансами в галузі охорони здоров'я населення беруть органи місцевого самоврядування.

Відповідно до Конституції України та Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР повноправними власниками більшості закладів охорони здоров'я первинного та вторинного рівня (до

яких, зокрема, належать дільничні лікарні, амбулаторії, районні, міські лікарні), а також закладів третинного рівня (обласні лікарні та інші заклади обласного підпорядкування) є відповідні місцеві ради.

До компетенції міських, районних та обласних рад належать затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку; бюджетів; розподіл між районними бюджетами, місцевими бюджетами міст обласного чи районного значення, сіл, селищ переданих із державного бюджету коштів у вигляді дотацій, субвенцій; управління об'єктами комунальної власності, які забезпечують спільні потреби територіальних громад сіл, селищ, міст та інші завдання.

Управління фінансами охорони здоров'я здійснюють і такі фінансові інституції, як Міністерство фінансів України, що є центральним спеціалізованим органом виконавчої влади і завданням якого є визначення та впровадження єдиних методологічних засад інформаційно-аналітичного забезпечення управління державними фінансами, створення єдиної інформаційно-аналітичної системи обліку й управління коштами соціальної сфери. Міністерство фінансів України розробляє і доводить до головних розпорядників бюджетних коштів інструкції з підготовки бюджетних запитів на плановий і наступні за плановим два бюджетні періоди, встановлює термін та порядок їх подання; визначає основні організаційно-методичні засади бюджетного планування, які використовуються для підготовки бюджетних запитів і розробки проекту Державного бюджету України та прогнозу Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди, загальний рівень доходів, видатків і кредитування бюджету, дає оцінку обсягу фінансування бюджету для складання проекту Державного бюджету України, відповідності бюджетному законодавству бюджетних запитів, паспортів бюджетних програм, проектів зведених кошторисів для складання розпису державного бюджету; здійснює оцінку виконання результативних показників бюджетних програм та відповідності звітності головних розпорядників бюджетних коштів показникам, установленим законом про Державний бюджет України.

Висновки. Проблемами інституціонального механізму управління фінансами охорони здоров'я, на нашу думку, є невпорядкованість функцій Міністерства охорони здоров'я. Саме з розмежування згаданих функцій слід починати реформування інституціонального забезпечення охорони здоров'я. У повноваженнях міністерства слід залишити функцію замовника медичних послуг. МОЗ, відповідно до затверджених державних стандартів, повинно контролювати якість їх надання, вирівнюючи місцеві та регіональні відхилення, впроваджувати в діагностично-лікувальний процес новітні методи та технології лікування, нові ліки, тобто задавати тон у формуванні найвищого за якістю рівня надання медичної допомоги.

Література

1. Мокрицька А. Б. Концептуальні основи організації фінансів охорони здоров'я / А. Мокрицька // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики в умовах проведення системних реформ: наук. конф. проф.-викл. складу: зб. матеріалів. – Тернопіль: Видавничий центр «Вектор», 2012. – С. 86–88.

2. Постанова «Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України», 25.03.2015 р. № 267 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF.

2. СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНОМУ СТРАХОВОМУ ПРОСТОРІ

Воловнік І. В., Антонюк П. П.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ НАЗЕМНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Актуальність дослідження. Сьогодні однією із важливих галузей страхування в країнах з ринковою економікою є страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів. За останні роки інтерес до проблем цього виду страхування постійно зростає. Важливість страхування цивільно-правової відповідальності зумовлює необхідність його детального ви- вчення не лише з позицій організаційного механізму та державного регулювання в ринкових умовах господарювання, а й з погляду його історичного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації та розвитку страхування відповідальності в цілому та страхування авто цивільної відповідальності зокрема перебувають в центрі уваги таких науковців, як О. В. Андреєва, І. Т. Балабанова, А. А. Гвозденко, Ю. А. Слєптухов, М. М. Александрова. Проте рівень теоретичного дослідження причин виникнення та розвитку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності потребує більш поглибленого вивчення.

Мета дослідження. Дослідити причини виникнення та еволюцію розвитку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

Виклад основного матеріалу. Автомобільне страхування було започатковано в Англії. Саме в цій країні у 1898 році було видано перший поліс зі страхування транспортного засобу.

У 20-ті роки разом із появою конвеєра «Форд» різко зросла кількість автовласників. Тоді, окрім добровільного страхування власних транспортних засобів, що існує, і зародилася ідея страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів.

І вже в 1930 році в Англії вводиться обов'язкове страхування відповідальності перед третіми особами, що постраждали внаслідок ДТП [5].

Цей вид страхування почав стрімко розвиватися починаючи з 1920-х років минулого століття, що було пов'язано з бурхливим розвитком автотранспорту в країнах Європи та США.

Першими країнами, де було прийнято законодавство, що зобов'язувало власників транспортних засобів укладати договори страхування своєї цивільної відповідальності перед третіми особами, були: Австрія (1929 р.), Англія (1930 р.), Швейцарія (1932 р.), Люксембург (1932 р.), Ірландія (1934 р.), Чехословаччина (1935 р.), Німеччина (1939 р.). А у таких країнах, як Швеція, Норвегія, Данія, Фінляндія, Бельгія, Румунія та інших країнах Європи законодавство з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів було прийняте дещо пізніше.

Причому в більшості країн Європи відповідальність за полісом спершу була безлімітною, тобто покривалися ризики, завдані автомобілем третім особам, їх майну, навколишньому середовищу, об'єктам, що перебувають поза межами дороги тощо. Зараз всі країни встановили ліміти відповідальності, але на достатньо високому рівні.

У середині 30-х років XX ст. активно обговорювалась проблема, пов'язана з відшкодуванням завданих збитків не ідентифікованим під час ДТП транспортними засобами. Тоді шведським законодавством було запроваджено принцип солідарної відповідальності страховиків. Пізніше Англія зобов'язала всіх страховиків, які займалися страхуванням цивільно-правової відповідальності, створити централізований фонд під егідою Бюро страховиків автотранспортних засобів. Коли потерпілі особи не могли отримати страхове відшкодування безпосередньо від страховиків чи то з приводу банкрутства, чи то з приводу неідентифікованості транспортного засобу, який вчинив страховий випадок, то Бюро страховиків автотранспортних засобів відшкодовувало шкоду потерпілим [3].

У травні 1948 року було внесено пропозицію про введення в дію міжнародної системи страхування автоцивільної відповідальності, заснованої на системі, що діяла в Скандинавії протягом кількох років. Таким чином було покладено основу для створення системи, яка отримала назву «Зелена карта».

На початок 50-х років майже усі європейські країни зробили «автоцивілку» обов'язковою. Тоді ж з'явилася міжнародна система «Зелена карта» (назва походить від зеленого кольору перших полісів).

У СРСР перші розмови про введення страхування автомобілів велися ще в 1924 році. Але до середини 60-х років у цьому не було великої потреби, оскільки для звичайної людини транспортні засоби залишалися більше розкішшю, ніж засобом пересування. Навіть коли їх кількість у країні зросла, влада вирішила у цьому питанні не орієнтуватися на капіталістичний Захід [4].

У СРСР закон про обов'язкове страхування цивільної відповідальності діяв протягом 1927–1928 рр., але в подальшому його було відмінено.

Неоднозначне тлумачення сутності цього виду страхування та відсутність умов для розвитку страхування відповідальності в СРСР призвели до припинення операцій з цього виду страхування такого виду відповідальності.

У Цивільному кодексі РСФСР 1964 р. обов'язковому державному страхуванню була присвячена лише одна стаття – ст. 387. Але потрібно зазначити, що, незважаючи на те, що у ст. 454 ЦК 1964 р. передбачалась відповідальність за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки, законодавством досить довгий час не вирішувалося питання забезпечення виплат компенсації потерпілим у дорожньо-транспортній пригоді [1].

Вітчизняна практика ОСЦПВ має недавню історію. Спроби законодавчого регулювання цієї галузі страхового ринку були здійснені у 1994 році з виданням Указу Президента України від 15 січня 994 р. № 7 «Про обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів», яким запроваджено ОСЦПВ у випадку заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, майну фізичних та юридичних осіб, та затвердженням Положення Кабінету Міністрів від 7 червня 1994 р. «Про порядок і умови обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів».

Того ж року діяльність ринку страхування цивільної відповідальності була призупинена до моменту прийняття Закону України «Про страхування» від 7 березня 1996 р. № 85-96-ВР, в якому було визначено основні засади страхування цивільно-правової відповідальності учасників транспортного руху – власників авто. Того ж року з метою захисту інтересів потерпілих у ДТП Кабінетом Міністрів України було затверджено постанову № 1175 – Положення «Про порядок і умови проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів», згідно з якою ОСЦПВ було формально закріплене як обов'язкове. На практиці постанова не виконувалася, і ця сфера цивільно-правових відносин залишалась неврегульованою впродовж багатьох років [2].

Отже, тривалий час було відсутнє цілісне законодавче забезпечення автострахування. Остаточно права потерпілих у ДТП були затверджені підписанням 1 липня 2004 року Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів». Закон став основним джерелом регулювання відносин між страховиком, страхувальником та потерпілою особою (третьою особою), на захист прав якої і спрямована дія закону.

Висновки. Сучасний український ринок обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів почав свій розвиток у 90-х роках XX століття, але до сьогодні так і продовжує перебувати на етапі розвитку.

Законодавство у сфері регулювання обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів знаходиться ще на етапі становлення та постійно підлягає змінам та доповненням. У процесі удосконалення законодавства необхідно в першу чергу спиратися на досвід зарубіжних країн, у яких цей вид страхування існує довгий час, щоб уникнути багатьох помилок та упущень, та створити дієвий захист громадян.

Література

1. «Автогражданка» родилась в Госстрахе // Газета ОАО «Российская государтственная страховая компания» – 2003. – № 18 (60).
2. Закон України «Про страхування», № 86/96-ВР. – 703 [Електронний ресурс].– Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80.
3. Слептухов Ю. А. Страхование ответственности / Ю. А. Слептухов – М. : Аудитор, 2006. – 244 с.
4. Рассолова Т. М. Страхование автогражданской ответственности в Российской империи / Т. М. Рассолова // Юридическая и правовая работа в страховании. – 2005. – № 4. – С. 33–41.
5. Шинкаренко И. Э. Страхование ответственности : Справочник / И. Э. Шинкаренко. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 208 с.

Гензера О. О., Хрущ Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Страховий ринок України вже пройшов стадію формування і знаходиться на етапі розвитку. Він набув певного рівня розвитку, однак ще не став реальним чинником стабільності і за своїми характеристиками не відповідає завданням випереджального розвитку вітчизняної економіки та тенденціям світових страхових ринків. Вище зазначене зумовлює його суттєве відставання у глобальному процесі формування світової фінансової системи. Моніторинг особливостей розвитку страхового ринку в Україні та його аналіз, з метою встановлення перспектив, необхідний для запобігання повторення помилок, а також отримання можливості створення більш досконалої системи страхування в нашій країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування страхового ринку України висвітлюються у працях В. Грушко, О. Данілова, О. Заруби, Н. Костіної, М. Мниха, А. Пересади, А. Свириденка та ін.. Зокрема питання забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності страховиків висвітлено в працях В. Ковальова, Є. Івашкіна, В. Шахова, В. Сухова та ін.. Питання розвитку теорії й практики формування ринку страхових послуг неодноразово порушували у своїх працях такі українські вчені, як: В. Базилевич, Є. Білоусов, О. Василик, А. Гвозденко, О. Заруба, М. Клапків, Ф. Коньшин та ін. [1, 4, 6]. Оскільки, страховий ринок в Україні перебуває на початку поступового інтегрування у світовий ринок, доцільним є його поглиблене дослідження, що і визначає актуальність обраної теми.

Метою статті є дослідження сучасних тенденцій розвитку страхового ринку України, пошук нових перспективних шляхів його становлення.

Виклад основного матеріалу. Деякі елементи страхування були відомі ще до нашої ери. Ще в ті часи люди дійшли до висновку про доцільність страхування не лише в разі перевезення вантажів, а й у багатьох сферах свого життя та діяльності.

Перший спеціальний нормативний акт, що регламентує страхування в Україні, був прийнятий тільки в 1993 р. Навряд чи можна говорити про яку-небудь його істотну роль і піддавати серйозному аналізу, тим більше, це був навіть не закон, а Декрет Кабінету Міністрів «Про страхування», хоч і мав статус законодавчого акта. Положення урядового Декрету були дуже узагальненими і викликали набагато більше питань, ніж давали відповідей на актуальні питання в роботі починаючих українських страховиків. Правова недосконалість Декрету призвела до того, що на вітчизняному страховому ринку, немов гриби після дощу, з'явилася маса страхових фірм різного калібру.

Прийняття в 1996 р. Закону «Про страхування» зробило вітчизняний страховий ринок більш цивілізованим. Головним перетворенням стало підвищення розміру мінімального статутного фонду страхової компанії і прив'язка його до поточного офіційного курсу євровалюти (мала назву екю) [4].

Визначну роль у розвитку вітчизняного страхування зіграла затверджена урядом Програма розвитку страхового ринку від 14 вересня 1998 р. У ній передбачалося дозволити пряму присутність іноземного страховика в Україні.

Як засвідчує аналіз історії та сучасного становлення інституту страхування, воно є обов’язковим елементом кожної економічної і соціальної системи суспільства. Без розвинутої системи страхування економіка ефективно функціонувати не може. Страхування в нашій країні стало механізмом, який забезпечує безпеку суспільства в умовах становлення ринкових відносин. Страховий інститут забезпечує безпеку, стабільність, соціальні гарантії в суспільстві за допомогою механізму фінансового захисту. Страхування зараз вважається однією з найважливіших і наймеш досліджених сфер економіки [1, 2].

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом на 30.06.2016р. становила 343, у тому числі СК «life» – 45 компаній, СК «non-life» – 298 компаній, (станом на 30.06.2015 р. – 374 компанії, у тому числі СК «life» – 52 компанії, СК «non-life» – 322 компанії). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так станом на 30.06.2016 р. порівняно із аналогічною датою 2015 р. кількість компаній зменшилася на 31 СК.

Перш за все зменшення кількості страхових компаній можна пояснити застосуванням заходів Національного комітету фінансових послуг до страховиків за порушення вимог діяльності у сфері фінансових послуг.

Хоч страховий ринок України в першому півріччі 2016 року розвивався в умовах складної ситуації в реальному секторі економіки та при загальному спаді виробництва, за результатами в більшості показників страхової діяльності відмічалися темпи зростання (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники діяльності страхового ринку та його динаміка [2,3]

Показники	І півріччя 2015	І півріччя 2016	Темпи приросту І півріччя 2015/ І півріччя 2015	
			млн грн	%
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, тис. одиниць				
Кількість договорів, крім договорів з обов‘язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі:	50316,6	16375,6	-	-67,5
- зі страхувальниками – фізичними особами	48935,8	14978,6	-	-69,4
Кількість договорів з обов‘язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	42183,9	511,3%	-	57,9
Страхова діяльність, млн грн				
Валові страхові премії	13465,5	16 327,0	2861,5	21,3
Валові страхові виплати	3055,2	3954,5	899,3	29,4
Рівень валових виплат, %	22,7	24,2	-	-
Чисті страхові премії	10831,2	12982,0	2150,8	19,9
Чисті страхові виплати	2985,4	3771,8	786,4	26,3
Рівень чистих виплат, %	27,6	29,1	-	-
Перестрахування, млн грн				
Сплачено на перестрахування, у тому числі:	3828,9	5729,8	1900,9	49,6
- перестраховикам-резидентам	2634,3	3345,0	710,7	27,0
- перестраховикам-нерезидентам	1194,6	2384,8	1190,2	99,6
Виплати, компенсовані перестраховиками, у тому числі:	519,7	494,4	-25,3	-4,9 %
- перестраховиками-резидентами	69,8	182,7	112,9	61,7
- перестраховиками-нерезидентами	449,9	311,7	-138,2%	-30,7
Отримані страхові премії від перестрахувальників-нерезидентів	21,0	20,2	-0,8	-3,8
Виплати, компенсовані перестрахувальникам-нерезидентам	0,5	8,1	7,6	1520,0
Страхові резерви, млн грн				
Обсяг сформованих страхових резервів, у тому числі:	16246,5	19036,8	2790,3	17,2
- резерви зі страхування життя	6011,1	7148,7	1137,6	18,9
- технічних резервів	10235,4	11888,1	1652,7	16,1
Активи страховиків та статутний капітал, млн грн				
Загальні активи страховиків	63558,8	54722,2	-8836,6	-13,9
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування»	37460,9	33742,2	-3718,7	-9,9
Обсяг сплачених статутних фондів	14543,6	12 534,8	-2008,8	-13,8

У порівнянні з 1-м півріччям 2015 р. динаміка показників свідчила про такі тенденції:

– на 67,5 % знизилася кількість укладених договорів, при цьому кількість договорів, укладених з фізичними особами, знизилася на 69,4 %;

– кількість договорів з обов‘язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті збільшилась на 57,9 %;

– зросли страхові виплати-відшкодування**:** валові страхові виплати-відшкодування - на 1,5 %; чисті страхові виплати – на 1,5 %;

– на 49,6 % зросла сума сплачена на перестрахування, а виплати компенсовані перестраховиками зменшились на 4,9 %;

– скоротилися обсяги страхових премій від перестрахувальників-нерезидентів: на 3,8 %, а виплати, компенсовані перестрахувальникам-нерезидентам збільшились аж на 1520 %;

– на 13,9 % впали загальні активи**.** Активи, визначені законодавством для покриття страхових резервів, впали на 9,9 %, а обсяг сплачених статутних фондів - на 13,8 %.

Стримуючим чинником діяльності українського страхового ринку є те, що він знаходиться у досить суперечливій та складній ситуації. Це є очевидним, адже питання капіталізації і стратегії розвитку своєчасно не були вирішені акціонерами страхових компаній. Минулі роки стали найбільш незадовільними з точки зору нагляду та відношення держави до страхового ринку, що було пов’язане з реорганізацією Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг й відсутністю стратегії розвитку на цьому ринку [6].

Рейтинг страхових компаній України за таким показником, як валові платежі у 2015 році подано у табл. 2, а також на рис. 1, 2 [2,3,5].

Таблиця 2

Рейтинг страхових компаній України за валовими платежами у 2015 р., млн грн

Компанія	Всього премій	В тому числі			
		Особисте страхування	Майнове страхування	Страхування відповідальності	Обов’язкове страхування
ВАТ «СК «АХА СТРАХУВАННЯ»	595,9	30,0	468,5	9,7	87,7
ПрАТ «УАСК «АСКА»	535,5	64,8	257,1	105,6	108,0
ЗАТ «ПРОВІДНА»	484,9	116,2	187,4	7,9	173,4
ПрАТ «СК «УНІКА»	458,9	70,4	262,6	4,8	120,9
ЗАТ «СК «КРЕМЕНЬ»	446,7	33,9	396,5	5,1	11,2
ВАТ НАСК «ОРАНТА»	443,5	28,3	136,9	3,9	274,4
ПрАТ «СК «ІНГО УКРАЇНА»	378,9	74,5	222,4	23,8	58,2
ЗАТ «УКРАЇНСЬКА СТРАХОВА ГРУПА»	323,9	14,5	265,9	6,7	36,8
ПрАТ «СК «АРСЕНАЛ»	322,3	100,8	194,4	4,9	22,1
ПрАТ «СК «АЛЬФА»	307,5	154,3	127,9	10,2	15,1

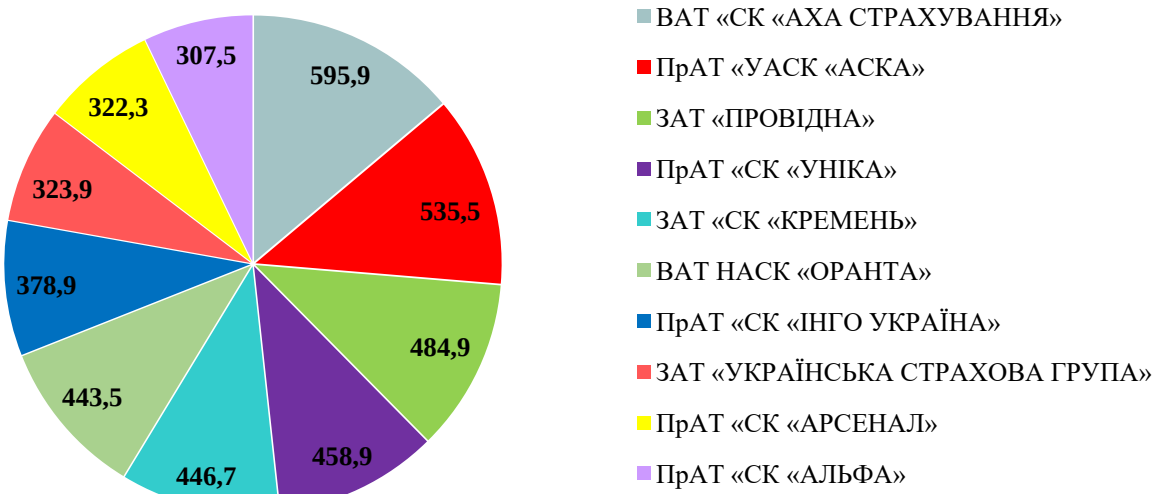

Рис. 1 – Страхові премії за рейтингом страхових компаній України

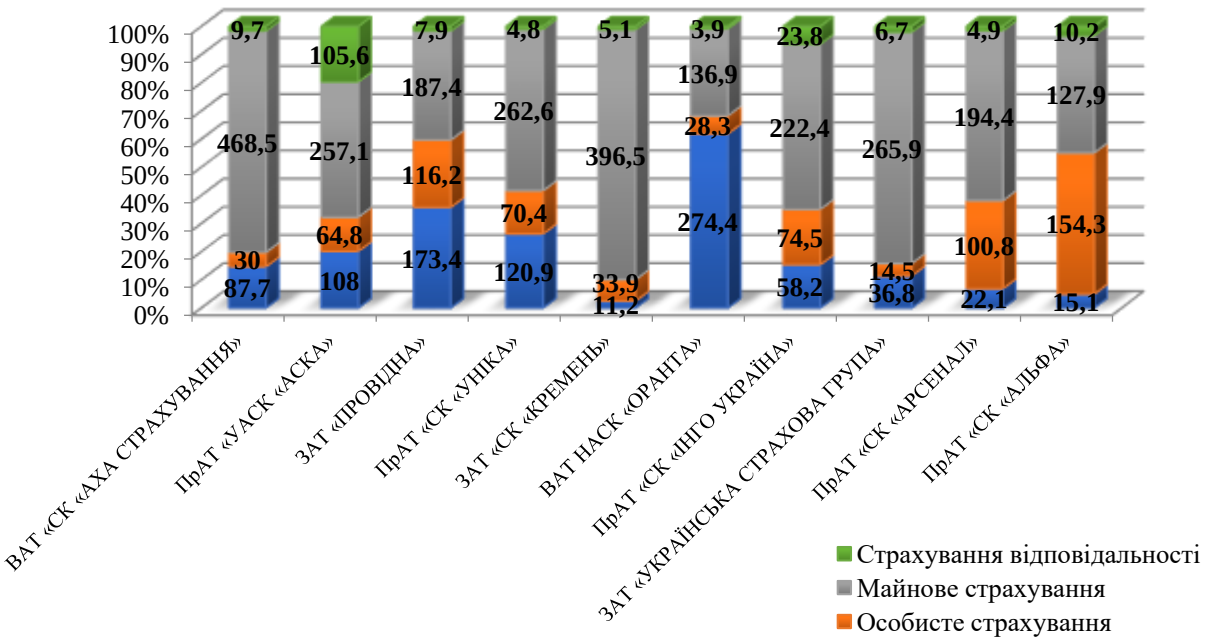

Рис. 2 – Страхові премії за видами

Аналізуючи рейтинг страхових компаній України за валовими платежами у 2015 році, як лідера можна виділити страхову компанію «АХА Страхування», яка за загальною кількістю премій посідає перше місце – 595,9 млн грн.

Рівень майнового страхування у компанії - лідера складає 468,5 млн. грн., що є найвищим показником серед усіх інших компаній та характеризує компанію як надійну та стабільну. Але, якщо аналізувати цю компанію за іншими показниками, то за деякими видами страхування, таких як особисте страхування, що складає 30 млн грн, компанія помітно відстає від інших, але це не заважає їй очолювати рейтинг компаній. Останнє ж місце в рейтингу займає ПрАТ «СК «АЛЬФА», загальний показник премій якої складає 307,5 млн грн, що на 288,4 млн грн менше, ніж у «АХА Страхування». Незважаючи на низький порівняно з іншими компаніями рівень валових премій, ПрАТ «СК «АЛЬФА» має переваги в інших сферах страхування, таких як особисте та майнове страхування, показники яких складають 154,3 та 127,9 млн грн відповідно. Таким чином, із складеного рейтингу страхових компаній, можна зробити висновок, що не обов'язково компанія, яка посідає перше місце в рейтингу є лідером за всіма видами страхування. Все залежить від конкретно обраного виду страхування та його показника по кожній з компаній.

Для удосконалення та подальшого ефективного розвитку страхового ринку України необхідно здійснити ряд першочергових заходів: підвищити захист споживачів страхових послуг; збільшити капіталізацію страховиків та конкурентоспроможність національного страхового ринку; підвищити прозорість діяльності учасників страхового ринку; впорядкувати страхове законодавство в цілому та окремих його положень, і привести їх у відповідність до існуючих економічних реалій; відмінити непотрібні бар'єри, перепони та регулювання на ринку, що гальмують його розвиток та залучення іноземних інвестицій; обґрунтування й досягнення оптимальної структури між різними формами страхування; інтеграція страхування до європейських страхових структур; створення об'єднань страховиків із метою зміцнення їх фінансового становища та надійності щодо здійснення страхових операцій; залучення страхового ринку для вирішення питань соціальної політики держави; запровадити реальні заходи, які б знизили можливості для корупції та бюрократичних перепон, принаймні в галузі страхування; розвиток страхового брокерства та залучення до цього бізнесу професійних компаній; розробити ефективні механізми захисту інтересів страхувальників.

Висновки. Страховий ринок є невід'ємною частиною фінансового ринку і являє собою складну систему, яка має певні переваги та значну кількість недоліків. Оскільки продуктом діяльності страхових компаній є страхові послуги, як товар, то необхідно забезпечити попит та пропозицію шляхом формування оптимального балансу між вартістю послуги та здатністю фізичних та юридичних осіб купувати їх. Страховий ринок України зростає як за розміром, так і за складністю, але незважаючи на обнадійливий розвиток він все ще залишається слаборозвиненим та існує значна потреба в подальшому його вдосконаленні. Однак, позитивні тенденції розвитку страхового ринку України присутні. Хоча кількість страхових компаній дещо зменшилась, проте спостерігається позитивна динаміка валових та чистих страхових виплат за основними видами страхування. Також спостерігається збільшення обсягу страхових резервів. Страховий ринок України дотепер є цікавим для закордонних інвесторів. Однак, недосконала система правового забезпечення та державного регулювання страхової діяльності, низька прибутковість окремих видів страхування, помітно відчутна недостатність кваліфікованих фахівців страхової справи, недостатній рівень державного регулювання та контролю не дають змоги страховому ринку ефективно розвиватись. Усунення цих

недоліків дозволить сформувати розвинений ринок страхових послуг, тим самим сприятиме розвитку фінансового ринку, національної економіки та економічної безпеки держави.

Література

1. Зоря О. П. Страховий ринок України: стан, проблеми та перспективні напрямки розвитку / О. П. Зоря, С. П. Зоря // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит», 2013. – № 1. – С. 12-15.
2. Підсумки діяльності страхових компаній за І півріччя 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/sk_I%D0%86_%202016.pdf
3. Огляд ринків. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/content/oglyad-rinkiv.html
4. Страховий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку / Л. В. Марценюк та ін. // Наука та прогрес транспорту. Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту, 2016, № 2 (62) – С. 36-44.
5. Фориншурер страхование : офіційний сайт [Електронний ресурс]. –Режим доступу : http://forinsurer.com
6. Страхова справа : монографія / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2003. – 250 с.

Дзюба В. І., Антонюк П. П.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Страхування є одним із стратегічних секторів економіки, оскільки сприяє акумулюванню коштів у вигляді страхових премій. В той же час, зібрані кошти виступають у ролі важливого механізму залучення інвестицій в різні сфери економіки країни. У країнах з розвинутою ринковою економікою, досить серйозно відносяться до даного питання. Тому висвітлення актуальних проблем функціонування та з'ясовування загальних тенденцій на страховому ринку України є необхідним для його подальшого ефективного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування та розвитку страхування та страхового ринку в Україні присвятили низку наукових праць В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич О. Ф. Філонюк, С. С. Осадець, Р. В. Пікус, Г. Ю. Тлуста, О. П. Зоря та інші вітчизняні та іноземні економісти.

Метою статті є аналіз сучасного стану українського ринку страхування, виокремленні вітчизняних проблем і визначенні перспектив розвитку українського страхового ринку.

Виклад основного матеріалу. Сучасна наука не має єдиної думки стосовно тлумачення поняття «страховий ринок». Так, страховий ринок розглядається як система економічних відносин, у процесі реалізації яких відбувається формування попиту та пропозиції на страхові продукти і об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, як форма зв'язку між учасниками страхових правовідносин.

Більш повною мірою зміст страхового ринку характеризує Б. В. Шахов, який тлумачить страховий ринок як особливе соціально-економічне середовище, форму економічних відносин, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, формуються попит та пропозиція на нього.

Об'єктивною передумовою виникнення страхового ринку є суспільна необхідність у страховому захисті і наявність специфічних суб'єктів господарювання (страховиків), що здатні задовольнити ці потреби шляхом реалізації страхових продуктів [1].

Як засвідчує аналіз історії та сучасного становлення інституту страхування, воно є обов’язковим елементом кожної економічної і соціальної системи суспільства. Без розвинутої системи страхування економіка ефективно функціонувати не може. Страхування в нашій країні стало механізмом, який забезпечує безпеку суспільства в умовах становлення ринкових відносин. Страховий інститут забезпечує безпеку, стабільність, соціальні гарантії в суспільстві за допомогою механізму фінансового захисту. Страхування зараз вважається однією з найважливіших сфер економіки і наймеш досліджена з усіх [2].

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків.

Для аналізу сучасних тенденцій розвитку страхування доцільно виділити два його основних сегменти – страхування життя (СК «life») і страхування інше, ніж страхування життя (СК «non-life»). Це пояснюється тим, що кожному із виділених сегментів притаманні свої закономірності та тенденції розвитку.

Загальна кількість страхових компаній станом на 31.12.2015 р. становила 361, у тому числі СК «life» – 49 компаній, СК «non-life» – 312 компаній, (станом на 31.12.2014 р. – 382 компанії, у тому числі СК «life» – 57 компаній, СК «non-life» – 325 компаній). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так за 2015 рік порівняно з 2014 роком, кількість компаній зменшилася на 21 СК, порівняно з 2013 роком зменшилася на 46 СК. Динаміка кількості страхових компаній за останні роки показана на рис. 1 [3].

Поступовий відхід з ринку страхових компаній пов'язаний з важкою ситуацією в країні, а саме низку великих збитків, пов’язаних із зоною АТО, зростання збитковості, пов’язане із більш ніж двократною девальвацією гривні щодо долара, яке призвело до необхідності перегляду деяких умов страхування й до більш консервативних оцінок ризиків, які приймаються на страхування . Відповідно відбувся перерозподіл ринку на користь компаній, які в період кризи мають стійке фінансове становище, достатню ліквідність і спроможні якісно врегульовувати страхові випадки і виплати.

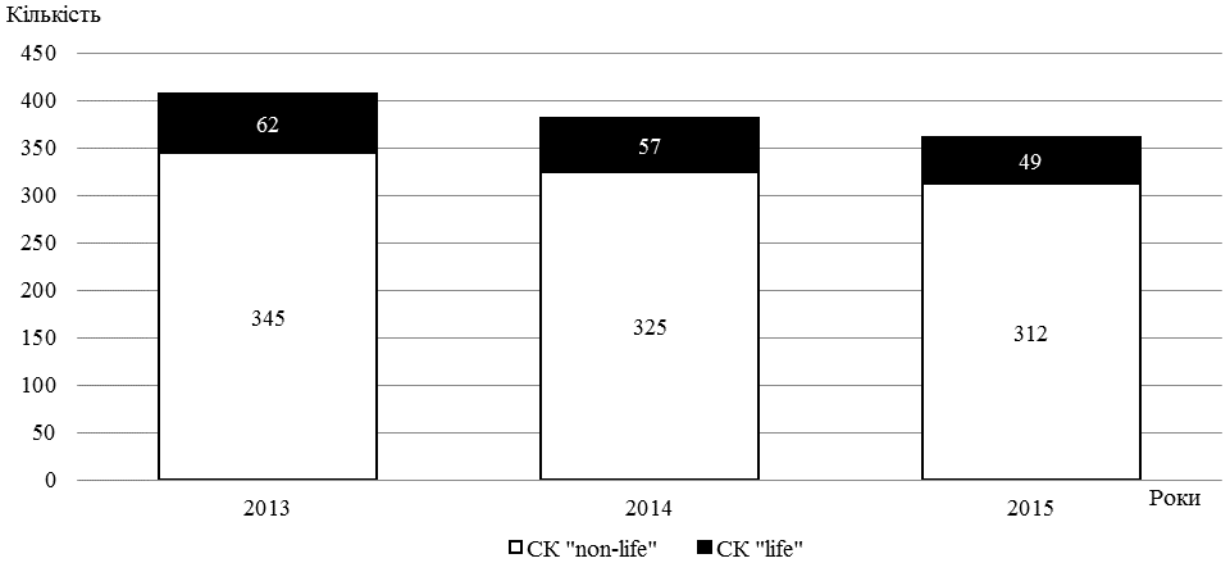

Рис. 1 – Динаміка кількості страхових компаній в Україні за 2013 – 2015 роки

Стан страхового ринку, рівень його інтеграції та затребуваність характеризуються обсягами страхових премій і страхових виплат. Вагомого значення у стабільності ринку набуває і рівень капіталізації страховиків, тобто обсяг власного капіталу та резервів.

З аналізу результатів діяльності страхових компаній в Україні, наведених у звіті Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, можна зробити такі висновки: найбільшу кількість договорів, крім договорів з обов’язкового страхування від нещасних випадків на транспорті було укладено у 2015 році; валові страхові премії збільшились у 2015 р. порівняно з 2014 р., тоді як валові витрати зростали на протязі аналізованого періоду; валові страхові премії, отримані страховиками при страхуванні та перестрахуванні ризиків від страхувальників та перестрахувальників за 2015 рік, становили 29 736,0 млн. грн., що на 2 968,7 млн. грн. більше, ніж у 2014 році; чисті страхові премії за 2015 рік становили 22 354,9 млн грн., що становить 75,2% від валових страхових премій, тоді як у 2014 чисті страхові премії становили 18 592,8 млн. грн., або 69,5% від валових страхових премій. Помітно збільшився один із складових факторів фінансової стійкості страхових компаній, обсяг сформованих страхових резервів, перш за все це пояснюється бажанням страховиків забезпечити власну платоспроможність та виконувати вимоги законодавства в даній сфері.

Але страховий ринок України попри незначні зростання показників є недостатньо розвинутим та не відповідає рівню країн Європейського Союзу. До прикладу, за 2015 рік частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 1,5%, в той час як в розвинутих країнах цей показник на рівні 7-11%.

З метою вдосконалення діяльності страхового ринку доцільним є впровадження низки заходів, зокрема: підвищення уваги до розвитку страхування інноваційних ризиків, яке є недостатньо представленим; удосконалення системи правового забезпечення шляхом прийняття нової редакції Закону України «Про страхування»; врегулювання питання щодо розширення способів реалізації страхових послуг, включаючи електронні продажі страхових послуг за окремими видами страхування; приваблення довгострокових надійних інвестиційних інструментів, а також збільшення гарантії збереження та повернення вкладених коштів страховими компаніями; створення незалежного інституту експертизи договорів і страхових випадків, а також діючої системи контролю над фінансовим станом страхових компаній; формування страхової культури громадян та підвищення фінансової грамотності учасників страхового ринку.

Реалізація переліченого комплексу заходів сприятиме розширенню потенційних страхувальників. забезпечить доступність страхових послуг для всіх категорій громадян і юридичних осіб, дозволить уникати ризиків тощо

Висновки. Отже на сьогодні страховий ринок України знаходиться на етапі розвитку та має певні переваги та значну кількість недоліків: темпи росту страхового ринку відстають від темпів росту економіки, а його доля в ВВП країни незначна. Відсутність цілеспрямованої державної політики щодо стратегії розвитку ринку страхових послуг, нестабільне фінансове середовище країни є основними проблемами на ринку страхування України. Але український страховий ринок має потенціал для розвитку.

Література

1. Базилевич В. Д. Страхування : підручник / [Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Пікус Р. В. та ін.] ; за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
2. Зоря О. П. Страховий ринок України: стан, проблеми та перспективні напрямки розвитку / О. П. Зоря, С. П. Зоря // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит», 2013. – № 1. – С. 12- 15.
3. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html

Паламарчук О. Й., Хорватова О. О.
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет», м. Київ

СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЕКОЛОГІЧНЕ ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

Актуальність дослідження. Протягом усього історичного періоду створення сучасної цивілізації населення постійно вступає в суперечки з природою з приводу задоволення своїх найрізноманітніших та всезростаючих потреб у природних ресурсах. Підприємства багатьох галузей народного господарства являють потенційну небезпеку, як для людини, так і для навколишнього природного середовища. Їх функціонування створює високий ступінь ризику виникнення надзвичайних ситуацій і аварій, що можуть призвести до тяжких соціальних та економічних наслідків. Аварії на промислових об'єктах часто приводять до забруднення навколишнього середовища, значних матеріальних збитків, наносять шкоду життю та здоров'ю людей, паралізують роботу інших виробництв. У вирішенні цих проблем особливої актуальності набуває проблема розвитку екологічного страхування як засобу захисту економічних, екологічних та соціальних інтересів громадян та юридичних осіб у випадку забруднення елементів довкілля.

Виклад основного матеріалу. Екологічне страхування – це механізм захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій, спрямований на здійснення заходів з попередження, подолання або зменшення негативного впливу ризиків забруднення навколишнього природного середовища і відшкодування пов'язаних з таким забрудненням витрат, а також страхування відповідальності суб’єктів господарювання, діяльність яких є джерелом ризику аварійного забруднення навколишнього природного середовища, за заподіяння ними шкоди майновим інтересам третіх осіб внаслідок аварійного забруднення навколишнього природного середовища [2].

Екологічне страхування забезпечує гарантію повного чи часткового відшкодування збитку, заподіяного внаслідок аварійного забруднення навколишнього природного середовища, обумовленого діяльністю суб’єктів господарювання, створює умови та забезпечує економічне стимулювання попередження аварійного забруднення навколишнього природного середовища.

На даний час в Україні науково-технічний прогрес впливає на розвиток людства як позитивно, так і негативно. Позитивні риси проявляються в задоволенні всіх духовних і матеріальних потреб людства, а негативний вплив - в погіршенні середовища життя і нехтуванні законів природи і космосу в цілому. Сьогодні найефективнішим засобом екологічної безпеки населення та навколишнього середовища, є впровадження системи страхування екологічних ризиків та відповідальності суб’єктів підприємницької діяльності. Саме тому для всіх, без винятку, господарюючих суб’єктів нашої держави, а для потенційно небезпечних промислових підприємств, в першу чергу, набуває актуальності страхування екологічних ризиків [4].

Україні потрібно акцентувати увагу на розвиток таких факторів у системі екологічного страхування:

– забезпечення належного рівня фінансування у необхідних обсягах на превентивні заходи, спрямовані на підвищення екологічної безпеки в країні;

– створення страхового співтовариства з числа страхувальників, страховиків та третіх осіб. Формування відповідних страхових фондів для відшкодування збитків у разі настання страхових випадків;

– укладання договорів страхування екологічної відповідальності за забруднення навколишнього природного середовища. Визначення обсягу відповідальності страховика відповідно до екологічних ризиків, які покриваються страхуванням. Внесення страхових платежів страхувальниками. Забезпечення фінансової стабільності та платоспроможності страховика; Існують типові договори, наприклад Типовий Договір обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів [3].

Відповідно до чинного законодавства України підприємства, установи, організації зобов'язані відшкодувати збитки, заподіяну іншим підприємствам, організаціям, установам та громадянам, що передбачено в багатьох законах та інших підзаконних актах, починаючи з Конституції України. Проте, на сьогодні, підприємства не несуть такої відповідальності, обмежуючись сплатою штрафних санкцій за наднормативні викиди у навколишнього середовище. Отже, однією з важливіших проблем впровадження екологічного страхування є законодавча неврегульованість даного питання. Законодавством України передбачено екологічне страхування в добровільній та обов'язковій формах [1]. Проте законодавча неврегульованість проведення екологічного страхування в Україні призводить до виникнення ще однієї проблеми, а саме відсутності механізму контролю за укладанням договорів екологічного страхування, які є обов'язковими.

Висновки. Отже, саме екологічне страхування може стати одним із ефективних методів заохочення та створення умов економічного стимулювання для суб'єктів господарської діяльності з метою запобігання і зменшення шкоди навколишньому природному середовищу.

Література

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 року № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України, 1991, № 41 (08.10.91), ст. 546 // зі змінами і доповненнями станом на 10.11.2007 року.

2. Базилевич В. Д. Страховий ринок України: монографія / В. Д. Базилевич. – Київ: Товариство «Знання», 1998 – 374 с.

3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів у випадку настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів» № 733 від 01.06.2002 р. // Офіційний вісник України, 2002, № 23 (21.06.2002), ст. 1106 // зі змінами і доповненнями станом на 10.11.2007 року.

4. Страхування: навч.-метод. посібник / За заг. ред. О. О. Гаманкової. – К.: КНЕУ, 2000. – 120 с.

Сидорчук Н. М., Стеценко Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНОМУ СТРАХОВОМУ ПРОСТОРІ

Актуальність дослідження. Актуальність даної статті полягає у тому, що формування розвинутого ринку страхових послуг в Україні забезпечить сприятливі умови для ринкової трансформації та стабільний розвиток національної економіки, розвиток світової економіки та міжнародних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні питання щодо проблем формування та розвитку страхування та страхового ринку в Україні висвітлюються в працях відомих вітчизняних вчених-економістів, а саме В. Алєшіної, В. Базилевича, В. Безуглої, В. Фурмана, С. Осадця, І. Постіл, Л. Шаповал, З. Шелудько [4].

Мета статті. Метою є аналіз сучасного стану українського ринку страхування та знаходження нових методів та шляхів для його розвитку.

Виклад основного матеріалу. В кінці XX – на початку XXI століття в економіці Україні відбулись кардинальні перетворення, головним з яких є перехід до ринкової економіки. Саме це стало причиною досить нестабільної ситуації в політичній, економічні та соціальній сфері. В сучасних умовах політичної та економічної нестабільності, фінансовий сектор України знаходиться у стадії жорсткої конкурентної боротьби як з боку українських, так й іноземних фінансових установ. Роль страхування в ринковій економіці важко переоцінити, адже воно має величезні можливості сприяти економічному та соціальному розвитку країни. Проте, така роль стає реальною лише тільки за належного рівня розвитку страхової справи. До країн із найбільш високим розвитком страхової справи належать: США, Великобританія, Франція, Італія, Швейцарія [5]. Але, на жаль, в Україні ще все зберігається низький рівень страхової культури серед громадян, який особливо помітно знизився за останні 2 роки, головною причиною чого послугувала соціально-економічна та політична нестабільність.

Таким чином, сучасний страховий ринок України у своєму розвитку має певні здобутки та численні недоліки, притаманні функціонуванню, як окремих страхових компаній так і системи страхування в цілому. Основними недоліками українського страхового ринку є: недосконала система правового забезпечення та державного регулювання страхової діяльності; немає чіткого бачення стратегічного розвитку вітчизняного ринку страхових послуг; на ринку страхових послуг помітно відчувається недостатність кваліфікованих фахівців страхової справи; відсутність надійних довгострокових інструментів.

Для вирішення цих недоліків необхідно: прискорити розробку та прийняття нового цивільного кодексу України; удосконалити систему правового забезпечення; удосконалити систему державного регулювання страхової діяльності; привабити довгострокові надійні інвестиційні інструменти; встановити вимоги до платоспроможності страховиків на основі оцінки ризиків і якості їх активів; скоротити кількість неефективних видів обов'язкового страхування; здійснити перехід страховиків на міжнародні стандарти фінансової звітності; створення незалежного інституту експертизи договорів і страхових випадків[2].

Таким чином, у процесі глобалізації світового страхування розвиток страхового ринку України може відбуватися як шляхом орієнтації страхової політики на підвищення конкурентоспроможності національної страхової системи, так і за інертним сценарієм, коли державна політика страхування повторюватиме помилки і прорахунки минулих років. Конче важливо мінімізувати їх, спираючись на наукову обґрунтованість, виваженість здійснюваних заходів соціально-економічної стратегії демократичної держави України, що обрала курс на інтеграцію у світогосподарські зв'язки, всебічне співробітництво з миролюбними країнами і народами в осяжному й віддаленому часі XXI століття, яке набирає розмаху історичного поступу [3].

Основні показники діяльності страхового ринку та його динаміка представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні показники діяльності страхового ринку

Показники	І півріччя 2015	І півріччя 2016	Темпи приросту І півріччя 2015/ І півріччя 2015	
			млн грн	%
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітного періоду, тис. одиниць				
Кількість договорів, крім договорів з обов‘язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті, у тому числі:	50316,6	16375,6	-	-67,5
- зі страхувальниками – фізичними особами	48935,8	14978,6	-	-69,4
Кількість договорів з обов‘язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті	42183,9	511,3%	-	57,9
Страхова діяльність, млн грн				
Валові страхові премії	13465,5	16 327,0	2861,5	21,3
Валові страхові виплати	3055,2	3954,5	899,3	29,4
Рівень валових виплат, %	22,7	24,2	-	-
Чисті страхові премії	10831,2	12982,0	2150,8	19,9
Чисті страхові виплати	2985,4	3771,8	786,4	26,3
Рівень чистих виплат, %	27,6	29,1	-	-
Перестрахування, млн грн				
Сплачено на перестрахування, у тому числі:	3828,9	5729,8	1900,9	49,6
- перестраховикам-резидентам	2634,3	3345,0	710,7	27,0
- перестраховикам-нерезидентам	1194,6	2384,8	1190,2	99,6
Виплати, компенсовані перестраховиками, у тому числі:	519,7	494,4	-25,3	-4,9 %
- перестраховиками-резидентами	69,8	182,7	112,9	61,7
- перестраховиками-нерезидентами	449,9	311,7	-138,2%	-30,7
Отримані страхові премії від перестрахувальників-нерезидентів	21,0	20,2	-0,8	-3,8
Виплати, компенсовані перестрахувальникам-нерезидентам	0,5	8,1	7,6	1520,0
Страхові резерви, млн грн				
Обсяг сформованих страхових резервів, у тому числі:	16246,5	19036,8	2790,3	17,2
- резерви зі страхування життя	6011,1	7148,7	1137,6	18,9
- технічних резервів	10235,4	11888,1	1652,7	16,1
Активи страховиків та статутний капітал, млн грн				
Загальні активи страховиків	63558,8	54722,2	-8836,6	-13,9
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування»	37460,9	33742,2	-3718,7	-9,9
Обсяг сплачених статутних фондів	14543,6	12 534,8	-2008,8	-13,8

Отже, незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку основну частку валових страхових премій – 97,3% – акумулюють 100 СК «non-Life» (33,6% всіх СК «non-Life») та 99,3% – 20 СК «Life» (44,4% всіх СК «Life»). [1]

Висновки. Найближчим часом ситуація на страховому ринку України не покращиться. Без стабілізації всієї економічної системи страхові компанії все також будуть знаходитись в тяжкому економічному становищі. Тобто на сьогодні страховий ринок України знаходиться на етапі розвитку та має певні переваги та значну кількість недоліків. Але український страховий ринок має великий потенціал для розвитку. На нашу думку, реалізація наведених рекомендацій має зміцнити фінансовий потенціал страхового ринку України. Формування розвинутого ринку страхових послуг в Україні забезпечить сприятливі умови для ринкової трансформації та стабільний розвиток національної економіки, розвиток світової економіки та міжнародних відносин.

Література

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/sk_I%D0%86_%202016.pdf

2. Лук’яненко І. Г., Сінельнік В. В. Сучасні тенденції функціонування та напрями реформування страхового ринку України //Економічний вісник університету. – 2015. – № 27/1. – С. 221–227.

3. «Фінанси України» - науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Міністерства фінансів України. – №7. – К., 2002. – 161 с.

4. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит», 2013. – №1.

5. Эльянов А. Глобализация и расслоение развивающихся стран //Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – №6. – С.4.

Сорока Л. О., Григорук П. М.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОГЛЯД МОДЕЛЕЙ СТРАХОВОГО РИНКУ

Актуальність дослідження. Для забезпечення сталого розвитку страхового ринку, подолання існуючих проблем та стихійних руйнівних процесів, що відкидають економіку країни далеко назад, варто сформувати стратегію і програму реформування цієї галузі. Для функціонування цивілізованого страхового ринку в Україні варто враховувати вітчизняні особливості моделей страхового ринку.

Кожна країна розвиває свою унікальну систему, яка може поєднувати риси «чистих» моделей та власні особливості. Ступінь жорстокості або ліберальності визначається не ступенем втручання держави у функціонування страхового ринку та діяльність страхових компаній, а ступенем контролю держави за дотриманням єдиних правил і норм усіма суб'єктами страхової діяльності. Найбільш доцільною та виправданою вважається «жорстока» модель державного регулювання [1]. Що стосується України, то система державного регулювання діяльності страхових компаній еволюціонувала в напрямку континентальної моделі. Її можна визнати скоріше жорсткою, ніж ліберальною, що цілком відповідає розвитку страхової справи та всієї економіки загалом [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сьогодні існує значна кількість наукових робіт, у яких висвітлено різнобічні теоретичні, методичні та прикладні аспекти функціонування страхового ринку. До авторів таких праць належать: Василенко А. В., Жабинець О. Й., Соболь Р. Г., Насирова Г. А., Жилкина М. С. та інші. Вони досить ґрунтовно досліджували процеси державного регулювання страхового ринку, проте впровадження закордонного досвіду потребує додаткового дослідження.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняні та зарубіжні дослідники виділяють три моделі державного регулювання страхової діяльності [2, 3, 4] (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості моделей державного регулювання страхового ринку

Моделі державного регулювання страхового ринку			
Континентальна	Ліберальна		Змішана
	Централізована	Децентралізована	
Німеччина, Швеція, Японія	Велика Британія	США	Франція
Заснована на жорстокій законодавчої регламентації і деталізації діяльності суб'єктів страхового ринку. Основні джерела права – закони та кодекси.	Єдина система регулювання, страхові компанії дотримуються загальних правил і нормативів.	Створює різні умови, в яких працюють страховики.	Нормативна регламентація діяльності страховиків поєднана з гнучкими підходами, які дають можливість забезпечити достатній рівень конкуренції.

Як свідчать дані табл. 1, в закордонній практиці широко застосовують усі три моделі державного регулювання страхового ринку. Зокрема, континентальна модель ґрунтується на жорсткій законодавчій регламентації діяльності суб'єктів ринку, при цьому основними джерелами права є закони та кодекси.

Для континентальної моделі характерні такі форми регулювання, як затвердження органами страхового нагляду страхових тарифів, встановлення меж коливання тарифів, затвердження змісту типових форм договорів страхування, перевірка виконання бізнес-планів, нагляд за поточними операціями, регулярні перевірки фінансової діяльності страхових компаній тощо. Особливістю «англо-американської» системи права є те, що в ній закон не є єдиним переважаючим джерелом права, разом з ним важливу роль відіграє судовий прецедент. Більшість сторін господарського життя не кодифікують. Законодавство визначає найбільш загальні умови, правові рамки економічної діяльності, без детальної регламентації. В рамках цієї правової системи формується ліберальна модель регулювання страхування, в якій основна увага приділяється контролю фінансового стану компаній на основі вивчення їх звітності; відсутня жорстка регламентація страхових операцій, затвердження страхових тарифів тощо [5].

Ліберальна модель залежно від принципів державного устрою поділяється на два різновиди – децентралізовану й централізовану [6].

У США децентралізована модель державного регулювання відповідає принципам економічного федералізму. Кожен штат має власну, автономну страхову систему і, відповідно, власний орган страхового нагляду, що встановлює нормативи страхової діяльності в штаті і контролюючий звітність функціонуючих в штаті страховиків. Єдиного органу страхового нагляду немає. На федеральному рівні регулюються лише окремі ділянки діяльності страхових компаній, основні ж регулюючі дії здійснюються органами страхового нагляду в штатах. Велика частина нормативів і вимог до страховиків не уніфікована. Децентралізоване регулювання призводить до того, що в різних штатах страховики поставлені в абсолютно різні по деяких позиціях умови [7].

Централізована модель у Великобританії характеризується єдністю системи регулювання, за якої діє

єдиний орган страхового нагляду. Всі страховики в країні підпорядковуються загальним правилам і нормативам. Така система зручніша як для державного регулювання страхування, так і для самої страхової діяльності. Британська модель ззовні здається найліберальнішою по відношенню до страховиків. Важливе значення в ній, разом з державним регулюванням, мають механізми саморегулювання. Операції зі страхування, як і в континентальній моделі, підлягають ліцензуванню, але нагляд за діяльністю страховиків з боку державних органів порівняно слабкий і проявляється переважно у формі контролю фінансового стану страховиків. Британська модель регулювання страхування була прийнята за основу при створенні уніфікованої системи регулювання на рівні Європейського Союзу[8].

Василенко А. В. [2] вважає, що система державного регулювання страхового ринку України еволюціонувала в напрямі континентальної моделі , та визнає її жорсткою. Але, на нашу думку модель державного регулювання страхового ринку України можна розмістити між континентальною та змішаною, про що свідчить неодноразова зміна центрального органу у справах нагляду за страховою діяльністю, отримання ліцензії на кожний вид страхування, чіткі вимоги до платоспроможності страховиків, захист інтересів страхових компаній державою, умови вільної конкуренції під час страхової діяльності.

Висновки. Отже, вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду дало підставу встановити, що на основі діючих моделей державного регулювання страхової діяльності, які застосовуються в країнах ЄС, не можна повною мірою окреслити принципи, методи та механізм державного регулювання страхової діяльності в трансформаційній економіці, оскільки вони ґрунтуються на налагодженій правовій базі, розвинутій управлінській структурі, а також на перевірених часом методах контролю та досвіді саморегулювання страховиків.

Література

1. Страховий ринок в Україні: стан, проблеми, перспективи (Аналітична доповідь Центру Разумкова) // Національна безпека і оборона. – 2003. – № 6 (42). – С. 2–46.

2. Василенко А. В. Генезис державного регулювання страхового ринку України в контексті зарубіжного досвіду / А. В. Василенко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 82 (62). – С.14–22.

3. Жабинець О. Й. Державне регулювання страхової діяльності у контексті глобалізації світового страхового простору / О. Й. Жабинець // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.10. – С. 187–194.

4. Соболь Р. Г. Сутність державного регулювання страхової діяльності в Україні / Р. Г. Соболь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kbuapa.kharkov.ua

5. Насирова Г. А. Модели государственного регулирования страховой деятельности /Г. А. Насиров // Вестник Финансовой академии. – 2003. – № 4.

6. Міжнародна асоціація органів страхового нагляду – Стандарт № 8: «Здійснення нагляду за перестраховиками» / переклад І. Зискінда // Страхова справа. – 2003. – № 4. – С. 44-49.

7. Лубенська О. Види перестрахового нагляду, які використовуються на території ЄС та в інших країнах // Страхова справа. – 2003. – № 1. – С. 12-13.

8. Жилкина М. С. Internадзор // Русский полис. – 2003. – № 4.

Хмельницька В. Ю., Ксьондз С. М.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ НАЗЕМНИХ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ В УКРАЇНІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПОЛІСУ

Актуальність дослідження. Наше суспільство знаходиться в такій стадії свого розвитку, коли новітні технології проникають в усі сфери людської діяльності. Ринок страхових послуг не став винятком. Однак в нашій державі на відміну від країн з розвиненою економікою існує ряд проблем, які стримують окреслені процеси. Однією з важливих перешкод на шляху розвитку страхового ринку України загалом та страхування цивільної відповідальності власників наземних транспортних засобів зокрема є відсутність в обігу електронного страхового полісу. Зазначене зумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем функціонування електронного страхового полісу приділяється увага в працях таких вітчизняних вчених та професійних учасників страхового ринку України, як О. Шойхеденко, О. Залєтов, А. Перетяжко, Р. Пікус та ін.

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності та можливої моделі укладання електронного страхового полісу, а також визначенні переваг від його обігу в Україні.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Міждисциплінарного словника зі страхування та ризик-менеджменту, «електронний страховий поліс (E-Polisy) – це страховий поліс в електронному вигляді, який має юридичну силу, рівну звичайному паперовому екземпляру страхового полісу або, як його називають, договору страхування» [3, с. 369].

Досліджуючи особливості функціонування електронного страхового полісу, слід обґрунтувати можливу модель його укладання. На нашу думку, дана модель може бути представлена у вигляді сукупності пов'язаних між собою процедур, які складають цілісний бізнес-процес (рис. 1).

Згідно з наведеною моделлю, бізнес-процес оформлення електронного полісу ОСЦПВВНТЗ буде мати ряд суттєвих відмінностей від сьогоднішньої процедури укладення такого договору в паперовій формі. Даний процес, як і сьогодні, буде стартувати з потреби страхувальника в ОСЦПВВНТЗ. На основі такої потреби власник транспортного засобу повинен надати обраному ним страховику, що має ліцензію на здійснення цього виду страхування, відомості, на основі яких можна ідентифікувати страхувальника, транспортний засіб, а також розрахувати розмір страхового платежу.

Рис. 1 – Модель бізнес-процесу укладання договору обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів при впровадженні електронного полісу

Примітка. БД – власна база даних; ЦБД – централізована база даних; ОСЦПВВНТЗ – обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

Джерело: розроблено авторами

Далі, у відповідності до наведеної моделі, в процес вступатиме страховик, в особі андеррайтингового центру. На підставі наданих страхувальником даних андерайтер (також це може бути автоматизований сервіс) визначатиме умови договору і робитиме пропозицію страхувальнику укласти договір страхування із зазначенням суми платежу і банківськими реквізитами для його оплати. Перелік обов'язкової інформації, що має бути надана власником транспортного засобу, та відомостей, які має містити пропозиція страховика, ми вважаємо, мають бути чітко затвердженими МТСБУ та знаходитись у відкритому доступі на сайті Бюро та його членів.

На наступному етапі страхувальник, отримавши пропозицію страховика, матиме певний час, наприклад, десять робочих днів, на прийняття рішення про доцільність страхування. По закінченні цього терміну страховик матиме за собою право передивитися запропоновані їм умови. У разі своєї згоди, клієнт має повідомити про це страховика (акцепту- вати). Підтвердженням прийняття пропозиції буде факт оплати страхового платежу (його частини) або затвердження договору в контексті термінів і порядків його оплати.

Після цього страховик в особі відповідального співробітника, страхового агента або через інструментарій власного сайту має внести дані в свою інформаційну систему після чого невідкладно, наприклад, не більше ніж протягом двох робочих днів з моменту укладення договору, здійснити реєстрацію договору страхування у ЦБД.

Інформація щодо реєстрації договору страхування у ЦБД повинна бути доступною до перевірки шляхом запиту до неї. Договір страхування ОСЦПВВНТЗ буде вважатися укладеним з моменту зарахування страхового

платежу на поточний рахунок страховика чи з моменту укладення сторонами договору щодо порядку оплати страхового платежу. Договір набиратиме чинності з часу, визначеного як початок його дії, але не раніше дати реєстрації.

Обов'язковою задачею страховика буде повідомити страхувальника про факт укладення договору шляхом надання в електронному вигляді візуальної форми поліса, яка буде містити інформацію про умови страхування і способи перевірки його валідності. На вимогу страхувальника страховик зобов'язаний буде надати роздруковану форму поліса, закріплену підписом і печаткою.

Контроль наявності поліса органами Національної поліції буде здійснюватися за допомогою запитів до бази даних МТСБУ, а згодом, при синхронізації баз Національної поліції і МТСБУ, за допомогою запиту в свою базу [10]. За необхідності будь-яка зі сторін-учасників зможе перевірити інформацію про факт укладення договору та його поточ- ний статус: в ЦБД, що буде знаходитись на сайті МТСБУ.

Впровадження електронного страхового полісу за визначеною моделлю відкриє нові можливості для розвитку страхового ринку та забезпечить ряд переваг як для учасників страхових відносин, так і для суспільства загалом.

Зокрема, серед переваг, які забезпечить функціонування електронного страхового полісу за визначеною моделлю, для страхувальника, на нашу думку, можна виокремити наступні:

– уникнення шахрайства з боку недобросовісних страховиків: у страхувальника з'явиться можливість перевірити, чи дійсно він купив справжній поліс ОСЦПВВНТЗ у страховика, який мав ліцензію на здійснення такого виду страхування, за допомогою сервісів онлайн-перевірок валідності договору, що будуть розміщенні на сайті МТСБУ;

– зменшення аквізаційних та інкасаційних витрат страховика призведе до зменшення вартості страхової послуги. Зниження ціни полісу буде обумовлено тим, що в процесі його оформлення буде задіяна менша кількість людей, страховику не потрібно буде виплачувати комісійні винагороди посередникам, а також зникне необхідність у веденні та обслуговуванні паперового документообігу та в доставці цих паперів;

– буде вирішена проблема, коли страхова компанія (страхові агенти) нав'язують додаткові, не потрібні страхувальнику страхові продукти. Клієнт без тиску самостійно визначить й придбає лише ту послугу, що йому необхідна;

– економія часу, звичайно, є однією з найбільших переваг для страхувальника, адже такий поліс оформлюється значно швидше, а для його отримання немає необхідності кудись їхати, адже він буде відправлений на електронну пошту страхувальника. Хоча дійсної економії часу клієнт досягне лише, коли почне користуватися не тільки електронним полісом, а й купувати такий поліс через Інтернет.

– впровадження електронного полісу сприятиме роз- витку Інтернет-страхування й автоматизації багатьох процесів, пов'язаних не лише з укладенням договору, а й з врегулюванням страхових випадків чи пролонгацією договорів. Такий розвиток, безперечно, спростить процедуру страхування для страхувальників. Страхування буде змінюватись в сторону клієнтоорієнтованості.

Висновки. Провівши дослідження електронного страхового полісу, ми навели ряд його «плюсів» та «мінусів». Зважуючи їх, вважаємо, що усі переваги та можливості, які зможе забезпечити вітчизняному ринку страхових послуг впровадження електронного полісу, повністю перекривають його незначні недоліки.

Література

1.Завада А. Комментарии относительно внедрения системы «Электронный полис» / А. Завада [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.strahnadzor.ua/news/33877

2.Машаро Е. Что такое «электронный полис» и чем он отличается от оформления договоров в онлайн-режиме? / Е. Машаро // Фориншурер [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://forinsurer.com/public/14/05/22/4664

3.Міждисциплінарний словник зі страхування та ризик-менеджменту / Р. В. Пікус, Н. В. Приказюк, О. М. Лобова [та ін.]; за наук. ред. проф. Р. В. Пікус. – К.: Логос, 2015. – 508 с.

4.Шойхеденко А. Автоматизация в страховании и введение электронного полиса – объективная необходимость / А. Шойхеденко // Фориншурер [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://forinsurer.com/public/14/04/29/4652

5.Шойхеденко А. Будущее электронного страхования в Украине / А. Шойхеденко // Фориншурер [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://forinsurer.com/public/15/03/17/4714

Чугаєв М. М., Матвійчук Л. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Реформування економіки України в умовах ринкових відносин потребує постійних якісних змін у системі соціального захисту населення. Перш за все це стосується охорони здоров'я громадян. Чинна вітчизняна система охорони здоров'я, яка побудована переважно на бюджетних засадах, продемонструвала свою неефективність. Дефіцит фінансових ресурсів викликав суттєві дисбаланси у розвитку інфраструктури медичної галузі, рівні та якості медичної допомоги.

Досвід розвинених країн світу доводить, що побудова належної системи охорони здоров'я можлива шляхом запровадження страхової медицини. Страхова медицина виступає альтернативою бюджетному фінансуванню, яке вже не спроможне забезпечити конституційне право громадян на отримання безоплатного медичного обслуговування.

Вивчення особливостей переведення галузі охорони здоров`я на страхові засади потребує подальшого дослідження сутності й ролі медичного страхування та його місця в системі соціального захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні основні проблеми теорії та практики страхування і його особливості (у т. ч. медичного страхування) в умовах ринкової економіки досліджували вчені Т. Артюх, В Базилевич, К. Воблий, О. Гаманкова, М. Мних, Я. Шумелда, Т. Яворська та інші. Віддаючи належне дослідженням вчених у цій сфері, слід зауважити, що у вітчизняній фінансово-економічній літературі бракує ґрунтовних досліджень, які б охоплювали вивчення комплексних проблем медичного страхування і наукових розробок, орієнтованих на практичне застосування та узагальнення нагромадженого досвіду.

Мета статті полягає у вивченні особливостей розвитку медичного страхування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Належне забезпечення населення якісними медичними послугами та підтримка їх на достатньому для ефективного функціонування рівні є однією з найактуальніших проблем України [1]. Чинна система медичного забезпечення в Україні перебуває в глибокій організаційно-структурній і фінансовій кризі, що характеризується нерівномірним розподілом ресурсів у цій системі, низьким рівнем розвитку надання первинної медичної допомоги, низькою часткою видатків на охорону здоров'я по відношенню до ВВП [2].

Перехід до обов'язкового соціального медичного страхування в Україні є єдиним засобом поліпшення ситуації з охорони здоров'я, що перевірено світовим досвідом і сприятиме підвищенню якості, доступності та своєчасності надання медичної допомоги населенню.

Обов'язкове медичне страхування повинно охоплювати практично все населення та задовольняти основні першочергові медичні потреби. Однак, на сучасному етапі розвитку економіки країни існує ряд перешкод переважно правового характеру, що не дозволяють реалізувати вищевказані принципи. Серед головних можна назвати такі:

– забезпечення збалансованості законодавчих актів із соціального страхування та загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування, що суттєво підвищить стабільність галузі охорони здоров'я в цілому;

– підвищення відповідальності органів державної влади й місцевого самоврядування щодо зобов'язань, пов'язаних зі страхуванням пільгових груп населення;

– чітке розмежування функцій і відповідальності на різних рівнях управління системою;

– створення механізмів реального забезпечення захисту прав пацієнтів;

– забезпечення дієвого контролю з боку державних органів за цільовим використанням коштів, що будуть виділені на ці цілі [3.].

В Україні інститут медичного страхування розвивається досить повільно, а обов'язкова його форма є тією послугою, що не викликає довіри в населення.

З огляду на це, законодавче врегулювання загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування є актуальним та важливим завданням.

Процес прийняття Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні» триває вже понад п'ятнадцять років. Так, 31.07.2000 р. було подано проект Закону «Про страхування громадян», але 19.10.2000 р. проект було відхилено Верховною Радою України. Вже 29.12.2000 р. було запропоновано новий проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні», однак 24.05.2001р. його було відхилено.

Новий проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні» було зареєстровано у Верховній Раді 12.12.2003р., проте 15.06.2004 р. його було не прийнято.

Уже 16.06.2004р. було запропоновано інший проект Закону «Про обов'язкове медичне страхування», однак 27.07.2004 року, як і попередні, даний законопроект було відхилено.

20.02.2007р. проект Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні", також було не прийнято, але 18.12.2008р. його було повторно запропоновано на розгляд Верховної Ради України. 18.02.2008р. було надано висновок про доопрацювання даного проекту. Але, як відомо, цей проект також було відхилено.

5 квітня 2013 року Верховною Радою України був зареєстрований Проект Закону «Про загальнообов'язкове державне медичне страхування» № 2597-1, який мав різні оцінки. Зокрема, заступник голови ради Ліги страхових організацій України зазанчав, що цей законопроект буде гальмувати розвиток державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я, тому що спрямований на створення монопольного страховика у вигляді Фонду обов'язкового медичного страхування. На його думку, це призведе до скорочення приватних інвестицій в охорону здоров'я, оскільки приватним клінікам буде економічно не вигідно працювати в системі загальнообов'язкового державного медичного страхування [4]. 27.11.2014 р. проект було відкликано.

30.07.2015р. було запропоновано проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні», однак 01.11.2016р. проект було відкликано авторами.

Новий проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні» запропоновано Богомолець О.В. 02.08.2016р. У Законі визначено правові та економічні принципи а також організаційні та фінансові механізми здійснення обов'язкового державного медичного страхування в Україні [5].

Запровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування полягає у наступному:

– за рахунок цільових страхових внесків формуються кошти на медичне забезпечення населення на умовах загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування;

– правовідносини між всіма учасниками (страхувальниками, страховиками, застрахованими, закладами охорони здоров'я) врегульовуються на договірних засадах;

– запровадження сприятиме розвитку конкуренції серед закладів охорони здоров'я;

– медична допомога надаватиметься закладами охорони здоров'я за рахунок коштів, акумульованих у системі загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування.

Прийняття та реалізація проекту Закону і запровадження в Україні системи загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування сприятиме забезпеченню доступності медичної допомоги, зміцненню здоров'я та подовження тривалості життя населення України, створить передумови для розвитку конкуренції в системі охорони здоров'я, збільшить інвестиційну привабливість вітчизняної системи охорони здоров'я та підвищить якісний рівень медичного обслуговування.

Висновки. Таким чином, для запровадження обов'язкового медичного страхування в Україні необхідно реформувати систему охорони здоров'я шляхом поєднання обов'язкового та добровільного медичного страхування, підвищити страхову культуру населення в сфері надання медичних послуг; внести корективи до окремих положень податкового законодавства з метою впровадження стимулів для медичного страхування; підвищити якість підготовки кадрів страхових компаній.

Література

1. Бабарика О. В. Перспективи впровадження загальнообов'язкового медичного страхування в Україні / О. В. Бабарика // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014. − № 4 (8) – С. 96 – 100.

2. Кондрат І. Ю. Проблеми запровадження та перспективи розвитку обов'язкового медичного страхування в Україні / І. Ю. Кондрат, О. Я. Городиловська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. − Вип. 19.3. – С. 249-252.

3. Бачо Р. Й. Перспективи розвитку страхового підприємництва в Україні / Р. Й. Бачо // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії: збірн. наук. праць − Випуск 3 (16): Економічні науки. – Чернівці, БДФА, 2009. –С. 57-64.

4. Світлична О. С. Еволюція медичного страхування в Україні / О. С. Світлична // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2013. – Вип. 43. – С. 32.

5. Проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування» від 02 серпня 2016 року № 4981-2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua.

3. Підходи до управління фінансами суб'єктів господарювання в ринкових умовах

Баюн В. В., Приступа Л. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПРИБУТКУ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПІДХОДІВ ЩОДО ЙОГО ТРАКТУВАННЯ

Актуальність дослідження. В умовах розвитку ринкових відносин ефективність господарської діяльності підприємства залежить від його прибутку, який у сучасних умовах отримав новий зміст. Процеси формування, розподілу та використання прибутку в процесі діяльності підприємства вимагають постійного вдосконалення керівниками та фінансовими менеджерами методів ефективного управління окремими системами з узгодженням місії та загальними цілями діяльності. Проблема створення раціонального механізму формування, нагромадження та використання прибутку підприємств визначає важливість чіткого розуміння сутності та еволюційних аспектів розвитку базового поняття «прибуток».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі питання формування фінансових результатів у виробничій та комерційній діяльності підприємств розглядали в своїх працях вітчизняні та зарубіжні дослідники: К. Маркс, А. Сміт, Д. Рікардо, Д. Б. Кларк, Д. Мілль, А. Маршалл, І. Шумпетер, Ф. Найт, І. Бланк, В. Кадацький, В. Козирєв, М. Литвина, О. Миколаєва, Г. Савицька, А. Шеремет, І. О. Бланка, Л. В. Дейнеко, Д. Ф. Крисанова, В. Юрчишина, П. В. Осіпова, С. Ф. Волкова, О. В. Нікішина, О. Д. Волкова та багатьох інших.

Метою статті є: дослідження поглядів щодо сутності прибутку як економічної категорії та обґрунтування його призначення в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку економіки потребує переосмислення змісту категорії прибуток, тому що він відіграє провідну роль у діяльності суб'єктів господарювання, адже висвітлює різнобічні економічні взаємозв'язки у процесі відтворення та забезпечує соціальний розвиток підприємства. Але для того, щоб зрозуміти його сучасний зміст потрібно дослідити еволюцію даного поняття.

В економічній системі поняття прибутку існує у взаємозв'язку з наявністю товарно-грошових відносин, появою і розвитком інституту власності, особливо приватної. Проте, прибуток не варто розглядати лише як мотиваційну силу для організації діяльності, а доцільно досліджувати як проміжну, перехідну або навіть об'єднуючу ланку між такими категоріями, як інтерес і діяльність. Саме наявність певного економічного інтересу є мотивацією до здійснення діяльності. Прибуток як один із видів отриманого фінансового результату в ході організації діяльності виступає безпосередньо джерелом забезпечення інтересів різних суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки.

Еволюція поглядів на сутність прибутку починається з часів виникнення меркантилізму (табл. 1), найвидатнішим представником якого в Англії був Т. Мен. Джерелом прибутку меркантилісти вважали зовнішню торгівлю. Вони стверджували, що прибуток утворюється у сфері обігу, і визначали його як різницю між продажною і покупною вартістю товару.

Таблиця 1

Еволюція поглядів вчених-економістів на економічну категорію «прибуток»

Вчений-економіст	Рік	Трактування сутності прибутку
Т. Мен	1630 р.	Прибуток є різницею між продажною і покупною ціною товару
У. Петті	1662-1682 рр.	Джерелом прибутку визначав виробництво
А. Сміт	1776 р.	Прибуток розглядав у вигляді продукту праці, який привласнюється власником засобів виробництва
Д. Рікардо	1827 р.	Вважав, що прибуток - це складова частина вартості, яка створюється працею, перевищення цінності над заробітною платою.
К. Маркс	1871р.	Відповідно до його концепції, прибуток - це надлишок виручки над витратами капіталу, який безоплатно привласнюється власником засобів виробництва
Й. Шумпетер	1908-1942 рр.	Вважав, що прибуток - це винагорода за підприємницьку діяльність, тобто вартісний вираз того, що створює підприємець.
Е. Чемберлін	1933 р.	Монопольним прибутком вважав додаткову частину загального прибутку, джерелом якої є реалізована в ціні монополія
П. Самуельсон	1948 р.	Визначав прибуток як дохід від факторів виробництва, винагороду за підприємницьку діяльність та впровадження нововведень
А. Бабо	1993 р.	Прибуток розглядає як різницю, відхилення та залишок

*складено автором на основі джерел [1-8]

З виникненням у XVII ст. в Англії класичної школи політичної економії, засновником якої був Уільям Петті виникає твердження про «виробниче» походження прибутку, джерелом якого є не сфера обігу, а праця, виробництво.

Відсутність вчення про походження прибутку пояснює одну особливість в трактуванні даної категорії в економічних теоріях до XX ст. Вона перебувала у розриві або у відсутності достатнього логічного зв'язку між двома важливими групами проблем - походження прибутку та його ролі в підприємницькій діяльності. Зважаючи на це, у сфері дослідження були відсутні проблеми ефективності використання та розподілу виробничих ресурсів в ринковій економіці, органічно пов'язані з ціллю прибутковості функціонування підприємництва. Лише в XX ст. починає формуватися самостійна теорія прибутку, яка включає три головні джерела його походження:

– послідовне введення в економічний процес технічних, комерційних і організаційних інновацій;

– винагороду за передбачений і непередбачений ризик;

– існування монополії – обмеженої конкуренції у різних її видах.

На сучасному етапі розвитку економіки прибуток від господарської діяльності також трактується більшістю економістів як перевищення доходів над витратами.

Зокрема О. О. Гетьман та В. М. Шаповал роблять висновок, що «прибуток представляє собою різницю між ціною реалізації та собівартістю продукції (товарів, робіт, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво та реалізацію продукції» [9, с. 387].

І. О. Бланк [10] пов'язує прибуток з ризиком, вважаючи, що прибуток є вираженим у грошовій формі чистим доходом підприємця на вкладений капітал, який характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності, і становить різницю між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності.

В сучасних умовах прибуток і як вид фінансового результату діяльності, і як джерело задоволення інтересів різних суб'єктів ринкових відносин, може мати як позитивний, так і негативний прояв. Так, відсутність прибутку на підприємстві може бути штучно створеною в разі наявності зацікавленої сторони стати власником інвестиційно-привабливого господарюючого суб'єкта. Якщо підприємство прибуткове, із зростаючою з року в рік сумою отримуваного прибутку, то його ринкова вартість, звичайно, буде високою та постійно зростаючою, порівняно з вартістю збиткового підприємства. Це може бути невигідним для бажаючих придбати прибутковий об'єкт, оскільки більші капіталовкладення призводять до збільшення строку їх окупності, цим самим досягнення мети купівлі - задоволення достатку на бажаному рівні нових власників може бути відстрочене інколи навіть на невизначену перспективу.

Висновки. Прибуток у ринковій системі господарювання відіграє позитивну роль, виступаючи як головний мотив господарської діяльності. Категорії «прибуток» в економічній літературі приділяється підвищена увага, але на даний момент єдиного визначення прибутку немає, оскільки воно насамперед залежить від поставлених його користувачами цілей. Еволюцію поглядів науковців на економічну сутність прибутку неоднозначна, тобто неможна однозначно стверджувати, яка з наведених теорій є найбільш вірною, оскільки кожна з них пояснює певний важливий аспект даного питання, а узагальнення даних поглядів становить сучасну теорію прибутку, яка досі залишається незавершеною та потребує подальших досліджень.

Література

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. - М.: Ось-89, 1997. - Книга первая. – 255 с.

2. Рикардо Д. Начала политической зкономии и налогового обложения: Собр. сочин. - М: Госполитиздат, 1955. – Т. I. –216 с.

3. Маркс К. Капитал. Критика политической зкономии / Под ред. Ф. Энгельса. – М.: Политиздат, 1969. – Т. II. Процесе обращения капитала. – 648 с.

4. Шумпетер Й. Теория зкономического развития: Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла коньюнктуры / Пер. с нем. – М.: Соцзкгиз, 1992. – 684 с.

5. Чемберлин Э. Х. Теория монополистической конкуренции. – М.: Директ-Медиа, 2007. – 374 с.

6. Самуэльсон П. Э., Нордхаус В. Д. Экономика / Пер. с англ. О. Л. Пелявского. – М.: Вильямс, 2006. – 1360 с.

7. Бабо А. Прибыль. Пер. с фр. – М.: А/О Издательская группа «Прогресс», «Универс». – 1993. – 176 с

8. Ширягіна О. Є. Прибуток підприємства: історичний аспект / О.Є. Ширягіна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 12.– С. 156-159.

9. Гетьман О. О., Шаповал В. М. Економіка підприємства: Навч. посібник / О. О. Гетьман – К.: Центр навч. літератури, 2006. - 488 с.

10. Бланк И. А. Управление прибылью. - 3-е изд., перераб. и доп. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2007. –786 с.

Гелик М. М., Голик Т. М., Доценко І. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність дослідження. Сучасний розвиток економіки характеризується значною конкурентною боротьбою суб’єктів господарювання різних галузей. Такі умови вимагають переходу до нових, більш ефективних методів управління, що, у свою чергу залежать від ряду чинників. Одним із найвагоміших є інноваційний розвиток.

Саме інновації дають змогу підприємствам займати провідні позиції на ринку, збільшувати прибуток, вести гідну конкурентну боротьбу.

Розроблення нових підходів до вивчення інноваційних процесів, запровадження нових принципів інноваційного розвитку, а головне, визначення внутрішньо-організаційних бар'єрів, які стримують упровадження інновацій – необхідні передумови розвитку ефективних і сучасних підприємств та економіки нашої держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями формування та реалізації інновацій вивчало досить вчених, зокрема: А. Амоша, В. Бурлака, Л. Волаченек, Я. Жаліла,В. Зянько, Д. Крикуненко, О. Притикіна, О. Рудь, Ю. Стасюк, О. Щипанова, М. Чечетов, М. Шарко, М. Якубовський та інші. Не зважаючи на велику кількість досліджених проблем, присвячених аналізу інноваційної діяльності в країні, багато моментів з питань інноваційного розвитку залишилися маловивченими. Передусім відчувається відсутність комплексних економічних розробок щодо питань інноваційного розвитку в умовах інтеграції України до ЄС.

Мета статті. Метою дослідження є вивчення інноваційного розвитку національної економіки під впливом євроінтеграції

Виклад основного матеріалу. Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність», інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг. Також, інноваційна діяльність – це діяльність всіх учасників інноваційного ринку в єдиному процесі з метою спільного створення і реалізації інновацій. У зазначеному Законі сказано, що об'єктами інноваційної діяльності є [1]:

– інноваційні програми і проекти;
– нові знання та інтелектуальні продукти;
– виробниче обладнання та процеси;
– інфраструктура виробництва і підприємництва;
– організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і соціальної сфери;
– сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки;
– товарна продукція;
– механізм формування споживчого ринку і збуту товарної продукції.

Реалізації інноваційної діяльності підприємств в значній мірі сприяє інноваційна політика держави, що насамперед базується на створенні сприятливого інвестиційного клімату, а також формуванні дієвих структур для її реалізації і налагодження ефективного механізму взаємодії між ними, тобто формування сприятливих умов для функціонування суб'єктів інноваційної діяльності та розвитку підприємництва у інноваційній сфері.

Таблиця1

Джерела фінансування інноваційної діяльності в 2010 - 2015 рр. (млн. грн.) [2]

Рік	Загальна сума	У тому числі за рахунок коштів			
		Власних	Державного бюджету	Іноземних інвесторів	Інші джерела
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8
2015	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0

З даних табл. 1, можна зробити висновок, що у 2015 році сума коштів на інновації зросла на 5768,2 млн. грн., порівняно з 2010 роком. Щодо даних про залучення коштів іноземних інвесторів відрізняються, так як на даний момент інвестиційний клімат є не дуже привабливим через політичні та економічні проблеми в країні. Також можна виділити незначну кількість коштів виділених коштів з державного бюджету протягом всього досліджуваного періоду. Низька активність підприємств по впровадженню інновацій зумовлюють пошук факторів розвитку інноваційної діяльності та розробку заходів щодо прискорення інноваційних процесів на підприємствах.

У цьому контексті серед економічних факторів найбільш істотними були і залишаються нестача власних грошових коштів для розвитку і брак фінансової підтримки з боку держави. Також в числі значущих чинників знаходяться: великі витрати для впровадження інновацій, низький рівень доступності позикових коштів та висока вартість залученого капіталу. Істотними проблемами є брак інформації про нові технології і нерозвиненість інтеграційних зв'язків. Суттєвою є проблема правового захисту у сфері інтелектуальної діяльності. Також до факторів слід віднести низький рівень розвитку інноваційної інфраструктури країни. Суттєвим стримуючим фактором інноваційної діяльності є низький ступінь визначеності щодо економічних перспектив впровадження інновацій [3].

Для їхнього вирішення важливим є створення ефективної системи стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності українських підприємств. Для забезпечення розвитку інвестиційного ринку й інвестиційної сфери

необхідно створити умови для ефективного функціонування інвестиційних фінансово-кредитних установ і інноваційних підприємств, забезпечити становлення й розвиток індустрії прямого інвестування й венчурного капіталу, створити умови для залучення інвестицій на міжнародних ринках капіталу, а також знаходження шляхів акумулювання коштів для інвестування усередині країни [4, с. 89-92].

Висновки. Таким чином, формування та ефективна реалізація державної інноваційної політики України з врахуванням вимог часу та простору забезпечить успішну реалізацію інноваційної моделі економіки; сталий розвиток країни, а також пожвавить процеси євроінтеграції. Головним та ефективним напрямом у процесі інноваційного розвитку має стати поліпшення інвестиційного клімату в Україні і всебічне стимулювання національного капіталоутворення та інвестиційних процесів. Держава повинна бути основним джерелом фінансування розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності. Оптимальним варіантом розвитку й активізації інвестиційної діяльності в Україні є проведення активної державної політики в цій сфері.

Література

1. Закон України «Про інноваційну діяльність»: редакція від 05.12.2012 // Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/.
3. Крикуненко Д. О. Проблеми впровадження інновацій на підприємствах / Д. О. Крикуненко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014. – № 4, Т. І. – С. 45-49.
4. Пампура О.І. Розвиток інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – С. 89-92.

Заваденко Н. І., Мацедонська Н. В.
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Тернопільського національного економічного університету,
м. Вінниця

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність дослідження. У сучасних умовах глобалізації економіки, структура податкової системи країни є важливим фактором для суб'єктів господарювання, коли вони вирішують, куди і скільки інвестувати, які види операцій здійснювати і в яких країнах. Надмірне податкове навантаження призводить до таких негативних наслідків, як зниження ділової активності суб'єктів господарювання, «тінізації» економіки, відтік національних капіталів за кордон. При цьому баланс між рівнем податкового навантаження та фіскальними інтересами держави по податку на прибуток підприємств є вкрай важливим, адже цей податок є одним із найнесприятливіших податків для платників.

Обрана тема дослідження є досить актуальною на сьогоднішній день в Україні, особливо після прийняття нового Податкового кодексу, оскільки не існує серед науковців єдиної думки щодо того, якою саме має бути система оподаткування підприємств, щоб останні могли досягати максимального ефекту від здійснення господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання побудови оптимальної системи оподаткування в Україні постійно знаходиться в полі зору провідних вітчизняних науковців, серед яких слід виділити роботи О. Амоші, В. Вишневського, В. Гейця, І. Луніної, І. Лютого, В. Мельника, В. Опаріна, А. Соколовської, І. Чугунова, В. Щербака та ін. Причому в роботах більшості вчених відмічаються недосконалість податків, які справляються в Україні, складність у їх адмініструванні, негативний вплив на розвиток національної економіки та неконкурентоспроможність української продукції на міжнародних ринках.

Мета статті. Метою статті є дослідження тенденцій у формуванні та розвитку вітчизняної системи оподаткування прибутку підприємств і розроблення пропозицій для вдосконалення податкового законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Україна постійно декларує необхідність реформування податкової системи, встановлення нових, прозорих правил оподаткування, в тому числі й прибутку підприємств, запровадження електронних сервісів та сервісної служби платників податків. В 2011 році із прийняттям Податкового кодексу України розпочався процес реформування податку на прибуток підприємств, із задекларованим поступовим зниженням ставки податку. Оптимальний рівень податкового навантаження на бізнес-середовище, який би не тільки не стримував ділову активність, але й стимулював її, сприяв мінімізації «тіньового» сектору шляхом зменшення доцільності ризику порушень податкового законодавства, тим самим створюючи передумови для добровільної сплати податків, так і не знайдено.

У 2015 року запроваджено класичну європейську модель оподаткування прибутку підприємств, яка сама по собі є застарілою і має власні недоліки, на врегулювання яких наразі спрямовані зусилля як Європейської Комісії, так і Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). В результаті правила оподаткування прибутку підприємств згідно із цією моделлю стають дедалі складнішими, адміністрування цього податку також

ускладнюється, а контроль з боку держави посилюється. В українських реаліях все це «грає» на користь контролюючих органів, адже це нові можливості для корупції, чергових роз'яснень норм податкового законодавства, здійснення перевірок та податкових донарахувань, породження нових податкових спорів.

При існуючій системі оподаткування такий показник, як прибуток, викривляється, оскільки саме система змушує платників податків шукати шляхи мінімізації прибутку в цілях оподаткування. Це, в свою чергу, призводить до приховування прибутку не лише від оподаткування, а й від акціонерів (власників), і не відображає реальний фінансовий стан підприємств для інвесторів, перешкоджаючи процесу капіталізації ринку.

Отже, просте копіювання досвіду інших країн в частині моделі оподаткування прибутку підприємств без урахування національної специфіки, включаючи факт невиконання/систематичного порушення або викривлення норм податкового законодавства та високий рівень корупції в податкових органах, призводить врешті-решт до її перекручення та спотворення.

Будь-яка пропозиція кардинальної зміни моделі оподаткування прибутку підприємств, яка б встановлювала прості прозорі правила визначення об'єкта оподаткування, без можливості втручання в порядок його розрахунку, відразу відсікається контролюючими органами, адже в такому випадку фактично втрачається можливість впливу на платників податку, маніпуляцій, надання переваг окремим платникам податку. Замість цього пропонуються концепції, які насправді жодного відношення не мають до справжньої реформи податкової системи України. Останньою та дуже показовою була податкова реформа від Міністерства фінансів України «все по 20%». Основні принципи пропонованої моделі податкової системи полягали у встановленні «плоских ставок» - 20% ПДФО, 20% ПДВ, 20% ЄСВ і 20% з податку на прибуток підприємств. Їхня особливість, на думку чиновників відомства, полягала в значному спрощенні адміністрування податків.

Пропозиції Міністерства фінансів України були розкритиковані представниками бізнесу. Серед іншого, було зазначено, що навряд чи запропоновані зміни дозволять вивести будь-яку частину тіньової економіки з тіні, як про це заявлялось урядом, оскільки для досягнення такої мети необхідно було б знижувати «плоскі ставки», наприклад, до 12% (за виключенням ЄСВ). Таке зниження ставок зробило б невигідним переведенням грошей в готівку через конвертаційні центри. Це б дозволило вивести з тіні 80-85% економіки, і, відповідно, збільшити базу оподаткування більш ніж удвічі.

Глобальною проблемою цього документа є те, що він не усуває проблему «схем»: переведення грошей в готівку через конвертаційні центри, як і раніше, залишається для бізнесу вигідним, а Державна фіскальна служба отримує ще більше важелів тиску на бізнес. Запропонований проект реформи передбачав суто технічні зміни, які кардинальним чином не впливали на взаємовідносини платників податків і держави.

Наразі урядом активно розробляється законодавство про внесення змін до правил оподаткування податком на прибуток відповідно до рекомендацій протидії розмивання бази і виведенню прибутку з-під оподаткування (BEPS), про контрольовані іноземні компанії (КІК). Списання збитків, обмеження включення до витрат нереалізованих курсових різниць, повернення до зв'язку витрат з господарською діяльністю і встановлення обмежень щодо включення до витрат ряду виплат - це перелік можливих змін до Податкового кодексу найближчим часом. І все це зі збереженням розрахунку податкової бази, виходячи із фінансового результату як базового показника.

Досить показовим є досвід Естонії, яка ще у 2000 році провела унікальну на той час у світі податкову реформу, відмовившись від класичної моделі оподаткування нарахованого бухгалтерського прибутку на користь моделі оподаткування прибутку, що розподіляється (виплачується) підприємством. Так, Естонія у 2014 та 2015 роках займає перше місце як в загальному рейтингу Індексу конкурентоспроможності податкових систем (International Tax Competitiveness Index), так і в частині оподаткування прибутку підприємств. Такий високий (максимальний) показник досягається завдяки чотирьом позитивним особливостям її податкової системи: по-перше, це 20% ставка корпоративного податку, який застосовується тільки до розподіленого прибутку підприємства; по-друге, це єдина 20% ставка податку на доходи фізичних осіб, яка не поширюється на доходи фізичних осіб у вигляді дивідендів; по-третє, податок на майно застосовується лише до вартості землі, тоді як вартість нерухомого майна або капіталу не оподатковується цим податком; і, врешті-решт, вона має територіальну податкову систему, яка звільняє 100% іноземного прибутку, отриманого вітчизняними корпораціями, від внутрішнього оподаткування (з деякими обмеженнями).

Податок на прибуток підприємств в Естонії являє собою так званий податок на грошовий потік. Замість того, щоб вимагати від підприємств розрахунку оподатковуваного доходу з використанням складних правил і графіків амортизації щороку, в Естонії податок на прибуток підприємств стягується тільки тоді, коли бізнес виплачує (розподіляє) прибуток своїм акціонерам (власникам). Такий податок не лише значно спрощує розрахунок оподатковуваного прибутку, він також забезпечує додаткові переваги, в тому числі повне покриття витрат на капітальні інвестиції.

Оскільки прибуток визначається як грошові кошти, що розподіляються між акціонерами (учасниками), то не існує поняття амортизації для визначення податкової бази і підприємства не повинні відкладати покриття інвестиційних витрат на багато років. Це робить інвестиції дешевшими, тим самим підвищує рівень інвестицій в бізнес. Більше того, податок на прибуток підприємств Естонії в розмірі 20%, який утримується за рахунок виплати, є остаточним. Це означає, що акціонери, які отримують вже оподаткований розподілений прибуток або дивіденди від підприємства, не повинні платити додатковий податок на одержаний дохід. Це величезний крок вперед в порівнянні з багатьма податковими системами в країнах-членах ОЕСР, які оподатковують прибуток підприємств двічі: один раз на корпоративному рівні і потім знову на рівні акціонерів. В цілому, система оподаткування прибутку підприємств в

Естонії є дуже сприятливою для економічного зростання

Висновки. Отже, правила оподаткування прибутку підприємств в Україні дедалі ускладнюються. Але головне - зберігаються основні причини тінізації бізнесу та виведення капіталу: відсутність змін в економічній і валютній політиці держави, відсутність гарантій захисту права власності. Проте складні нові правила вимагатимуть консультування для тих, хто й так платить податки, і структурування для тих, хто їх не платить.

Література

1. Асоціація платників податків України. Податкові зміни 2016 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://appu.org.ua/news/-2016-00001/

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17.

3. Ставки податку на прибуток. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.buhoblik.org.ua/nalogi/nalog-na-pribyl/559-stavka-podatku-na-pributok-2013.html

Іванов О. В., Приступа Л. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ПРИБУТКОВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ

Актуальність дослідження. На даному етапі розвитку української економіки велику роль відіграє фактор прибутковості підприємств всіх галузей. На сьогоднішній день, в період фінансової та політичної нестабільності, досить потужної конкуренції, а також технологічного розвитку власникам підприємств потрібно працювати над тим, щоб збільшити прибуток підприємства та продовжувати своє існування, а також отримувати користь від затрачених сил та часу.

Працюючи прибутково, кожне підприємство вносить свій внесок в економічний розвиток суспільства, сприяє створенню і збільшенню суспільного багатства і росту добробуту народу. Тому на даний момент є дуже актуальною тема дослідження шляхів, способів та методів підвищення прибутковості підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування фінансових результатів у виробничій та комерційній діяльності підприємств розглядали в своїх працях вітчизняні та зарубіжні дослідники: К. Маркс, А. Сміт, Д. Рікардо, Д.Б. Кларк, Д. Мілль, А. Маршалл, І. Шумпетер, Ф. Найт, І. Бланк, В. Кадацький, В. Козирєв, М. Литвин, О. Миколаєв, Г. Савицька, А. Шеремет, Д. Голбрейс, К. Макконнел та ін.

Метою статті є: дослідження сучасних особливостей та напрямів підвищення прибутковості підприємств в Україні.

Виклад основного матеріалу. Прибуток є першочерговим стимулом до створення нових чи розвитку вже діючих підприємств. Можливість одержання прибутку спонукає керівників шукати більш ефективні способи сполучення ресурсів, винаходити нові продукти, на які може виникнути попит, застосовувати організаційні і технічні нововведення, що обіцяють підвищити ефективність виробництва.

Орієнтація підприємств з максимізації прибутку в кожному періоді змінилася на необхідність досягнення сталого рівня конкурентоспроможності, що в свою чергу визначається потенціалом підприємства до генерування прибутку, відповідного його потребам. Враховуючи визначальну роль прибутку в розвитку підприємства, необхідне ефективне управління його формуванням, розподілом та використанням.

У сучасній економічній теорії існує безліч різнобічних точок зору щодо економічної сутності прибутку. Прибуток у класичному розумінні – різниця між виручкою підприємства від реалізації продукції (товарів, послуг, робіт) та витратами на її виробництво, тобто собівартістю.

У прибутку відображається виконання таких важливих якісних показників, як підвищення продуктивності праці, зниження собівартості та підвищення якості продукції, використання виробничих фондів. Прибуток є основним джерелом розширення основних і оборотних фондів, дієвим фактором, який стимулює до досягнення якомога вищих показників виробництва. Але для оцінки результатів і ефективності господарювання і використання складових процесу виробництва, за допомогою яких отримано прибуток, його суму необхідно віднести до відповідних показників. У підсумку буде отриманий показник прибутковості (рентабельності).

Рентабельність – це відносний показник інтенсивності виробництва, який характеризує рівень окупності (прибутковості) відповідних складових процесу виробництва або сукупних витрат підприємства [1].

Для підвищення рівня прибутковості на підприємстві доцільно проводити заходи за відповідними напрямами:

– організаційні (удосконалення виробничої структури, удосконалення організаційної структури управління, диверсифікація виробництва, реструктуризація виробництва тощо);

– технічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва, вдосконалення виробів, що виробляється);

– економічні важелі та стимули (удосконалення тарифної системи, форми і системи оплати праці,

прискорення обігу оборотних коштів тощо).

Шляхом покращення діяльності вітчизняних підприємств також може стати ефективна побудова механізму фінансового забезпечення прибутковості підприємства, який передбачає: прогнозування прибутку з урахуванням змін ринкового середовища, розробку гнучкої фінансової політики і заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємств [2, с. 277]. Важливе місце серед способів збільшення прибутку будь-якого підприємства є ефективне управління його прибутковістю, що являє собою процес планування надходжень і використання грошових ресурсів, встановлення оптимальних співвідношень у розподілі доходів підприємств.

В умовах конкуренції вдосконалення процесу формування прибутку на макрорівні здійснюється безперервно [3]. Ефективність управління процесами утворення прибутку значною мірою залежить від якості аналізу, реальності виявлення резервів його збільшення, економічного обґрунтування планів формування і використання прибутку на майбутній період.

Необхідно погодитись із думкою науковців, про те що для підвищення показника прибутковості необхідно: зменшити транспортні витрати; налагодити систему збуту; підвищити продуктивність праці; скоротити витрати на виробництво та реалізацію продукції; підвищити конкурентоспроможності власної продукції за рахунок зменшення частки пасивних фондів у загальній вартості основних фондів та зменшення адміністративно-управлінських витрат тощо [4, с. 125].

Висновки. Для підвищення прибутковості суб'єктів господарювання та розвитку економіки в цілому треба не тільки вдосконалювати управління підприємством, модернізувати виробництво, втілювати досягнення науково-технічного прогресу, а й у першу чергу треба звернути увагу на проведення аналізу прибутку на рівні окремого підприємства, галузі та економіки в цілому.

Враховуючи особливо складні сьогоднішні реалії в Україні, підприємства повинні активно шукати всі можливі шляхи вдосконалення виробництва, підвищення конкурентоспроможності власної продукції, що повинно сприяти зростанню прибутку та рентабельності підприємства. Для того, щоб підприємства України в сучасних ринкових умовах працювали стабільно та отримували прибуток, можна запропонувати такі основні чинники його збільшення: нарощення обсягів виробництва і реалізації продукції; зменшення витрат на виробництво продукції; кваліфіковане здійснення цінової політики; налагодження системи збуту.

Отже, саме такі заходи сприятимуть зростанню прибутку як основного джерела матеріального заохочення працівників підприємств, власників акцій, підприємців і менеджерів.

Література

1. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства.: навч. допомога / В. О. Мец. – К .: Вища школа, 2003.
2. Вахович І. М. До питання управління фінансово-економічними результатами підприємства / І. М. Вахович, Ю. В. Волинчук // Економічний форум. – 2015. – № 3. – С. 275-279.
3. Линник О. І. Облік прибутку та визначення резервів забезпечення прибутковості підприємства / О. І. Линник, О. С. Задорожна // Вісник Нац. техн. Ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2015. – № 26 (1135). – С. 147-153.
4. Мелень О. В. Актуальні питання прибутковості підприємства та шляхи її збільшення / О. В. Мелень, Ю. Ю. Холондач // Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2015. – № 25 (1134). – С. 123-126.

Кушнір В. О., Полозова В. М.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження. В умовах ринкових відносин діяльність підприємств є одним з визначальних факторів економічного і соціального розвитку суспільства, збільшення обсягів валового продукту та національного доходу держави.

Сьогодні більшість підприємств несе відповідальність за результати фінансово-господарської діяльності безпосередньо своїм майном. Виходячи з власних потенційних можливостей, ситуації на ринку і потреб суспільства в виконуваних роботах вони повинні самостійно розробляти стратегію розвитку, обґрунтовувати мету своєї діяльності.

Визначення результативності діяльності підприємства є невід'ємною складовою механізму забезпечення сталості його конкурентних позицій, інструментом удосконалення системи планування і контролю виробничо-збутової діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню окремих складових процесу проблеми присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених, таких як А. Б. Білий, Ю. Б. Іванова, Н. А. Кизима, В. М. Колота, В. М. Колпаков, Н. В. Куденко, С. Ф., Пономаренко, Богатін Ю., Брюховецька Н., Булєєв І., Вартанов О., Догадайло Я., Друкер П., Зінченко В., Каплан Р., Кизим М., Козаченко Г., Колот В., Ладико І., Ляшенко О.

А також зарубіжних – І. Ансоффа, К. Боумена, О.С. Віханського, І.М. Герчикової, А.П. Градова, П.Ф.

Друкера, Ф. Котлера, М.Х. Мескон, Т. Пітерса, Р. Уотермена, М. Портера, Д.С. Сінка, А.А. Томпсона, Т. Санталайнена, Р.А. Фатхутдінова, Д. Хана. та ін.

Метою статті є узагальнення теоретичних підходів щодо визначення критеріїв результативності діяльності підприємства, дослідження особливостей оцінювання результативності діяльності підприємства в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. У перших дослідженнях ефективності ототожнювались поняття «ефективність» та «результативність», які сприяли економічному пожвавленню країн. Проте дослідник Д. Рікардо поставив під сумнів ідентичність цих понять, надавши поняттю ефективності специфічного значення, котре розкривається у зіставлення результату з певним видом витрат. Категорія «ефективність» може розглядатися тільки як один з критеріїв, що характеризують успіх, а саме в якості економічності виконання необхідних робіт.

Е. Дж. Долан вважає, що без ефективності результативність сама по собі може призвести до банкрутства підприємства, оскільки будь-яка діяльність буде мати результат, який не обов'язково повинен бути позитивним [1, с. 38].

Досвід функціонування найбільш успішних підприємств в ринкових відносинах показує, що першоосновою їхнього успіху є постановка правильних цілей функціонування і орієнтація діяльності на безпосереднє їх виконання з мінімально можливими втратами і помилками. Під правильними розуміються такі цілі, досягнення яких дозволить підприємству задовольняти потреби суспільства і отримувати максимально можливий прибуток протягом тривалого періоду часу.

Підприємство вважається таким, яке досягло успіху, якщо його діяльність була результативною.

Дослідник Д. Сінк визначає результативність як сукупний результат функціонування системи і накопичений потенціал її подальшого розвитку. Склад результативності функціонування підприємства багато в чому визначається специфікою його діяльності [3, с. 102].

Правильним підходом до визначення змісту результативності як категорії, що характеризує успіх підприємства, є той, який спрямований на з'ясування якісних сторін процесу досягнення економічних цілей.

А. Н. Тищенко, Н. А. Кизим, Я. В. Догадайло виділяють низку критеріїв, які характеризують окрему якісну сторону такого узагальнюючого явища як результативність. До таких критеріїв належать економічність, продуктивність, прибутковість, якість трудового життя та виконуваних робіт, інноваційність, становище на ринку і дієвість [5, с. 32].

Відібрані критерії результативності дозволяють оцінювати правильність цілей, рівень їх досягнення, виявляти причини відхилень від поставлених цілей, приймати рішення по їх усуненню.

Періодичні виміри показників, які беруться до уваги в ході оцінки результативності, забезпечують зворотний зв'язок і створюють можливості для випереджувального реагування підприємства з метою усунення небажаних результатів.

Висновки. В умовах сучасності дієвого підходу для управління підприємствами недостатньо. Результативний підхід припускає реалізацію гнучкої системи управління результатами, адекватної станам як зовнішньої так і внутрішньої середовищ підприємства.

Доцільність урахування можливостей впливу різних результатів функціонування і розвитку підприємства, безперервне зростання мінливості і невизначеності господарського середовища обумовлюють необхідність використання узагальнюючого підходу до визначення результативності.

Література

1. Долан Э. Дж., Линдсей Д. Е. Рынок: микроэкономическая модель / Долан Э. Дж., Линдсей Д. Е. – СПб., 1992. – 496 с.
2. Питерс Т., Уотермен Р. В поисках эффективного управления / Питерс Т., Уотермен Р.– М.: Прогресс, 1986. – 423 с.
3. Синк Д.С. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение / Д. С. Синк – М.: Прогресс, 1989. – 528 с.
4. Сравнительная результативность работы предприятий различных форм собственности / А. Котов, Н. Грачев, Л. Баумгартен, В. Дудкин // Российский экономический журнал. – 1992. – №8. – С. 26-33
5. Тищенко А. Н. Экономическая результативность деятельности предприятий: Монография / Тищенко А. Н., Кизим Н. А., Догадайло Я. В. – Х., 2005. – 169 с.

Охрименко Ю. Б., Коцеруба Н. В.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження. В умовах ринкових відносин основним завданням підприємства є підвищення ефективності його функціонування за рахунок раціонального управління грошовими потоками, яке дозволить забезпечити фінансову рівновагу та ритмічність діяльності підприємства, прискорити обіг капіталу, знизити ризик

неплатоспроможності та отримати прибуток.

Велику увагу до управління грошовими потоками обумовлено необхідністю: ефективного управління оборотним капіталом (оцінки короткострокових потреб у наявних ірошах та управління запасами); планування часових параметрів капітальних витрат; управління капітальними потребами (фінансування за рахунок власних коштів або кредитів банку); управління витратами та їхньою оптимізацією для більш раціонального розподілу ресурсів підприємства у процесі виробництва та управління економічним зростанням.

Економічне зростання підприємства базується на підтримці його фінансової рівноваги та водночас на забезпеченні максимізації основного цільового показника – вартості підприємства, головним чинником формування якої є грошові потоки. Тому дослідження питань управління грошовими потоками є першочерговими та досить актуальними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз планування та управління грошовими потоками останнім часом набуває все більшої актуальності. Цим питанням займалися такі дослідники, як: І. А. Бланк, О. О. Орлов, А. М. Поддєрьогін, Л. О. Лігоненко, Т. В Ситник та ін.

Мета статті. Таким чином, метою даного дослідження є визначення ефективності грошових потоків підприємств.

Виклад основного матеріалу. Поняття «грошовий потік підприємства» є агрегованим, тобто таким, що містить у собі різноманітні види цих потоків, які обслуговують господарську діяльність, а саме грошовий потік від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Незбалансованість і нерівномірність надходжень та виплат у розрізі часових інтервалів грошових потоків може призвести як до тимчасового дефіциту, так і до виникнення тимчасово вільних їх обсягів.

Аналіз потоків грошових коштів повинен здійснюватися як на основі звітних, так і планових показників (платіжного календаря). При цьому останні виступають одночасно інструментом управління грошовими потоками. Це досягається шляхом контролю за відповідністю їх реального руху до планових показників та прийняття необхідних коригуючи заходів.

Таким чином, основною метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку шляхом балансування обсягів надходження і витрат коштів, їхньої синхронізації в часі. Одним із етапів управління грошовими потоками є аналіз потоків грошових коштів. Головною метою аналізу грошових коштів є оцінка спроможності підприємства продукувати грошові кошти в ромірі і в строки, необхідні для здійснення запланованих витрат. Аналіз грошових коштів та їх потоків передбачає послідовне виконання п’яти етапів роботи [2].

1. Аналіз грошових активів підприємства починається з дослідження їх фактичної наявності. На основі балансу визначається обсяг грошових активів, досліджується їх динаміка та склад порівняно з попередніми періодами.

2. Аналіз обсягів грошових потоків підприємства передбачає використання методу прямого розрахунку за допомогою інформації оборотних відомостей за рахунком 31 «Розрахунковий рахунок» та інформації звіту про рух грошових коштів. На цьому етапі кількісно визначають обсяги вхідного та вихідного грошового поток.

3. Аналіз джерел формування та напрямків використання грошових коштів здійснюється в аспекті складу (структури) вхідного та вихідного грошових потоків. Для цього необхідно:

– визначити джерела надходження грошових коштів, кількісно оцінити обсяг надходження коштів за кожним із них;

– визначити напрямки використання грошових коштів, дати оцінку розміру витрачання по кожному напрямку;

– розрахувати питому вагу джерел формування та напрямків використання коштів в їх загальному обсязі та проаналізувати зміни, що відбулися;

– проранжирувати джерела надходження та напрямки використання коштів за їх вагомістю, проаналізувати отримані результати.

4. Аналіз достатності грошових активів підприємства проводиться по різному: на основі порівняння фактичних залишків грошових коштів із встановленими нормативами залишку коштів; на основі оцінки показників швидкості обороту коштів (період обороту грошей в днях визначається як відношення середнього залишку грошових коштів до суми вихідного грошового потоку помножене на кількість днів у періоді; коефіцієнт обіговості грошових коштів розраховують як відношення вихідного грошового потоку до середнього залишку грошових коштів).

5. Аналіз ефективності управління грошовим оборотом підприємства є можливим за допомогою експертного методу. Його суть полягає в проведенні комплексної діагностики системи управління і досягнутих завдяки їй результатів. Аналіз грошових потоків за кілька років – це база для складання прогнозу грошових коштів.

Першим показником виникнення фінансових ускладнень є тенденція скорочення частки грошових коштів в складі оборотних активів підприємства при зростаючому обсязі його поточних зобов'язань і може надати точну інформацію про надлишок (недостачу) грошових коштів на підприємстві [1].

Рух грошових коштів підприємства відображається в формі № 3 фінансової звітності «Звіт про рух грошових коштів». Основною метою складання Звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної правдивої та неупередженої інформації про зміни що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період [2].

При аналізі грошових потоків застосовуються ряд фінансових коефіцієнтів, які дозволяють узагальнити результати руху коштів підприємства. Алгоритм розрахунку таких коефіцієнтів наведено в табл. 1.

Обчислення таких показників можливе при наявності даних у звіті про рух грошових коштів.

Коефіцієнт достатності чистого операційного доходу характеризує співвідношення чистого руху коштів від операційної діяльності і суми поточних видатків. Його умовне значення – 100%. Якщо показник перевищує дану норму, то це свідчить про перевищення утворених коштів від операційної діяльності над потребами підприємства. Для забезпечення необхідної ліквідності грошового потоку коефіцієнт ліквідності повинний мати значення не нижче одиниці (перевищення одиниці буде генерувати зростання залишку грошових активів на кінець розглянутого періоду, тобто сприяти підвищенню коефіцієнта абсолютної платоспроможності підприємства). Коефіцієнт ефективності грошового потоку характеризує фінансово-господарську діяльність з точки зору її здатності створювати додаткові грошові кошти, що сприяє зростанню вартості абсолютної ліквідності активів [3].

Названі узагальнюючі показники можна доповнювати окремими показниками: рентабельність використання залишку грошових активів у фінансових інвестиціях, рентабельність використання залишку грошових коштів у реальному інвестуванні тощо.

Таблиця 1

Фінансові коефіцієнти, що застосовуються в аналізі грошових потоків.

Показник	Алгоритм розрахунку	Умовні позначення
Коефіцієнт достатності чистого операційного прибутку підприємств	$КД = \frac{ЧКР_{ОПЕР}}{\Delta ОА + ПП + ПБ + Д + ІП}$	$ЧКР_{ОПЕР}$ - чистий рух коштів від операційної діяльності, ПП- сума податку на прибуток, ПБ- сума погашення основного боргу за кредитами і позиками, Д- сума сплачених дивідендів, ІП- сума інших платежів
Коефіцієнт ліквідності операційного грошового потоку	$\frac{Н_{ОПЕР}}{В_{ОПЕР}}$	$Н_{ОПЕР}$ - надходження коштів внаслідок операційної діяльності, $В_{ОПЕР}$ - видаток коштів внаслідок ОД
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	$\frac{ЧРК}{В}$	ЧРК-чистий рух коштів, В-видаток коштів

Аналітичні дослідження руху грошових коштів передбачають їх оптимізацію за рахунок:

– виявлення та реалізації резервів, які допомагають зменшити залежність від зовнішніх джерел залучення коштів;

– забезпечення повної збалансованості позитивних і негативних грошових потоків у часі та за центрами відповідальності;

– забезпечення тісного взаємозв'язку грошових потоків за видами діяльності;

– збільшення обсягу та якості чистого грошового потоку.

Таким чином, підприємствам, можна порекомендувати наступні заходи, які б допомогли підвищити ефективність використання грошових потоків:

1. Прискорення обертання оборотних активів, що дасть змогу інвестувати вивільнені кошти в цінні папери чи реінвестувати в виробничу діяльність з метою збільшення надходжень.

2. Підвищення норми прибутковості продукції, так як це повинно вплинути на рівень достатності грошових потоків та показники рентабельності.

3. Активне використання операцій з короткострокового кредитування, в тому числі позик банківських установ і факторингових операцій для зменшення періоду інкасації боргу і покриття дефіциту грошових коштів.

4. Внутрішнє страхування фінансових ризиків на підприємстві [4].

Платіжна криза в Україні зумовлена «витратним» характером економіки: сукупні витрати в країні значно перевищують сукупні доходи. Це пояснюється насамперед тим, що підприємства не здатні генерувати позитивний грошовий потік від операційної діяльності. У зв’язку з цим вона розглядає такі фактори, що визначають грошові потоки вітчизняних підприємств.

До зовнішніх факторів слід віднести:

– загальну платіжну кризу в країні:

– низький рівень виробництва;

– розвиток науки і техніки;

– низьку купівельну спроможність населення;

– невідрегульованість правового забезпечення;

– недосконалість податкової політики;

– неплатоспроможність підприємств.

До внутрішніх факторів належать:

– висока частка умовно-постійних витрат у собівартості;

– енерготрудомісткість та ресурсозатратність наявних технологій;

– низька якість продукції в поєднанні з її високою ціною;
– «тінізація» частини господарського обороту;
– брак джерел довгострокового фінансування капіталовкладень;
– низький рівень управління дебіторською заборгованістю та виробничими запасами.

Варто зазначити, що поділ чинників на зовнішні та внутрішні є умовним, оскільки існує зворотний зв'язок: криза на макрорівні спричиняє кризу на мікрорівні, і навпаки.

За результатами аналізу грошових потоків фінансовий менеджер повинен отримати відповідь на основні питання: звідки надходять грошові кошти, яке значення кожного джерела і на які цілі вони використовуються. Висновки потрібно робити як в цілому по підприємству, так і по кожному виду його діяльності: операційна, фінансова та інвестиційна. На цій підставі робляться висновки про джерела і про забезпечення кожного виду діяльності необхідними грошовими коштами. В результаті приймаються рішення по питанню перевищення надходження грошових коштів над платежами, джерел оплати поточних зобов'язань та інвестиційної діяльності, достатності отримуваного прибутку тощо.

Висновки. Таким чином, з метою підвищення ефективності управління грошовими потоками вітчизняних підприємств необхідно:

– залучати в практику розрахунок системи показників грошових потоків як вимірників фінансової стійкості та платоспроможності;
– досліджувати галузеві закономірності грошових потоків та враховувати їх у практиці обліку та аналізу підприємства;
– визначати потоки в обліковій, у тому числі оперативній, інформації для формування своєчасного та повного інформаційного забезпечення аналізу руху грошових коштів підприємств;
– удосконалити методику аналізу грошових потоків;
– ураховувати фактори руху коштів вітчизняних суб'єктів господарювання в умовах невизначеності та ризику.

Подальші дослідження варто спрямувати на розробку концептуальних положень системи управління грошовими потоками підприємства та обґрунтування теоретикоė методологічних засад побудови її організаційно-економічного механізму в умовах мінливого ринкового середовища.

Література

1. Економічний аналіз. Навчальний посібник / В. М. Серединська, О. М. Загородна, Р. В. Федорович. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2010. – 624 с.
2. НП(С)БО [Електронний ресурс] // Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Демедіна О. Управління грошовими потоками в межах концепції фінансової рівноваги підприємства / О. Демедіна // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – №7. – С. 14-18.
4. Мних Є. В. Економічний аналіз : Підручник / Є. В. Мних . – К. : Знання, 2011. – 630 с.

Свята В. М., Іжевський П. Г.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Кризові явища в Україні спонукають до пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування економіки через використання різноманітних форм господарювання. Одна з таких форм – мале підприємництво, бо саме воно є важливим системо утворюючим елементом функціонування будь- якої господарської системи.

Хоча процеси становлення малого бізнесу в Україні розпочалися з початком незалежності, його функціонування та забезпечення розвитку перебуває в незадовільному стані. Це насамперед пов'язано з неналежним фінансовим забезпеченням, неефективним податковим механізмом, що врешті-решт є результатом невиваженої і необґрунтованої державної регуляторної політики у сфері малого бізнесу. Відтак, особливої актуальності набуває дослідження проблем функціонування фінансового механізму розвитку малого підприємництва, розкриття його структури, аналізу фінансових методів, інструментів і важелів та їхнього впливу на діяльність суб'єктів малого бізнесу, з метою підвищення їхньої конкурентоспроможності і сприяння розвитку

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До дослідження фінансових аспектів функціонування малого підприємництва проявили інтерес такі провідні українські науковці: В. Боронос, Л. Буряк, З. Варналій, О. Ватаманюк, Л. Воротіна, С. Дрига, В. Збарський, Є. Іонін, О. Квасовський, Д. Книш, О. Ковалюк, М. Крупка, О. Кундицький, Р. Ларіна, С. Лобозинська, В. Ляшенко, І. Михасюк, З. Патора-Висоцька, В. Плиса, Ж. Поплавська, С. Реверчук, А. Хоронжий, М. Хураса та ін. Незважаючи на значну кількість досліджень у цій сфері, проблеми фінансового механізму розвитку малого підприємництва недостатньо вивчені. Найчастіше у працях науковців розглядаються лише окремі складові згаданого фінансового механізму, немає комплексного аналізу.

Мета статті. Обґрунтувати теоретико-методичні положення реалізації фінансового механізму розвитку малого підприємництва в Україні, а також надати рекомендації щодо його вдосконалення в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу. Мале підприємництво сьогодні є важливим невід'ємним структурним елементом сучасної ринкової економіки. У цьому контексті важко не погодитися з професором З.С. Варналієм, який зазначає, що «у ході еволюції ринкового господарства значення малого підприємництва зростає, що виявляється в перетворенні його у структуро- утворювальний елемент ринкової економіки. Його важлива функція – сприяння соціально-політичній стабільності суспільства, тобто воно відкриває простір вільному вибору шляхів і методів роботи на користь суспільства та забезпечення власного добробуту» [1, с. 9].

З метою подолання основних проблем, які заважають розвитку суб'єктів малого підприємництва важливим є застосування фінансових механізмів їх розвитку. До фінансових механізмів розвитку малого підприємництва в Україні відносяться: механізм самофінансування (рахунок власних коштів підприємців), бюджетний механізм, кредитний механізм. Фінансовий механізм розвитку малого підприємництва, як справедливо зазначає Л. О. Боцьора, – це сукупність фінансових методів, інструментів і важелів, котрі взаємопов'язані та взаємодіють між собою на державному, внутрішньому й ринковому рівнях. Ці методи спрямовані на реалізацію економіко-інвестиційних та соціальних функцій малого підприємництва за відповідної нормативно-правової, інформаційної, інституційної й інфраструктурної систем його забезпечення [2, с. 85].

Основу фінансового механізму розвитку суб'єктів малого підприємництва становлять фінансові методи, інструменти та важелі. Вони є різними залежно від рівня застосування. До фінансових методів належать: планування та прогнозування; фінансування; кредитування; оподаткування; інвестування; страхування.

Фінансовий метод – це «спосіб впливу фінансових відносин на економічні процеси з метою досягнення певної мети» [3, с. 28]. До таких методів належать: планування та прогнозування, кредитування, інвестування, страхування та оподаткування.

Фінансові інструменти – конкретні способи реалізації фінансового методу, які прямо впливають на розвиток малого підприємництва. Фінансові важелі – це засоби, використання яких дає можливість пожвавити, підсилити діяльність та сприяти розвитку малого підприємництва. До таких важелів відносяться: ставка податку, розмір мінімальної заробітної плати, норми амортизаційних відрахувань, різноманітні плани, прогнози щодо діяльності малих підприємств, програми розвитку малого підприємництва, чистий прибуток, власний капітал, грошові фонди, амортизаційні відрахування, кошти від продажу ліквідних активів, кредиторська заборгованість, спонсорські кошти, лізинг, факторинг, форфейтинг, дотації, субвенції, норми амортизаційних відрахувань, кредити банків, позики кредитних спілок, ломбардів, інвестиційне кредитування, державні кредити, капітальні інвестиції, вкладення коштів в акції та інші цінні папери, франчайзинг, венчурне фінансування, кредит, податкові канікули, витрати на страхування предметів застави, страхове відшкодування, державні гарантії за кредитами.

У сучасних умовах господарювання крім грошових нагромаджень і чистого прибутку використовується амортизація як одне з внутрішніх джерел фінансових ресурсів малих підприємств, як одного із суб'єктів малого підприємництва. Збільшення величини амортизації зменшує суму прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, що, у свою чергу, веде до зменшення суми податку на прибуток. Обсяги чистого прибутку та амортизаційних відрахувань не можуть бути основними джерелами фінансування розвитку малого підприємництва оскільки є досить незначними. Питома вага чистого прибутку в обсязі власних фінансових ресурсів у середньому за 2010–2014 роки становила 8,58%, а амортизаційних відрахувань – 2,85%, і найбільшу частину власних фінансових ресурсів займає власний капітал – у середньому 89,14%. Частиною власних ресурсів підприємств, авансованих в обігові активи для забезпечення безперервного виробничого процесу, є власний оборотний капітал малих підприємств (ВОК). Величина забезпечення яким для ведення нормальної господарської діяльності має бути в межах 1/3 від величини власного капіталу підприємства [4, с. 142].

До основних видів державної фінансової підтримки відповідно до Закону України від 22 березня 2012 р. «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні» [5] належать: надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва; надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи; надання позик на придбання і впровадження нових технологій; часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва; інші види не забороненої законодавством державної фінансової підтримки. На сьогоднішній день в Україні фінансова підтримка підприємництва на рівні держави здійснюється через програму «Мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва», на виконання якої у Державному бюджеті України на 2014 рік було виділено 10,3 млн грн. У рамках цієї про- грами суб'єкти малого підприємництва мали змогу отримати кредит, середній розмір якого складав 250 тис. грн. Цільовим методом використання їх було відкриття власної справи або для виробництва і збуту виробленої продукції, придбання техніки, обладнання, нових технологій, будівництва і реконструкції виробничих приміщень. Мікрокредити надавалися через Український фонд підтримки підприємництва шляхом проведення конкурсу серед бізнес-планів. У 2014 році Українським фондом підтримки підприємництва було видано 37 мікрокредитів на загальну суму 9,0 млн грн, з них: 20 мікрокредитів видано фізичним особам-підприємцям на загальну суму 4,9 млн грн, 17 мікрокредитів видано юридичним особам на загальну суму 4,1 млн грн [6].

Основними інститутами, що орієнтовані на надання фінансових послуг суб'єктам малого підприємництва в Україні є комерційні банки, інститути державної фінансової підтримки малого підприємництва, інститути спільного інвестування, лізингові й факторингові компанії та мікрофінансові інститути такі як кредитні спілки, ломбарди та ін.

В Україні існують такі види комерційних кредитів:

– експрес-кредити підприємцям-початківцям, готівкою, до 3 років, без застави;

– кредит готівкою під заставу і без застави;

– мікро- кредити приватним підприємцям для розвитку бізнесу під заставу, при цьому сума кредиту залежить від оціночної вартості майна, що під заставою;

– кредити на придбання нового або вживаного автотранспорту для суб'єктів підприємницької діяльності, під заставу цього ж автотранспорту; кредити для підприємств агропромислового комплексу;

– кредити на придбання обладнання.

Варто зазначити, що з 25-ти лідерів ринку фінансових послуг для підприємців лише 3 фінансові установи працюють на ринку кредитування обладнання і лише 8 банків мають окремі програми бізнес-позик на обладнання. Кредитні ставки в Україні по різних видах кредитів коливаються від 16 до 30%. Більш дешеве фінансування за ставками, нижчими за ринкові, українське мале і середнє підприємство може одержати від європейських структур за рахунок відкриття так званих міжнародних кредитних ліній [7].

Загалом, розвиток системи кредитування малого підприємництва з боку комерційних банків у нашій країні стикається з багатьма проблемами, до яких належать: зависокі відсоткові ставки по кредитах, короткі строки погашення кредиту, недостатність стартового капіталу у підприємців та відсутність необхідного заставного забезпечення, невідповідність фінансової звітності підприємців, які працювали за спрощеною системою оподаткування, вимогам банків, низька частка у підприємців власного капіталу, законодавча неврегульованість на ринку мікрофінансування. Переважну більшість сектору малого підприємництва в Україні становлять фізичні особи – важливим механізмом фінансової підтримки яких є мікрофінансування. Мікрофінансові організації готові кредитувати позичальника з нульового стажу бізнес-діяльності, тобто тоді, коли банк вважає ризики кредитування занадто високими. Мікрофінансові організації дуже актуальні в малих міста та селищах, де банківська інфраструктура або відсутня взагалі, або представлена фрагментарно. Формування такої системи мікрофінансових інститутів дає можливість збільшити доступність базових банківських послуг для громадян, кооперативів та приватних підприємців. Розвиток мікрофінансових інститутів здатний стати каталізатором розвитку малого та середнього підприємництва, у тому числі інноваційного. Регіональні програми розвитку малого підприємництва є типовими та безрезультатними у процесі подальшої реалізації незважаючи на те, що майже всі регіони передбачають у своїх бюджетах кошти на підтримку малого підприємництва. Проблемою залишається їх фактичне виділення, оскільки обсяги фінансування програмних заходів залишаються незначними, а методи контролю за їх використанням взагалі відсутні.

Висновки. Основними напрямами підвищення ефективності фінансового механізму розвитку малого підприємництва на основі успішної реалізації державної політики щодо фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва є: створення сприятливого середовища для започаткування і ведення бізнесу, забезпечення ефективної державної фінансової підтримки розвитку малого підприємництва. Наслідками ефективної реалізації фінансового механізму є досягнення потужного товарно-споживчого, інвестиційно-інноваційного й інституційно-соціального ефектів.

Основними напрямами державної підтримки малого підприємництва повинні бути: фінансово-кредитна підтримка, яка реалізується за допомогою прямих і непрямих форм; встановлення системи гарантованого доступу підприємців до кредитних ресурсів, створення різноманітних державних програм підтримки банківських установ, які кредитують мале підприємництво.

Реалізація запропонованих пропозицій сприятиме вирішенню фінансових проблем малого підприємництва та забезпечить реальний розвиток цього сектора в Україні.

Література

1. Варналій З. С. Конкуренція і підприємництво / З. С. Варналій. – Київ : Знання України, 2015. – 463 с.

2. Боцьора Л. О. Поняття та структура фінансового механізму розвитку малого підприємництва / Л. О. Боцьора // Формування ринкової економіки в Україні : зб. наук. праць. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – Випуск 31. – Ч. 1. – С. 82-86.

3. Балабанов И. Т. Основы финансвого менеджмента. Как управлять капиталом? / И. Т. Балабанов. – М. : Финансы и статистика, 1994. – 384 с.

4. Підсумки діяльності банків [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Асоціації українських банків. – Режим доступу : http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task= view&id=6476

5. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22 березня 2012 р. №4618-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17.

6. Аналітична довідка про хід виконання Програми розвитку малого підприємництва на 2013–2014 роки; Щодо засад реалізації державної політики у сфері розвитку малого підприємництва в Україні. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. Відділ економічної стратегії (З. С. Варналій, Т. Г. Васильців) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/articles/1596/.

7. Варналій З. С. Пріоритети вдосконалення державної полі- тики розвитку малого підприємництва в Україні / З. С. Варналій, Т. Г. Васильців, Д. С. Покришка // Стратегічні пріори- тети. – 2014. – № 2. – С.49-54.

Собко О. В., Приступа Л. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ЛІЗИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження. В сучасних ринкових умовах господарювання інвестиційні потреби підприємств не можуть повною мірою задовольнятися за рахунок традиційних каналів фінансування, якими є бюджетні кошти, власні засоби чи банківські крелити. Враховуючи це, лізинг стає доповненням до традиційних джерел засобів для задоволення інвестиційних потреб підприємств та подолання кризових явищ. Тому дослідження інвестиційних можливостей лізингових операцій, розробка практичних і теоретичних основ їх розвитку та впливу на стан інвестиційного потенціалу підприємства є актуальною і практично важливою задачею.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням фінансування інвестицій та застосуванням лізингу зокрема, займалися відомі зарубіжні вчені, такі як Х.Й. Шпіттлер, Т. Кларк, Р. Брейлі, Л.- Дж. Гітман та ін. Питаннями лізингу як альтернативного інструменту оновлення основних фондів підприємства займалися такі вчені, як С.І. Брус, О.Я. Галущак, І.В. Колесник, Р.Я. Москалик, Я.В. Онищук, Г.А. Отливанська, Г.О. Холодний, Т.А. Черемисова та ін.

Проте високий динамізм сучасного кокурентного середовища та фінансова нестабільність в Україні визначає необхідність проведення подальших досліджень даної проблематики у розрізі теоретико-практичної площини.

Мета статті. Метою статті є дослідження сутнісних характеристик лізингу, його відмінностей та переваг у порівнянні з іншими інструментами фінансування діяльності підприємства, визначенні перспективних напрямів його розвитку та вивченні сучасних тенденцій вітчизняного ринку фінансового лізингу.

Виклад основного матеріалу. Слово “лізинг” дійшло до нас, як і багато економічних неологізмів (мерчендайзинг, факторинг, аутсорсинг тощо) з англійської мови, точніше з США. Саме там на початку 50-х років відбулася справжня революція в орендних відносинах, коли в оренду почали масово здавати засоби виробництва: технологічне обладнання, машини и механізми, літаки тощо. Тоді уряд США зрозумів неабиякі переваги цього явища і оперативно розробив і реалізував програму щодо його стимулювання.

Дослівний переклад слова “leasing” означає оренда. Поняття лізинг і оренда в теперішньому економічному розумінні не є тотожними, зокрема:

- оренда передбачає два учасники: орендар та орендодавець, причому орендодавець зазвичай є власником майна, що здається в оренду;
- лізингові відносини зазвичай мають тристоронній характер: лізингодавець, лізингоодержувач та постачальник (продавець) майна (може бути і більше учасників: комерційний банк, страхова компанія тощо), але, по-суті, поняття “лізинг”, як і оренда походить від розмежування понять ”власник” і “користувач” майна [1] .

З одного боку, передбачається безпосереднє користування річчю, тобто, використання її за призначенням для отримання певного прибутку чи зиску, а з іншого, безпосереднє володіння річчю, тобто правове панування особи над об’єктом власності.

Дослідження фахової літератури дає підстави визначити наступні переваги лізингу: можливе використання нової дорогої техніки і високих технологій без значних одноразових затрат; стовідсоткове кредитування, що не вимагає негайної сплати; моливість випробувати машини, а потім їх викупити; запобігання моральному старінню техніки; лізингові платежі повністю відносять на собівартість продукції; майно не зараховуються на баланс підприємства і немає потреби сплачувати податок на майно; лізинг доступний малим і середнім підприємствам; можливість (у перспективі), за бажанням, придбання обладнання за залишковою вартістю.

Однією з головних причин стрімкого та успішного розвитку лізингового ринку в провідних країнах світу є сприятлива державна політика у сфері податкового законодавства (можливість застосування прискореної амортизації та надання податкової інвестиційної пільги). Українське законодавство характеризується наявністю протиріч у визначенні основних положень організації лізингових відносин та високим податковим тиском на лізинговий бізнес.

Перспективні напрями розвитку міжнародного імпортного лізингу можуть полягати у: забезпеченні довгострокового кредитування лізингових проектів за рахунок товарних кредитів і іноземних інвестицій; створенні галузевих лізингових фондів для стимулювання, у першу чергу, імпортних лізингових операцій, як еколого-інноваційного інструменту технічного переоснащення виробництва; залученні іноземних партнерів для участі в управлінні галузевими лізинговими фондами.

Велике значення має лізинг для місцевих органів влади і держави в цілому. Для перших — це реальний шлях збільшення надходжень у бюджет, створення робочих місць.

За підсумком 2015 року в Україні існувало 268 юридичних осіб – лізингодавців; до Державного реєстру фінансових установ станом на 01.01.2016 р. було внесено інформацію про 362 фінансові компанії, що надають послуги фінансового лізингу [2].

В цілому, за результатом 2015 року, було укладено 4119 договорів фінансового лізингу на загальну суму 6261,6 млн. грн. Сукупна вартість об’єктів лізингу, що є предметом укладених договорів, відповідає 4945,0 млн. грн. Станом на 01.01.2016 р. сукупна вартість чинних договорів фінансового лізингу становила 26,35 млн. грн.

Близько 99,6 % усіх послуг фінансового лізингу надається юридичними особами – суб'єктами господарювання, які не є фінансовими установами.

За підсумками 2015 року спостерігається зменшення кількості договорів фінансового лізингу на 54,1% (4 847,0 од.) порівняно з показниками 2014 року. При цьому, вартість договорів фінансового лізингу зменшилась на 15,8% (на 1176,8 млн. грн.).

За підсумками 2015 року найбільшим споживачем лізингових послуг є транспортна галузь, вартість договорів якої станом на 01.01.2016 р. становила 8252,8 млн. грн. (31% загального обсягу). Водночас за підсумком року загальна вартість договорів лізингу, укладених в сфері транспорту, скоротилася майже на 78% з 36642,1 млн. грн. станом на 01.01.2015 р. Частка сільськогосподарської галузі в загальній вартості договорів лізингу за підсумком 2015 року відповідала 25% (6 636,4 млн. грн.).

За строком переважна кількість договорів фінансового лізингу мають термін дії від двох до п'яти років. За підсумком 2015 року їх частка відповідала 59% (38% за показниками 2014 року). Також вагомою є частка договорів, термін дії яких складає від 5 до 10 років – 23% за підсумком 2015 року (53% в 2014 році).

Протягом 9 місяців 2015 року фінансовими компаніями та юридичними особами, які не мають статусу фінансових установ, але можуть згідно із законодавством надавати фінансові послуги, укладено 2713 договорів фінансового лізингу на суму 4976,3 млн. грн. Вартість об'єктів лізингу, що є предметом договорів, становить 4028,8 млн. грн. За строками до погашення переважна кількість угод є довгостроковими (більше 5 років).

Кризові явища у вітчизняній економіці знайшли своє відображення у вагомому скороченні сукупної вартості договорів фінансового лізингу. Так, станом на 01.10.2015 р. вартість чинних договорів відповідає 29981,8 млн. грн., що на 47,6% менше показника за відповідний період попереднього року (57230,6 млн. грн. станом на 01.10.2014 р.). Найбільшого скорочення зазнали обсяги договорів у сфері транспорту (-70,7%), легкій промисловості (-61,2%) та будівництві (-34,2%) [2].

Лізингові послуги набувають популярності, але, окрім фінансової незабезпеченості, велике значення для подальшої активізації ринку лізингових послуг має: формування сприятливої нормативно-законодавчої бази; створення державних програм стимулювання лізингу; зниження вартості лізингових послуг; підвищення платоспроможності споживачів лізингових послуг; розвиток інфраструктури ринку лізингу; підвищення рівня кваліфікації персоналу та обізнаності з питань лізингу серед громадян та представників малого та середнього бізнесу [3].

Висновки. Таким чином, дослідження лізингу і його місця на ринку інвестиційних послуг дозволяє зробити висновок, що він є важливою ланкою відтворювального процесу, який обумовлює підвищення інвестиційної активності у всіх сферах економіки та ефективним інструментом технічного переозброєння виробництва.

Застосування лізингу як альтернативного методу фінансування підприємств має набагато більше переваг, ніж недоліків. Лізинг основного капіталу стимулює оновлення основних фондів підприємств в умовах високих темпів науково-технічного прогресу та жорсткої конкуренції на світових ринках. Провідна роль у подоланні проблем вітчизняного ринку лізингових послуг належить державі. Створення сприятливих умов для його розвитку можливе через удосконалення законодавчої бази, особливо у сфері бухгалтерського та податкового обліку, а також усунення розбіжностей між ними. Державна підтримка та вивчення етапів організації лізингової діяльності суб'єктами господарювання дозволить використовувати лізинг як ефективний механізм залучення довгострокових інвестиційних ресурсів в реальний сектор економіки.

Література

1. Бєлоусова О.С. Основні напрями державного регулювання й розвитку лізингового інвестування в Україні //Держава та регіони. Серія: Державне управління. - 2008р. - №4 – С.18-23.

2. Аналітичний огляд ринку небанківських фінансових послуг України за підсумком 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rurik.com.ua/documents/research/non_banks_4_2015.pdf

3. Борисюк О. В., Міщанчук О. О. Ринок лізингових послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку / О. В. Борисюк, О. О. Міщанчук // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Випуск 5, Ч. 4. – С. 22-25.

Сухоруков Г. Г., Гончарова В. О.
Харківській національний університет внутрішніх справ,
м. Харків

ПРО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ФІКТИВНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО»

Актуальність дослідження. Категорія фіктивне підприємництво вже давно й достатньо часто як теоретиками, так і практиками вживається в правовій сфері, тому що, по-перше, в Україні вже давно спостерігається проникнення криміналу у сферу господарської діяльності, по-друге, фіктивне підприємництво закріплено ст. 205 Кримінального кодексу України як вид злочину у сфері господарської діяльності [1], і сьогодні є далеко не новим видом злочину. Взагалі з фіктивним підприємництвом пов'язано більшість схем ухилення від оподаткування, відмивання «брудних

коштів», розкрадання бюджетних коштів тощо.

Досліджуючи ту, або іншу проблему, пов'язану з фіктивним підприємництвом, як теоретики, так і практики або самостійно намагаються надати власне визначення категорії «фіктивне підприємництво», або використовують терміни, на їх погляд тотожні даному. Тому сьогодні поняття «фіктивне підприємництво» не тільки трактується по-різному, не зважаючи на те, що його визначення закріплено ст. 205 Кримінального кодексу України, а й в оборудку підмінюється ззовні схожими категоріями − «фіктивна фірма», «фіктивне підприємство». Також необхідно зазначити, що у ст. 55-1 Господарського кодексу України вживається такий термін як «фіктивна діяльність суб'єкта господарювання» [2].

Встановлення змісту категорії «фіктивне підприємництво» має велике значення у правозастосовній діяльності як для органів внутрішніх справ і судової практики, так і для органів оподаткування та платників податків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою визначення категорії «фіктивне підприємництво» займалися такі теоретики та практики, як Нароцький В., Опалінський Ю., Роздайбіда А., Сисоєв В., Спиридонова А., Третьякова С., Білецький В., але ними було запропоновано велику різноманітність назв даного терміну, а також багатозначність його визначення та тлумачення.

Мета статті. Не зважаючи на те, що категорія «фіктивне підприємництво» у правовому оборудку знаходиться вже не перше десятиріччя, а також враховуючи те, що як теоретики, так і практики вживають замість нього термін «фіктивна фірма», а також немає єдності в визначенні змісту даного терміну, то його визначення потребує значного корегування.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо ще раз, що сьогодні фіктивне підприємництво закріплено ст. 205 Кримінального кодексу України (далі по тексту − КК України) як вид злочину у сфері господарської діяльності [1]. Але у схемах ухилення від оподаткування, відмивання «брудних коштів», розкрадання бюджетних коштів фігурує термін «фіктивна фірма». Й тут необхідно розмежувати категорії «підприємництво» та «фірма». Так, «фірма як організаційна одиниця підприємництва веде господарську діяльність на підприємствах, володіє та керує ними з метою отримання прибутку. Вона може володіти кількома підприємствами, а може, й одним підприємством» [3]. А підприємництво – це «вид господарської діяльності», «це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку» [4]. Тобто фірма є видовим поняттям, а підприємництво − видовим. Таким чином, в оборудках ні теоретики, ні практики не повинні підмінювати категорію «фіктивне підприємництво» терміном «фіктивна фірма», і навпаки.

На даний момент, як вже зазначалося вище, нормативно-правове визначення категорії «фіктивне підприємництво» приведено лише у ст. 205 КК України [1], а у ст. 55-1 Господарського кодексу України наведено ознаки фіктивності діяльності суб'єкта господарювання, тобто по суті приведено визначення терміну «фіктивний суб'єкт господарювання» за допомогою прийому, що замінює визначення, а саме наведена характеристика даної категорії [2].

Так, відповідно до ч. 1 ст. 205. КК України фіктивне підприємництво − «створення або придбання суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) з метою прикриття незаконної діяльності або здійснення видів діяльності, щодо яких є заборона» [1]. В даному визначенні зазначено, що відповідальність за скоєння даного виду злочину може нести не будь-який суб'єкт підприємницької діяльності, а тільки юридична особа. Якщо висловлюватися юридичною мовою, то суб'єктом фіктивного підприємництва може бути тільки юридична особа. Так як мова в визначенні йде все ж таки про суб'єктів підприємницької діяльності, то, як зазначалося вище, підприємництво «…здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями)» [4], а саме, відповідно до ч. 2 ст. 55 Господарського кодексу України «суб'єктами господарювання є: 1) господарські організації − юридичні особи…; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства…», тобто фізичні особи [5].

Також і в ч. 1 ст. 55-1 «Фіктивна діяльність суб'єкта господарювання» Господарського кодексу України йде мова про «ознаки фіктивності, що дають підстави для звернення до суду про припинення юридичної особи або припинення діяльності фізичною особою – підприємцем» [2].

Крім того й Опалінський Ю. В. пропонує визначати фіктивне підприємництво як «діяльність громадянина-підприємця (фізичної особи) або суб'єкта підприємницької діяльності (юридичної особи)…» [6, с. 11].

Таким чином, є необхідність внесення змін до ч. 1 ст. 205 КК України і нами пропонується виключити з визначення категорії фіктивне підприємництво наступні слова: «юридичних осіб».

Висновки. У результаті проведеного нами дослідження було обґрунтовано, що в оборудках ні теоретики, ні практики не повинні підмінювати категорію «фіктивне підприємництво» терміном «фіктивна фірма», і навпаки. Крім того, нами пропонується внести зміни до ч. 1 ст. 205 «Фіктивне підприємництво» КК України, а саме виключити з визначення категорії фіктивне підприємництво наступні слова: «юридичних осіб».

Література

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/paran1382#n1382

2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/paran401#n401

3. Лекція 10. Підприємництво. Фірма в системі ринкових відносин [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KOMPLEKS/ET/KURS/OSNOVA_ET/TEST/LEKC_10.htm

4. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/paran316#n316

5. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. − Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/paran380#n380

6. Опалінський Ю. В. Автореферат дисертації на здобуття кандидата юридичних наук. // Кримінальна відповідальність за фіктивне підприємництво. К. − 1998.

Тарасюк М. В., Квасницька Р. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ

Актуальність дослідження. Невизначені зміни умов функціонування підприємств, що викликані нестабільністю зовнішнього та внутрішнього середовища через неспроможність забезпечення швидкої адаптації до дестабілізації, своєчасного виявлення латентних загроз та відсутність гнучкого управління підприємством, формують значні перешкоди для розвитку інвестиційного потенціалу підприємства. В результаті, усе це призводить до неефективності розроблених інвестиційних стратегій. Тому, для того, щоб уникнути подібних руйнівних наслідків комплекс механізмів та інструментів управління розвитком інвестиційного потенціалу підприємства має бути сформований на основі логічного усвідомлення природи та змісту поняття "розвиток інвестиційного потенціалу підприємства".

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку інвестиційного потенціалу підприємств, досліджували такі вчені, як: Р. М. Бойчук, О. М. Вовк, М. А. Вознюк, А. І. Єгоров, Ю. В. Литюга, Є. В. Лапін, Ж. А. Новицька, О. В. Пирог та ін. В працях зазначених дослідників закладено методологічні основи розвитку інвестиційного потенціалу. Проте, питання необхідності розвитку інвестиційного потенціалу підприємств розкриваються лише побічно та не достатньо ґрунтовно, що і викликає потребу подальших досліджень.

Метою статті є обґрунтування сутності та особливостей розвитку інвестиційного потенціалу промислових підприємств під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів.

Виклад основного матеріалу. Методологічний підхід до визначення сутності будь-якої категорії, процесу тощо вимагає визначення термінології, яку при цьому використовують. Саме тому, насамперед, для дослідження сутності інвестиційного потенціалу підприємства, важливим є визначення базисних характеристик таких понять, як «розвиток» та «розвиток підприємства». Поняття розвитку розглядалось ще Аристотилем, який розумів його, як певний принцип, згідно з яким сутність явища є елементом, що є необхідним в системі цілого [1, с. 28].

В Академічному тлумачному словнику української мови поняття розвиток трактується як процес, в результаті якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого [2]. Таке тлумачення поняття розвитку виключає, що система може змінюватися за спадним вектором або ж залишатися в нейтральному стані, що, на наш погляд, звужує змістовну характеристику цієї дефініції.

На думку О. Л. Гапоненко, А. П. Панкрухина, розвиток – це рух вперед, формування нових рис, становлення нових структурних характеристик об'єкта, його еволюція, поліпшення, удосконалювання, прогрес, а також ріст і розширення [3, с. 11]. Зауважимо, що автори, ототожнюють розвиток з еволюцією, поліпшенням, удосконалюванням, прогресом, ростом та розширенням, однак зазначені категорії можуть характеризувати лише окремі види й типи розвитку, тому що навіть при наявності зазначених вище властивостей розвитку, їхній зміст вказує на те, що зміна якісного стану системи, яка вважається розвитком, завжди відбувається за висхідною траєкторією.

Розвиток для підприємств розглядають, з одного боку, як такий тип змін, що підвищує ступінь організованості системи, а з іншого – як виділену у складі підприємства систему, в якій об'єднані інноваційні процеси, що ведуть до кількісних та якісних змін у всіх функціональних галузях підприємства, а також контури її управління на основі зворотних зв'язків, у яких розв'язуються задачі стратегічного й тактичного управління, запускаються механізми самоорганізації оперативного управління розвитком [4, с. 100]. Аналіз різних точок зору щодо сутності категорії «розвиток підприємства» дозволив нам виокремити дві групи поглядів на економічний контекст цього поняття:

1. розвиток підприємства як певний процес, що призводить до покращення діяльності підприємства, тобто підняття підприємства на вищий рівень та прогресивний стан, у порівнянні з попереднім [5, 6];
2. розвиток підприємства як сукупність змін, що призводять до зміни підприємством свого якісного стану під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища [7, 8].

Отже, на наш погляд розвиток підприємства є безупинним, незворотнім процесом, який призводить до переходу підприємства з одного стану в інший, що супроводжується зміною його якісних і кількісних характеристик.

Загальний розвиток підприємства не можливий без розвитку його інвестиційного потенціалу, що забезпечується завдяки процесу постійного кругообігу інвестицій. Від початку до закінчення інвестиційного циклу різні його складові перетворюються одна в одну, в результаті чого інвестиційний потенціал або зростає або зменшується. Зауважимо, що розвиток інвестиційного потенціалу підприємства відображає не тільки його поточний стан, а й перспективи розвитку підприємства з урахуванням впливу на нього можливостей зовнішнього середовища, ризику та загрози інфляції.

Успішний розвиток інвестиційного потенціалу залежить від багатьох критеріїв, а саме:

1. інвестиційної поведінки (що опосередковує вибір інвестиційних проектів, характер і ризик прийняття інвестиційних рішень);
2. інвестиційної активності (яка дозволяє кількісно оцінити споживання інвестиційного потенціалу в основний та оборотний капітал у розрахунку на одного працівника і загальних витрат на виробництво);
3. інноваційної активності (визначається через реалізацію інноваційної продукції);
4. економічне зростання (відображає кількісну зміну значень модифікованої рентабельності інвестиційних ресурсів, фінансової рентабельності, чистого приведеного доходу, вартості підприємства, економічної доданої вартості, рівня капіталізації підприємства) [9].

Безперечно, на розвиток інвестиційного потенціалу впливає багато факторів (рис.1), які за особливостями впливу доцільно розділяти на зовнішні та внутрішні.

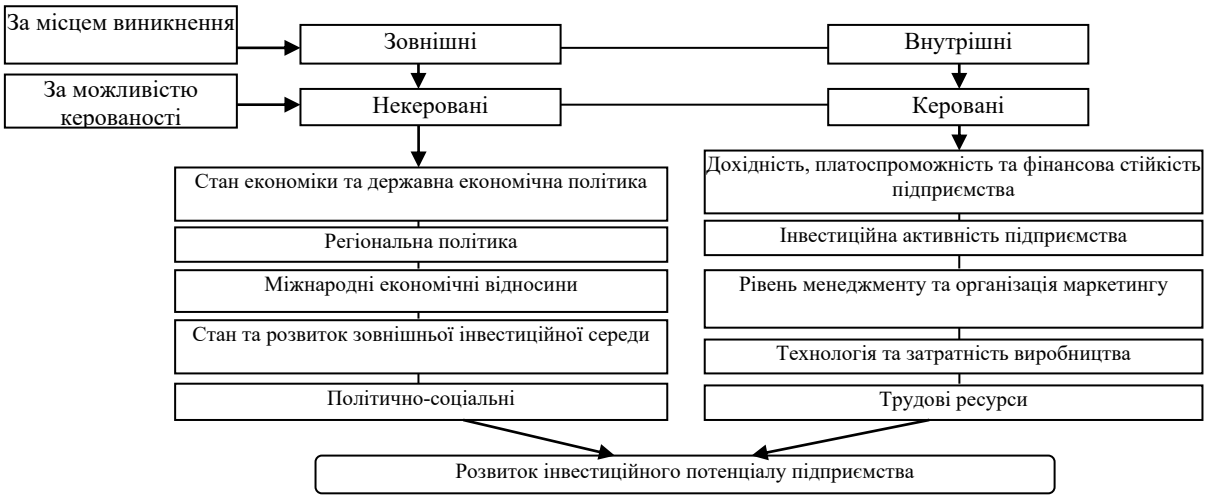

Рис. 1 – Фактори, що впливають на розвиток інвестиційного потенціалу підприємства*
*розроблено автором

Наведені фактори розвитку інвестиційного потенціалу підприємства впливають на нього комплексно і взаємопов'язано, також їх варто врахувати при оцінці рівня інвестиційного потенціалу підприємства.

Висновки. Таким чином, розвиток інвестиційного потенціалу підприємства є складним процесом, що реалізується через ефективне використання інвестиційних ресурсів та здатностей підприємства з метою одержання прибутку та/або досягнення соціального ефекту.

Враховуючи безперервний процес змін динамічного середовища, необхідно виявляти нові фактори впливу на розвиток інвестиційного потенціалу, розробляти дієві моделі та стратегії розвитку інвестиційного потенціалу підприємства з урахуванням теоретичних положень і прикладних рекомендацій сучасних досліджень науковців, на що й будуть спрямовані наші подальші дослідження.

Література

1. Лосев А. Ф. История античной философии в конспектном изложении. – 3-е изд. – М.: ЧеРо, 2005. – 192 с.
2. Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sum.in.ua/s/rozvytok/
3. Гапоненко А. Л. Стратегическое управление : учебник [для студ. ВУЗов] / А. Л. Гапоненко, А. П. Панкрухин. – М. : Изд-во «ОМЕГА-Л», 2006. – 464 с.
4. Пащенко О. П. Стратегічне управління розвитком підприємства / О. П. Пащенко // Вісник Хмельницького національного університету. – Сер.: Економічні науки. – 2011. – № 2, т. 2. – С. 99-103.
5. Базилевич Л. А. Автоматизация организационного проектирования / Л. А. Базилевич. – Львов: Машиностроение, 1989. – 176 с.
6. Раєвнєва О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі :монографія / О. В. Раєвнєва. – Харків, 2006. – 496 с.
7. Побережний Р. О. Основні напрямки розвитку підприємств машинобудування / Р. О. Побережний // Вісник національного технічного університету «ХПІ». – Харків, 2012. – №13. –С. 90-100.
8. Дунда С. П. Теоретичні підходи до визначення поняття «розвиток підприємства». / С. П. Дунда // Проблеми підвищення інфраструктури : зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 32. – С. 70-75.
9. Литюга Ю. В. Розвиток інвестиційного потенціалу підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/20328/1/72-354-358.pdf

Юрченко Г. Г., Миронюк В. Г., Августова О. О.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

CVP-АНАЛІЗ ЯК ЗАСІБ ВИЗНАЧЕННЯ ТОЧКИ БЕЗЗБИТКОВОСТІ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження. Питання підвищення ефективності функціонування суб'єктів господарювання є особливо актуальним в умовах ринкової економіки. Співвідношення прибутку та витрат є основним показником ефективності діяльності підприємства, тому керівництво підприємства має приймати зважені та ефективні управлінські рішення щодо забезпечення високої результативності операційної діяльності та досягнення бажаних фінансових результатів. Як відомо, на фінансовий результат підприємства впливає ряд факторів, серед основних з яких основними є: витрати, ціна, обсяг і структура реалізованої продукції. Одним із найбільш точних і ефективних інструментів для визначення взаємозалежності між цими факторами є операційний аналіз «витрати – обсяг – прибуток», або CVP-аналіз («cost – volume – profit»), який застосовується з метою виявлення залежностей фінансових результатів діяльності підприємства від витрат, обсягів виробництва і реалізації продукції, товарів, послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання застосування CVP-аналізу суб'єктами господарювання розглядали такі зарубіжні та вітчизняні вчені: Брігхем Ю., Хьюстон Дж., Друрі К., Ветров А. А., Хорін О. М, Одінцова Т. М. та інші.

Мета статті. Метою дослідження є розгляд методу управління прибутком на рівні підприємства – CVP-аналізу та визначення особливостей використання цього методу в практичній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Одним із найефективніших методів маржинального аналізу, який поширений у світовій практиці, є CVP-аналіз.

Цей вид аналізу вважається одним із найбільш ефективних засобів планування і прогнозування діяльності підприємства. Він дозволяє:

- оптимізувати пропорції між змінними і постійними витратами;
- оптимізувати пропорції між ціною і обсягами реалізації продукції;
- мінімізувати підприємницький ризик;
- оцінювати та прогнозувати фінансові результати;
- виявляти резерви та забезпечувати достатній запас фінансової стійкості;
- обґрунтувати рекомендації по покращенню роботи підприємства.

CVP-аналіз на практиці досить часто називають аналізам точки беззбитковості. Під точкою беззбитковості розуміють таку виручку і такий обсяг виробництва, що забезпечує покриття усіх витрат підприємства і отримання нульового прибутку. Точку беззбитковості в літературі також називають «критичною», або «рівноваги», або «мертвою», або «поріг рентабельності» (BEP – «break-even point») [1, с. 91].

CVP-аналіз дозволяє визначити планові обсяги виробництва і продажу товару з погляду їх беззбитковості, що забезпечує прийняття оптимального управлінського рішення. А саме, щодо оптимальної структури витрат, обсягу виробництва, що забезпечує їх відшкодування, щодо кількості продукції, яку необхідно продати для одержання бажаного прибутку, щодо впливу на нього цінової політики. Отже, це один із методів мінімізації витрат та оптимізації прибутку [2, с. 262].

Суть методу аналізу беззбитковості полягає в пошукові критичного обсягу реалізації продукції, при зменшенні якого підприємство починає зазнавати збитків. Доцільність CVP-аналізу витікає з того, що обсягів продаж, витрат і прибутку, дає можливість вибрати найоптимальнішу їх комбінацію, що забезпечує вимоги не тільки покриття витрат, тобто беззбитковість, але й вимоги бюджетування за «центрами відповідальності» виробничих підрозділів.

Не менш важливим є і те, що за допомогою CVP-аналізу визначається «поріг безпеки», який показує, до якого рівня може скоротитися обсяг реалізації, перш ніж підприємство почне нести збитки, тобто момент часу, коли наступить «точка беззбитковості» [2, с. 262].

Здійснений CVP-аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу і прибутку дає можливість вирішувати інші господарсько-фінансові питання, наприклад, у ситуаціях, коли необхідно оцінити, як вплине на фінансовий результат зниження ціни при одночасному збільшенні обсягів продажу.

Застосування CVP-аналізу надає такі переваги:

1. дозволяє визначити обсяг реалізації у натуральному або вартісному вираженні, що забезпечує беззбитковість;
2. дозволяє обґрунтовано приймати рішення у сфері ціноутворення та частково у проблемі пошуку резервів зниження витрат і виборі варіантів витрат із різною комбінацією змінних та постійних витрат на вид продукції;
3. простота та оперативність – за налагодженої системи обліку визначати точку беззбитковості можна з будь-якою періодичністю;
4. дозволяє оперативно оцінити умови забезпечення відсутності збитків [3, с. 19].

Аналіз співвідношення між витратами, продажами і прибутком являє собою ситуаційне моделювання, при якому досліджується вплив зміни тих чи тих факторів на значення точки беззбитковості і величину прибутку з урахуванням того, що можливо як ізольоване вплив кожного фактору, так і одночасна зміна двох і більше факторів. Наприклад, що буде з прибутком, якщо змінні витрати на одиницю продукції зростуть па певну величину, що буде зі значенням точки беззбитковості, якщо продажна ціна буде знижена і т. д. [2, с. 263]

Очевидно, що аналізуватися може будь-яка ситуація, реальна для конкретного підприємства. При такому аналізі постійні та змінні витрати розглядаються в якості самостійних факторів, рівень перших з яких може також змінюватися в результаті здійснення певного економічного маневру, наприклад посилення рекламної кампанії або її згортання, збільшення або зменшення витрат на науково-дослідні роботи і т. д.

Таким чином, величина прибутку знаходиться у прямій залежності від продажних цін і кількості продажів і в зворотній – від змінних витрат на одиницю продукції і рівня постійних витрат. Водночас значення точки беззбитковості, тобто обсяг продажів, при якому витрати і виручка рівні, залежить тільки від співвідношення ціни і змінних витрат, тобто маржинального доходу, і суми постійних витрат, які повинні цим доходом покриватися [2, с. 263].

Спрямованість впливу зазначених факторів на значення точки беззбитковості і величину прибутку представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Вплив зміни факторів на значення точки беззбитковості і величину прибутку [2]

Фактори	Вплив зміни фактору	
	на значення точки беззбитковості	на величину прибутку
Постійні витрати	Пряме	Зворотне
Змінні витрати	Пряме	Зворотне
Продажна ціна	Зворотне	Пряме
Кількість продажів	Відсутня	Пряме

Висновки. Таким чином, на підставі використання CVP-аналізу є можливим обґрунтування управлінських рішень у процесі фінансового планування діяльності підприємства, що дозволяє визначити поведінку витрат, а саме їх реагування на вплив внутрішніх та зовнішніх факторів, а також дозволяє прогнозувати фінансові результати діяльності підприємства відповідно до реалізації певних управлінських рішень. Застосування такого аналізу дозволяє враховувати не тільки фінансові, а й натуральні показники операційної активності, а також застосовувати у процесі фінансового планування та прогнозування фінансової звітності.

Література

1. Одінцова Т. М. CVP-аналіз як інструмент управління фінансовими результатами підприємства / Т. М. Одінцова, О. В. Невмержицька, І. В. Чаус // Фінансовий простір. – 2013. – № 1. – С. 90-95.
2. Михальська О. Л. Особливості використання методу маржинального аналізу «Cost-Volume-Profit» (витрати - обсяг продаж - прибуток) на олійно-жирових підприємствах / О. Л. Михальська // Фінанси, облік і аудит. – 2014. – Вип. 1. – С. 260-269.
3. Сенченко К. В. Обґрунтування доцільності використання CVP-аналізу у процесі фінансового планування / К. В. Сенченко // Управління розвитком. - 2013. – № 21. – С. 18-21.

Юрченко Г. Г., Коцеруба Н. В.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження. В умовах сучасної ринкової економіки вирішальну роль в ефективному функціонуванні підприємства відіграють фінансові ресурси. У процесі управління діяльністю будь-якого підприємства важливою ланкою є їх формування і використання. Фінансові результати діяльності підприємства залежать від правильності джерел формування та напрямів використання саме цього виду ресурсів. На даний час відсутній єдиний підхід щодо аналізу фінансових ресурсів підприємства із чітко встановленим набором аналітичних показників та коефіцієнтів. Саме тому фінансовим аналітикам непросто обрати найбільш ефективний і найпростіший шлях для аналізу таких ресурсів підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження питань фінансових ресурсів підприємства зробили такі вчені-економісти: Балабанов І. Т., Бланк І. А., Мельник О. М., Серединська В. М., Стоянова К. С., Ткаченко І. П., Шеремет А. Д. та інші.

Мета статті. Метою дослідження є розгляд та узагальнення методологічних підходів до аналізу формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Фінансові ресурси є одним з фундаментальних понять фінансів підприємств. Їхня специфіка полягає у тому, що вони завжди виступають у грошовій формі, мають розподільний характер, відбивають формування і використання різноманітних видів прибутків і нагромаджень суб'єктів господарської діяльності сфери матеріального виробництва, держави й учасників невиробничої сфери. Проте дотепер серед науковців ще немає єдиної загальноприйнятої точки зору щодо визначення сутності фінансових ресурсів [1, с. 274].

Узагальнивши вищесказане можна стверджувати, що фінансові ресурси підприємства являють собою грошові нагромадження та доходи, які знаходяться в розпорядженні підприємства, створюються у процесі розподілу і перерозподілу виручки та прибутку та зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення й задоволення суспільних потреб.

Комплексна оцінка джерел формування фінансових ресурсів, ефективності їх використання здійснюється за допомогою фінансового аналізу. Предметом фінансового аналізу підприємства є його фінансові ресурси, їх формування та використання.

Аналіз фінансових ресурсів доцільно здійснювати в межах технологічного процесу, за яким в результаті перетворення первинної облікової інформації формуються вихідні показники відносно джерел фінансування та напрямів їх використання, які складають основу інформаційного забезпечення управління фінансовими ресурсами.

Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства полягає у виявленні методів формування і обробки даних про фінансові ресурси, які дають об'єктивну оцінку фінансового стану, тенденцій розвитку та виявлення резервів підвищення ефективності використання грошових коштів та шляхів їх реалізації [2, с. 478].

Визначають напрями аналізу фінансових ресурсів підприємства, а саме: аналіз формування та аналіз ефективності використання фінансових ресурсів. У свою чергу, аналіз формування фінансових ресурсів включає:

- аналіз формування як власних фінансових ресурсів;
- аналіз формування позикових фінансових ресурсів;
- оцінку вартості фінансових ресурсів;
- аналіз загальної структури капіталу.

Аналіз ефективності використання фінансових ресурсів поділяється на:

- аналіз оборотності фінансових ресурсів;
- оцінка рентабельності фінансових ресурсів.

Аналіз формування фінансових ресурсів характеризує їх структуру, особливості залучення та види джерел, які використовує підприємство в процесі фінансової діяльності [3, с.104].

Основою інформаційної бази фінансового аналізу на підприємстві є форма № 1 «Баланс» та форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)». Ці форми звітності можуть дати відповіді на такі запитання:

- загальний обсяг фінансових ресурсів, їх структура і динаміка;
- джерела формування фінансових ресурсів підприємства – пасив балансу;
- напрями використання фінансових ресурсів – актив балансу.

Для досягнення основної мети – оцінки фінансового стану підприємства та виявлення можливостей підвищення ефективності формування й використання фінансових ресурсів, – можуть застосовуватися такі методи аналізу:

- класичні методи аналізу господарської діяльності та фінансового аналізу – ланцюгових підстановок, арифметичних різниць, балансовий, відсоткових чисел, диференціальний, логарифмічний, інтегральний, простих та складних відсотків, дисконтування;
- традиційні методи економічної статистики – середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки показників у динаміці; методи математичної статистики вивчення зв'язків – аналізи кореляційний, регресивний, дискримінантний, дисперсійний, факторний, коваріаційний та ін.;
- економетричні методи – матричні, теорії міжгалузевого балансу.

Вітчизняні та зарубіжні вчені методи та прийоми фінансового аналізу традиційно поділяють на такі: горизонтальний та вертикальний аналіз.

Горизонтальний аналіз – дозволяє встановити динаміку джерел формування та напрямів використання фінансових ресурсів підприємства шляхом встановлення абсолютних та відносних відхилень за статтями пасиву та активу балансу.

Вертикальний аналіз – дозволяє визначити питому вагу кожної статті пасиву та активу в підсумку балансу на певний момент часу, тобто дослідити структуру джерел формування фінансових ресурсів та майна підприємства в статистиці [4, с. 93].

Аналіз фінансового стану підприємства здійснюється за такими напрямами: аналіз фінансових результатів діяльності підприємства; оцінка майнового стану та структури капіталу підприємства; аналіз фінансової стійкості.

Для оцінки фінансово-майнового стану підприємства виділяють такі групи показників [4, с. 94]:

- показники майнового стану підприємства (загальна вартість майна підприємства; вартість необоротних активів; вартість оборотних активів; коефіцієнт зносу основних засобів; коефіцієнт придатності основних засобів);

– показники ліквідності та платоспроможності підприємства (коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності; коефіцієнт покриття запасів);

– показники фінансової стійкості підприємства (коефіцієнт автономії; коефіцієнт фінансової залежності; коефіцієнт співвідношення позикового і власного капіталу);

– показники ділової активності підприємства (коефіцієнти і періоди оборотності; показники фондовіддачі);

– показники рентабельності (рентабельність загального капіталу; рентабельність власного капіталу).

Висновки. Таким чином, вагоме значення при розгляді фінансових ресурсів підприємства мають методологічні підходи до аналізу їх формування та використання. Комплексне поєднання таких підходів дасть змогу детально дослідити фінансовий стан, можливі ризики та подальші напрямки розвитку підприємства. Для найточнішої оцінки фінансового стану підприємства та виявлення можливостей підвищення ефективності формування і використання фінансових ресурсів важливим є комбінування класичних методів аналізу господарської діяльності, традиційних методів економічної статистики та економетричних методів аналізу. Незалежно від виду діяльності підприємства, фінансові ресурси є цінним та незамінним активом, який перебуває у стані постійного руху, тим самим забезпечуючи операційну, фінансову та інвестиційну діяльність підприємства.

Література

1. Хрущ Н. А. Аналіз сучасних підходів до визначення сутності фінансових ресурсів підприємства / Н. А. Хрущ, В. В. Доценко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 3(3). – С. 274-277.

2. Мельник О. М. «Облік, аналіз та контроль фінансових ресурсів підприємства в процесі прийняття управлінських рішень» [Електронний ресурс] / О. М. Мельник. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/16500/1/280-Melnik-478-479.pdf

3. Ярцева Т. А. Методичні підходи до аналізу фінансових ресурсів підприємства / Т. А. Ярцева // Управління розвитком. – 2013. – № 18. – С. 103-106.

4. Степаненко Д. А. Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства / Д. А. Степаненко // Управління розвитком. – 2014. – № 10. – С. 92-94.

Ящишина І. С., Гарбар В. А.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ЙОГО ЕФЕКТИВНІСТЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Актуальність дослідження. З розвитком ринкових відносин в Україні формується новий тип управління, який домінує в країнах з ринковою економікою, а саме - корпоративне управління. Корпоративна організація власності та функціонування переважної більшості великих і середніх промислових підприємств у вигляді відкритих та закритих акціонерних товариств виступає головним чинником формування цього типу управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світовій практиці основоположниками дослідження окремих аспектів корпоративного управління вважаються такі провідні зарубіжні економісти, як М. Дженсен, В. Меклінг, А. Берлі, П. Друкер, Дж. Кейнс, Ж. Ламбен, А. Маршал, В. Ойкен, М. Портер, П. Самуельсон, Е. Чемберлен, І. Ансофф, В. Кондратьєв, Р. Томас та інші.

За період незалежності України проблемам та різним аспектам розвитку корпоративного управління присвячено чимало наукових праць вітчизняних фахівців, зокрема: В. Базилевича, І.Бондар, Л. Воротіної, О. В. Євтушевсього, Ю. Лупенка, Є. Панченко та інших.

Мета статті. Продемонструвати перспективи введення корпоративного управління в український бізнес.

Виклад основного матеріалу. Створений на основі приватизації державного майна підприємств, корпоративний сектор займає найвагоміше місце в українській економіці. На його частку припадає майже75% ВВП. Однак за роки реформ в Україні так і не створено необхідних передумов, які б сприяли утвердженню ефективних механізмів корпоративного управління. Аналіз свідчить, що залишається низькою прозорість більшості акціонерних товариств, спостерігається високий рівень тінізації окремих видів діяльності, а також незахищеність корпоративних прав акціонерів, досить поширені випадки відверто брутальних порушень прав акціонерів. По суті, мова йде про порушення майнових прав майже третини населення України – понад 17 млн. громадян, які володіють великими та малими пакетами акцій товариств. Кризовий стан системи корпоративного управління перетворюється нині в одну з найгостріших проблем, що стримує економічне зростання країни [2].

У розвинутих країнах світу у зв'язку з появою нових інституційних акціонерів та підвищенням впливу на прийняття управлінських рішень працівників розумової праці також тривають численні наукові та практичні дискусії щодо проблем підвищення ефективності корпоративного управління. Як зазначає Пітер Ф. Друкер, «дуже скоро ми знову зіткнемося з проблемами управління корпораціями. Нам доведеться заново визначати мету організації, яка використовує найману працю, мету її менеджменту, оскільки зміняться інтереси законних

власників корпорації(тобто її акціонерів) і інтереси працівників розумової праці(тобто власників людського капіталу, завдяки якому організація створює матеріальні блага)».

McKinsey & Company встановила, що корпоративне управління на рівні підприємства відграє у Східній Європі набагато більш важливу роль, ніж у решті країн світу. На рис. 1 показано результати опитування міноритарних акціонерів, які дали відповідь на запитання «Наскільки важливим для вас є корпоративне управління компанії у порівнянні з її фінансовими показниками (напр. прибутковістю чи потенціалом зростання) при прийнятті рішення, у яку компанію інвестувати кошти?» Як випливає із рисунка, для 40% інвесторів у Східній Європі більшу роль відіграє корпоративне управління (найвищий відсоток у світі) і лише для 15% інвесторів більше значення мають фінансові показники (найнижчий відсоток у світі).

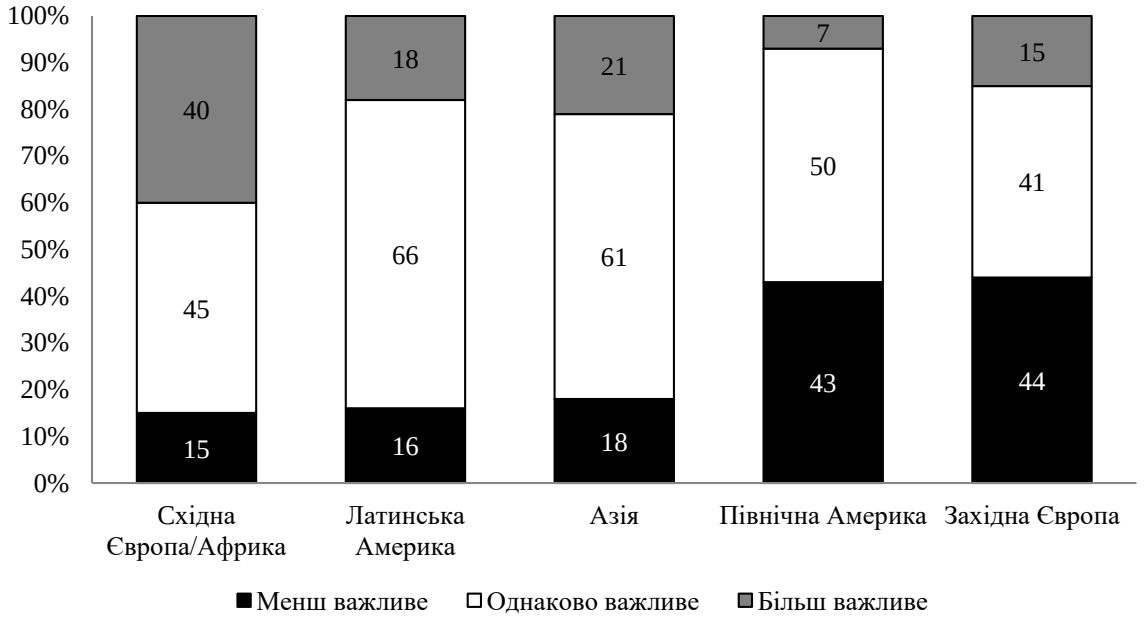

Рис.1 – Важливість корпоративного управління у порівнянні з фінансовими показниками
(Джерело: McKinsey & Company, Global Investor Opinion Survey 2002)

Еволюція систем корпоративного управління безпосередньо визначається інституційним середовищем в країні та розвитком ринкових відносин, які в Україні перебувають у стадії становлення. Розуміння характеру та особливостей трансформації системи корпоративного управління в Україні в загальному контексті світових перетворень є необхідним для вироблення ефективної корпоративної політики та стратегії розвитку акціонерних товариств і корпоративних структур, які виступають головною складовою виробничого потенціалу України, та напрацювання напрямків державної стратегії щодо розвитку корпоративного сектора країни загалом.

Фахівці Інституту економіки та прогнозування НАН України в останніх дослідженнях щодо ролі корпоративних структур в національній інноваційній системі дійшли висновку, що «в умовах глобалізації економіки процес корпоративних утворень розвиватиметься й надалі. Однак питання про переваги великих господарських структур в Україні не є однозначним.

Причини цього процесу слід шукати як на макрорівні: відсутність чіткої стратегії приватизації, конфлікти між владою і великим бізнесом, відсутність стратегії соціально-економічного розвитку країни тощо, так і на мікрорівні: недостатня ефективність напрацьованих методів і прийомів корпоративного управління, що використовуються на конкретних підприємствах; низька якість корпоративного управління, модель якої не можна назвати раціональною, оскільки питання корпоративного права доки що не знаходяться у центрі уваги, ще не стали нормою соціальної орієнтації в розвитку, правила корпоративної поведінки ще не склалися»[3].

Як вважають багато фахівців з теорії та практики корпоративного управління, необхідними умовами для розвитку корпоративного управління в країнах з транзитивною економікою є: створення прозорих ринків капіталу, які б пропонували підприємцям значні стимули та з прийнятними затратами приваблювали б інвестиції; захист прав власності та інтересів усіх акціонерів, а також зацікавлених осіб. Це дасть змогу ефективніше розподіляти ресурси, приймати рішення на користь акціонерних товариств та більш ефективно використовувати свої знання і навички менеджерам. Ефективна система корпоративного управління сприяє розвитку державного управління на основі верховенства права, ефективній інвестиційній політиці та розбудові ринкової інфраструктури [4].

Як вірно зазначає А. Гальчинський, «сучасна економічна теорія перехідних процесів і систем поки що не має належного методологічного інструментарію аналізу відповідних закономірностей. Складні системи – це насамперед динамічні, з точки зору наявного потенціалу саморозвитку. Зазвичай прості цілісні системи наявного потенціалу в собі не містять. По-друге, складні системи належать до класу невпорядкованих систем. По-третє,

генетика складності пов'язується із специфікою перехідних систем. Відповідно можна зазначити, що за принципами функціональної складності розвиваються саме перехідні системи, тобто системи, які займають особливе місце і становлять лише один з ланцюгів еволюційного процесу, своєрідну «передісторію» нового, що виникає і утверджується. [1]

Багато українських компаній могли б успішно конкурувати зі своїми західними колегами, спираючись на вже здобутий позитивний досвід. Однак для цього необхідні значні кошти на відновлення інфраструктури, модернізацію виробництва, впровадження управлінських інформаційних систем, зміцнення матеріальної бази, для того щоб компанії могли протистояти впливам зовнішнього ринку та політичних потрясінь.

Висновки. У даний час український ринок капіталу перебуває на стадії становлення і є вкрай обмеженим. Для того, щоб ввести в український бізнес корпоративне управління, необхідно, по-перше, щоб основна частина капіталу повинна надходити від іноземних інвесторів і кредиторів; по-друге, істотно розширити коло потенційних інвесторів шляхом залучення серйозного капіталу; по-третє, для відкриття дороги великому капіталові необхідно, щоб українські компанії опанували ефективні процедури корпоративного управління. Процес впровадження ефективно діючого корпоративного управління на підприємстві можна звести до п'яти етапів: аналіз внутрішніх організаційних процесів підприємства; аналіз психологічного клімату на підприємстві; формування моделі корпоративної культури; впровадження моделі корпоративної культури; підтримка моделі корпоративної культури.

Література

1. Гальчинський А. Методологія складних систем / А. Гальчинський // Політико-економічний журнал «Економіка України». – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua.

2. Євтушевський В. А. Проблеми методології дослідження корпоративного управління в Україні / В. А. Євтушевський // Збірник наукових праць «Теоретичні та прикладні питання економіки». – К.: «Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». Випуск 3. – 2013. – с. 17.

3. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: в3 т. /За ред. акад. НАН України В.М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. Є. Кваснюка // Т.2. Інноваційно-технологічний розвиток економіки – К. Фенікс, 2010. – 384 с.

4. Формирование корпоративной культуры [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ir-sintez.com/content/view/78/84

4. Актуальні питання розвитку вітчизняної банківської системи та її роль у забезпеченні економічної стабільності держави

Богач В. О., Хрущ Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. В умовах побудови в Україні ринкової економіки, банківська система перебуває на етапі формування, що не дозволяє їй сповна використовувати усі стимулюючі властивості. Низький рівень капіталізації банків, проблема ефективності банківської системи та способів оцінювання цієї ефективності, недосконала державна стратегія діяльності банківської системи стримують розвиток банківської системи. Саме тому пошук напрямів удосконалення банківської системи є актуальними.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі значну увагу присвячено вивченню стану і розвитку банківської системи України, зокрема, такими науковцями, як М. Савлук, О. Деревська, С. Реверчук, М. Бойчук, С. Чернєцов. Разом з тим зазначимо, що становлення і розвиток банківської системи ще потребує достатнього вивчення та опрацювання.

Метою статті є проведення аналізу сучасного стану банківської системи, її ключових проблем та виявлення конкретних заходів, що прискорить розвиток банківської системи України.

Виклад основного матеріалу. Важливим елементом ринкової економіки є банківська система, частка якої у створенні ВВП країни помітно зростає. Як правильно стверджує С. А. Чернєцов, «ступінь розвитку товарно-грошових відносин, розвинутість торгівлі, грошового обігу визначають масштаби і зміст банківської діяльності» [1]. Банківська система – невід'ємна ланка національного економічного механізму. Завдяки функціонуванню банківської системи стає можливим наповнення економіки грошима та перерозподіл грошових потоків у відповідності до економічного поступу держави. Банківська система взаємодіє з іншими системами: як структурна одиниця вона входить до складу кредитної системи, а як підсистема – до складу економічної системи в цілому [2].

Протягом останніх років банківський сектор істотно змінився, передусім структурно приплив іноземного капіталу значною мірою скорегував стратегії розвитку місцевих банків. Необхідно звернути увагу на наявність позитивних і негативних моментів присутності іноземних банків.

Щодо позитивних моментів: швидке та ефективне впровадження передових методів банківської діяльності, підвищення якості кредитного аналізу, зростання обсягу кредитних ресурсів, розширення спектра якісних послуг, здешевлення банківських послуг.

Серед негативних моментів виділимо такі: іноземні банки можуть бути менш схильними до здійснення кредитної діяльності у приймаючій країні, присутність іноземних банків може послабити позиції ще недостатньо розвиненої банківської системи України, іноземні банки можуть проводити лише спекулятивну діяльність, не надаючи повного спектра якісних послуг.

Вагомим є той факт, що ризики та потенційні негативні моменти від присутності іноземних банків стосується не так ефективності, як стабільності банківської системи та рівня економічного розвитку приймаючої країни [3].

Враховуючи нестабільність політичної ситуації в окремих регіонах України, забезпечення безперебійної та ефективної роботи банківської системи в поточних умовах вимагає від банкірів не тільки обережності та виваженості у прийнятті рішень, а й уміння швидко реагувати на мінливе зовнішнє середовище і ухвалювати рішення в умовах великої кількості факторів невизначеності.

Загострення ситуації в банківській системі триває. І, незважаючи на спроби українських банкірів її якось прикрасити, очевидні тенденції й факти свідчать про протилежне. Банки продовжують потерпати від нестачі ліквідності, яка є вкрай необхідною для відновлення повноцінного кредитування населення та економіки. Не менша проблема – валютна нестабільність, і поступове розкручування спіралі девальвації, яка створює напругу на валютному ринку, складнощі з виконанням імпортних контрактів, формує необґрунтований попит на валюту з боку населення. На все це накладається загальна макроекономічна деградація, і, як наслідок, «стиснення» банківського сектору, відхід із нього інвесторів і поява нових проблемних банків [4].

Крім того, нестабільна політична ситуація в країні спровокувала відтік депозитів, обсяг яких скоротився за січень 2014 року на 2,3%. А також попит на валюту: за перший місяць цього ж року населення придбало в банках $1,5 млрд. З початку 2016 року обсяг вкладів населення у банках зріс на 12 мільярдів гривень, тобто депозити населення зросли на 7%. Це є позитивною тенденцією, оскільки під час загострення політичної ситуації у нас був катастрофічний відтік депозитів. Але він був пов'язаний більше не з тими проблемними банками, а з панікою населення через воєнні дії.

Станом на 1 вересня 2016 року в Україні функціонують 100 банків (без врахування неплатоспроможних банків), з них 25 - банки з іноземним капіталом.

Упродовж 2014-2016 років 82 банки були виведені з ринку. 17 банків були виведені з ринку в 2016 році, зокрема чотири банки за непрозору структуру власності, три - за порушення банківського законодавства в сфері фінансового моніторингу (ліквідація). Два банки обрали шлях самоліквідації.

Загалом на сьогодні у категорії неплатоспроможних перебуває 4 банки, у стадії ліквідації – 78 банків [5].

Не поліпшують операційне середовище й окремі інциденти в ряді південних і східних регіонів країни, зважаючи на те, що деякі з них є активними споживачами банківських послуг. Так, частка кредитного портфеля позичальників Донецької області становить 6,2% від загального портфеля банківської системи, Одеської – 4,8%, Харківської – 3,3%.

Той факт, що більшість банків стабільно працює навіть у такій складній ситуації, підтверджує достатню фінансову стійкість банківської системи України та високий професіоналізм банківського менеджменту.

Одним з істотних ризиків на даний момент є можливе погіршення платоспроможності низки позичальників, пов'язане зі складною політичною та економічною ситуацією. Негативних факторів декілька: політична нестабільність, падіння курсу національної валюти, ймовірні проблеми з експортом продукції на ринки країн – членів Митного союзу тощо. Тому для підтримки якості кредитних портфелів банкам необхідно в першу чергу спрямувати зусилля на роботу з позичальниками Кримського регіону.

Для вирішення гострої проблеми недовіри населення до банків та гарантування його вкладів важливим є підвищення ефективності роботи Фонду гарантування вкладів населення, яка залежить насамперед від того, наскільки швидко він зможе виплатити гроші після настання факту недоступності внесків.

Для вирішення вище зазначених проблем доцільно було б:

1. Підвищити надійність та фінансову стійкість банків завдяки :

– оптимізації податкового законодавства;

– розвитку іпотечного фондового ринку.

2. Не допустити зниження рівня капіталізації банків та підвищити конкурентоспроможність їх на внутрішньому та зовнішньому ринках шляхом:

– розроблення плану заходів, щодо підвищення рівня капіталізації;

– активніше застосовувати процедури реорганізації та реструктуризації банків.

3. Для банків з недостатньою капіталізацією з боку НБУ має бути передбачено такі заходи впливу: зобов'язання продажу акцій; заборона на виплату дивідендів; обмеження на рівень відсоткових ставок за зобов'язаннями; запровадження певних пільгових умов для оподаткування тієї його частини прибутку, яку спрямовують на збільшення банківського капіталу; заборона на виплату надлишкових компенсацій менеджменту і на прийняття депозитів від банків-кореспондентів [6].

Висновки. Таким чином, можна дійти до висновку, що для підвищення ефективності діяльності сучасної банківської системи необхідно здійснювати активні реформи, зокрема: вдосконалити корпоративне управління в банках, встановити механізм оперативного списання безнадійної заборгованості, проводити більш гнучку процентну політику, вдосконалити процедури реорганізації та ліквідації банків тощо.

Література

1. Чернецов С. А. Деньги, кредит, банки: учеб. пособие / С. А. Чернецов. – М. : Магистр, 2009. – 494 с.

2. Реверчук С. К. Банківська система : [підручник] / С. К. Реверчук. – Львів : «Магнолія 2006», 2013. – 399 с.

3. Деревська О. Б. Тенденції та перспективи розвитку банківської системи України / О. Б. Деревська // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2010. – №6. – С.26-31

4. Реверчук С. К., Галущак О. В. Сутність, причини та наслідки банківських криз // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – 2009. – № 15. – С.107-111.

5. Інформаційний Інтернет-ресурс за кількістю комерційних банків [Електронний ресурс] : Кількість банків в Україні. – Режим доступу : www.bank.gov.ua

6. Патрікац Л., Бойчук М. Глобалізація і банки: проблеми, перспективи // Вісник НБУ. – №1, 2008. – С. 46-49.

Воловник І. В., Олійник А. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ІНСТРУМЕНТИ АНТИКРИЗОВОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Протягом 2014-2015 років у банківській системі України тривали негативні процеси пов'язані з втратою ресурсної бази, скороченням власного капіталу та збитковою діяльністю. Так, за результатами 2014 року, збитки банківської системи України сягнули рівня -52,97 млрд грн, капітал скоротився на -44,58 млрд грн, а рентабельність капіталу досягла від'ємного значення -30,46%. У 2015 році ситуація в банківському секторі продовжувала ускладнюватися: збитки банківської системи України досягли рівня -66,6 млрд грн, капітал зменшився на -44,31 млрд грн, а рентабельність капіталу склала -51,61%. Продовжується процес відтоку коштів фізичних осіб з депозитних рахунків. Так, у 2014 році, кошти фізичних осіб зменшилися на – 17,36 млрд грн, а у 2015 відповідно на – 27,31 млрд грн [1]. Фактично триває процес втрати інвестора банківської системи в якості фізичних осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розробки теоретичних основ сутності та впровадження антикризового управління присвячено наукові праці відомих вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: О. Барановський, І. Бланк, В. Вовк, В. Геєць, О. Дзюблюк, І. Д'яконова, В. Коваленко, О. Криклій, В. Міщенко, А. Мороз, С. Науменкова, Б. Паттерсон, Т. Смовженко, В. Стельмах, О. Тридід, О. Терещенко, К. Хамфріс та інші.

Проте, незважаючи на численні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів з даної проблематики, багато питань потребують подальших наукових досліджень. Тому **метою** даної роботи є дослідження інструментів антикризового управління в діяльності банків.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи інформацію, наведену на рисунку 1, можна зробити висновок, що за період із 01.01.2015 по 01.07.2016 р. кількість вітчизняних банків суттєво скоротилася. Так станом на 01.01.2014 р. зафіксовано максимальну кількість діючих банків – 180, то на 01.07.2016 р. їх залишилось – 102, тобто вітчизняна банківська система стала меншою на 78 банків. Зауважимо також, що за останні майже два роки кількість банків, які перебувають у стадії ліквідації, збільшилася з 22 до 78 установ на фоні збільшення частки іноземного капіталу до 54,7% станом 01.07.2016 року, що є вкрай негативним явищем для вітчизняної банківської системи [2, с. 191].

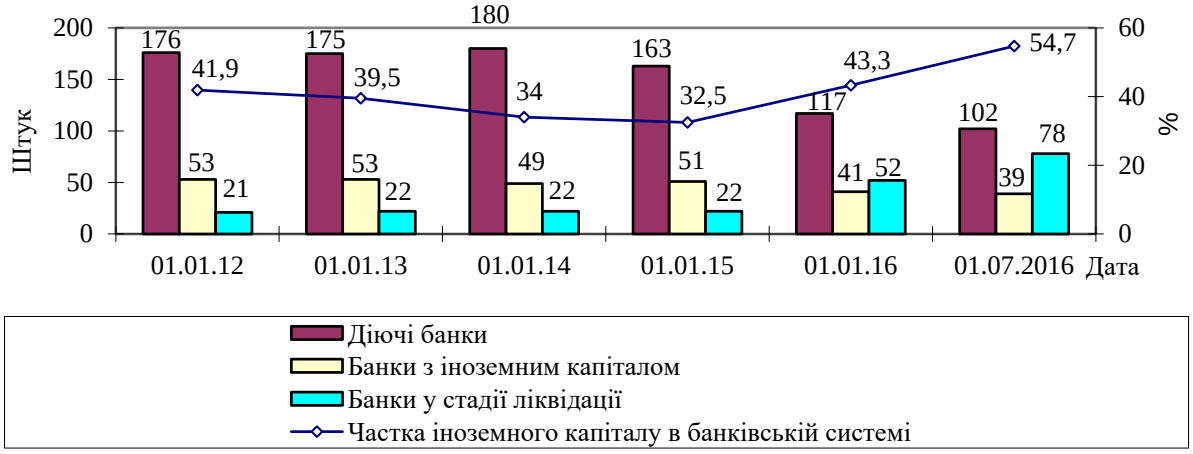

Рис. 1 – Динаміка кількості банків діючих, банків з іноземним капіталом, банків у стадії ліквідації та частки іноземного капіталу в банківській системі України за 2011-2016 роки [2, с. 191]

Таким чином, протягом 2015-2016 років НБУ почав активно виводити з ринку неплатоспроможні банки та банки з поганою репутацією. У цьому сенсі слід зауважити, що заявлена головна мета Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року, про наближення до стандартів ЄС та створення конкурентного ринку суперечить визначенню її цілі – зменшенню кількості банків. Тому, на даному етапі розвитку, банківська система України знаходиться в стані реорганізації та реструктуризації, що має вплив на механізм протидії банкрутству банків.

Проблема кризи та банкрутства, його прогнозування та запобігання, має не тільки локальний (для окремого банку) характер. Визнання цього факту об'єктивно обумовлює необхідність створення певної системи контролю, діагностики та захисту банків від фінансового краху (системи протидії банкрутству) на рівні конкретного банку та банківської системи в цілому [3, с. 467].

Поняття антикризового управління встановлює понятійну залежність одного типу управління від іншого. Багатогранність економічного, особливо управлінського, сприйняття зазначеного поняття, на наш погляд, обґрунтовується подвійною природою будь-якої кризи, яка одночасно створює і руйнує, тобто формує передумови та готує умови для подальшого розвитку. При цьому, як правило, руйнується попередня стратегія діяльності банку.

Класичне визначення кризи пов'язує його з тривалим періодом ненормально низького рівня економічної активності [5]. У випадку банківської кризи мова повинна йти про тривалий період ненормально низького рівня економічної діяльності банків.

Фінансова криза банківської установи виникає на підставі впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, але основним чинником передкризового стану завжди є наявність неплатоспроможності – спочатку по відношенню до окремих контрагентів, а потім і до суб'єктів фінансового ринку (рис. 1).

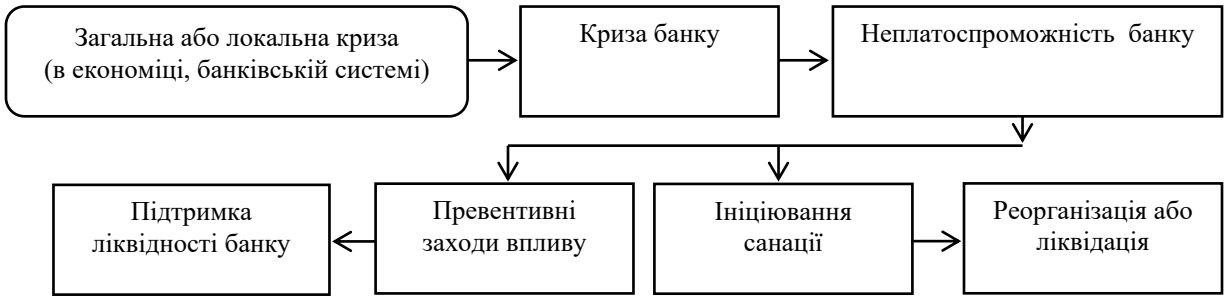

Рис. 1 – Виникнення кризи та процедура банкрутства банку [3]

Таким чином, можна зазначити, що антикризове управління банком передбачає систему управлінських заходів та рішень щодо діагностики, попередження, нейтралізації та подолання кризи і її причин на усіх рівнях діяльності банку.

Держава відіграє особливу роль у процедурі антикризового управління банківською системою. Ми вважаємо, що основним завданням державного антикризового управління в банківській системі є недопущення появи кризових ситуацій, тобто здійснення постійної оцінки та контролю за сильними і слабкими сторонами банківської діяльності з метою підвищення фінансової стабільності та зниження ймовірності її краху, а в крайньому випадку – завчасна діагностика ризиків та вироблення системи заходів відвернення чи ефективної та швидкої локалізації й усунення їх негативних наслідків.

На наш погляд, державне антикризове управління банківським сектором передбачає розробку комплексу заходів протидії негативному впливу потенційних загроз на процес забезпечення стійкості та стабільного функціонування банківської системи й кожного окремого банку. У цьому контексті набуває актуальності проблема виміру стійкості банківського сектора, оскільки від адекватної оцінки наявного рівня залежить повнота, результативність і своєчасність прийняття державних рішень стосовно нейтралізації дії негативних чинників на стійкість банківського сектора.

Більшість науковців виділяють такі інструменти державного антикризового управління [6]:

– фінансові інструменти вирішують поточні питання фінансового забезпечення банківських установ. Прямі методи: надання кредитів ЦБ, зниження норм обов’язкового резервування, реструктуризація короткострокових кредитів банку, використання облігаційних інструментів. Непрямі методи: реструктуризація податкових зобов’язань, перегляд системи оподаткування банків, конвертація депозитів державних підприємств у капітал банку;

– операційні інструменти застосовуються для вдосконалення внутрішнього моніторингу структури активів та зобов’язань банківських установ: реструктуризація короткострокових кредитів банку, використання облігаційних інструментів та ін.;

– структурні інструменти спрямовуються на оптимізацію внутрішньої та зовнішньої структур банківських установ як основних учасників фінансового сектора, що мають безпосередній вплив на рівень його стійкості й надійності: ліквідація, злиття, реорганізація, управління поганими активами (рис. 2).

На нашу думку, запропоновані інструменти не в повному обсязі включають напрями державного антикризового управління банківським сектором, ураховуючи лише управління в умовах кризи, та частково охоплюють управління процесами виходу з кризи. До переліку слід додати інструменти, спрямовані на передкризове управління, яке здійснюється для своєчасного виявлення і зняття проблем, щоб запобігти кризі, а також інструменти управління процесами виходу з кризи, яке здійснюють і для мінімізації можливості її повторення в майбутньому.

Рис. 2 – Інструменти державного антикризового управління в банках

Ми вважаємо, що основним завданням державного антикризового управління в банківській системі є недопущення появи кризових ситуацій, тобто здійснення постійної оцінки та контролю за сильними і слабкими сторонами банківської системи країни з метою підвищення фінансової стабільності та зниження ймовірності її краху, а в крайньому випадку – завчасна діагностика ризиків та вироблення системи заходів відвернення чи ефективної та швидкої локалізації й усунення негативних наслідків.

Держава відіграє особливу роль у процедурі антикризового управління банківським сектором. Тому до інструментів державного антикризового управління необхідно включити, окрім фінансових, операційних та структурних, інструменти, які спрямовані на своєчасне виявлення та розв'язання проблем щодо запобігання кризі, а також інструменти державного управління, що спрямовані на мінімізацію можливості повторення кризової ситуації в майбутньому.

Висновки. Отже, антикризове управління в банківських установах повинно бути щоденним, безперервним, триваючим протягом всього періоду їх функціонування, дієвим управлінським процесом, де суб'єктом виступають органи державного управління, а об'єктом – банки та банківська система. Комплексний підхід до проблеми антикризового управління банківською системою, якісна взаємодія (горизонтальна та вертикальна) всіх рівнів управління дозволить отримати довготривалий ефект.

Особливе місце в цьому процесі належить державним інструментам антикризового управління, які застосовує Національний банк України як для регулювання діяльності банків, так виведення з ринку неплатоспроможних банків.

Література

1. Статистика. Показники банківської системи. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807

2. Олійник А. В. Реструктуризація банківської системи України як інструмент протидії банкрутству банків / А. В. Олійник // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. - № 4. – Т.2. – С.190-196

3. Ekonomiczno-spoleczne uwarunkowanie rozwoju gospodarczego – zarzadzania infomacja i nowymi technologiami. Monografie pod redakcja prof. dr. hab. Mariana Duczmala, Tadeusza Pokusy – Wydawnictwa Wyzszej Skoly Zarzadzania i Administracji w Opolu – 2015. – 507 p. Андрій В. Олійник Антикризове управління в системі протидії банкрутству банків. – С.465-477

4. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн / О. Барановський // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 4. – С. 8–19.

5. Блэк Дж. Экономика: Толковый словарь: Англо-русский. – М.: ИНФРА-М, Весь Мир. – 2000. – С. 674.

6. Коваленко В.В. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи : монографія / В. В. Коваленко, О. В. Крухмаль. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 198 с.

Гомонюк С. С., Безвух С. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ВИТРАТИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В 2013-2015 РОКАХ: СТАН ТА ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження. В умовах фінансової нестабільності виникає необхідність дослідження питань, пов'язаних з оцінкою фінансового стану банків, прибутковості, рентабельності, а особливо проведення аналізу різних складових сукупних доходів і витрат банків України. Аналіз витрат банківської установи – це важлива передумова для визначення доцільності співпраці з клієнтською базою, можливості визначення і прогнозування подальшої співпраці з банківською установою. Тому, актуальності набуває питання дослідження як дохідної так і витратної частини вітчизняних банків, які діють в умовах нестабільності на фінансовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблеми управління витратами комерційних банків займались вітчизняні та зарубіжні вчені. До їх складу можна віднести: А. Вожжова, М. Білика, В. І. Колесникова, Б. С. Івасіва, С. М. Козьменка, О. І. Лаврушина, Г. С. Панову, Л. О. Примостку, А. М. Мороза, М. І. Савлука П. Роуза, Д. Сінкі та ін.

Метою статті є аналіз витрат банків України та виявлення шляхів їх оптимізації.

Виклад основного матеріалу. Доходи банків перевищували їх витрати тільки в 2013 р., що становило 168 888 млн грн. У 2014-2015 рр. витрати були більшими від доходів на 80 % та 74,9 % відповідно. Це спричинено багатьма факторами, головними з яких були: втрата банками частини власних фондів під час політичної кризи 2014 року; негативна ситуація на ринку, великі темпи інфляції та інші (рис. 1) [1].

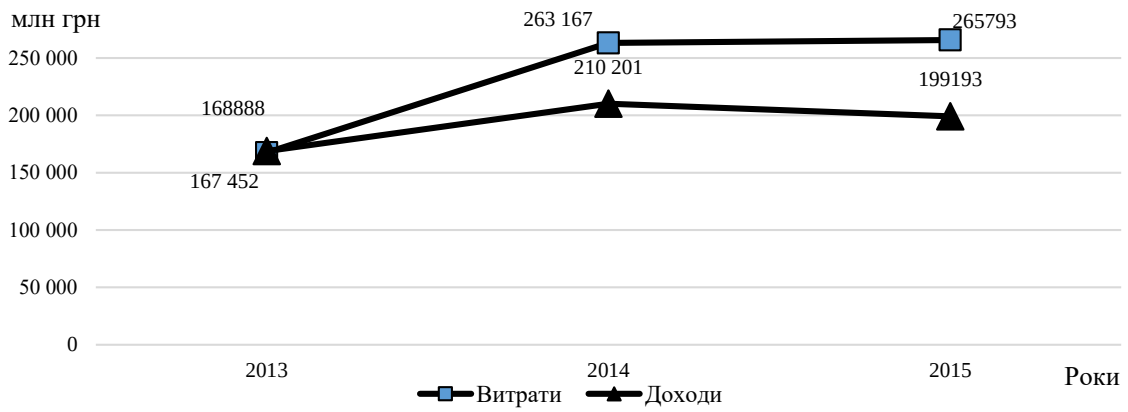

Рис. 1 – Доходи та витрати банків України за 2013-2015 роки

Все це й призвело до падіння дохідності банків в 2014 р. та, в результаті, спричинило пониження усіх показників в цілому та отриманням збитків в 2014 р. на суму 52 966,0 млн грн та в 2015 р. на суму 66 600,0 млн грн. (рис. 2) [1].

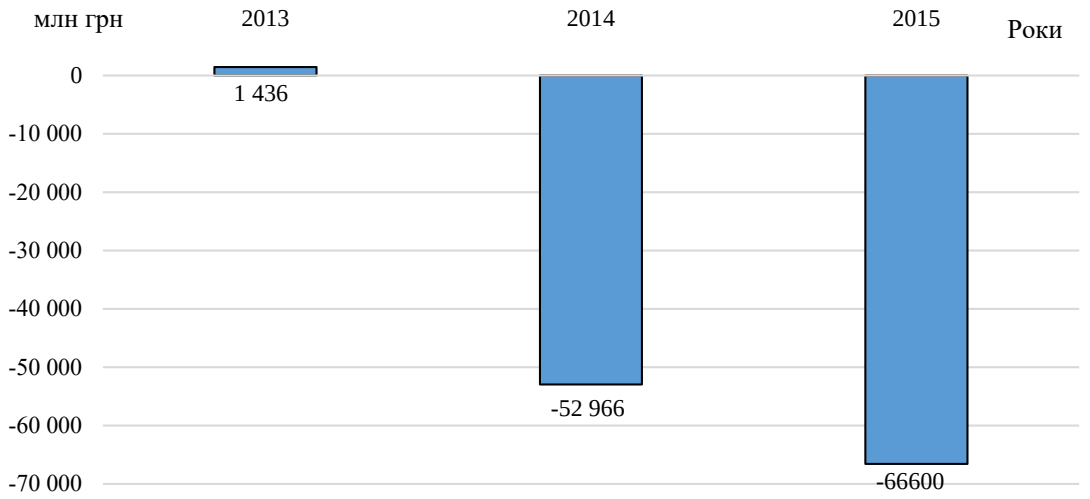

Рис. 2 – Динаміка фінансових результатів банків Україні за 2013-2015 роки

З початком кризи падіння прибутку склало 368 % що являється абсолютним рекордом національної банківської системи.

Загальні витрати банків України протягом 2013-2015 років зросли на 98 341 млн грн, тобто на 58,7 % (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Динаміка обсягу та структури сукупних витрат банків України у 2013−2015 роках

Витрати банків	Роки, млн грн			Абсолютне відхилення, млн грн.		Відносне відхилення, %	
	2013	2014	2015	2014 до 2013	2015 до 2014	2014 до 2013	2015 до 2014
процентні витрати	80 881	97 171	96 079	16 290	-1 092	20,1	-1,1
комісійні витрати	3 975	4 889	5 846	914	957	23,0	19,6
інші операційні витрати	12 319	15 579	12 991	3 260	-2 588	26,5	-16,6
загальні адміністра тивні витрати	40 672	44 614	36 742	3 942	-7 872	9,7	-17,6
відрахуван ня в резерви	27 975	103 297	114 541	75 322	11 244	269,2	10,9
податок на прибуток	1 630	–2383	-406	-4 013	1 977	-246,2	-83,0
Всього витрат	167 452	263 167	265 793	95 715	2 626	57,2	1,0

Найбільше зросли:

– в 2014 році процентні витрати на 16 290 млн грн та відрахування до резервів на 74 322 млн грн в порівнянні з попереднім періодом;

– в 2015 році збільшились відрахування до резервів на 11 244 млн грн, що склало 10,9 % приросту, а інші операційні та загально адміністративні витрати скоротились на 16,6 % та 17,6 % відповідно і лише процентні витрати майже не змінили своїх показників (скоротились лише на 1,1 %).

На сьогоднішній день на ринку склалась патова ситуація коли найбільші та найпотужніші банки мають просто гігантську видаткову частину і попри це віддача мінімальна, а малі маловідомі банки 2-4-ї груп стали лідерами по надійності. Банкам 2-4 груп вдалось зменшити витрати протягом 2013-2015 років. Банки 1 групи навпаки їх приростили (табл. 2) [2].

Таблиця 2

Витрати банків України за групами НБУ протягом 2013-2015 років

у тис. грн.

Групи / Роки	1	2	3	4
2013	102 638 961	26 982 005	13 732 439	20 124 525
2014	175 188 292	39 622 923	24 474 111	14 398 590
2015	161 395 698	17 236 134	11 455 071	6 039 948

На першу групу банків припадає найбільше витрат банківської системи, найменше – на четверту. Це пояснюється тим, що банки першої групи займають найбільшу частку ринку.

В умовах низької капіталізації банківської системи з постійним ростом видатків і необхідністю збільшення витрат, використання ефективного управління витратами банку дасть можливість покращити свій фінансовий стан.

Управління поточними витратами може забезпечуватися шляхом використання одного з двох підходів:

– раціоналізації витрат, який передбачає здійснення будь-яких витрат, які визнані раціональними з погляду окупності;

– мінімізації витрат, який формується на економії будь-яких статей витрат з їх попередньою диференціацію за рівнями пріоритетності і необхідності.

Головною позицією стосовно управління витрат є переконання в тому що оптимізація являється значно ефективнішою, ніж мінімізація та урізання витрат, так як вводить якісне зниження витрат при збережені можливостей перспективного росту. Процес формування витрат побудований таким чином, що задовольняє усі сторони й відповідає обраній стратегії банківського розвитку.

Оптимальне управління витратами як поняття виражається набором управлінських параметрів, на основі яких забезпечується вибір найоптимальнішого способу формування банківських витрат, з точки зору відповідності виставленим критеріям [3].

Побудова такої структури робочого процесу передбачає, що аналіз, планування та контроль витрат, співпрацюють таким чином, щоб інтереси кожного підрозділу співпадали з стратегією банку та використовувались при обранні оптимального шляху оптимізації використання ресурсів.

До методів оптимізації витрат банку можна віднести: планування витрат; управління тарифною політикою; безпосереднє скорочення витрат; покращення моніторингової політики; оптимізація податкової бази.

В такому випадку оптимізація витрат банку виступає процесом формування витрат найоптимальнішим для банку чином при дотримані заданих критеріїв обмежень, та в дотримані положень стратегії банку. Критеріями оптимізації витрат банку можуть бути:

– отримання найбільших доходів при запланованому рівні витрат;

– отримання запланованих доходів при найменших витратах;

– отримання найбільших доходів при найменших витратах.

При визначені стратегії управління витратами важливою складовою є необхідність обрати напрямок, за яким буде проводитись оптимізація витрат. В залежності від стану внутрішнього і зовнішнього середовища, найчастіше обираються такі напрямки:

– добір комбінацій факторів виробництва, що максимізує обсяги надання банківських послуг при обмеженні витрат, передбачається орієнтація на оптимізацію поточних витрат, що базується на практичній реалізації витрат, що визнані необхідними з позиції їх окупності чи інших критеріїв;

– добір комбінацій факторів виробництва, що оптимізує витрати при стабільних обсягах надання банківських послуг та передбачає економію на всіх можливих статтях запланованих витрат і попередню їх диверсифікацію на декілька категорій: об’єктивно необхідні та ті, що підлягають раціональній мінімізації.

З метою поліпшення показників ефективності діяльності банку необхідно нівелювати витрати, які негативно впливають на неї. До них відносяться: нераціональний розподіл повноважень між працівниками; недосконала технологічна організація бізнес-процесів та ін.

Для оптимізації витрат проробляється організаційна структура банку (види з ієрархією підрозділів, з відповідним їм штатом працівників; фінансова структура, а саме структура центрів фінансової відповідальності з типовою для них системою оперування доходами, витратами, прибутком і можливістю наділяти відповідними повноваженнями відповідальних осіб), проводиться визначення функцій працівників, що беруть участь у розробці

банківських продуктів і послуг, формуються ліміти і форми робочого часу, впровадження системи моніторингу витрат.

Висновки. Таким чином, оптимізація витрат банків полягає у встановленні прозорих і ефективних механізмів фінансового менеджменту, бізнес-планування і банківського моніторингу, спрямованих на підвищення ефективності банківської діяльності з урахуванням дилеми надійності, ліквідності – прибутковості.

Література

1. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]: Дані НБУ. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/ article?art_id=36807&cat_id=36798.

2. Дані фінансової звітності банків України подані до НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision.

3. Бєлова І. В. Проблема пошуку додаткових резервів скорочення витрат банків / І. В. Бєлова, В. І. Куберка // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: погляд у майбутнє : матеріали XV студентської науково-практичної конференції / Кафедра банківської справи ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – С. 12 – 14.

Григорчук А. А., Хрущ Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

Актуальність дослідження. Увага до управління банками залишається фундаментальною передумовою ефективного функціонування банківської системи. Нові запити клієнтів, конкуренція у сфері банківської діяльності неминуче вимагають більш високого рівня управління.

У цілому можна припустити, що посилення конкуренції в банківській справі неминуче призведе до пошуку нових методів, нових фінансових інструментів, нових технологій, що відповідають потребам клієнтів, неминуче загостриться проблема банківських ризиків і проблема якості банківського продукту, а отже, і рівня управління банківською діяльністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним і методологічним аспектам стратегії організацій присвячено чимало наукових досліджень та публікацій. Значний внесок у становлення і розвиток стратегічного управління зробили Р. Акофф, І. Ансофф, П. Друкер, Г. Мінцберг, К. Омає, М. Портер, А. Стрікленд, А. Томпсон, Е. Чандлер та ін. Різноманітні проблеми стратегічного управління організацією розглядаються в працях українських науковців: В. Білошапки, А. Герасимовича, Л. Довгань, Л. Доленка, Г. Кіндрацької, А. Мороза, В. Нємцова, А. Шегди, З. Шершньової та ін. Проблеми фінансового стратегічного управління у банку були предметом досліджень Ф. Бутинця, І. Гітленка, О. Васюренка, О. Заруби, О. Кириченка, О. Лаврушина, В. Міщенка, П. Роуза, Д. Сінкі, А. Усоскіна, Є. Уткіна, Ф. Шпига та ін.. В той же час проблеми стратегічного управління у банку є досить актуальними, однак недостатньо розробленими і не доведеними до рівня практичного застосування.

Метою статті є дослідження особливостей здійснення стратегічного управління у банках.

Виклад основного матеріалу. Існує кілька моделей процесу стратегічного управління, в яких три етапи є загальними для всіх, а саме: стратегічний аналіз, стратегічне планування (стратегічний вибір), стратегічна реалізація [1].

При проведенні стратегічного аналізу оцінюється ступінь впливу на теперішній та майбутній рівень розвитку банківської системи, зовнішніх та внутрішніх чинників, визначається їх специфічний вплив на стратегічне планування.

Другим етапом стратегічного управління є забезпечення відповідності між завданнями та потенційними можливостями банківської системи, тобто стратегічне планування. Під стратегічним плануванням розуміють розроблення поточних та перспективних планів і контроль за їх виконанням [2].

Третім етапом процесу стратегічного управління є реалізація стратегії. Зазначений процес має довгостроковий стратегічний характер. Однак, як і в економіці будь-якої країни, в банківської системі постійно відбуваються певні зміни, на неї впливають різноманітні фактори, а це потребує оперативного втручання, прийняття рішень, вжиття необхідних заходів. Визначальним моментом на цьому етапі є безперервність управління.

В теорії стратегічного менеджменту розроблено низку різних стратегій, в тому числі стратегій управління банківською системою. Стратегії управління банківською системою доцільно поділити на 2 групи: корпоративні та бізнес-стратегії та функціональні стратегії [3].

Корпоративні та бізнес-стратегії є універсальним стратегіями управління як банківських структур, так і нефінансових організацій. Зазвичай їх поділяють на стратегії: скорочення, зростання / стабілізації, комбіновані.

До функціональних стратегій управління банківською системою відносять такі види стратегій: маркетингова стратегія банку; конкурентна стратегія банку; фінансова стратегія банку; комунікаційна стратегія

банку; стратегія управління персоналом банку; ІТ-стратегія банку; регіональна стратегія банків; стратегія соціальної відповідальності банку [4].

Традиційно, розробка стратегій банків ґрунтується на виборі декількох ключових чинників. Банки визначають свою депозитну і кредитну політику: формують принципи, на яких готові залучати засоби і вказують напрями, за яких вони готові розміщувати засоби. В залежності від вибору кожного з наведених чинників реалізуються різні стратегії і організовуються різні типи банків. Не менш важливим чинником формування стратегії є структура активів і пасивів, яка є надбудовою для перших двох політик. Крім того, банки в своїй стратегії закладають прийнятні ризики і ці граничні умови визначають політику кредитування, безпеки, ліквідності [3].

На основі аналізу світового досвіду, слід зазначити про необхідність трьох ієрархічних рівнів (компонентів) формального процесу стратегічного управління банку:

– рівень банку в цілому (визначення стратегічної філософії розвитку, на основі якої здійснюється загальне керівництво та визначаються напрямки діяльності банку, створюється організаційна структура та здійснюється розподіл ресурсів. Рішення приймають рада директорів, президент, правління);
– рівень підрозділів (реалізація основних стратегій, спрямованих на створення конкурентної переваги, розробка окремих стратегій для кожного підрозділу. Рішення приймають керівники банку або їх заступники);
– функціонально-операційний рівень (розробка стратегій, які консолідують функціональні або операційні вимоги; створення документів, що регламентують функціональні процеси формування та розвитку конкурентних переваг. Рішення приймають керівники підрозділів).

До основних специфічних рис стратегій, які розробляються вітчизняними банками, відносяться:

– значний рівень ієрархічності;
– високий рівень спорідненості (банки застосовують обмежений спектр депозитних і кредитних послуг, який практично не піддається диференціації);
– «нечіткість», підвищений рівень «плинності», умовність меж;
– нелінійність (низький рівень чіткості і прогнозованості ефективності стратегічних рішень) та ін..

Висновки. У ході вироблення стратегії банківська система, як і інші суб'єкти фінансового ринку вирішує важливе завдання консолідації усіх бізнес-процесів для досягнення стратегічних цілей. Більше того, в умовах динамічної зміни зовнішнього середовища банківська система має мати здатність коригувати основний вектор власного розвитку без втрати керованості та зниження темпів зростання. Концепція стратегічного управління довела свою життєздатність і в умовах вітчизняного ринку банківських послуг: найбільш конкурентоспроможними серед українських банків на сьогодні є ті, які в своєму розвитку дотримуються чіткої стратегії та приділяють значну увагу її формуванню і коригуванню відповідно до зміни умов оточення.

Література

1. Томпсон А. А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: учеб для вузов / А. А. Томпсон, А. Дж. Стрикленд ; пер. с англ. / под ред. Л. Г. Зайцева, М. И. Соколовой. – М. : Банки и биржи ; ЮНИТИ, 1998. – 557 с.
2. Банковское дело: учебник / под ред. О. И. Лаврушина. – М.: Банковский и биржевой научно-консультационный центр; ЭКОС, 1992. – 428 с.
3. Благун І. І. Формування і реалізація стратегій управління банківською системою / І. І. Благун // Банківська справа. – Київ, 2013. – № 3(111). – С. 25-33.
4. Стратегічний менеджмент банку: навчальний посібник / С. М. Козьменко, Ф. І. Шпиг, І. В. Волошко. – Суми : Університетська книга, 2003. – 734 с.

Кавецька Ю. Ю., Ларіонова К. Л.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Актуальність дослідження. Кредитування є найважливішим видом діяльності банків, оскільки кредитний портфель становить здебільшого від третини до половини всіх активів банку. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова активів банку, що має свій рівень дохідності й ризику. Управління кредитним портфелем в умовах фінансової нестабільності є надзвичайно актуальною на фоні фінансової кризи. Оскільки доцільність поглибленого наукового дослідження чинників кредитного ризику, становлення корпоративного управління в банківському секторі, орієнтації банківського нагляду на якість управління ризиками зумовили вибір теми досліджування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багатоаспектні проблеми управління кредитним портфелем комерційного банку досліджувались як у зарубіжній, так і вітчизняній літературі. Теоретичні, методологічні й методичні аспекти управління кредитним портфелем відображені в роботах провідних вітчизняних вчених у галузі банківської справи, теорії кредиту, банківського менеджменту, аналізу кредитного ризику та кредитного портфеля,

теорії економічного ризику: І. А. Бланка, А. М. Герасимовича, В. М. Голуба, О. В. Дзюблюка, Г. Т. Карчевої, І. М. Лазепка, О. М. Левченко, А. М. Мороза, С. В. Мочерного, А. А. Пересади, М. І. Савлука, В. М. Суторміної, та ін. Серед відомих західних авторів, які займалися проблемами сучасної портфельної теорії, банківського менеджменту, економетрії необхідно відзначити Л. Гітмана, Б. Едварда, Г. Марковіца, Дж. Маршалла, П. Роуза, Дж. Сінкі, Ф. Фабоцці, У. Шарпа та багато інших.

Метою даного дослідження є розробка і наукове обґрунтування прикладних методик управління кредитним портфелем банку, визначення напрямів вдосконалення управління кредитним портфелем банківських установ.

Виклад основного матеріалу. Кредитування завжди було й залишається пріоритетною економічною функцією банків. Одним із найважливіших аспектів банківського кредитування є формування кредитного портфеля.

Кредитний портфель – це сукупність усіх кредитів, наданих банком для одержання доходів. Обсяг кредитного портфеля оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, у тому числі прострочених, пролонгованих, сумнівних. У структурі банківського балансу кредитний портфель розглядається як складова активів банку, що характеризується показниками дохідності й відповідним рівнем ризику [3, с. 125].

Якість кредитного портфеля істотно впливає на рівень ризикованості та надійності банку, саме тому кредитна діяльність підлягає регулюванню з боку органів нагляду в багатьох країнах. Установлені обмеження і нормативи, а також правила регулювання банківської діяльності відіграють суттєву роль у процесі формування кредитного портфеля.

Деякі вчені пропонують розглядати управління кредитним портфелем як процес, що складається із певних стадій. Зокрема виділяють п’ять послідовних етапів управління кредитним портфелем: вибір кредитної політики; аналіз ринку кредитів; формування кредитного портфеля; перегляд кредитного портфеля; оцінка ефективності кредитного портфеля [2, с. 78].

На нашу думку, управління кредитним портфелем слід розглядати як процес, що відбувається за такою схемою:

1) формування кредитного портфеля відповідно до існуючих вимог і кредитної політики банку;

2) оцінка сформованого кредитного портфеля щодо дохідності й ризиків, що являє собою не одноразову дію, а постійний моніторинг із виявлення проблемних кредитів та інших недоліків кредитного портфеля;

3) коригування кредитного портфеля, що передбачає підвищення його якості, вирішення питань із проблемними кредитами і включення нових кредитів.

Формуючи кредитний портфель, керуються правилом: видавати кредити, які приносять максимальні доходи за інших однакових умов. Дохідність кредитної операції визначається рівнем відсоткової ставки за певним кредитом, тривалістю періоду надання кредиту та прийнятою системою нарахування відсоткових платежів [4].

Процес управління кредитним портфелем, як і будь-який інший напрямком діяльності, за своїм змістом складається з окремих підсистем (рис. 1).

Рис. 1 – Підсистеми процесу управління кредитним портфелем

Існують традиційний та нетрадиційний підходи до управління кредитним портфелем банку. Традиційний підхід визначено як підхід, що ґрунтується на неформалізованих філософських методах пізнання (наукової уяви, інтуїції), використовує в розрахунках коефіцієнтний аналіз, функціонує у будь-якому середовищі, є простим, швидким та дешевим у застосуванні. Нетрадиційний підхід – це підхід, що ґрунтується на загальнонаукових методах пізнання, використовує в розрахунках теорію ймовірності, статистику, економетрію, функціонує у стабільному ринковому («ідеальному») середовищі, є складнішим, повільнішим та дорожчим у застосуванні порівняно з традиційним.

Вибір і формування кредитного портфеля прямо залежить від визначення банком свого інвестиційного горизонту, набору стратегічних і тактичних рішень на визначений проміжок часу. Тому варто підкреслити, що кредитний портфель є не просто сукупністю кредитних справ, а результатом активних дій банку, динамічно розвинених управлінським відношенням між різними видами кредитів. Саме тому необхідно розглядати кредитний портфель комерційного банку як спосіб реалізації стратегії, кредитної політики (яка являється в свою чергу частиною стратегії розвитку), результат активних управлінських дій, направлених на формування визначеного співвідношення між набором, сукупністю кредитних інструментів. Даний процес активного розподілу структури кредиту і кредитного портфеля за рядом критеріїв, за їх показниками необхідний для банку, але з врахуванням потреб і можливостей клієнта. Основними такими критеріями є ризик, дохідність і ліквідність.

Оцінка ризиковості і доходу – це та основа, на якій ґрунтуються раціональні рішення про вкладення грошей. Дохідність фінансового активу розраховується у вигляді річної процентної ставки. Ризиковість відображає невизначеність, пов’язану з величиною і часом отримання доходу у майбутньому. Критерій ліквідності відображає ступінь ймовірності того, що фінансовий актив може бути швидко і без втрат проданий на ринку, тобто швидко і без втрат перетворюватися на готівку.

Необхідність розглядати всі кредитні операції як єдине ціле, як кредитний портфель, зумовлена потребою в оцінці дохідності, ризиковості , ліквідності не лише кожної операції, але й їх сукупності. Це дає можливість аналізувати загальну кількість кредитних операцій з клієнтами банку на певну дату та частку окремої операції у їх загальній кількості [5, с. 117].

Найважливішим і найдоцільнішим способом удосконалення управління кредитним портфелем є підвищення його конкурентоспроможності. Воно полягає в організації здатності забезпечення банком максимальної дохідності та якості активів порівняно з кредитними портфелями інших банків.

Постійний аналіз кредитного портфеля в системі управління банком дає змогу вибрати варіант раціонального розміщення ресурсів, напрями кредитної політики банку, знизити ризик за рахунок диверсифікації кредитних вкладень, прийняти рішення щодо доцільності надання позики клієнтам залежно від їх кредитоспроможності, галузевої належності, форм власності і т. д. Результати аналізу дають змогу приймати рішення про зміну напрямів та методів кредитування. Враховуючи, що зараз основною проблемою стає питання якості активів, потрібно наголосити на удосконаленні системи фінансового моніторингу в банківській системі, а також на використанні зарубіжного досвіду (розвиток системи бюро кредитних історій, співпраця з колекторськими компаніями) [1].

Висновки. Основними недоліками щодо формування кредитного портфеля банків на сьогодні залишаться неякісний моніторинг кредитів, недосконалість методів визначення кредитоспроможності позичальника, недоліки в роботі із заставою тощо. Тому з боку банків є важливим удосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників за допомогою моделей комплексного аналізу. Постійний моніторинг кредитного портфеля банку, якісна оцінка заставного майна, залучення висококваліфікованих спеціалістів не тільки вбереже банки від збитків, але й дозволить збільшити обсяги кредитування.

Література

1. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем [Текст] / Ю. Бугель // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 2 (27). – С. 157-163.
2. Ковалев А. П. Кредитный риск-менеджмент: монографія / А. П. Ковалев. – К. : Сузір’я, 2007. – 406 с.
3. Корнеев Д. И. Финансово-кредитный словарь / Д. И. Корнеев. – М. : Перспектива, 2004. – 440 с.
4. Некрасова В.В. Формування кредитного портфеля банку в сучасних умовах / В. В. Некрасова // Науково-технічна бібліотека Харківського національного економічного університету: Електронний архів. – 2012. – Режим доступу до журн.: http://www.repository.hneu.edu.ua
5. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку: навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 314 с.

Кондратюк В. А., Ларіонова К. Л.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день вітчизняні банки активно використовують іноземну валюту в своїй основній діяльності, формуючи різні за обсягами портфелі активів і зобов'язань в іноземній валюті. Проте валютний курс не є постійною величиною і є схильним до коливань. Непрогнозовані коливання викликають зміну

гривневої вартості відкритих позицій банку і призводять до прояву валютного ризику як ризику втрат від несприятливих коливань валютного курсу, причому ці втрати можуть перекривати ті вигоди, які банк отримує від вкладень в валютні інструменти. В кризових умовах розробка сучасних методів оцінки та регулювання валютного ризику є одним із першочергових завдань науковців та управлінського персоналу вітчизняних банків. Наявність проблемних аспектів управління валютним ризиком банку зумовлює актуальність даної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомі наукові результати щодо дослідження, формування та зменшення валютних ризиків в банках отримано такими вітчизняними та зарубіжними науковцями, як В. Міщенко, Л. Примостка, Ф. Гаджиєв, А. Лукашов, Г. Суварян, К. Уваров, С. Пивоваров, К. Редхед, С. Хьюс, Ф. Найт, А. Шапіро та ін.

Вивченню факторів формування валютних курсів присвячені праці Е. Балацького, Д. Піскулова, Т. Вахненко, Т. Бакуменко, С. Пупликова та ін. Однак, наявні дослідження не дають цілісного уявлення про природу та структуру факторів валютного ризику.

Виклад основного матеріалу. Валютний ризик, ефективне його управління неможливе без розуміння сутності його об'єкта. Його необхідно розглядати як об'єктивно-суб'єктивну категорію діяльності суб'єктів господарювання, яка пов'язана з подоланням невизначеності та конфліктності в ситуації неминучого вибору і відображає міру сподіваного результату, причому в економічному контексті є не лише негативним, а й позитивним явищем. Поняття «ризик» пов'язують з можливістю отримання позитивних, або інших – негативних наслідків дій.

З точки зору Національного банку України (далі – НБУ) ризик також трактується як «ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та/або надходження банку».

Існують різні підходи до визначення сутності поняття «ризик» :

– ризик, як ймовірність (можливість, загроза) настання несприятливих подій (наслідків);
– ризик, як ймовірність (можливість) настання як позитивних, так і несприятливих подій;
– ризик, як ймовірність (можливість) відхилення від плану, цілей;
– ризик, як наслідок дій;
– ризик, як діяльність із сподіванням на позитивний результат;
– ризик одночасно і як ймовірність настання події, і як наслідок такої події.

Вище наведені твердження до визначення сутності ризику дає нам можливість використати їх як основу уточнення сутності поняття «валютний ризик банку» та удосконалення управління ним.

Аналізуючи категорію ризику, необхідно враховувати таке: ризик - це своєрідна ймовірність отримати небажані результати своєї діяльності, відповідно, дослідження ризику повинно відбуватися в динаміці протягом усього терміну тривалості здійснюваної операції [1].

Отже, вважаємо за доцільне навести наступне власне визначення валютного ризику: валютний ризик – це ймовірність зміни валютного курсу або моменту його настання порівняно з запланованими і прийнятними показниками для суб'єкту валютного ринку, що призвела до грошових втрат або непередбачених надходжень (зміна реальних грошових потоків) в обсягах або строках, що відрізняються від очікуваних.

Сучасні банки постійно використовують у своїй діяльності валютні інструменти, тому що їх застосування розширює спектр операцій та послуг банків і, як результат, збільшує потенційний прибуток банку. Сама сутність валютних інструментів передбачає те, що їх вартість, виражена у гривні буде прямо залежати від поточного курсу національної валюти до іноземної, у якій виражений валютний інструмент.

Структурно валютний ризик банку є комбінацією джерела ризику, валютної експозиції та наслідків [2].

Джерелом валютного ризику, на наш погляд, є короткострокові та довгострокові коливання обмінних курсів, які несуть в собі загрозу виникнення втрат (матеріальних чи нематеріальних), або, навпаки, шанс отримання додаткових доходів. Експозиція до валютного ризику (ступінь схильності до ризику) характеризує масштаби реалізації загрози або шансу при зміні обмінного курсу на одиницю виміру за певний період.

Вираженням величини валютного ризику можуть слугувати його наслідки, які визначаються як результат реалізації загрози або шансу, що можна представити за допомогою формули (1):

$$CrCj = \Delta E \times Rj \times \Sigma\, CrE \times pij, \qquad (1)$$

де $CrCj$ – наслідки реалізації валютного ризику по валюті j;

$\Delta E \times Rj$ – зміна обмінного курсу j-ї валюти;

$CrE \times pij$ – скоригована валютна експозиція і-го виду у валюті j.

На основі структурного визначення можна виділити фактори першого порядку, що впливають на валютний ризик банку: коливання курсів валют та розміри окремих видів експозицій банку до ризику.

Оскільки валютний курс є ціною однієї валюти, що виражена в одиницях іншої валюти, то первинними курсоутворюючими факторами виступають попит та пропозиція на зазначені валюти на національних і міжнародних валютних ринках. При управлінні валютним ризиком важливо враховувати, що вплив окремих факторів на формування попиту і пропозиції спостерігається на різних часових горизонтах.

На коливання курсу упродовж періоду від декількох хвилин до декількох днів, в основному, впливають технічні, психологічні фактори, а також діяльність центрального банку [3].

Технічними факторами виступають закономірності динаміки валютного курсу у минулому, що чинять вагомий вплив на його рух у майбутньому. Також важливу роль відіграють очікування спекулянтів щодо динаміки

курсу у майбутньому. Наприклад, упевненість більшості спекулянтів у тому, що курс певної валюти у майбутньому зросте, незалежно від того, чи коректний був їх аналіз, призведе до підвищення курсу внаслідок зростання попиту на зазначену валюту.

Центральний банк країни може втручатися в операції на валютному ринку з метою впливу на курс національної валюти за допомогою купівлі-продажу іноземної валюти або золота. Валютні інтервенції здійснюються за рахунок золотовалютних резервів країни або кредитів за угодами "своп".

На місячному часовому горизонті вплив зазначених факторів послаблюється і, навпаки, посилюється дія фактору процентних ставок. Згідно з концепцією міжнародного ефекту І. Фішера та теорії капітальних активів різниця реальних процентних ставок (тобто номінальних процентних ставок, скоригованих на темп інфляції) між двома країнами (процентний диференціал) безпосередньо визначає відносну привабливість національної валюти як інструмента інвестування. Перевищення надходжень із-за кордону над платежами за кордон складає позитивне сальдо рахунку операцій з капіталом та фінансових операцій у структурі платіжного балансу й призводить до зростання курсу національної валюти. Зворотна ситуація створює дефіцит зазначеного рахунку (негативне сальдо) і призводить до падіння курсу національної валюти [4].

На рівні квартальних часових відрізків зміна процентних ставок іншим чином впливає на обмінний курс. По-перше, їхнє зростання призводить до підвищення рівня ставок за кредитами, що робить їх менш привабливими. По-друге, використання більш дорогих кредитних коштів позначається на підвищенні собівартості продукції, що, в свою чергу, приводить до збільшення цін на товари усередині країни. Зазначені процеси супроводжуються зменшенням попиту на національну валюту, що виступає причиною її девальвації [5].

Висновки. Таким чином, діяльність з управління валютними ризиками здійснюється через складну організаційно-управлінську структуру. Її визначають об'єми та складність операцій банку, експозиція банку до ризику, види прийнятих ризиків, а також суттєвість можливих негативних наслідків. Тому в різних банках можуть відрізнятися методи та інструменти управління валютним ризиком. Організаційна структура повинна періодично змінюватися та вдосконалюватися аби адекватно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі.

Література

1. Болдирєв, О. О. Управління ризиками, як головна складова антикризового управління банком [Текст] / О. О. Болдирєв // Економіка і регіон. – 2008. – № 4. – С. 115–119.

2. Ребрик М. А. Управління структурними компонентами валютного ризику банку [Текст] / М. А. Ребрик // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: стабілізація та євроінтеграція: збірник наукових праць. – Львів, 2009. – Вип. 2(76). – С. 310–316.

3. Балацкий Е. Факторы формирования валютных курсов: плюрализм моделей, теорий и концепций [Текст] / Е. Балацкий // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 1. – С. 46–59.

4. Пискулов Д. Ю. Теория и практика валютного дилинга [Текст] / Д. Ю. Пискулов. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансист, 2002. – 325 с.

5 Гроші та кредит [Текст] : підручник / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ ; ред. М. І. Савлук. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 598 с.

Максимишена К. О., Олійник А. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Криза економіки України, що спричинена військовими діями на Сході країни та анексією АР Крим, супроводжується девальвацією гривні, недостатнім рівнем корпоративного управління, спадом економіки в цілому, зумовила безпрецедентні загрози для функціонування вітчизняного ринку кредитування. Поряд з цим, ситуація на ринку кредитування в банківській системі України, ускладнена наявністю великих обсягів проблемних кредитів, частка яких має тенденцію до зростання останнім часом. У цих умовах банківська система України фактично втратила можливості кредитувати реальний сектор економіки при наявності ресурсів і надлишкової ліквідності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність проблемних кредитів досліджували у своїх працях провідні вітчизняні вчені: О. Барановський, М. Власенко, Л. Примостка, В. Вовк, Р. Коцовська, В. Сирота, О. Дзюблюк, В. Пірог, О. Дробніцька, Т. Осокіна тощо.

Попри велику кількість досліджень як вітчизняних так і зарубіжних вчених, слід зауважити, що існує потреба в подальшому аналізі, оскільки в теперішніх умовах української економіки постає питання пошуку нових шляхів розвитку ринку банківського кредитування в Україні, що й визначає актуальність даного дослідження.

Мета статті. Метою статті є аналіз стану проблемних кредитів у банківській системі України, встановлення причин їх виникнення та пропозиції щодо удосконалення діяльності банків на ринку кредитування.

Виклад основного матеріалу. Якість активів банку визначають повним чи потенційно повним

поверненням кожного активного фінансового інструмента в обумовлені договором терміни, а також отриманням додаткової вартості даних активів у вигляді відсотків, дивідендів та інших доходів. Очевидно, що структура та якість активів значною мірою визначає рівень ліквідності та платоспроможності банку. Високоякісні активи забезпечують відповідний рівень банківського прибутку. На рис. 1 бачимо, що протягом 2014-2015 років спостерігається збільшення частки простроченої кредитної заборгованості банків з 13,5% та 22,1%, що є вкрай негативним індикатором фінансової стійкості банківської системи України. За перше півріччя 2016 року частка простроченої кредитної заборгованості банків продовжувала зростати і досягла рівня 24,1% [1].

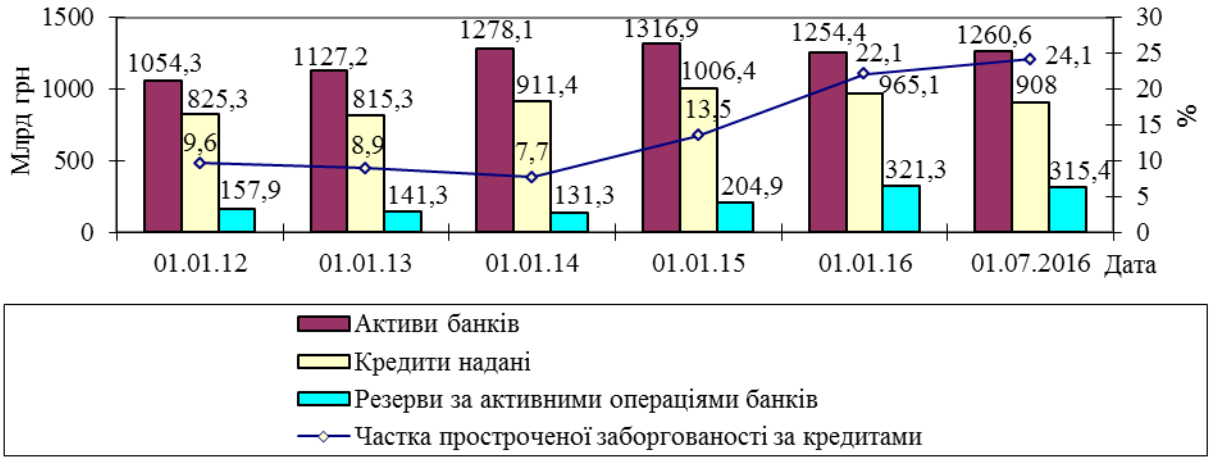

Рис. 1 – Динаміка активів, наданих кредитів, створених резервів за активними операціями та частки простроченої заборгованості за кредитами в банківській системі України за 2011-2016 роки [1; 2, с.192]

Можна стверджувати, що недоліки функціонування систем ризик-менеджменту вітчизняних банків, в умовах несприятливого макроекономічного середовища в країні, призвели до швидкого погіршення якості їх кредитних портфелів. Підтвердженням цього є тенденція до стрімкого зростання обсягу сформованих банками резервів за активними операціями з 204,9 млрд грн у 2014 році до 321,3 млрд грн у 2015 році. Тенденція зростання резервів за активними операціями продовжується в 2016 році, адже за перше півріччя 2016 року цей показник досяг рівня 315,4 млрд грн (рис. 1) [2, с.192].

Отже, частка «поганих» активів банків збільшується, що в свою чергу може спровокувати неплатоспроможність багатьох банків та їх банкрутство. Тому, для запобігання цьому процесові банки повинні формувати резерви для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями. Проте такі значні відрахування в резерви спричиняють збільшення витрат банку, що, в свою чергу, може зумовити отримання банком збитків.

Зазначимо, що до проблемних кредитів (проблемних активів) відносять простроченні та сумнівні кредити. Проте, НБУ до проблемних кредитів відносить винятково суму прострочених платежів за кредитом згідно даних бухгалтерської звітності, а не загальний обсяг кредитів, за якими допущено прострочення. Загалом прострочені кредити – це сума прострочених платежів за кредитом, яка не погашена в термін, встановлений договором. З огляду на це, можемо стверджувати, що проблемні кредити та прострочені кредити є тотожними поняттями.

Слід відмітити, що недіючі кредити відповідно до чинної класифікації НБУ, охоплюють сумнівні та безнадійні до повернення кредити, відображені в балансі, та не враховують депозити, позабалансові зобов'язання за гарантіями та з кредитування, за якими оцінюється кредитний ризик. Згідно з рекомендаціями МВФ, кредити вважають недіючими, якщо сплата основної суми та процентів за ними прострочені на три місяці (90 днів) або більше.

Динаміку обсягів недіючих кредитів вітчизняних банків за 2011-2015 роки показано в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка обсягів недіючих кредитів банків України протягом 2011-2015 рр. (розраховано автором за джерелом [1])

Показники	2011	2012	2013	2014	2015
Кредити надані, млрд грн	825,3	815,3	911,4	1006,4	965,1
Недіючі кредити, млрд грн	126,3	169,3	152,9	191,1	270,5
Співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу, %	25,76	36,03	30,65	61,07	129,0
Співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів, %	14,73	16,54	12,89	18,98	28,03

Як бачимо за даними табл. 1, протягом періоду 2011-2015 років спостерігаються високі значення показника співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу. Виключення складає лише 2008

рік – 9,2%. Зростання у 2014 році даного показника до – 61,07% пов'язано не лише з погіршенням якості активів, а й запровадженням нової класифікації кредитів НБУ відповідно до Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 25 січня 2012 р. № 23. Однак, зростання показника співвідношення недіючих кредитів без урахування резервів до капіталу в 2015 році до рівня – 129,0% є причиною погіршення якості активів банків, і як результат визнання НБУ неплатоспроможними 33 банки (протягом 2014-2015 років – 66 банки). Показник співвідношення недіючих кредитів до сукупних валових кредитів також мав тенденцію до зростання і станом 01.01.2016 становив 28,03%.

Слід зазначити, що за даними міжнародного агентства «Moody's» частка проблемних кредитів зросте до 60% від кількості валових кредитів у 2015 році із 45% на кінець 2014 року, тоді як частка прострочених кредитів підніметься до 40% з 25% [3]. Розбіжності у показниках «Moody's» та НБУ зумовлені різними методичними підходами. Так НБУ не враховує реструктуровані і пролонговані кредити, які також є проблемними.

Причин, що призвели до появи проблемних активів у банківській системі України багато. По-перше, девальвація гривні призвела не лише до номінального перерахунку обсягів валютних проблемних кредитів, а й до реального зниження фінансового стану багатьох позичальників. Погіршення платоспроможності та зменшення фактично генерованого грошового потоку клієнтів відбулося як внаслідок девальвації, так і через зменшення виручки від продажу підприємствами товарів та послуг окремих галузей виробництва, зокрема імпортерів.

По-друге, банки зазнали втрат внаслідок анексії Криму та законодавчих заборон на здійснення банківської діяльності на тимчасово окупованій території. Вплинуло на погіршення якості активів оголошення надзвичайного стану функціонування банківської системи в Донецькій та Луганській областях. Через воєнні дії НБУ заборонив повноцінно працювати з портфелем позичальників на території антитерористичної операції (АТО).

По-третє, значний тиск на якість кредитів продовжує чинити і традиційно слабка система захисту прав кредиторів. Сьогодні процес стягнення заборгованості триває 3-5 років, у результаті примусового продажу майна банки отримують 25-50% ринкової вартості майна. Крім того, банки витрачають кошти на судове провадження. Є суттєві проблеми з продажем житлової нерухомості [4].

Дослідження тенденцій розвитку проблемної заборгованості та кредитного ринку України в цілому, засвідчує потребу більш ефективного розвитку та забезпечення стабільності банківської системи та вдосконалення законодавчої бази кредитного ринку. Цього можна досягти, запровадивши досконалі механізми регулювання кредитного ринку, а саме:

– розробити механізми, які б не давали змоги банкам кредитувати фізичних осіб без наявності інформації про їх доходи, що б позитивно вплинуло на якість кредитних портфелів комерційних банків. Таким заходом, наприклад, міг бути нормативний акт, який би впровадив суттєве підвищення норми відрахувань у резерви за такими кредитами.

– запровадити публікацію в доступних широкому колу суб'єктів ринку засобах масової інформації даних про рейтингові оцінки банків, які встановлені за результатами інспектувань Національного банку України, що забезпечить більш зважений підхід банків до допустимого рівня ризиків та дозволить більш зважено обирати позичальникам банка-партнери;

– здійснити масові перевірки банківських установ щодо дотримання ними вимог «Правил надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту», які впроваджені Постановою Правління Національного банку України від 10 травня 2007 р. №168;

– Національному банку України необхідно запровадити кваліфікаційні вимоги до працівників, які безпосередньо працюють на точках продажу кредитів (так званих «віддалених робочих місць»), які беруть участь у виборі кола позичальників банку, що повинно зменшити обсяг проблемних кредитів.

Висновки. Основними умовами розвитку ефективної банківської системи мають стати формування конкурентного середовища шляхом зменшення кількості банків, розширення асортименту банківських продуктів, і насамперед у сфері кредитування, забезпечення зростання капітальної бази банків.

Отже, якість кредитних портфелів, є лише однією із багатьох складових надійності вітчизняних банків. Варто зазначити, що негативно класифіковані активи не є остаточними збитками банку, оскільки вони покриті забезпеченням, і з приводу їхнього повернення ведуться судові процеси.

Література

1. Банківський нагляд. Основні показники діяльності банків України. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798

2. Олійник А. В. Реструктуризація банківської системи України як інструмент протидії банкрутству банків / А. В. Олійник // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – № 4. – Т.2. – С. 190-196

3. Moody's прогнозує зростання проблемних кредитів в українських банках / Сайт УНІАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economics.unian.ua/finance/1099453-moodys-prognozue-zrostannya-problemnih-kreditiv-v-ukrajinskih-bankah.html

4. Рейтинг проблемності кредитних портфелів – 2014 / Фінансово-економічний журнал «Forbes» Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://forbes.net.ua/ua/business/1379442-rejting-problemnosti-kreditnih-portfeliv-2014

Мартинюк А. М., Олійник А. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ІНСТРУМЕНТИ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ В БАНКАХ

Актуальність дослідження. Банківська система України виявилась найбільш вразливою до економічної кризи, адже внаслідок зростання рівня проблемних кредитів банки змушені були створювати значні резерви за активними операціями, що негативно вплинуло на рівень її капіталізації. Постійне зростання рівня валютних ризиків для вітчизняних банків, при наявності короткої відкритої валютної позиції та високого рівня доларизації економіки є потенційною загрозою стійкості банківської системи України. Внаслідок цього, протягом 2014-2015 років, кількість вітчизняних банків зменшилась (з 163 до 117) на -46 установ, що спричинило дію репутаційного ризику – зниження довіри до банківської системи [1].

Значна частина банків саме внаслідок неефективного антикризового управління зазнає фінансових труднощів, і як результат деякі з них стають банкрутами та ліквідуються. Тому виникає практична потреба перегляду підходів щодо антикризового управління банком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розробки теоретичних основ сутності та впровадження антикризового управління присвячено наукові праці відомих вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: О. Барановський, І. Бланк, О. Дзюблюк, А. Мороз, Б. Паттерсон, Т. Смовженко, О. Терещенко, К. Хамфріс та інші.

Вагомий внесок у дослідження специфіки антикризового менеджменту в українських банках у період світової фінансової кризи зробили вітчизняні вчені-економісти, зокрема О. Барановський, В. Вовк, В. Геєць, І. Д'яконова, В. Коваленко, О. Криклій, В. Міщенко, С. Науменкова, О. Петрик, Р. Павлов, І. Сало, В. Стельмах, О. Тридід та ін.

Незважаючи на численні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів з розглянутої проблематики, багато питань, пов'язаних із особливостями антикризового управління в системі протидії банкрутству банків, залишаються не вирішеними та потребують подальших наукових досліджень. Так аналіз наукової літератури показує, що дискусійними залишаються питання визначення сутності поняття "антикризове управління в банку", комплексності підходів до антикризового управління, вибору механізмів та інструментів, тощо.

Метою даного дослідження є критичне узагальнення теоретичних надбань учених щодо визначення сутності антикризового управління банком та його інструментів.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на вживання в теорії та практиці банківництва терміну «антикризове управління», розуміння його сутності визначається науковцями неоднозначно. Зарубіжні наукові школи найчастіше визначають антикризове управління як діяльність, яка необхідна для подолання стану, що загрожує існуванню суб'єкта господарювання, акцентуючи увагу саме на його виживанні. У той же час акцентується увага на позитивному характері криз, а антикризове управління визначається як створення інструментів діагностики (попередження) кризового стану та необхідності розробки нового курсу розвитку.

У вітчизняній науковій літературі антикризове управління розглядається як система управління, що має всебічний характер та направлена на попередження і на усунення несприятливих для бізнесу явищ, з використанням наявних ресурсів та потенціалу виживання, або реалізації спеціальних процедур (таких, як санація, реструктуризація, банкрутство, ліквідація).

Слід відмітити, що більшість науковців акцентують увагу на антикризовому управлінні суб'єктами підприємництва в цілому, не акцентуючи увагу на банківських установах, які мають свою власну специфіку. Тому, на нашу думку, доцільно визначити поняття «антикризове управління банком», яке поєднує внутрішнє управління банком та зовнішні дії регуляторних (наглядових) органів. Аналіз основних підходів до визначення антикризового управління банком наведено в таблиці 1.

Очевидно, що багатогранність економічного та управлінського розуміння поняття «антикризове управління банком», на наш погляд, пояснюється подвійною природою кризи, яка одночасно створює і руйнує, тобто формує передумови та готує умови для подальшого розвитку банку. У даному випадку банк має змінити попередню стратегію діяльності на нову.

Для оцінки та з'ясування ролі антикризового управління банком виникає потреба в аналізі особливостей інструментів даного виду менеджменту.

Рекапіталізація банків. Підвищення рівня капіталізації є важливим аспектом діяльності банку в системі протидії його банкрутству. Вітчизняні банки можуть збільшити обсяг власного капіталу шляхом: збільшення статутного капіталу та залучення коштів на умовах субординованого боргу. Слід відмітити, що останній спосіб виявився найбільш привабливим для вітчизняних банків, особливо за участі іноземних інвесторів. Це пояснюється простішою процедурою реєстрації, ніж оформлення додаткового випуску акцій та не потребує конвертації в національну валюту, що дозволяє уникнути валютного ризику.

Антикризове управління депозитами. Як правило фінансові кризи характеризуються значним відтоком депозитів з банківських рахунків фізичних та юридичних осіб. Наприклад, для стабілізації ринку банківських послуг та захисту банків від значного відтоку ліквідності, під час фінансової кризи 2008-2010 років НБУ ввів меморандум на дострокову видачу строкових депозитів. Однак такі засоби не завжди є виправданими.

Таблиця 1

Підходи науковців до визначення поняття «антикризове управління банком»

Автор, джерело	Визначення
Постійно організоване управління діяльністю банку щодо діагностики, попередження, нейтралізації та подолання кризових явищ	
В. Я. Вовк, [2, с.42]	Антикризове управління банківськими установами – це комплекс заходів щодо виявлення кризотворчих факторів, профілактики, своєчасної діагностики, попередження і нейтралізації кризових явищ, спрямований на досягнення цілей стратегії та прогресивний розвиток
А. М. Тавасієв, [3, с.145]	Антикризове управління в банку – це управлінський процес, що має упереджувальний характер, здійснюється на стратегічних засадах, починається та продовжується з перших днів існування банку, постійно і завжди
Недопущення та уникнення виникнення кризових ситуацій в діяльності банку	
О.І.Барановський, [4]	Система управління, що має всебічний характер та направлена на попередження та усунення несприятливих явищ, з використанням наявних ресурсів та потенціалу організації, або реалізації спеціальних процедур (таких, як санація, реструктуризація, банкрутство, ліквідація)
Комплекс антикризових превентивних і реактивних заходів	
М. А. Бас, [5, с.25]	Антикризове управління банком – це комбінація заходів організаційного та фінансового менеджменту, які здійснюються управлінською ланкою безпосередньо кожного банку та уповноваженими органами регулювання й нагляду за банківською діяльністю у час кризи, і дозволяють банківським структурам вийти з негативного періоду з найменшими втратами
Антикризове управління, як складова фінансової безпеки банку	
Л. М. Перехрест, В. В. Бриштіна, [6, с.246]	Антикризове управління – це фінансові відносини, що представляють собою комплексну систему управлінських заходів щодо діагностики, попередження, нейтралізації та подолання кризових явищ з метою підвищення рівня фінансової безпеки, зниження наслідків ураження кризою та подальшого розвитку банку шляхом використання всього потенціалу сучасного менеджменту
Застосування соціально-економічних процедур оздоровлення	
Ю. С. Ребрик, [7, с.204]	Антикризове управління банком – це процес застосування відповідних економічних та соціальних процедур із профілактики і/або оздоровлення банку з метою запобігання чи підвищення його платоспроможності

На нашу думку, з метою утримання існуючих та залучення нових вкладників в кризових умовах вітчизняні банки можуть впроваджувати такі депозитні пропозиції [8, с. 195]:

– розробка бонусних програм, які б задовольняли потреби різних груп постійних та корпоративних клієнтів банку;

– відкриття валютного депозиту шляхом зарахування гривні за офіційним курсом НБУ;

– утримання існуючих клієнтів шляхом підвищення відсоткової ставки за депозитами;

– впровадження універсальних депозитних програм, які передбачають свободу розпорядження, можливість зняття коштів, поповнення депозиту, причому нарахування відсотків здійснюється на суму залишку на рахунку;

– мультивалютні вклади, сутність яких полягає у відкритті одразу трьох рахунків – у доларах, євро та гривні та конвертації за курсом НБУ;

– залучення довгострокових депозитів на умовах гарантування стабільного доходу та надійності при негативних тенденціях ринку.

Реструктуризація проблемних кредитів. Практичний досвід показує, що найбільш популярними заходами з реструктуризації кредитної заборгованості у вітчизняних банках є пролонгація терміну кредитного договору, надання відстрочки або введення кредитних канікул. Подовження терміну погашення боргу пропонують переважно банки з іноземним капіталом, причому максимальна відстрочка для іпотечних кредитів становить 10 років.

Що стосується кредитних канікул, то банки пропонують їх строком 0,5 – 2 роки, після чого сума, що залишилась, рівномірно розподіляється на решту терміну. Проте у випадку такої реструктуризації банки часто підвищують відсоткову ставку за кредитом, що збільшує загальну суму заборгованості клієнтів [8, с. 196].

Слід зауважити, що ефективність даних методів є досить умовною, адже в результаті реструктуризації відбувається лише зміна обсягу щомісячних платежів, разом з тим сума кредитних виплат не зменшується, а в окремих випадках, навпаки, зростає. Подібний результат, в свою чергу, ускладнює повернення кредиту боржником і, відповідно, не впливає на обсяг проблемної заборгованості для банку в цілому.

Мінімізація витрат банку. Традиційно у період кризи першочерговим завданням стає не стільки капіталізація банків, як зменшення витрат, підвищення ефективності діяльності банків та продуктивності роботи всіх департаментів банку. Одним зі шляхів відновлення стабільної діяльності вітчизняні банки вбачають у впровадженні програми зменшення витрат. Основними напрямками скорочення витрат, які мають місце в діяльності вітчизняних банків у системі антикризового управління є такі: зменшення чисельності персоналу; скорочення фонду оплати праці;

ліквідація нерентабельних або низько прибуткових філій, відділень, точок продажу; залучення нових сегментів споживачів банківських продуктів; скорочення ризикових банківських продуктів; припинення роботи з міжнародними рейтинговими агентствами; обмеження маркетингової діяльності; зменшення поточних витрат банків.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що антикризове управління у вітчизняних банках на сучасному етапі відзначається безсистемністю та непродуманістю заходів. Більшість банківських установ виявилися непідготовленими до кризової ситуації через відсутність системи моніторингу та реалізації превентивних заходів.

Крім того, традиційно антикризові дії в банках мають переважно короткостроковий ефект. Наприклад, чисельні скорочення персоналу під час кризи спричинять нестачу кваліфікованих кадрів у банківських установах у майбутньому. Важливим негативним фактором є також неузгодженість антикризового регулювання банків України.

Література

1. Банківський нагляд. Основні показники діяльності банків України. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
2. Вовк В. Я. Забезпечення фінансової стійкості банківської системи в умовах кризи / В. Я. Вовк, Ю. В. Дмитрик // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011 – № 2. – С. 41–44.
3. Тавасиев А. М. Антикризисное управление кредитными организациями / А. М. Тавасиев. – М.: Изд- во «Юнити-Дана», 2006. – 480 с.
4. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн / О. Барановський // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 4. – С. 8–19.
5. Бас М. А. Антикризове управління банківськими установами: теоретичний аспект / М. А. Бас // Економіка. Фінанси. Право. – 2010. – № 5. – С. 25–27.
6. Перехрест Л. Антикризове управління як чинник підвищення рівня фінансової безпеки банків / Л.Перехрест, В. Бриштіна // Гроші, фінанси і кредит. – 2010. – С. 245–249.
7. Ребрик Ю. С. Система антикризового управління в банку / Ю. Ребрик // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: стабілізація та євроінтеграція. – 2009. – № 2(76). – С. 204–210.
8. Олійник А. В. Напрями вдосконалення антикризового управління вітчизняними банками / А. В. Олійник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. - №3. – Том 3. – С. 193-197.

Оліпер Р. С., Хрущ Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ БАНКІВ

Актуальність дослідження. На сучасному етапі економічного розвитку формування ресурсної бази вітчизняних банків має велике значення для їх ефективної діяльності. Важливим джерелом формування ресурсної бази банків є депозитні операції, сутність яких полягає у залученні тимчасово вільних коштів клієнтів (бізнесу та домашніх господарств) в банківську систему. Результатом проведення депозитних операцій є отримання банками та їх клієнтами певних переваг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти проблеми формування банками депозитних ресурсів, методи управління ними, активізація депозитної діяльності банків, досліджувалися в працях вітчизняних і зарубіжних учених: М. Алексеєнка, Г. Асхауера, І. Бланка, О. Васюренка, В. Вітлінського, В. Геєця та ін.. Теоретичну базу депозитної політики комерційних банків складають роботи Дж. М. Кейнса та М. Фрідмена, де визначається пряма залежність між заощадженнями, споживанням і депозитною політикою. Питанням банківського менеджменту, формування стратегії управління депозитними ресурсами банку присвятили свої праці Е.В. Афанасьєв, В.І. Колеснікова, М.Б. Диченко, К.Р. Тагірбеков та ін.. В той же час проблеми управління депозитними операціями банку є досить актуальними, однак недостатньо розробленими.

Метою статті є дослідження особливостей здійснення депозитних операцій у банках.

Виклад основного матеріалу. Метою здійснення депозитних операцій є: залучення коштів для подальшого їх розміщення в активні операції; залучення коштів для поповнення ліквідності з метою розрахунків за зобов'язаннями. Загальні положення щодо депозитних (вкладних) операцій комерційних банків містяться у Цивільному та Господарському кодексах України, а також у спеціальних актах банківського законодавства.

Зважаючи на високе значення облікової ставки, а також обмеженість доступу до залучення зовнішнього фінансування та кредитів від НБУ, наразі основним джерелом підтримки ліквідності банківських установ є кошти населення. Значна кількість банківських установ з метою збереження клієнтської бази та для підтримки ліквідності підтримує високі відсоткові ставки за вкладними рахунками, що свідчить про прийняття високоризикової стратегії. Так, середньоринкова відсоткова ставка за строковими депозитами в національній валюті з початку 2015 року зросла з 10,9 % до 12,1 % (11,7 % за короткостроковими та 22,3 % за довгостроковими вкладами), а в іноземній валюті - з 7,7 % до 7,9 % (7,4 % за короткостроковими та 9,5 % за довгостроковими вкладами). За даними НБУ, оприлюдненими в

повідомленні «Основні тенденції грошово-кредитного ринку України», загальний обсяг депозитів в Україні на 01.12.2015 р. становив 695,6 млрд. грн, з них: депозити фізичних осіб: 394,9 млрд. грн (57 %); депозити юридичних осіб: 300,7 млрд. грн (43 %), рис. 1.

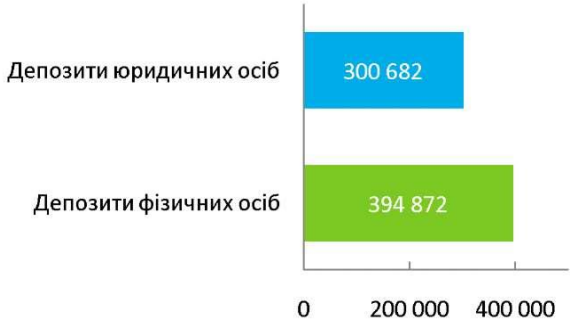

Рис. 1 – Депозити юридичних та фізичних осіб

В Україні переважають строкові депозити, що складають 359,8 млрд. грн (55 %), тоді як поточні депозити становлять 300,3 млрд. грн (45 %), рис. 2.

Рис. 2 – Структура депозитів юридичних та фізичних осіб за строковістю

З початку року частка строкових депозитів знизилась, а поточних зросла на 7 процентних пункти через спад довіри до банків. Основну частину строкових депозитів (270,9 млрд. грн) банки залучають в населення (дані 01.11.2015 р.). Станом на 1.12.2015 р. валютна структура загального депозитного портфелю України на 52 % (331,6 млрд. грн) складалась з гривневих вкладів, а 48 % (364,0 млрд. грн) становили вклади в іноземній валюті. Наразі відтік валютних депозитів продовжується з огляду на зарегульованість валютного ринку і високі інфляційні очікування. У депозитному портфелі юридичних осіб гривневі вклади випереджають обсяг валютних, що пов'язано з відсутністю валютних доходів у більшості юридичних осіб-вкладників і високою часткою поточних депозитів. На ринку роздрібних депозитів населення лідерами за обсягом є великі системні банки: Приватбанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, Райффайзен банк Аваль, ПУМБ.

Депозитний ринок переживає повільне відродження після банківської паніки, викликаної військово-політичною невизначеністю, дефолтами банків та девальвацією національної валюти. Ранні сигнали відновлення: ріст гривневих депозитів фізичних осіб, зниження депозитних ставок. Не зважаючи на позитивні тенденції щодо зростання обсягів депозитів у вітчизняних банках, існують і певні проблеми, з якими стикаються банки при залученні коштів клієнтів. По-перше, це розробка депозитної політики, привабливої для клієнтів, з одного боку, та прибуткової для банків - з іншого. По-друге, є певні проблеми з формуванням довіри у потенційного клієнта банку. По-третє, банки мають проблеми з підвищенням зацікавленості індивідуальних осіб у розміщенні своїх коштів на вкладних рахунках. По-четверте, існують питання у використанні цінових і нецінових методів залучення ресурсів. По-п'яте, банки мають проблеми з використанням нецінових методів залучення коштів.

Основні напрями підвищення ефективності проведення депозитних операцій це:

– надання клієнтам широкого спектру послуг, що сприятимуть мінімізації витрат часу для них;

– застосування досвіду зарубіжних банків щодо введення рахунків клієнтів із різноманітним режимом функціонування (NOW - рахунки);

– впровадження новітніх банківських технологій та покращення за рахунок цього якості обслуговування клієнтів;

– залучення кваліфікованих спеціалістів зі знанням психології для більш продуктивної роботи з клієнтами;

– проведення маркетингового аналізу ринку депозитних послуг з метою виявлення кола потенційних клієнтів, врахування їх інтересів та задоволення потреб у сфері депозитного обслуговування;

– розробка ефективної процентної політики, яка є основним мотивуючим чинником при виборі банку клієнтом;

– розповсюдження реклами, яка б містила достовірну інформацію про умови залучення вкладів, з метою формування довіри у потенційних клієнтів;

– забезпечення високої надійності збереження залучених банком коштів;

– активне використання процентної політики як методу стимулювання розміщення коштів на різні види депозитів;

– розширення спектру строкових депозитів шляхом використання коштів спеціального призначення, що перебувають на рахунках підприємств;

– розповсюдження практики залучення коштів клієнтів на ощадні вклади з огляду на те, що вони є найстійкішою частиною мобілізованих банком ресурсів.

Висновки. У сфері банківської діяльності проблема формування оптимальних за обсягами і термінами депозитних ресурсів є досить актуальною та стоїть, як правило, на першому місці. Ефективність управління та функціонування банку значною мірою визначається ефективністю реалізації його депозитної політики.

Література

1. Система страхування депозитів в Україні: проблеми та шляхи подолання / В.Вітлінський, Л. Волощенко, А. Вихристюк та ін. // Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент». – 2010. – Вип. 5/1. – С. 24-27.

2. Васюренко О. В. Банківські операції : навч. посіб. / О. В. Васюренко - К. : Знання, 2008. – 318 с.

3. Маслова Н. О. Актуальні проблеми та перспективи депозитної діяльності банків на ринку роздрібних послуг / Н. О. Маслова, О. І. Песляк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/ soc_gum/fkd/2011_l/partl /8.pdf

4. Аналітичний огляд банківської системи за 2015 рік. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/ documents/research/ bank_system_IV_kv_2012.pdf

Охотнік А. В., Григорук П. М.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження. Сьогодні, в умовах світової економічної кризи, кредитно-фінансова система мусить приділити більше уваги до банківської безпеки. Зміцнення стійкості фінансової та банківської систем, як і раніше залишається важливим напрямком забезпечення економічної і національної безпеки нашої країни. Проблема підвищення рівня захищеності банків від протиправних посягань властива більшості країн світу, включаючи держави, які мають вікові традиції успішного ведення кредитно-фінансової,банківської діяльності.

Аналіз останніх досліджень чи публікацій. Дана тема досліджувалась такими вченими: М. Ілляш, С. Букін, В. Шурпаков, Д. Артеменко, Р. Гриценко, М. Зубок, О. Барановський, К. Лобанов, С. Купріянов, Е. Переверзева, Ю. Погребенко, Е. Корнилова, М. Кучеренко та іншими.

Виклад основного матеріалу. Однією з найгостріших економічних проблем України є зростання загроз економічної та фінансової безпеки держави. З одного боку, трансформація старих і поява нових загроз і ризиків, а з іншого, гостра необхідність вдосконалення забезпечення економічної безпеки в банківській складової диктує прерогативу на комплексний підхід до забезпечення економічної безпеки в сфері банківської діяльності.

Таблиця 1

Трактування поняття «банківська безпека» [7]

Джерела	Трактування поняття «банківська безпека»
М. Ілляш	система заходів, які забезпечують захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників і керівництва банку від зовнішніх і внутрішніх загроз.
С. Букін	безпеку банківської діяльності слід розуміти, передусім, як: безпеку банку як організації; безпеку банківського персоналу; безпеку банківських операцій.
В. Шурпаков	організація заходів із запобігання можливим загрозам діяльності банку
Д. Артеменко	забезпеченні стану найкращого використання ресурсів банківської системи щодо запобігання загрозам банків і створення умов стабільного, ефективного функціонування й максимізації прибутку
Р. Гриценко	стан банківської системи, за яким її фінансова стабільність чи репутація не може бути підірвана цілеспрямованими діями певної групи осіб і організацій або фінансовою ситуацією, що складається всередині і зовні банківської системи.
М. Зубок	це стан, за яким забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності банку, гарантований захист його фінансових і матеріальних ресурсів, здатність адекватного і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації

В загальному, безпека банку - стан максимально можливої захищеності банку від фізичних погроз його об'єктів та персоналу; загроз його ефективної діяльності, пов'язаних з витоком життєво важливою інформацією; використанням в його діяльності необ'єктивної інформації [5].

Головною метою безпеки банківської діяльності вважається можливість заподіяння банку збитків або упущення вигоди; забезпечення ефективної діяльності банку та якісної реалізації ним операцій та угод. До основних завдань безпеки банківської діяльності входять: захист законних інтересів банку і його працівників; профілактика та попередження правопорушень і злочинних посягань на власність і персонал банку; своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації; оперативне реагування елементів структури банку на загрози, що виникають, та негативні тенденції розвитку зовнішніх і внутрішніх обставин; виявлення внутрішніх і зовнішніх причин і умов, які можуть сприяти заподіянню банку, його працівникам, клієнтам і акціонерам матеріальної та іншої шкоди, перешкоджати їх нормальній діяльності; виявлення та формування причин і умов, сприятливих для реалізації банком своїх основних інтересів; виховання та навчання персоналу з питань безпеки; послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців, спрямованих на підрив безпеки банку; збереження й ефективне використання фінансових, матеріальних і інформаційних ресурсів банку [4].

Таблиця 2

Види безпеки банківської діяльності

Вид	Трактування
Особиста	забезпечення спокійної роботи, вільного переміщення і відпочинку кожного працівника
Колективна	забезпечення спокійного, планового й ефективного режиму роботи підрозділів банку
Економічна	забезпечення захисту і раціонального використання фінансових ресурсів банку, надійного збереження і транспортування готівки і цінностей, грамотної експлуатації технічних засобів і обладнання банку, забезпечення умов для ефективного проведення банком операцій і укладання угод
Інформаційна	забезпечення гарантованого захисту інформаційних ресурсів банку від внутрішніх і зовнішніх посягань.

Сама банківська справа за своєю природою пов'язана з численними загрозами, що представляють потенційну небезпеку для інтересів громадян, суспільства і держави в цілому. Зміцнення стійкості фінансової та банківської сфери є важливим напрямком в забезпеченні національної безпеки країни. Загрози для фінансової безпеки банків проявляються у вигляді:

– шахрайства з рахунками клієнтів банку;
– неповернення кредитів;
– підроблених платіжних документів, крадіжки фінансових коштів з кас і інкасаторських машин [3].

В умовах нестабільності світових фінансових ринків банківська діяльність стала зоною підвищеного ризику. Фінансові кризи можуть впливати на безпеку національних банківських систем і загрожувати втратою економічного суверенітету. Фінансові ризики здебільшого виникають внаслідок недотримання банківськими фахівцями принципів забезпечення фінансової безпеки. Одними з найбільш поширених внутрішніх ризиків фінансової безпеки банків є:

– неправомірна розтрата коштів службовцями банків;·
– незаконне привласнення доходу;
– підробка витрат;
– зловживання реальними активами банку або клієнта;
– перевищення повноважень управлінським персоналом;
– підробка документів або внесення в них недостовірних даних;
– підробки в сфері бухгалтерського обліку.

Безсумнівно, існують загрози банківської безпеки, які можна подолати за наявності стрункої системи забезпечення економічної безпеки; імплементації норм і принципів міжнародного права; постійному моніторингу економічної ситуації в світі; при вдосконаленні правового регулювання банківської діяльності. Це ще раз підтверджує посилення ролі держави в правовому регулюванні економіки і необхідність виділення функції з антикризового економічного регулювання як самостійної надзвичайної функції держави.

Висновки. Для забезпечення фінансової безпеки банківської системи України органи нагляду Національного банку України і правоохоронні органи повинні виділити ресурси для збору і аналізу інформації, а також прийняття спеціальних законопроектів по запобіганню заходам, направлених на підрив фінансового стану банківської системи. Збір і аналіз інформації повинен носити постійний характер і проводитися в масштабі всієї банківської системи з використанням міжнародних зв'язків з іншими державами. Недостатність власних коштів, цілеспрямований підрив ділової репутації, недосконала оцінка кредитних ризиків, відсутність бази даних про недобросовісних позичальників, недосконалість кадрової політики, використання фальшивих векселів, цінних паперів, «фишингові» атаки на інформаційну систему банків, зростання кримінальної активності загрожують

фінансовій безпеці комерційних банків сьогоденної України.

Забезпечення фінансової безпеки банків та їх установ є дуже важливим ще й тому, що підрив довіри до кредитних інститутів завдає збитків фінансовій безпеці всієї країни.

Література

1. Гриценко Р. Економічна безпека банківскої системи України // Вісник національного банку України. – 2003. – № 4. – С. 27-28.

2. Зубок М. І., Позднищев Є. В., Яременко С. М. Безпека бізнесу: навчальний посібник у схемах та таблицях. – К.: КНЕУ, 2008. – 480 с.

3. Переверзєва Е. С., Погребенко Ю. Н. Банківська безпека як одна з складових економічної безпеки держави // Фундаментальні дослідження. – 2015. – № 11. – С. 810-814;

4. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру // Економічне прогнозування. – 2006. – №1. –С. 7-32

5. Більше Банків [Електронний ресурс] / Безпека банківської діяльності. – Режим доступу: http://www.morebanks.ru

6. Букін С. Безпека банку [Електронний ресурс] / Банківські технології.– Режим доступу: www.bizcom.ru/security/2003-09/01.html

7. Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс] / Банківська справа і ринок цінних паперів.– Режим доступу: http://5fan.ru/wievjob.php?id=88838

8. Шурпаков В. А. [Електронний ресурс] / Проблеми методології аналізу банківської безпеки. – Режим доступу: www.fact.ru/www/shurpakov 11.htm

Норік Л. О.
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків

ВИКОРИСТАННЯ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ В ПРОЦЕСІ АНАЛІЗУ НАДІЙНОСТІ БАНКА

Актуальність дослідження. Надійність банка є основним орієнтиром для його потенційних клієнтів, які приймають рішення про співпрацю. Сьогодні як іноземні так і вітчизняні комерційні банки працюють у досить складних соціально-економічних та політичних умовах. Тому особливої актуальності набуває питання підвищення ефективності банківського менеджменту, що потребує удосконалення його системи аналітичного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти дослідження банківського сектору розглядалися багатьма вченими, а саме Вітлинським В. В. [1], Воробйовою О. І. [2], Волохатою К. О. [3], Дубовою С. Е. [4], Левіним Р. [5] та ін. У більшості наукових праць пропонується використання традиційних методів аналізу надійності банків. Однак, необхідність урахування значної кількості взаємопов'язаних факторів визначає доцільність застосування спеціального аналітичного інструментарію, а саме теорії нечітких множин, початок використання якої було покладено Л. А. Заде [6]. Критерій надійності банка мовою теорії нечітких множин має вигляд максимізації ступеню ефективності управлінських рішень. Наявність математичних засобів відображення нечіткості вихідної інформації дозволить побудувати модель надійності банка, яка буде адекватною до реальності.

Мета статті. Розроблення нечіткої моделі надійності банка, що ґрунтується на поєднанні інструментарію статистичного аналізу та нечіткої логіки.

Виклад основного матеріалу. Характерною особливістю опису надійності банку є існування одночасно різнорідної інформації: значень параметрів, припустимих інтервалів їх змін, статистичних законів розподілу для окремих величин, лінгвістичних критеріїв та ін. Серед основних параметрів, за якими можна провести комплексний аналіз надійності банка, пропонується виділити статистичні показники активів (x_1 – грошові кошти та їх еквіваленти, x_2 – кредити та заборгованість клієнтів, x_3 – цінні папери в портфелі банку на продаж, x_4 – інвестиційна нерухомість, x_5 – дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток, x_6 – основні засоби та нематеріальні активи), зобов'язань (x_7 – кошти юридичних осіб, x_8 – кошти фізичних осіб, x_9 – резерви за зобов'язаннями, x_{10} – інші зобов'язання), власного капіталу (x_{11} – статутний капітал, x_{12} – резервні та інші фонди банку, x_{13} – резерви переоцінки) та фінансових результатів банку (x_{14} – процентні доходи, x_{15} – процентні витрати, x_{16} – торговий результат, x_{17} – інші операційні доходи, x_{18} – прибуток/(збиток) після оподаткування, x_{19}– інший сукупний дохід після оподаткування).

Весь процес нечіткого моделювання будь-якого об'єкта розподіляється на етапи: фаззифікація (значення вихідних змінних перетворюються до значень типу лінгвістичних змінних за допомогою функцій належності), розробка нечітких правил (визначення правил, що пов'язують лінгвістичні змінні) та дефаззифікація (перехід від нечітких значень величин до визначених параметрів) [6]. Нечітку модель надійності банку можна представити у вигляді відображення: $X = (x_1, x_2, ..., x_{19}) \to S \in [0,1]$, де $X = (x_1, x_2, ..., x_{19})$ – вектор показників ознак

надійності, ієрархічну к ласифікацію яких подано на рис. 1. Елементи ієрархії інтерпретуються наступним чином: надійність банку S – кінцева вершина ієрархії; ознаки надійності банку (s_1, s_2, s_3, s_4) – термальні вершини другого рівня ієрархії; показники ознак надійності банку $(x_1, x_2, ..., x_{19})$ – термальні вершини. Редукції $f_S, f_{s_1}, f_{s_2}, f_{s_3}, f_{s_4}$ здійснюються за допомогою нечітких правил.

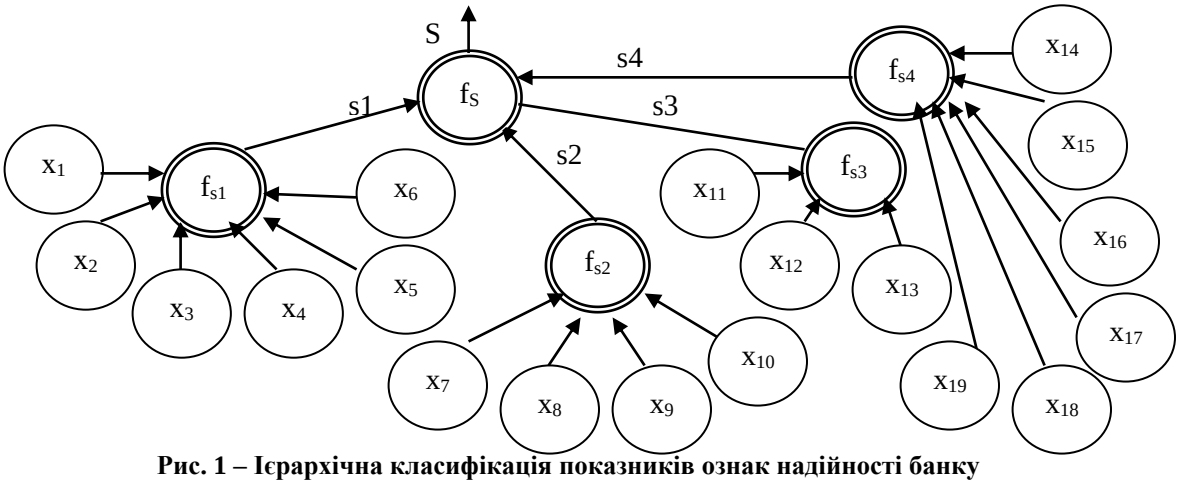

Рис. 1 – Ієрархічна класифікація показників ознак надійності банку

Інформаційною базою проведеного дослідження стали статистичні дані результатів роботи за 2015 р. 25-ти банків Україні, представлених іноземними банківськими групами, роль яких зростає на ринку фінансових послуг України. За допомогою інструментарію описової статистики програмного середовища Ms Excel обчислені $\overline{x}_i$ – вибіркове середнє значення показника ознаки надійності x_i) та σ_{x_i} – середнє квадратичне відхилення значень показника x_i, $i = \overline{1;19}$. Запропоновано наступну оцінку віднесення показників ознак надійності до відповідної множини нечітких термів (лінгвістичних змінних): $\left[\overline{x}_i - 3\sigma_{x_i}; \overline{x}_i - 2\sigma_{x_i}\right)$ – низький рівень «Н», $\left[\overline{x}_i - 2\sigma_{x_i}; \overline{x}_i - \sigma_{x_i}\right)$ – рівень нижче середнього «НС», $\left[\overline{x}_i - \sigma_{x_i}; \overline{x}_i + \sigma_{x_i}\right)$ – середній рівень «С», $\left[\overline{x}_i + \sigma_{x_i}; \overline{x}_i + 2\sigma_{x_i}\right)$ – рівень вище середнього «ВС», $\left[\overline{x}_i + 2\sigma_{x_i}; \overline{x}_i + 3\sigma_{x_i}\right]$ – високий рівень «В». Для кожної лінгвістичної змінної побудовано відповідні функції належності гаусового типу. Функція $\mu_S(x_i)$ є інструментом перетворення лінгвістичних змінних на математичну мову для подальшого використання методу нечітких множин. Далі для кожної ознаки надійності обрано три функції належності гаусового типу: значення від 0 до 0,3 – низький рівень «НР», від 0,3 до 0,7 – середній «СР», від 0,7 до 1 – високий «ВР». Моделювання узагальнюючих показників ознак надійності банку здійснено на підставі системи правил нечіткого виводу, фрагмент якої наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Фрагмент нечіткої бази правил оцінки ознак надійності банку

x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	s_1
Н	Н	Н	Н	Н	Н	НР
Н	Н	Н	Н	Н	НС	НР
Н	Н	Н	Н	НС	НС	НР
...	...	...	...	...	...	...
В	В	В	В	В	В	ВР

Межи областей значень вихідної змінної S надійності банку є також нечіткими, що обумовлено можливістю перетворення одного типу надійності в інший. Оцінку кінцевої вершини ієрархічної моделі надійності банку здійснено на підставі двох типів: надійний та ненадійний. Для зручності введено таку шкалу значень характеристики надійності: від 0 до 0,5 – банк ненадійний «НН», від 0,5 до 1 – надійний «Н». Фрагмент бази правил нечіткої системи виводу значень S наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Фрагмент нечіткої бази правил оцінки надійності банку

s_1	s_2	s_3	s_4	S
НР	НР	НР	НР	НН
НР	НР	НР	СР	НН
НР	НР	СР	НР	НН
...	...	...	...	...
ВР	ВР	ВР	ВР	Н

Сформовану структуру нечіткої моделі надійності банку задано за допомогою FIS-редактора пакету Fuzzy Logic Toolbox системи MATLAB, як це розглянуто в роботі [7]. В якості схеми нечіткого виводу обрано алгоритм mamdani та метод дефаззифікації – центроїдний. Перевірку роботи побудованої нечіткої системи виводу здійснено на прикладі АТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «АЛЬФА-БАНК» та ПАТ «УНІВЕРСАЛ БАНК». Отримані результати свідчать про надійність банків АТ «Райффайзен Банк Аваль» ($S = 0{,}65$), ПАТ «АЛЬФА-БАНК» ($S = 0{,}87$) й ненадійність банку ПАТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» ($S = 0{,}34$), в якому відбуваються зміни в роботі в негативну сторону (на це також вказує динаміка активів банка).

Отже, розроблена нечітка модель надійності банку зручна і наочна у практичному використанні, дозволяє використовувати Fuzzy-систему широким колом користувачів. Система не потребує додаткового спеціального навчання й також дозволяє побудувати прогноз, що надасть змогу обґрунтувати прийняття управлінського рішення за сукупністю показників ознак надійності банка.

Висновки. На основі застосування теорії нечітких множин розроблено модель надійності банка, яка характеризується функцією належності відповідного нечіткого числа, та сформовано повний спектр можливих сценаріїв надійності банка. Розв'язання завдань, пов'язаних з описом надійності на підставі нечітких множин, є можливим за допомогою програмного середовища MATLAB з використанням пакету нечіткої логіки Fuzzy Logic Toolbox. Отримані результати показали, що побудована на підставі нечіткої логіки модель надійності банка дозволяє не лише провести аналіз поточної надійності банка, але й здійснити прогноз на майбутнє. На перспективу це забезпечить банківському менеджменту комплексне обґрунтування програми цілеспрямованого перерозподілу існуючих ресурсів для вирішення пріоритетних проблем функціонування банку.

Література

1. Витлинский В. В. Риск в менеджменте / В. В. Витлинский, С. И. Наконечный. – К. : ТОВ «Борисфен – М», 1996. – 336 с.

2. Волохатая К. О. Экономический анализ деятельности коммерческих банков / К. О. Волохатая. – Х. : ХБК, 2008. – 379 с.

3. Воробйова О. І. Кредитно-інвестиційний потенціал банків України: монографія / О. І. Воробйова. – К. : ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана», 2011. – 366 с.

4. Макроэкономический анализ банковской сферы : учебник / коллектив авторов ; под ред. О. Н. Афанасьевой, С. Е. Дубовой. – М. : КНОРУС, 2016. – 460 с.

5. Levine R. International Financial Liberalization and Economic Growth /R. Levine // Review of International Economics. – 2001. – N 9(4). – P. 688–702.

6. Заде Л. А. Понятие лингвистической переменной и ее применение к принятию приближенных решений / Л. А. Заде. – М. : Мир, 1976. – 167 с.

7. Леоненков А. В. Нечеткое моделирование в среде MATLAB и fuzzy TECH / А. В. Леоненков. – СПб. : БХВ-Петербург, 2003. – 736 с.

Печайко О. С., Безвух С. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ

Актуальність дослідження. За умов затяжної фінансової кризи в Україні, а також фінансової нестабільність гострим є дослідження питань, які пов'язані з розвитком українського бізнесу, залучення інвестицій а також створення нових робочих місць за рахунок створення нових, невеликих компаній. Аналіз цього ринку – це важливий етап для подальшого розвитку економіки України, виділення ключових та важливих аспектів на які потрібно звернути увагу під час проведення реформ. Тому, це питання набуває актуальності дослідження, як невід'ємний елемент розвитку нашої держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням цієї проблеми займались вітчизняні та зарубіжні вчені. До них можна віднести наступних: О. Дргуов, В. Єлейко, М. Крупка, В. Ляшенко, А. Мороз, М. Савлук та ін.

Метою статті є розробка пропозицій щодо стимулювання банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. Малий і середній бізнес в країнах, де економіка на більш високому рівні, забезпечує робочі місця для значного числа населення. Окрім цього саме малий та середній бізнес слугує основою для розвитку економіки, про що говорять показники ВВП, так як в таких країнах цей показник досягає 50-70 %, а в окремих випадках доля малих підприємств і до 80 %. В Україні ж такий показник ВВП не перевищує 7 %. Проте, всі розуміють, що малий та середній бізнес в Україні переживає далеко не найкращі часи, з кожним роком кількість компаній помітно знижується, а держава обіцяє допомагати лише на «папері», проводячи економічні реформи, про які одразу ж і забувають.

Малий та середній бізнес (МСБ) – це фундамент, на якому Україна має змогу створити сильну та стабільну економічну систему. Наприклад, в докризовому для України 2013 році представники великого і малого бізнесу загальними зусиллями сплатили в державний бюджет близько 260 млрд грн., з яких 235 млрд грн – це податок, який оплатив малий бізнес. Зараз ця пропорція змістилась в сторону великого бізнесу, проте малі компанії продовжують бути основними платниками податків в державі.

За даними державної служби статистики України, в останні роки на невеликі компанії працює від 75 % до 78 % працевлаштованих українців (рис. 1) [1].

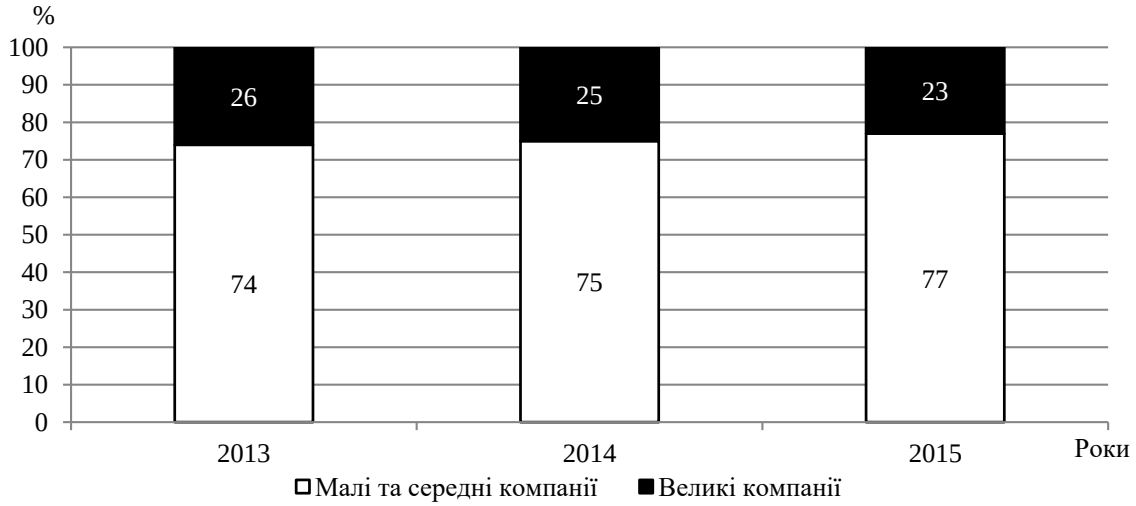

Рис. 1. – Структура працевлаштованих українців за розміром компаній

Саме тому підтримка, особливо фінансова, МСБ є одним із найбільш важливих стратегічних напрямів розвитку економіки України. Вагому роль у фінансуванні розвитку МСБ відіграє банківський сектор.

Серед джерел фінансових ресурсів МСБ банківські кредити за статистикою займають третє місце після доходів від діяльності суб'єктів підприємництва та особистих коштів засновників. Якщо частка банківських кредитів у структурі джерел фінансового забезпечення МСБ в Україні складає менше 20%, то в економічно розвинутих країнах - не менше 60%. Питома вага кредитів для МСБ в загальному обсязі кредитного портфеля банків є незначною (до 20%) вже впродовж багатьох років, так, у 2013 вона складала 14,7%, а у 2014 - 15,1%. Державна підтримка банківського фінансування МСП переважно має вигляд субсидування відсоткових ставок або часткової компенсації кредитних виплат. Міжнародні фінансові установи реалізують в Україні масштабні проекти кредитування в іноземній валюті. Однак МСБ, як правило, не мають сталих валютних надходжень від експорту. Державна організація з питань мікрокредитування - Український фонд підтримки підприємництва фактично не розвиває схему гарантій за кредитами МСБ: у 2013 році надав підтримку підприємцям на загальну суму 1,73 млн грн. (при витратах на утримання персоналу 1,46 млн грн. на рік) та не надавав коштів у 2014 році [2].

В цьому році Європейський банк реконструкцій та розвитку збирається збільшити фінансування грантів для МСБ в Україні з 1,5 до 3 млн євро. По європейським міркам саме невеликі компанії є індикатором сильної економіки. Довгострокове кредитування українських підприємств за програмами Європейського Банку Реконструкції та Розвитку (ЄБРР) для малих та середніх підприємств (МСП) має досить тривалу та позитивну історію на українському фінансовому ринку. За час існування даної програми десятки вітчизняних підприємств отримали довгострокові кредитні ресурси за порівняно невисокою вартістю та успішно реалізували свої проекти. Механізм функціонування даної програми полягає в тому, що ЄБРР надає українським комерційним банкам довгострокові цільові кредитні ресурси для кредитування проектів розвитку малих та середніх підприємств. Зважаючи на те, що кредитний ризик кожного конкретного проекту несе на собі український банк, ЄБРР здійснює моніторинг та відбір банків, що можуть приймати участь в програмі. В таблиці 1 наводяться базові характеристики програми кредитування ЄБРР для малих та середніх підприємств в українських банках.

Таблиця 1

Тарифи українських банків за кредитами для МСБ

Назва банку	Ефективна відсоткова ставка	Відсоткова ставка	Одноразова комісія	Щомісячна комісія	Перший внесок
Глобус	2,35 %	0,5 %	1 %	-	від 20 %
Кредобанк	19,9 %	19 %	0,5 %	-	від 10 %
Ощадбанк	20,36 %	20 %	0,2 %	-	від 20 %
Укрексімбанк	22,22 %	20 %	-	0,10 %	30 %
БТА Банк	27,78 %	26 %	1 %	-	-
Траст банк	29,92 %	29 %	0,5 %	-	20 %

Серед проблем, що гальмують банківське кредитування МСБ в Україні, слід виділити наступні:

- низька рентабельність малих підприємств, що обумовлює потребу в порівняно дешевому кредиті;
- зависокий рівень кредитних ризиків через відсутність у більшості з МСП досвіду взаємодії з банківськими інститутами з приводу залучення позикових ресурсів;
- низька рентабельність кредитування МСБ, оскільки надання кредиту пов’язане з певними операційними витратами, розмір яких практично не залежить від суми кредиту;
- високі процентні ставки, що неспівставні із рівенм рентабельності МСБ;
- складні процедури в сфері кредитування;
- відсутність відповідної застави для отримання кредиту;
- відсутність ринку інвестиційного кредитування.

Для стимулювання банківського кредитуванні МСБ доцільно здійснити наступні кроки:

- сформувати стратегію розвитку кредитування МСБ, що дозволяє забезпечити системність дій усіх структурних підрозділів банку в процесі його розвитку і формування превентивного управлінського інструментарію для забезпечення стійкості банку у зовнішньому середовищі;
- спростити порядок надання кредитів, зменшити відсотки за користування кредитами, збільшити строк користування кредитами, що в результаті приведе до забезпечення сприятливих умов для отримання мікрокредитів підприємцями;
- вдосконалити законодавчими органами держави нормативно-правові акти у сфері кредитування банківськими установами;
- впровадити пільгову кредитну програму з боку НБУ для підтримки розвитку малих і середніх підприємств;
- створити державну схему гарантування кредитів (перевага якої над іншими механізмами фінансування полягає у відсутності потреби у значних асигнувань з державного бюджету).

Одним із прикладів успішної співпраці банку із МСБ є проект ПАО КБ «ПриватБанк» «КУБ». Керуючись світовим досвідом банк запустив перший український «Бізнес-ІнКУБатор» для підприємців-початківців, що за місяць зібрав понад 880 заявок від учасників, які хочуть почати свою справу з нуля або розширити вже існуючий бізнес. Як повідомили в ПриватБанку, який виступив ініціатором проекту, в лістингу ідей для нового бізнесу представлені всі регіони України. При цьому лідирують проекти молодих підприємців з Київської, Дніпропетровської, Одеської, Харківської та Львівської областей [3].

Висновки. Малий і середній бізнес відіграє важливу роль в економіці держави, забезпечуючи вагому частку ВВП та створюючи робочі місця для значної кількості населення. Стимулювання банківського кредитування МСБ в Україні дозволить поліпшити економічний стан країни загалом та більшості громадян зокрема.

Література

1. ФінБіз [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://1fin.biz/chto-tormozit-razvitie-malogo-biznesa-v-ukraine.

2. Косенюк Ю. І. Фінансова підтримка кредитування малого та середнього бізнесу шляхом державних гарантій / Ю. І. Косенюк // Інвестиції: практика та досвід. – 2006. – № 16. – С. 104-110.

3. КУБ [Електронни ресурс] – Режим доступу: kub.pb.com.ua/?supdated_new=1478882031.

4. Малий і середній бізнес у пошуках місця в стратегії економічного зростання в Україні Аналітична записка [Електронний ресурс] – Режим доступу www.niss.gov.ua/1616626-v-ukraine-mojno-operativno-sozdat-1-million-rabochih-mest-glava-uspp.html.

5. Донець О. Б. Банківська стратегія кредитування малого і середнього бізнесу / О. Б. Донець // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 7. – С. 670-675.

Потапчук В. А, Костогриз В. Г.
Черкаський навчально-науковий інститут
Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи»,
м. Черкаси

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Актуальність дослідження. На сьогодні гостро постала проблема оцінки ризиків, пов'язаних з використанням послуг банків для відмивання брудних доходів і фінансування тероризму. Тому банкам України, як суб'єктам первинного фінансового моніторингу, потрібно організувати систему, яка забезпечить попередження проведення операцій з легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом за допомогою створення комплексного механізму оцінки ризику легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, клієнтом банку. Важливість вирішення даних питань як для банківської системи України в цілому, так і для кожного банку окремо, обумовлюють актуальність їх подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання організації системи протидії легалізації (відмиванню) доходів, здобутих злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, з використанням банківського сектору достатньо широко висвітлені в економічній літературі в працях таких зарубіжних учених, як Л. Наполеоні, М. Ольсон, Б. Пейдж, Дж. Робінсон,Ч. Роу, Г. Ходсон та ін.. Що стосується вітчизняних дослідників, то цим питанням присвячували свої праці Дмиторов С. О., Діденко С. В., Медвідь Т. А., Коваленко В. В., Новікова Л. В., Калініченко Л. Л., Козка О. та інші.

Метою статті є розкриття основних проблем внутрішньобанківської системи фінансового моніторингу з метою визначення шляхів вдосконалення системи протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом на первинному рівні фінансового моніторингу в Україні.

Виклад основного матеріалу. У комплексі заходів щодо запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, система фінансового моніторингу займає провідне місце.

Протягом проведення дослідження, було виявлено наступні недоліки в організації системи внутрішнього фінансового моніторингу:

- неефективність підходів до оцінки ризиків;
- недостатній рівень автоматизації фінансового моніторингу;
- недостатня підготовка спеціалістів;
- низький рівень якості системи менеджменту;
- відсутність практичної методики проведення внутрішнього фінансового моніторингу, що значно знижує ефективність системи боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом.

На сьогодні актуальною є проблема оцінки ризиків, пов'язаних з використанням послуг для відмивання доходів і фінансування тероризму, оскільки підходи до оцінки ризиків, які використовують банки є неефективними, що пояснюється тим, що підхід до даного питання залишається лише формальним. Суб'єктам первинного фінансового моніторингу потрібно впровадити подальше вдосконалення системи з належного оцінювання ризиків відповідно до вимог Групи по розробці фінансових способів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ) та національного законодавства України [1]. Тому виникає потреба застосування тих методик, що даватимуть можливість чітко розраховувати показник відповідності операцій суті та напрямам діяльності клієнта, визначати, наскільки вони відповідають його фінансовому стану, а також за допомогою кількісних показників оцінювати репутацію клієнта .

Можливим вирішенням даної проблеми являється проведення експрес-оцінки ризиків. Сутність методики, що пропонується для оцінки внутрішньобанківських ризиків використання послуг банків для легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму, полягає у поданні одержаної інформації (про відповідність діяльності банківських установ встановленим вимогам) у вигляді бінарних показників, які у свою чергу, є основою для розрахунку імовірності появи внутрішньобанківського ризику. Впровадження даної методики дозволить банкам сформувати уніфікований підхід до оцінки ризиків легалізації на основі інтегрального показника, що дозволить більш ефективно та точно визначати ризик легалізації.

Якісна система контролю неможлива без достатнього рівня автоматизації процесу оцінки ризику легалізації як в рамках операційного дня банку, так і за допомогою використання окремих спеціалізованих програм або власних розробок банку. Процеси виявлення операцій, стосовно яких існує ризик легалізації доходів, значно полегшує система автоматизації фінансового моніторингу. Однак на даний час банки мають низький рівень забезпечення програмними засобами, що дозволяють оцінювати ризик вказаних операцій в автоматизованому режимі. Найбільш ефективним шляхом вирішення даної проблеми є впровадження для оцінки ризику легалізації скорингових систем [2].

Система внутрішнього контролю у сфері легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення потребує фахівців із високим рівнем знань у сфері протидії легалізації злочинних доходів, які можуть забезпечити якісне управління

даною системою в банку та проводити регулярне навчання працівників банку, що прямо чи опосередковано здійснюють обслуговування клієнтів, та надавати оперативні та змістовні консультації [2]. Ефективність системи забезпечує ефективна взаємодія всіх працівників банку, які в межах своєї компетенції виконують функції щодо здійснення фінансового моніторингу та прямо чи опосередковано здійснюють обслуговування клієнтів та беруть участь у забезпеченні здійснення фінансових операцій. В рамках цього питання банк повинен удосконалювати систему навчання і консультування персоналу банку, проводити семінари та онлайн тестуванння персоналу і вчасно реагувати на будь-які прогалини в знаннях спеціалістів чи змінах у нормативно-правових актах.

Щодо недоліків в сфері організації системи внутрішнього фінансового моніторингу. Перш за все вони стосуються якості системи менеджменту в системі протидії легалізації. Побудову системи внутрішнього контролю у сфері легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення необхідно починати з постановки та чіткого формулювання мети [3]. Недостатня чіткість формулювання здатна призвести до дублювання деяких функцій або, навпаки, до відсутності функціонального навантаження у відповідальних сферах. Після формування мети необхідно розробити та закріпити у внутрішніх нормативних документах банку єдині принципи та стандарти щодо побудови системи внутрішнього контролю у сфері, дія яких буде обов'язковою і поширюватиметься на всі структурні та відокремлені підрозділи банку.

Висновки. Таким чином, система внутрішнього фінансового моніторингу в банку буде ефективною лише за умов формування відповідної культури управління ризиками. В роботі було висвітлено ряд проблем, які існують на даний момент в банківських установах України в системі внутрішнього фінансового моніторингу, а також запропоновано вирішення цих недоліків за допомогою удосконалення підходів до оцінки ризиків використання послуг банку для легалізації злочинних доходів шляхом використання експрес-оцінки; впровадження скорингових систем; підвищення рівня автоматизації систем фінансового моніторингу; спеціальне навчання, мотивація працівників, підбір персоналу; удосконалення систем обміну інформацією між підрозділами, а також створення у внутрішніх документах банку єдиних принципів та стандартів щодо побудови системи внутрішнього контролю у сфері фінансового моніторингу.

Реалізація зазначених напрямів вдосконалення системи фінансового моніторингу дасть змогу гармонізувати національну систему запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму з міжнародними правовими стандартами та створити умови які дозволять банкам краще виконувати свої функції, як суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Література

1. Клюско Л. А. Фінансовий моніторинг та комплаєнс-контроль в банках / Л. А. Клюско. – Финансы и учёт, Банки. – 2014. – №1. – С.154-160.
2. Каднічанська В. М. Оцінка ризику легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму / В. М. Каднічанська, Т. О. Ромась // Вісник УБС НБУ . – 2013. – №1. – С. 251-254.
3. Калініченко Л. Л. Теоретичні аспекти функціонування комплаєнсу у вітчизняних банках / Л. Л. Калініченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 6. – С. 242-245.

Савенко М. С., Трудова М. Є.
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІЖБАНКІВСЬКОГО ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. В результаті підвищення впливу процесів глобалізації на економіку України та в умовах світової фінансової кризи проблеми підвищення ефективності функціонування вітчизняного валютного ринку набувають особливої актуальності. Інтеграція України до світового співтовариства зумовлює необхідність вдосконалення функціонування міжбанківського валютного ринку як механізму, що забезпечує взаємозв'язок між вітчизняною та світовою фінансовою системою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем діяльності та розвитку валютних ринків привертають увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків, що пояснюється розширенням спектру, оновленням і модернізацією валютних операцій, а саме: О. Крапко, О. Хворостина, Ю. В. Сусіденко, та ряд інших.

Мета статті. Метою роботи є аналіз функціонування міжбанківського валютного ринку в Україні.

Виклад основного матеріалу. Важливим елементом валютної політики є валютне регулювання, тобто діяльність держави та уповноважених нею органів, спрямована на регламентацію міжнародних розрахунків і порядку здійснення операцій з валютними цінностями.

Згідно з чинним законодавством на Національний банк України покладено завдання організації валютного ринку в Україні. У ст. 45 Закону України «Про Національний банк України» зазначається, що Національний банк визначає структуру валютного ринку України та організовує торгівлю на ньому валютними цінностями відповідно до законодавства України про валютне регулювання. Національний банк має повноваження щодо визначення

офіційного курсу національної грошової одиниці до іноземних валют та проведення валютних інтервенцій з метою стабілізації валютного ринку [1].

Міжбанківська система в зарубіжних країнах є регулюючим інструментом валютної сфери та провідною ланкою інших секторів економіки. В Україні завдяки несприятливим політичним та економічним подіям змінився хід розвитку валютно-фінансової системи та економіки країни загалом. Дані події призвели до істотного і стабільного зменшення обсягів торгів, що забезпечуються безготівковими операціями з іноземною валютою.

Як один із антикризових заходів Нацбанк застосовував прямі адміністративні обмеження на операції з валютою та на рух капіталу у 2014–2015 роках. Обмеження на міжбанківському валютному ринку були націлені передусім на заборону спекулятивних операцій та короткої позиції в гривні. Внаслідок цих обмежень обсяги продажу валюти на міжбанківському ринку різко скоротилися [2].

В ході зазначеної політики, щодо стабілізації гривневого курсу було удосконалено систему правового валютного регулювання, зокрема дія постанови НБУ №124 від 26.11.2015 року, яка закріпила заборону банкам здійснювати купівлю іноземної валюти за рахунок коштів у гривні, залучених клієнтами у формі кредиту. Аналіз діяльності національного валютного ринку у 2015 р. засвідчив суттєве обмеження адміністративними заходами. Проте, різке підвищення курсу не мало кількісного впливу на обсяги торгів, які перебували на рівні своїх мінімальних показників. Однак, аналіз другого півріччя 2015 р. засвідчив покращення і тенденцію на відновлення ефективної діяльності міжбанківської системи. Але вже в січні 2016 р., обсяг операцій, що передбачають придбання та продаж валюти в доларовому еквіваленті банками на міжбанківському валютному ринку зменшився в порівнянні з груднем 2015 р. на 5 973,5 млн., або на 42,9% до 7 933,5 млн. доларів.

У 2016 році зовнішньоекономічна діяльність українських підприємств має підґрунтя функціонування за курсом встановленим Міністерством фінансів та закріпленим в бюджеті на 2016 рік на рівні 24,1 гривні за долар, що був розрахований Міжнародним валютним фондом. Виходячи із офіційних заяв представників Національного Банку України, які вказують на реалістичність даного прогнозу, але ймовірні економічні ризики, дають суттєву основу проблеми його реалізації. Сучасна діяльність Національного Банку України направлена на врегулювання ситуації із курсом долара шляхом підвищення розміру облікової ставки з метою зв'язування ліквідності і зменшення тиску на національну валюту [3].

Дефіцит готівкової іноземної валюти за одночасно високого рівня попиту, а також значна кількість адміністративних обмежень, обумовила виникнення незадоволеного валютного попиту та появу «чорного валютного ринку». Курси купівлі/продажу на «чорному ринку» відрізняються від значень обмінних курсів, встановлених комерційними банками, зазвичай, на 2-3 грн. в бік збільшення. В той самий час реальна різниця між «чорним» та офіціальними обмінними курсами є нижчою, враховуючи стягнення збору до Пенсійного фонду в обсязі 2% від суми придбання валюти в банку [4, с. 44].

Питання ліквідації чорного та сірого валютних ринків також є одним з ключових. Україна як асоційований член ЄС має вирішити проблему пов'язану з незаконною діяльністю неофіційних ринків. Вирішення цієї проблеми сприятиме покращенню економічного становища нашої країни, прозорості обмінних операцій, прискорить процеси інтеграції.

Аналізуючи тенденції на валютному ринку України, варто зазначити, що він розвивається в непростих соціально-економічних умовах. Серед основних проблем, які потребують швидкого вирішення можна виділити наступні:

– тенденцію до девальвації національної валюти відносно іноземних валют, що призводить до зростання інфляції;

– необхідність регулювання ситуації на валютному ринку шляхом створення нового законодавства;

– втрата довіри до національної валюти, що призвело до зростання рівня доларизації.

Ці проблеми створюють дисбаланс на валютному ринку, негативно впливають на економіку, порушують стабільність національної валюти, а саме тому потребують негайного розв'язання. Для того щоб здійснювати ефективне валютне регулювання необхідно прийняти законодавство та здійснювати політику, яка удосконалить структуру внутрішнього та зовнішнього ринків. НБУ як уповноважений орган валютного регулювання та проведення валютної політики має удосконалити механізми контролю, забезпечивши відповідну нормативно-правову базу [5].

Висновки. Отже, темпи розвитку української економіки та її фінансово-валютний стан залежать від зовнішнього оточення. З метою підвищення привабливості співпраці міжнародних інвесторів із вітчизняними суб'єктами господарювання, Національний банк України повинен ініціювати створення та регулювання єдиного валютного законодавства, спрямовувати ряд заходів на подолання неофіційної доларизації, яка спричиняє невиконання гривнею основної функції - засобу нагромадження, зменшувати обсяги відпливу капіталу та стимулювати повернення їх із-за кордону, а також здійснюючи ряд економічних реформ, покращувати інвестиційний клімат. Ці заходи призведуть до покращення тенденцій, що притаманні валютному ринку та повернуть довіру українців до стабільності національної валюти.

Література

1. Постанова НБУ № 124 від 26.11.2015 року «Про особливості здійснення деяких валютних операцій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0124500-15

2. Хворостина О. Конспект: особливості валютної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economics.lb.ua/finances/2016/03/14/330155_konspekt_osoblivosti_valyutnoi.html

3. Крапко О. Сучасний стан валютно-фінансової системи [Електронний ресурс] / О. Крапко – Режим доступу: http://conf.htei.org.ua/wp-content/uploads/2016/03/Krapko.pdf

4. Сусіденко Ю. В. Міжнародний валютний фонд і його співробітництво з Україною / Ю. В. Сусіденко // Фінансова інфраструктура: формування, проблеми та перспективи розвитку в умовах інноваційної економіки Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: ГО «Київський економічний науковий центр». – 2014. – Ч. 4. – 44-46 с.

5. Сусіденко Ю. В. Неторговельні операції комерційних банків в іноземній валюті / Ю. В. Сусіденко, А. В. Кирилович // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – Д: Дробязко. – 2013. – 212-215 с.

Сікорська Ю. В., Доценко І. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКУ

Актуальність дослідження. Ліквідність банку є однією з найважливіших системних характеристик банківської діяльності, яка потребує вивчення, аналізу та ефективного управління. Банк, який має проблеми з ліквідністю не може виконувати власні функцій і проводити операції з обслуговування клієнтів, його рейтинг знижується, що значно ускладнює запозичення коштів із зовнішніх джерел, а відтак, втрачається потенційний прибуток.

Ефективне управління ліквідністю є однією з найважливіших проблем у діяльності кожного комерційного банку. Особливо актуальна вона для українських банків, адже об'єктивні економічні умови: нестабільна ресурсна база, обмежений кредитно-інвестиційний ринок – надзвичайно ускладнюють завдання ефективного управління ліквідністю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Управління ліквідністю банку досліджувалось в працях таких науковців, як П. Роуз, В. Савостьянов, А. Мещеряков, М. Поморіна, П. Шальнов, І. Івасів, Л. Примостка, Т. Корнієнко, Н. Хімич та інші. Узагальнення праць за даною проблематикою дозволило зробити висновок, що дослідженню системи управління ліквідністю в банку, з урахуванням особливостей, притаманних цій сфері діяльності, в умовах фінансової кризи приділено недостатньо уваги як у науковому, так і у прикладному аспектах.

Метою статті є вивчення теоретичних основ управління ліквідністю банку.

Виклад основного матеріалу. Виходячи з аналізу економічної літератури у сфері управління ліквідністю банку, можна зробити висновок про відсутність єдиного пояснення сутності управління ліквідністю банку, ототожнення управління ліквідністю банку з регулюванням ліквідності банківської системи і навпаки. Однак на наш погляд, управління ліквідністю є окремим управлінським процесом, від ефективності якого й залежить ефективність самого банку.

Так, в сучасній науковій літературі в сфері менеджменту виділяють декілька підходів до управління [1, с. 61], однак, окрім окреслених в зазначених працях підходів до управління, сьогодні активно розвивається процесно-структурований підхід до управління, що поєднує в собі процесний, системний, ситуаційний та функціональний підходи і ґрунтується на концепції, відповідно до якої менеджмент розглядається як процес, що є послідовністю певних завершених етапів, кожен з яких має свою структуру, що в сукупності забезпечують здійснення управлінського впливу керуючої системи на керовану з метою досягнення цілей організації у певних умовах функціонування.

В межах процесно-структурованого менеджменту управлінська діяльність забезпечується у такій послідовності:

– реалізація конкретних функцій менеджменту;
– формування методів менеджменту;
– забезпечення управлінського впливу на засадах керівництва.

Даний підхід представляється нам, як найбільш ефективний підхід до управління ліквідністю банку, оскільки він враховує, практично, всі аспекти управління в умовах нерівноважного розвитку суспільства.

Зазначимо, що управління ліквідністю можна розглядати з двох точок зору: як процес або як система. За процесним підходом управління ліквідністю банку – це безперервний процес аналізу, планування, контролю та регулювання рівня ліквідності банку на основі застосування визначеного інструментарію з метою поєднання максимізації прибутковості та обов'язкового додержання норм ліквідності, а також виконання боргових, фінансових та позабалансових вимог банку. За системного підходу управління ліквідністю – це організована, упорядкована певним чином сукупність елементів і взаємозв'язків між ними, що постійно розвивається. Процесний підхід значно звужує розуміння даного поняття, оскільки система управління ліквідністю включає послідовність зазначених етапів самого процесу [2].

Виходячи з вищенаведеного, можемо зробити висновок, що управління ліквідністю банку – це складовий

процес грошово-кредитної політики банку, який включає в себе комплекс заходів та інструментів спрямованих на досягнення оптимального, стабільного та прогнозованого рівня ліквідності банку.

На сьогодні існує декілька загальних підходів до вирішення проблем ліквідності банків:

– забезпечення ліквідності за рахунок активів (управління активами);

– використання головним чином запозичених ліквідних коштів для задоволення попиту на грошові кошти (управління пасивами);

– збалансоване управління ліквідністю (активами і пасивами).

Найстарішим способом забезпечення потреб банку в ліквідних коштах є управління ліквідністю через управління активами. В чистому вигляді дана політика потребує накопичення ліквідних коштів у вигляді ліквідних активів – головним чином грошових коштів і ліквідних цінних паперів. Коли виникає необхідність в ліквідних коштах, вибіркові активи продають до тих пір, поки не буде задоволено попит на готівкові кошти.

Ліквідні активи — активи, які можуть бути безпосередньо використані для погашення боргових зобов'язань або які легко можна трансформувати в грошові та інші платіжні засоби. До них належать: готівка, банківські метали, кошти на коррахунках в НБУ та інших банках, державні цінні папери, стандартні короткострокові кредити тощо. Склад та структура ліквідних активів банків різних країн може бути неоднаковою, що зумовлено особливостями розвитку їх фінансово-економічних і правових відносин.

Таку політику управління ліквідністю часто називають трансформацією активів, адже ліквідні кошти надходять за рахунок перетворення немонетарних активів в готівкові кошти [3]. Традиційно такий підхід вважається менш ризикованим порівняно з політикою управління ліквідністю через пасиви. Але одночасно накопичення великої кількості високоліквідних активів сприяє зменшенню прибутковості банку.

Суть категорії «ліквідні» пасиви полягає в тому, що це пасиви, які стабільно знаходяться в обігу банку, не є надзвичайно чутливими до відсоткових ставок та постійно поповнюються. До «ліквідних» пасивів можна віднести залишки на поточних рахунках постійних клієнтів банку, кредити отримані від міжнародних фінансових організацій, довгострокові депозити фізичних і юридичних осіб тощо. Необхідно підкреслити, що ліквідність банку підвищується, коли мінливість залишків залучених ним коштів зменшується.

Залучаючи кошти у вигляді депозитів та міжбанківських кредитів, банки меншою мірою залежать від низькодохідних резервів ліквідних коштів. Така політика дозволяє збільшити прибуток через зростання оборотності грошових коштів. Основний вклад теорії управління пасивами полягає в тому, що вона стимулювала у банків більшу гнучкість в управлінні і спонукала розглядати обидві сторони балансу як потенційні інструменти управління ліквідністю [4].

Обидва вищезазначені методи управління ліквідністю мають свої переваги і недоліки. Оскільки стан ліквідності банку визначається з одного боку структурою та стабільністю ресурсної бази, з іншого – структурою та якістю активів, то, на нашу думку, політика ліквідності банку повинна бути спрямована на стратегію збалансованого управління активами і пасивами. Важливим моментом такого підходу є одночасний аналіз пасивів і активів банку у їх взаємозв'язку, що сприяє досягненню основної мети – максимізації прибутку при дотриманні необхідного рівня ліквідності.

Згідно зі збалансованим підходом до управління ліквідністю накопичення ліквідних активів здійснюється в розмірі очікуваного попиту на них, у випадку виникнення непередбачуваної потреби попит на ліквідні засоби задовольняється за рахунок проведення операцій купівлі активів на ринку [5].

Управління активами і пасивами – це скоординована робота з банківським балансом на засадах урахування альтернативних сценаріїв зміни ставки процента та стану ліквідності. Отже, даний метод поєднує в собі два попередні, зменшуючи, таким чином, їх недоліки та розширюючи можливості управління ліквідністю.

Ефективна система управління повинна постійно забезпечувати достатній рівень ліквідності при мінімальних витратах, а тому важливе значення має інструментарій, який застосовується банком для управління ліквідністю, зокрема, методи визначення потреби в ліквідних коштах, доступність джерел їх поповнення для кожного банку, стратегії управління ліквідною позицією.

Висновки. Дослідження проблеми управління ліквідністю банку показало, що у науці немає єдиного підходу до комплексного вивчення взаємопов'язаних елементів, що становлять складну цілісну систему. Важливим є розгляд управління ліквідності з позиції системного підходу, що враховує всі сторони даної динамічної системи. Системний підхід до розуміння категорії «управління ліквідністю» має не тільки теоретичне, а й практичне значення, оскільки враховується можливість розгляду ієрархії рівнів управління ліквідністю. Чітке розмежування окремих дій на кожному з рівнів забезпечує скоординованість загального управління ліквідністю банку та визначає його ефективність.

Література

1.Виханский О. Менеджмент: учебник / О.Виханский, А. Наумов. – 4-е изд. – М.:Экономистъ, 2006. – 670 с.

2.Криклій О. А. Система комплексного управління ліквідністю банку / О. А. Криклій, Ю. С. Ребрик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1238/1/bank%20liquidity%20management.pdf

3.Молчанов О. В. Теоретичні підходи до управління ліквідністю сучасних банків / О. В. Молчанов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012. – № 10. – С. 48–51.

4.Про регулювання Національним банком України ліквідності банків України: Положення Національного банку України № 259 від 30.04.2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1120-06.

5.Пернарівський О. Ризик та ліквідність комерційного банку / О. Пернарівський // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 4. – С. 31–34.

Скрипник А.О., Ларіонова К. Л.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БАНКУ

Актуальність дослідження. На даному етапі розвитку українська економіка знаходиться в кризі, що за собою тягне і кризу в банківській сфері. Питання ресурсної бази для банків стало дуже актуальним, адже значний відтік депозитів, зменшення довіри населення до банківської системи вцілому, нестабільність курсу національної валюти, зубожіння населення через втрату робочих місць негативно сказались на можливості фінансових установ до залучення коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансових ресурсів досліджували так науковці як Міщенко В., Волохата К., Мороз А., Бочаров В., Коваль С., Кириченко О., Лаврушин О., Барковський Н. та багато інших.

Мета статті. Метою даної статі є аналіз та узагальнення сутності поняття фінансових ресурсів банку.

Виклад основного матеріалу. Банківська система має володіти сукупністю ресурсів достатніх як для кредитування поточних потреб суб'єктів господарської діяльності, так і для розвитку інвестиційної діяльності, формування відповідних резервів і підтримки власної ліквідності. Обсяг фінансових ресурсів визначає попит на фінансовому ринку й безпосередньо впливає на розмір процентних ставок як за пасивними, так і за активними операціями [4].

Фінансові ресурси для банку є основою його функціонування адже саме за рахунок них є можливість провадити діяльність, проводити активні операцій, а в результаті і отримувати прибуток.

Згідно до загальнонаукових понять ресурси — природні, сировинні, матеріальні, трудові, фінансові цінності, які можуть бути використані в разі потреби на створення товарних ресурсів, надання послуг, одержання додаткової вартості. Ресурс – кількісна міра можливості виконання якої-небуть діяльності; умови, які дозволяють отримати бажаний результат [1].

Загалом в економіці термін фінансові ресурси визначають як грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу й використання валового внутрішнього продукту, що створюється упродовж певного часу в державі [2].

Розглядаючи поняття ресурсів саме в банківській сфері ми прослідковуємо, що, згідно думки Міщенко В. І., банківські ресурси – сукупність грошових коштів, що перебувають у розпорядженні банку та використовуються ним для виконання своїх функцій та операцій. Банківські ресурси– це фінансові ресурси банку, що складаються із власних, залучених і запозичених коштів. власні кошти – це акціонерний і резервний капітал, а також нерозподілений прибуток. до залучених і запозичених коштів належать вклади (депозити), кошти від продажу облігацій та інших боргових цінних паперів, залишки на рахунках клієнтів, кошти, одержані від національного банку в порядку підтримання ліквідності, а також міжбанківські кредити. Банківські ресурси банки використовують для проведення кредитних та інших активних операцій [16].

Саме таке визначення поняття банківських ресурсів подає глосарій НБУ. Тобто поняття банківських та фінансових ресурсів ототожнюється.

Та не всі науковці притримуються такого погляду. Аналіз дефініцій фінансових та банківських ресурсів наведено в таблиці 1.

Отож, проаналізувавши погляди науковців ми прослідковуємо, що погляди науковців на сутність поняття фінансових ресурсів банку, не мають суттєвої різниці, і розходяться тільки в виділенні понять банківських ресурсів загалом та саме фінансових ресурсів банку.

У зарубіжній літературі поняття «ресурси банку» як самостійний термін, що підлягає вивченню й дослідженню, практично відсутній. Так, Е. Рід, Р. Коттер, Е. Гілл, Д. Полфреман цей термін взагалі не використовують, його не розглядають як об’єкт самостійного дослідження. Основні джерела грошових ресурсів указуються при розгляді пасиву балансу банку й при аналізі формування ресурсів банку в процесі здійснення банками пасивних операцій і мають більше практичне ніж теоретичне значення. Банківські пасиви досліджують із точки зору їхнього обсягу, структури, пов’язаних із банківським портфелем чи балансом, а також із позиції управління пасивами. Р. Г. Габбард розглядає банківську діяльність через визначення джерел надходження і використання коштів банку, які підсумовуються в балансі, вивчаючи при цьому відображені в ньому активи й пасиви та різницю між ними власний капітал. Треба зауважити, що автор, займаючись пасивами, виділяє такі джерела їх формування, як залучені та запозичені кошти. Дж. Ф. Сінкі як основне балансове рівняння розглядає рівність банківських активів, з одного боку, і суми банківських пасивів та власного капіталу, з іншого. Можна стверджувати, що дефініцію «фінансові ресурси банку» західні автори не вивчають як об’єкт самостійного

дослідження. Джерела формування коштів банку вивчаються з позицій пасиву балансу банку, а також при аналізі формування ресурсів банків у результаті здійснення ними пасивних операцій і мають прикладне значення. Банківські пасиви досліджуються з точки зору їхнього обсягу, структури, витрат і цін, пов'язаних із банківським портфелем чи балансом, та взаємозалежності цих факторів. Особливість дослідження західними дослідниками ресурсів банку саме за таким кутом, пов'язана із тим, що окрім банків, інші фінансово-кредитні установи також можуть здійснювати залучення коштів, надавати позики, виконувати розрахункові та інші операції. В західній економічній літературі відзначається, що «деякі властиві банку функції можуть здійснюватися іншими установами, наприклад, фінансовими компаніями, ощадними касами» . Тобто згадані та інші операції банків, не можуть розглядатись як специфічні, притаманні саме їм операції, бо вони властиві і іншим фінансовим установам [3].

Таблиця 1

Сутність понять фінансові ресурси банку та банківські ресурси

Автор	Поняття
К. Волохата, В. Волохата [6]	фінансові ресурси банку — це сукупність акумульованих з різни джерел коштів, які формуються у процесі розподільчих та перерозподільчих відносин і використовуються в банківській діяльності з метою отримання прибутку.
Мороз А. [7]	ресурси комерційного банку – це сукупність коштів, що є в його розпорядженні та використовуються для виконання активних операцій
Бочаров В. [8]	фінансові ресурси — матеріальна основа фінансів , що утворює фінансовий потенціал банку будь-якого економічного суб'єкта і створює сприятливі умови для його виробничого і науково-технічного розвитку
Коваль С. [9]	фінансові ресурси комерційного банку — це сукупність власних, залучених та запозичених коштів, що перебувають у його розпорядженні та використовуються у процесі здійснення банківської діяльності
Кириченко О.[10]	банківські ресурси – це сукупність коштів, які перебувають у розпорядженні банків і використовуються ними для кредитних, інвестиційних та інших активних операцій
Лаврушин О. [11]	банківські ресурси — це сума власних і залучених коштів, що є у розпорядженні банку, які використовуються для проведення активних операцій
Барковський Н. [12]	банківські ресурси — множина усіх грошових коштів,що знаходяться в розпорядженні банків і використовуваних ним для кредитних та інших операцій
Костирко Л., Пащенко Т, Агеєв М. [13]	фінансові ресурси банку – це грошові і прирівняні до них потоки коштів, які перебувають у його розпорядженні та формуються в результаті розподілу й перерозподілу національного доходу і призначених для виконання фінансових зобов'язань та фінансування розширеного відтворення
Присажнюк О.[14]	ресурси комерційного банку — його власний капітал, залучений і позиковий, капітал, а також як самостійне джерело власних коштів банку
Федосік І. [15]	ресурси комерційного банку – це сукупність власних, залучених і цільових фінансових коштів банку, що знаходяться в безпосередньому його розпорядженні та використовуються на його розсуд для здійснення повномасштабної банківської діяльності

Розглядаючи питання фінансових ресурсів банку важливо визначитись із сутністю поняття ресурсної бази банку так як ці терміни також ототожнюють.

Ми погоджуємося з думкою Кисельова В., який під ресурсною базою комерційного банку розуміє сукупний капітал, що створюється в результаті проведення банком політики збільшення власного капіталу та залучених коштів і використовується для здійснення активних операцій із метою реалізації суспільних і власних інтересів [5].

Висновки. Отож, підсумовуючи проаналізовану інформацію, можемо сказати що фінансові ресурси банку це сукупність усіх грошових коштів (власних, залучених, запозичених) що знаходяться у розпорядженні банку, та використовуються ним в процесі провадження власної діяльності, як фінансової установи. На нашу думку, поняття ресурсів банку та фінансових ресурсів банку можна ототожнити, так як основним банківським ресурсом, який, власне, і забезпечує основу діяльності банківської установи, є саме грошові кошти та їх еквіваленти (власні, залучені, та запозичені).

Література

1.Словник з інформатики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://glossary.starbasic.net/index.php?title%D0%A0%D0%B5%D1%81%D1

2.Економічна суть і призначення фінансових ресурсів / Теорія фінансів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.if.ua/book/35/2340.html

3.Біломістна І. І. Особливості формування теоретичних підходів до визначення фінансових ресурсів банку як економічної категорії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.khibs.edu.ua/jspui/bitstream.pdf

4. Гринько О. Прогнозування ресурсів банківських установ / О. Гринько, В. Хохлов // Вісник НБУ. – 2008. – № 8. – С. 30-36.

5. Киселев В. В. Управление банковским капиталом (теория и практика) / В. В. Киселев. – М. : ОАО «Изд-во «Экономика», 1997. – 256 с

6. Волохата К. О. Сутність і значення ресурсної бази банків / К. О. Волохата, В. Є. Волохата // Вісник Університету банківської справи Національного банку України . – 2011 . – № 1 (10) . – . С. 147-154

7. Банківські операції : підруч. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін., за ред. д-ра екон. наук, проф.. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ. – 2000. – С. 368.

8. Бочаров В. В. Коммерческое бюджетирование. Финансовие ресурси. Системи управления финансами / В.В. Бочаров . – СПБ. : Питер, 2003. - 368.

9. Коваль С. Л. Формування фінансових ресурсів комерційних банків / С. Л. Коваль // Фінанси України .– 2004. – №7. – С. 110-115

10. Банківський менеджмент : навч. посіб. / О. А. Кириченко, І. В. Гіленко, С. Л. Роголь; за ред. О.А. Кириченка. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2002. – 438 с

11. Банковское дело под ред. О. И. Лаврушина. – М. : Банковский и биржевой научно-консультационный центр, 1992. – С. 120.

12. Организация и планирование кредита : учебник // Н. Д. Барковский, Т. К. Артемова, А. Т. Застрожнева и др.; под ред. Н. Д Барковского. – М. : Финансы и статистика, 1990. – 272 с.

13. Костырко Л. А. Управление ресурсной базой коммерческого банка / Л. А. Костырко, Т. В. Пащенко, М. М. Агеев. – Луганск : ВУГУ. – 1999. – С. 22.

14. Присяжнюк О. П. Джерела формування та зміцнення ресурсної бази комерційних банків в Україні [Електроний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2011_31/11_31_27.pdf

15.Федосік І. М. Управління ресурсним потенціалом банку : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.04.01 / Федосік І.М. – Х., 2003. – 186 с.

16. Міщенко В. І. Банківські операції: Підручник / В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янська, О. Г. Коренева. — 2-е вид., переробл. і доп. — К. : Знання, 2007. – С. 87 - 89.

5. Сучасні тенденції розвитку фінансового ринку України

Богач В. О., Квасницька Р. С.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність дослідження. Фінансова глобалізація, що впливає на вільний рух капіталів між національними фондовими ринками, вимагає дослідження питань стосовно покращення національної торгової інфраструктури з метою залучення нових інвесторів на вітчизняний фондовий ринок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нагальні питання формування національного фондового ринку в умовах подальшої глобалізації висвітлюються в роботах таких українських дослідників, як М. О. Бурмака, В. О. Галанов, О. П. Корнійчук та ін. Однак, незважаючи на наявність практичного досвіду і наукових праць вітчизняних фахівців у сфері пристосування біржової інфраструктури до загальновизнаних світових стандартів, слід дослідити шляхи покращення інвестиційних можливостей на вітчизняному фондовому ринку.

В сучасних умовах розвинений ринок цінних паперів є необхідним елементом ефективно функціонуючої національної економіки. Механізм функціонування фондових ринків є досить чутливим до суб'єктивних факторів, що діють у сфері економічних відносин. Порушення стану динамічного балансування у середині фондового ринку та між його відносно окремими сегментами призводить до руйнівних наслідків в усіх сферах економічного життя. Демонстрацією такого впливу фондового ринку на сучасні економічні системи є періодичні світові фінансові кризи.

Метою статті є дослідження тенденцій розвитку світового фондового ринку та визначення передумов інтеграції фондового ринку України у світові ринкові структури.

Виклад основного матеріалу. Останні декілька років спостерігається досить швидкий розвиток українського фондового ринку та сегменту небанківських фінансових установ. Однак даний процес є досить нерівномірним та стримується за рахунок основних перешкод, на які слід звернути увагу у процесі реформування цих сфер фінансового ринку та інтеграції нашої держави в економічний простір ЄС [1].

Сьогодні залучення акціонерного капіталу або здійснення первинних публічних пропозицій (IPO), основною метою проведення яких є отримання так званого «засновницького прибутку» — прибутку, отримуваного засновниками акціонерних товариств у вигляді різниці між сумою від продажу випущених акцій і капіталом, дійсно вкладеним ними в акціонерне підприємство, є більш цікавим для вітчизняних компанії, ніж розміщення єврооблігації. Першочергово це пояснюється високим борговим навантаженням багатьох українських підприємств. До того ж випуск корпоративних облігацій передбачає виплату купонів, а це додаткові видатки для компанії. Хоча саме розміщення облігації підприємств, які є інструментом залучення фінансових ресурсів для проведення модернізації підприємства, так як кошти отримані під час розміщення, відповідно до чинного законодавства, не можуть бути використані на формування та поповнення статутного фонду, а також на покриття збитків від господарської діяльності [2].

Зауважимо, що кожен із закордонних торговельних майданчиків, на які виходять вітчизняні підприємства, має свої переваги та недоліки. Розміщення коштів на Лондонській біржі є найбільш перспективним, але водночас найвитратнішим варіантом. На біржі зібрані найбільші інвестори з усього світу та доступ до них дорогий: є високою (8-10 % від суми розміщення) вартість послуг юридичних, аудиторських, інвестиційних компаній, які допомагають підготувати IPO у Лондоні.

Головна особливість глобального фондового ринку полягає в тому, що він функціонує на принципі єдиного правила і процедури. Саме тому об'єднання фондових ринків дозволить інвесторам знижувати або й взагалі уникнути ризику портфельного інвестування. Інтернаціоналізація фондових ринків супроводжується реформами вітчизняних ринків із пристосуванням їх до глобальних систем обігу цінних паперів.

Сьогодні Україна має достатній економічний потенціал для розбудови національного фондового ринку, темпи зростання якого будуть випереджати динаміку росту валового внутрішнього продукту. Так, загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у січні-грудні 2015 року становив 155,77 млрд. грн., що менше на 49,08 млрд. грн. порівняно з відповідним періодом 2014 роком (204,85 млрд грн) [3].

Фондовий ринок повинен функціонувати як регульований елемент цілісної фінансової системи, синхронізований з банківським сектором і системою державних фінансів. Розробка Програми розвитку фондового ринку України на 2015 - 2017 роки відбувалась на фінальній стадії підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та її затвердження, яка передбачає заохочення співробітництва між відповідними регуляторними та наглядовими органами, зокрема обмін інформацією, досвідом щодо фінансових ринків через обмін персоналом та спільне навчання.

Значну роль у розвитку фондового ринку відіграють інвестиційні банки. Як свідчить зарубіжна практика, питома вага прибутків найбільших зарубіжних інвестиційних банків припадає на три ключові види діяльності:

– корпоративні фінанси (приблизно 23%, під корпоративними фінансами тут розуміється розміщення корпоративних та боргових цінних паперів);

– торгівля на ринку цінних паперів (у середньому 25 %);

– управління активами (приблизно 38 %) [4].

Терміновою потребою фондового ринку України є створення нових фінансових інструментів, які вже успішно функціонують на розвинених ринках. Так, зауважимо, що ситуація з фінансовими інструментами фондового ринку характеризується такими негативними моментами: надто вузький спектр доступних для роботи фінансових інструментів, що ускладнює диверсифікацію
портфелів і можливостей для інвестування; низька якість цінних паперів, що перебувають в обігу; низька ліквідність та висока волатильність цін лістингових цінних паперів; низький рівень розвитку ринку дериватів; відсутність в обігу на біржах цінних паперів іноземних емітентів, активи яких розташовані в Україні [5].

Тому, необхідно впроваджувати похідні інструменти на іноземні валюти, за допомогою яких інвестори зможуть страхувати валютні ризики, адже, беручи до уваги динаміку коливань валютних курсів на світових валютних ринках, виникає необхідність убезпечити себе від потенційної небезпеки, пов'язаної зі змінами курсів валют, що може призвести до збитків, які перевищать отриманий інвестиційний прибуток. Запровадження таких інвестиційних продуктів, як похідні на товари, створять умови для виходу на ринок нових учасників та додаткові можливості для існуючих. Виробники зможуть страхувати очікувані зміни цін на товари і планувати майбутні витрати. Інвестори матимуть можливість здійснювати спекулятивні операції, будувати арбітражні та хеджеві моделі, інвестувати в товарні активи, що покращить диверсифікацію портфеля.

З метою підвищення рівня довіри з боку інвесторів та емітентів біржова система торгівлі фінансовими інструментами потребує модернізації. Одним із заходів модернізації є централізація вітчизняного біржового ринку, яка дозволить забезпечити відповідні критерії лістингу, формування справедливих ринкових цін, інформаційного простору стосовно показників індикаторів та активності біржового простору [6].

Однак, слід зазначити, що неможливо досягти прогресу в розвитку фондового ринку України як основного джерела залучення капіталу, необхідного для становлення та росту бізнесу, за відсутності цілісної та послідовної державної політики, спрямованої на досягнення цієї мети. Сьогодні спостерігається відсутність належної державної підтримки, оскільки роль держави полягає переважно у створенні зайвої регуляторної структури замість необхідного сприяння розвитку інвестиційної складової ринку цінних паперів.

Висновки. Отже, в умовах посилення інтеграційних процесів український фондовий ринок має перспективи розширення й успішного функціонування. Є перспективи зростання показників розвитку фондового ринку, що забезпечить Україні більш високі місця у рейтингу країн світу. Проте, має відбутись переосмислена та суттєво підвищена роль фондового ринку стосовно залучення інвестиційних ресурсів та направлення їх на оновлення потужного виробничого потенціалу, створення необхідних умов для становлення інституційних інвесторів. Також має бути посилення ролі державної політики щодо вирішення проблем розвитку вітчизняного фондового ринку та його виходу на світовий рівень.

Література

1. Терещенко Г. М. Проблеми становлення та напрями удосконалення функціонування ринку цінних паперів в Україні / Г. М. Терещенко // Фінанси України. – 2013. – №6. – С.97-104

2. Чемодуров О. Розвиток фондового ринку в умовах кризи / О. Чемодуров // Вісник НБУ. – 2010. – № 12. – С.10-14

3. Інформаційна довідка щодо розвитку фондового ринку України протягом січня-грудня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics

4. Українська біржа / Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ux.ua/

5. Краснова І. В. Фондовий ринок в Україні: стан та перспективи розвитку / І. В. Краснова // Проблеми економіки. – 2014. – №1. – С.129-134

6. Питання функціонування та удосконалення інфраструктури фондового ринку України : інформ.-аналіт. матеріали / за ред. О. І. Кірєєва, М. М. Шаповалової, Н. І. Гребенник. – К. : Центр наук. досліджень НБУ, 2015. – 132 с.

Галецька К. В., Стеценко Н. А.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Актуальність досліджень полягає у тому, що на сьогоднішній день в умовах глибокої фінансової кризи необхідним є створення умов, які б давали змогу забезпечити ефективний та стабільний розвиток фінансового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що значний внесок у розробку питань функціонування фінансового ринку зробили такі економісти як В. Андрущенко, А. І. Басова, О. Білорус, С. Боринець, В. Будкін, О. Гаврилюк, А. Гальчинський, В. І. Колеснікова, Ю. І. Львова, Я. М. Міркіна та інші.

Метою статті є аналіз стану фінансового ринку України в умовах кризи, виявлення проблем та перспектив його зміцнення в умовах кризи.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день можна назвати такі основні тенденції розвитку фінансового ринку України: скорочення кількості його учасників, розширення обсягів активів страхового ринку і ринку ломбардів, зменшення рівня інвестиційної активності на фондовому ринку, відмова фінансових установ від

використання емісії цінних паперів як джерела підвищення рівня їх капіталізації, високі показники збитковості банківських установ, що викликає падіння рівня довіри населення до фінансового ринку в цілому та зменшує кількість користувачів фінансових послуг. Проте у 2014 році перед фінансовою системою постали нові виклики. Конфлікт на сході країни негативно вплинув на розвиток економіки, знизивши довіру населення до фінансово-кредитних установ. Економічна активність скоротилася. Наслідком цього стало знецінення національної грошової одиниці та інфляція споживчих цін. Так, на кінець 2015 року інфляція досягла 44 відсотки річних, гривня ж втратила більше половини своєї вартості відносно долара США. [1]

Оскільки на сьогоднішній день банківська система домінує над іншими секторами фінансового ринку, то дані негативні тенденції його розвитку найбільш помітно відобразились на діяльності банків. Відобразимо основні показники банківської діяльності у таблиці.

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України за 2013-2015 роки, млн.грн.[3]

Назва показника	Станом на				Темп росту, (01.01.2016/ 01.01/2013), %
	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	
Кількість діючих банків, од.	176	180	163	117	66,47
з іноземним капіталом, од.	53	49	51	41	77,36
зі 100% іноземним капіталом, од.	22	19	19	17	77,27
Активи банків	1 127 192	1 278 095	1 316 852	1 254 385	111,28
Готівкові кошти та банківські	30 346	36 390	28 337	34 353	113,20
Надані кредити	815 327	911 402	1 006 358	965 093	118,37
Зобов'язання банків	957 872	1 085 496	1 168 829	1 150 672	120,13
Регулятивний капітал	178 909	204 976	188 949	130 974	73,21
Результат діяльності	4 899	1 436	-52 966	-66 600	-1359,6

Отже, за даними таблиці можна побачити тенденцію зменшення українських банків. З початку 2014 року 72 банки прийняли рішення про ліквідацію.

Хоча активи банків мали тенденцію до зростання, проте недостатня кількість кредитоспроможного населення та висока вартість кредиту стримують розвиток кредитування.

Як ми бачимо, з початку 2015 року банківська діяльність є збитковою, що негативно вплинуло на зобов'язання банків, яке протягом 2015-2016 скоротилось на 18 157 млн. грн..

Позитивна тенденція регулятивного капіталу банків є наслідком ліквідації таких банків, як АТ «Банк Фінанси та Кредит» та ПАТ «ВБР», що мали від'ємний регулятивний капітал.

Не меншого впливу зазнають і парабанківські сфери фінансового ринку. Ситуація, що на сьогодні склалась в Україні негативно вплинула і на страхові компанії [2].

Проте економічна криза позитивно вплинула на небанківські фінансово-кредитні установи, кількість яких в 2014-2016 рр. має тенденцію до зростання.

Це спричинене високою вартістю кредитів в банку та порівняно низькою їх вартістю у небанківських фінансово-кредитних установах, завдяки яким значна частина населення має доступ до якісних та дешевих фінансових ресурсів. За таких умов кредитний портфель небанківських кредитних установ значно зріс [2].

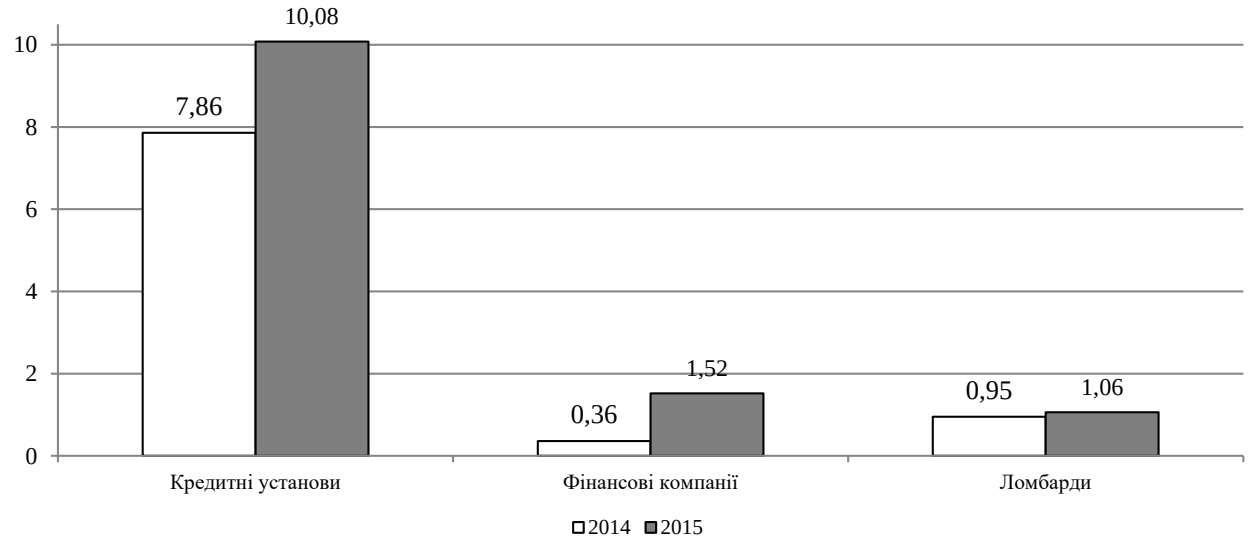

Рис.1 – Кредитний портфель фінансових установ за 2014-2015 роки [4]

Стабільність фінансової системи держави, її ефективність і платоспроможність залежать від розвитку фінансового ринку в країні.

З огляду на це, в Україні необхідно забезпечити проведення активної державної політики, яка повинна бути направлена на подальший розвиток системи регулювання фінансового ринку та нагляду [4].

Висновки Отже, згідно вище сказаного фінансовий ринок України має негативні тенденції розвитку, які спричинені, в першу чергу, нестабільною політичною та економічною ситуацією в країні. Економічна криза знайшла негативне відображення на розвитку провідної сфери фінансового ринку – банківському секторі. Аналіз сучасного стану українського банківського сектору дає можливість виявити проблеми в банківській сфері, серед яких: недовіра населення до банків; висока вартість кредиту, яка робить їх неможливими для більшості громадян; низька якість та зниження ліквідності банківських активів.

Високі відсоткові ставки за кредитами банків приводять населення до небанківських фінансових установ, де відсоткові ставки значно нижчі, що позитивно відображається на їх розвитку.

Державна політика у сфері підвищення ефективності функціонування фінансового ринку України повинна включати єдиний збалансований комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стабільності та стійкості фінансової системи, ефективний контроль руху фінансових потоків, раціональне використання фінансових ресурсів.[4]

Література

1. Комплексна програма розвитку фінансового ринку України на 2015-2020 роки. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://reforms.in.ua/ua/news/nackomfinposlug-ogolosyla-poperedni-pidsumky-diyalnosti-nebankivskogo-finansovogorynku-u-2015.

2. Основні показники діяльності банків України / Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798.

3. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html.

4. Урусова З. П. Проблеми та перспективи розвитку ринку фінансових послуг в Україні / З. П. Урусова, В. В. Ярмош, А. А. Урусов // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2014. – № 2. – С. 137-139.

Задворний О. О., Донченко Т. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Актуальність дослідження. Фінансовий ринок – особлива сфера фінансової системи, складова її інфраструктури, де здійснюється рух тимчасово вільного капіталу, формуються і функціонують обмінно-перерозподільні відносини, пов'язані з процесами купівлі-продажу вільних фінансових ресурсів, їх трансформація в позиковий та інвестиційний капітал через фінансово-кредитні інститути на основі попиту та пропозиції, формується ціна на різноманітні фінансові інструменти. У сучасних умовах господарювання дане питання дуже актуальне, адже фінансовий ринок виступає як джерело зростання національної економіки. Тому питання діяльності фінансових установ та вдосконалення структури фінансового ринку є надзвичайно важливим, особливо для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань становлення та розвитку вітчизняного фінансового ринку присвятили свої праці численні сучасні вчені. Зокрема, Рекуненко І. І., Юхимчук В. Д, Рендович П. М, Скопа О. О, Йохна О. О, Новікова К. І., та інші.

Мета статті. Характеристика тенденцій розвитку вітчизняного фінансового ринку як середовища функціонування фінансових установ.

Виклад основного матеріалу. За останні роки в Україні спостерігаються негативні тенденції розвитку вітчизняного фінансового ринку, це можна пояснити перш за все економічною та політичною ситуацією в країні. Основними секторами фінансового ринку є: банківська система, недержавне пенсійне забезпечення, фондовий ринок. Тому доцільно проаналізувати діяльність установ кожного зазначеного сектора.

Найбільшою складовою фінансового ринку є банківський сектор. Банківська система є невід'ємною структурою ринкової економіки, вона постачає грошові ресурси в усі сфери національного господарства. Саме тому банківська діяльність покликана забезпечити рух фінансових ресурсів в економіці, сприяти розвитку виробництва та економіки в цілому.

Розглянемо основні показники діяльності банків України за останні 9 місяці 2016 року. Таким чином на початок 2016 року кількість діючих банків в Україні становило 116 банків, а станом на 1.10.2016 їх кількість скоротилася на 16 банків. У порівнянні на початок 2015 року кількість банків становила 163 діючих банки. За даною тенденцію бачимо, що банківський сектор є досить нестабільним і за рік кількість банків скоротилася на третину (рис. 1). Також цікавим фактом є те, що 40 з цих банків є банками з іноземним капіталом і 17 з них з 100% іноземним капіталом, що свідчить про сильну залежність вітчизняної банківської і фінансової системи від іноземних джерел фінансових ресурсів [5].

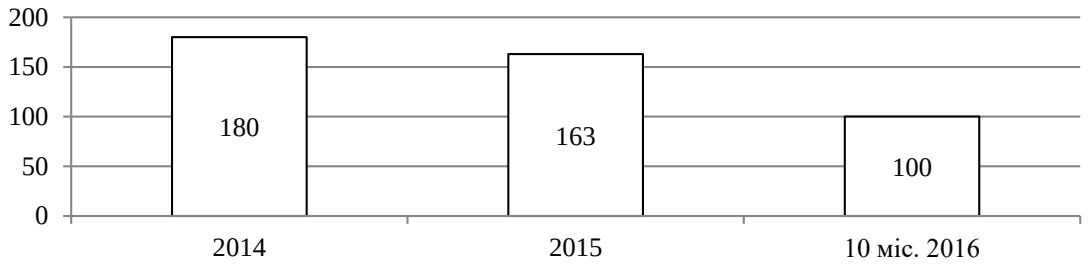

Рис. 1 – Кількість діючих банків за період 2014-2016 рр.

Так кількість кредитів наданих банками станом на 01.10.2016 становить 943 062 од. так на кінець 2015 року кількість кредитів становила 1 020 667 од., так бачимо, що кількість кредитів скоротилася на 7,60%.

За даною тенденцією спостерігаємо погіршення в банківському секторі. Можна виділити такі основні проблеми, що негативно впливають на розвиток банківської системи:

– непрозорий фінансовий стан значної частини суб'єктів господарювання;
– нестабільна політична та економічна ситуація;
– відсутність ефективних механізмів та інструментів управління ризиками;
– надмірний податковий тиск;
– недосконала законодавча база [3].

На сьогодні банківську систему України не можна віднести до розвинених та стабільних система. Її можна охарактеризувати як система перехідного типу.

За даними Національного банку України (НБУ), результат діяльності банків України на кінець 2014 року становив (-52966) млн. грн., а на кінець 2015 року – (-57283) млн. грн., тобто за 2015 рік збитки банків України зросли на 8%. Помітним є скорочення не лише кількості банківських установ, але і їх структурних підрозділів. Так, якщо на початок 2014 року нараховувалось 14972 діючих структурних підрозділів банків, то на початок 2015 року їх кількість зменшилась на 13,6% і склала 12939 підрозділів, а на початок 2016 року значення цього показника знову скоротилось (цього разу на 8%), і зупинилось на відмітці 11873 підрозділи [5].

Багато науковців виділяють проблему недовіри населення до банківських установ, що і спричинило таку ситуацію у банківському секторі, але це не одна з причин.

Найбільшим за кількістю учасників та обсягом активів на небанківському фінансовому ринку є сегмент страхових компаній. Так, станом на кінець 2014 року в Україні провадили свою діяльність 407 страхових компаній, активи по балансу яких становили 66387,5 млн грн, на кінець 2015 року кількість компаній зменшилась до 382 (їх активи склали 70261,2 млн грн, тобто зросли на 6%), станом на кінець третього кварталу 2016 року 368 страхових компаній працює на фінансовому ринку [6].

Розглянемо наступний сектор фінансового ринку – це недержавні пенсійні фонди. Станом на 30.06.2014 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 80 недержавних пенсійних фондів та 27 адміністраторів НПФ. Згідно з даними Державного реєстру фінансових установ недержавні пенсійні фонди зареєстровано у 9 регіонах України. Найбільша кількість НПФ зосереджена у м. Києві – 60, або 75,0% від загальної кількості зареєстрованих НПФ. Загальна вартість активів НПФ становить 2381,3 млн грн.[8]

Станом на 30.06.2015 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 72 недержавні пенсійні фонди (далі – НПФ) та 23 адміністратори НПФ, загальна вартість активів у даному році становила 2 157,1 млн грн. Станом на 31.03.2016 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 69 недержавних пенсійних фондів. Загальна вартість активів НПФ у 2016 році становила 1992,1 млн. грн., це на 165 млн грн менше. В свою чергу це можна пояснити скороченням кількості НПФ.

В 2014 році НПФ отримали прибуток від інвестиційної діяльності в сумі 1083,8 млн грн, у 2015 році – 1184,9 млн грн і за перший квартал 2016 року прибуток становив 899,5 млн грн. [9].

Позитивні зміни спостерігались на фондовому ринку України впродовж 2014 року, коли кризові явища у фінансовому секторі лише починали набирати швидкості. Так, за даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКПЦФР), протягом 2014 року НКПЦФР було зареєстровано 156 випусків акцій на суму 145,21 млрд грн. Протягом 2014 року зареєстровано 263 випуски облігацій суб'єктів господарювання на суму 38,30 млрд грн.

У 2015 році скорочення обсягів емісії спостерігалось і у сегменті акцій, і щодо випуску облігацій. Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів. зареєстрованих НКПЦФР впродовж 2015 року, становив 155,77 млрд грн, що на 49,08 млрд грн менше, порівняно з 2014 роком (204,85 млрд грн). НКПЦФР зареєстровано 158 випусків акцій на суму 128,55 млрд грн, причому обсяг зареєстрованих випусків акцій зменшився на 15,80 млрд грн [7]. Як і у 2013 та 2014 роках, найбільші за обсягами емісії належали банківським установам, що є свідченням їх нестійкого фінансового стану та необхідності залучення додаткових обсягів капіталу для подолання низької якості наявних у банків активів та компенсації втрат від зниження обсягів активних банківських операцій. Що ж до активності фінансових установ у сегменті облігацій, то впродовж 2015 року із зареєстрованих НКПЦФР 155 випусків облігацій суб'єктів господарювання на суму 12,43 млрд грн, жодної їх емісії від фінансових установ зафіксовано не було [7]. Наведені вище факти свідчать про суттєве зниження ділової активності фінансових установ та падіння рівня їх інвестиційної привабливості.

Висновки. Отже, в Україні і надалі спостерігаються негативні тенденції розвитку фінансового ринку. Помітне велике скорочення суб'єктів фінансового ринку, що спричинене нестабільною політичною та економічною ситуацією в країні та звичайно недовірою населення до діяльності даних суб'єктів. Для того щоб покращити ситуацію, на нашу думку, необхідно перш за все урівноважити ситуацію на сході країні, адже вона несе негативний вплив на економіку, послаблюючи її, і тим самим відлякує потенційного інвестора. Потрібно сформувати чітку нормативно-регулятивну базу, скориставшись дослідом інших країн.

Література

1. Рекуненко І. І. Характеристика елементів інфраструктури фінансового ринку / І. І. Рекуненко // Вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 1. – С. 38-44.

2. Брегеда О. А. Ринок небанківських фінансово-кредитних установ в Україні, сучасний стан та тенденції розвитку / О. А. Брегеда // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – Вип. 17. – С. 24-31.

3. Юхимчук В. Д. Аналіз діяльності банківських установ на фінансовому ринку України / В. Д. Юхимчук, П. М. Рендович // Інноваційна економіка. – 2014. – № 3. – С. 203-207.

4. Чуницька І. І. Розвиток фінансового ринку в Україні: глобальні виклики та переваги / І. І. Чуницька // Журнал «Економіка та держава». – 2015. – № 10. – С. 40–44.

5. Основні показники діяльності банків України / Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.

6. Річні звіти Нацкомфінпослуг / Матеріали офіційного сайту Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nfp.gov.ua/content/richni-zviti-nackomfinposlug.html.

7. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку / Матеріали офіційного сайту Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics.

8. Звіт про недержавні пенсійні фонди 2014 рік. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/NPF/NPF_IV_kv%202013.pdf

9. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.03.2016 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/NPF_I_kv%202016.pdf

Корсакова О. С.
Донбаський державний технічний університет,
м. Лисичанськ

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність дослідження. Світова фінансова система XXI сторіччя носить дискретний та непропорційний характер. Переорієнтація вітчизняної фінансової системи на принципи та концепцію функціонування європейської фінансової системи стала головним пріоритетом реформування фінансової політики України. В умовах ринкової економіки, коли фінансовий ринок виступає ефективним механізмом перерозподілу капіталу між різними сферами та секторами фінансової системи, світові трансформаційні процеси стала каталізатором перебудови всієї системи функціонування фінансового ринку України. Наявність проблем організаційного, управлінського, нормативно-правового та суспільно-політичного характеру сприяє стагнації розвитку фінансового ринку на стримує діяльність фінансових інститутів на ньому. А тому проблематика розвитку фінансового ринку України, орієнтована на впровадження європейських принципів та норм, досягнення ним певних фінансових результатів та підвищення показників ефективності функціонування в перспективі, є на сьогодні актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування та розвитку фінансового ринку, дослідженню системи функціонування фінансових інститутів на фінансовому ринку на їх взаємозв'язків, проблемам випуску та обороту цінних паперів на фінансовому ринку присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних фахівців. Так, ролі держави в розвитку фінансового ринку приділяли увагу в своїх працях П. Крутман, Б. Рубцов, В. Опарін, З Луцищина та ін. [1]; економічний зміст та механізм фінансування фінансового ринку розкрито в роботах В.Д. Базилевича, М.І. Савлука, І.О. Лютого, О.І. Береславської та ін. [2]; проблеми розвитку фінансових послуг розглядалися В.М. Шелудьком, В.П. Унинець-Ходаківською, В.В. Зимовцем, С.П. Зубиком, В.П. Левченком та ін. [3]. Однак, досі лишаються невизначеними та необґрунтованими питання розвитку фінансового ринку України в умовах євроінтеграції; система показників ефективності функціонування вітчизняного фінансового ринку, орієнтованого на європейську систему; концепція оптимальної інфраструктури фінансового ринку та класифікації його фінансових інструментів в процесі трансформації економіки.

Мета статті. Метою даного дослідження є обґрунтування напрямків реформування фінансового ринку України з досягненням вимог Європейського союзу.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий ринок – це економіко-правовий механізм, система фінансових відносин, що пов'язані із перерозподілом тимчасово вільних фінансових ресурсів між його суб'єктами (домогосподарствами, фінансовими посередниками, суб'єктами господарювання, державою) на основі взаємодії попиту та пропозиції на фінансові інструменти. Головними структурними елементами фінансового ринку виступають:

грошовий ринок, кредитний ринок та ринок інструментів власності та інструментів позики [4]. Означений економічний зміст відповідає економіко-правовим стандартам Європейського Союзу, де система функціонування фінансового ринку складається зі структурних елементів (ринків), на яких здійснюються угоди з купівлі-продажу цінних паперів та їх похідних, валюти, виконуються операції з обслуговування їх оберту, а також відбуваються процеси з переміщення фінансового капіталу між суб'єктами фінансового ринку.

На фінансовому ринку України головними суб'єктами системи перерозподілу капіталу на сьогодні виступають комерційні банки. І хоча останнім часом спостерігається позитивна тенденція розвитку небанківського сектору фінансового посередництва, відсоток фінансово-кредитних інститутів цієї групи лишається низьким. А отже, при розробці концепції реформування вітчизняного фінансового ринку, необхідно прийняти за основу Генеральну угоду про торгівлю послугами та Угоду про партнерство та співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [4]. Згідно цих нормативно-правових документів послуги фінансового ринку, що надаються фінансовими посередниками, структуруються в двох напрямках:

1. послуги страхування;
2. банківські послуги (інші послуги, не пов'язані зі страхуванням).

Окремою директивою у складі останніх виділяються інвестиційні послуги. Таким чином, діяльність суб'єктів фінансового ринку з надання послуг по перерозподілу капіталу в ЄС регулюється за наступними напрямками [4]:

– банківська діяльність;
– страхова діяльність;
– діяльність професійних учасників фінансового ринку, в т.ч. фінансових інститутів спільного інвестування та пенсійного забезпечення.

Спираючись на Програму розвитку фінансового ринку України на 2015-2020 роки з метою реформування та сталого розвитку вітчизняного фінансового ринку, а також забезпечення процесу інтеграції до європейського фінансового ринку розроблено напрямки реалізації концепції євроінтеграції (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Напрямки реалізації реформ євроінтеграції фінансового ринку України [5].

Напрями	Блоки задач
A. Забезпечення макроекономічної стабільності	1. Монетарна політика на основі реформування системи управління інфляцією та режиму гнучкого валютного курсу.
B. Забезпечення макроекономічної стабільності	1. Гармонізація законодавства зі стандартами ЄС. 2. Модернізація системи регулювання та нагляду. 3. Підвищення прозорості та стабільності фінансового ринку. 4. Забезпечення динамічного розвитку інфраструктури фінансового ринку. 5. Вдосконалення системи оподаткування учасників фінансового ринку.
C. Розбудова інституційної спроможності регуляторів фінансового ринку	1. Забезпечення інституційної незалежності регуляторів. 2. Покращення роботи учасників фінансового ринку. 3. Стимулювання впровадження новітніх IT технологій.
D. Захист прав споживачів та інвесторів фінансового ринку	1. Стимулювання розвитку фінансової грамотності та підвищення стандартів захисту прав споживачів та інвесторів фінансового ринку.

Дослідниками в галузі реформування діяльності фінансового ринку виділено низку проблем, що стримують його розвиток, серед яких найбільш вагомими вважаються: недосконалість та, іноді, необґрунтованість нормативно-правової основи регулювання фінансового ринку; нерозвиненість інституційної структури фінансового ринку та обмеженість його фінансового інструментарію; нерозвиненість сектору небанківських фінансових послуг; суспільно-моральний фактор (низький рівень довіри інвесторів до суб'єктів фінансового ринку, незахищеність прав споживачів фінансових послуг на фінансовому ринку).

Подолання означених проблем має стати суттєвим кроком на шляху подолання кризи в діяльності вітчизняного фінансового ринку, підвищення рівня його конкурентоспроможності та допомагатиме створенню сприятливого інвестиційного клімату в рамках євроінтеграційних процесів.

З урахуванням результатів реалізації пріоритетних програм реформування фінансового ринку України в перспективі показники його розвитку будуть мат вигляд – табл. 2 [5].

Таблиця 2

Прогнозоване значення ключових показників діяльності фінансового ринку України на 2020 р.

Показники	2014 р.	2020 р.
1. Споживча інфляція	24,9 %	не вище 5 % річних
2. Рівень доларизація кредитів і депозитів	≈ 50 %	нижче 40 %
3. Рівень золотовалютних резервів	7,3 млрд. дол. США	38,7 млрд. дол. США
4. Рівень середньозважених ставок за новими кредитами нефінансовим корпораціям у національній валюті	16,7 % річних	не вище 8 % річних
5. Впровадження принципів та цілей регулювання ринку цінних паперів IOSCO	10 із 37 принципів	20 із 37 принципів
6. Статус фінансового ринку України за класифікацією міжнародного індексного агентства FTSE	без статусу	Advanced Emerging
7. Рейтинг Світового банку за обсягом торгів на фондовому ринку	61 місце із 107 країн	Україна серед перших 30-ти позицій

Висновки. Отже, спираючись на вищевикладене, можна зробити наступні висновки. Переорієнтація діяльності фінансового ринку на європейські норми та принципи, має вирішальне значення для його подальшого ефективного розвитку. Основну увагу при цьому слід приділити реформуванню структури ринку фінансового посередництва, як сегменту фінансового ринку. Застосування на практиці напрямків реалізації концепції євроінтеграції, розроблених Програмою розвитку фінансового ринку України на 2015-2020 р.р., дозволить суттєво підвищити якісні показники діяльності вітчизняного фінансового ринку, підвищити рівень його конкурентоспроможності та створити сприятливий інвестиційний клімат.

Література

1. Лисенко Ж. П. Фінансовий ринок України – стан, тренди та напрямки розвитку / Ж. П. Лисенко // Ефективна економіка. – 2014. – № 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3126

2. Вірченко В. В. Інституційна структура фінансового ринку та її роль у комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності / В. В. Вірченко // Фінанси України. – 2013. – № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fu.minfin.gov.ua/docs/FU_13_05_069_uk.pdf

3. Левченко В. П. Ринок небанківських фінансових послуг України: поточний стан та перспективи розвитку / В. П. Левченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць; ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ». – 2010. – Вип. 29. – С. 379-393. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua

4. Коваленко Ю. М. Фінансовий ринок і ринок фінансових послуг: сутність, сегменти, суб'єкти / Ю. М. Коваленко // Фінанси України. – 2013. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fu.minfin.gov.ua/docs/FU_13_01_101_uk.pdf

5. Комплексна Програма розвитку фінансового ринку України на 2015-2020 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nssmc.gov.ua/user_files/content/965/1427444686.pdf

Кудрик О. І., Далєвська Т. А.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Актуальність дослідження. У сучасному світі розгортання процесів фінансової глобалізації істотно підвищує залежність України від світових фінансових ринків. Така тенденція характерна для багатьох країн світу і вимагає від регуляторів фінансових ринків узгоджених дій з метою забезпечення сталого та динамічного розвитку фінансового сектору. Об'єктивною основою становлення світового фінансового ринку є розвиток міжнародного розподілу праці; інтернаціоналізація суспільного виробництва; концентрація і централізація фінансового капіталу. Сьогодні світовий фінансовий ринок об'єднує національні фінансові ринки країн та міжнародний фінансовий ринок, що різняться умовами емісії та механізму обігу фінансових активів. З огляду на це, дослідження проблем розвитку світового фінансового ринку та виявлення його сегментів на сучасному етапі є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними та зарубіжними науковцями глибоко опрацьовані різні підсистеми світового фінансового ринку та проблеми його розвитку. Серед науковців, що займаються зазначеною проблемою можна виділити А. С. Книга, Л. П. Петрашко, О. Ю. Ромашко, І. О. Бочана, І. Р. Михасюка, І. І. Дахно, В. М. Шелудько, О. Д. Злупко, С. М. Моринця та ін. Проте питання розвитку світового фінансового ринку в сучасних умовах потребують подальших досліджень.

Мета статті. Метою статті є дослідження основних особливостей формування та розвитку світового фінансового ринку та визначення його сегментів.

Виклад основного матеріалу. Світовий фінансовий ринок виник на основі інтеграційних процесів між національними фінансовими ринками у середині 60-х рр. XX ст. як результат інтеграції фінансових ринків окремих країн на основі зміцнення зв'язків, розширення контактів між національними фінансовими ринками, їх прогресуючого переплетення.

На сучасному етапі формування світового фінансового ринку відбувається під впливом процесу глобалізації національних фінансових ринків, чинниками якого є [3, с. 237]:

– інтенсивне впровадження електронних технологій, комунікаційних засобів та інформатизації, що робить високоефективними інформаційну інфраструктуру фінансового ринку та систему розрахунків між учасниками ринку;

– розширення видів та кількості пропонованих цінних паперів;

– посилення ролі фінансових ринків як основного механізму перерозподілу фінансових ресурсів як у національному, так і в глобальному масштабі;

– вплив приватизаційних процесів на потенційну пропозицію цінних паперів;

– лібералізація фінансових ринків, тобто створення законодавства, що сприяє проникненню учасників

ринку на фінансові ринки різних рівнів і стимулює їх активність

Міжнародний фінансовий ринок – це ринок вільних, придатних для інвестування за межами свого утворення та походження грошових ресурсів, міграція яких знаходиться під дією попиту та пропозиції, існуючих в окремих країнах та регіонах, а також під контролем держав та міжнародних валютно- фінансових центрів. Ця міграція здійснюється вже більше двох століть в формі експорту та імпорту капіталу із країни в країну [4, с. 329].

На світовому фінансовому ринку постійно відбуваються процеси акумуляції, розподілу та перерозподілу вільних фінансових ресурсів серед галузей економіки різних країн. Передача фінансових ресурсів від одних суб'єктів ринку до інших відбувається через різні фінансові інструменти, які для інвесторів є фінансовими активами, а для тих, хто потребує інвестицій і виступає емітентом фінансових активів, є зобов'язаннями.

Механізм перерозподілу фінансових ресурсів світу можна подати в такий спосіб (рис. 1) [1, с. 57].

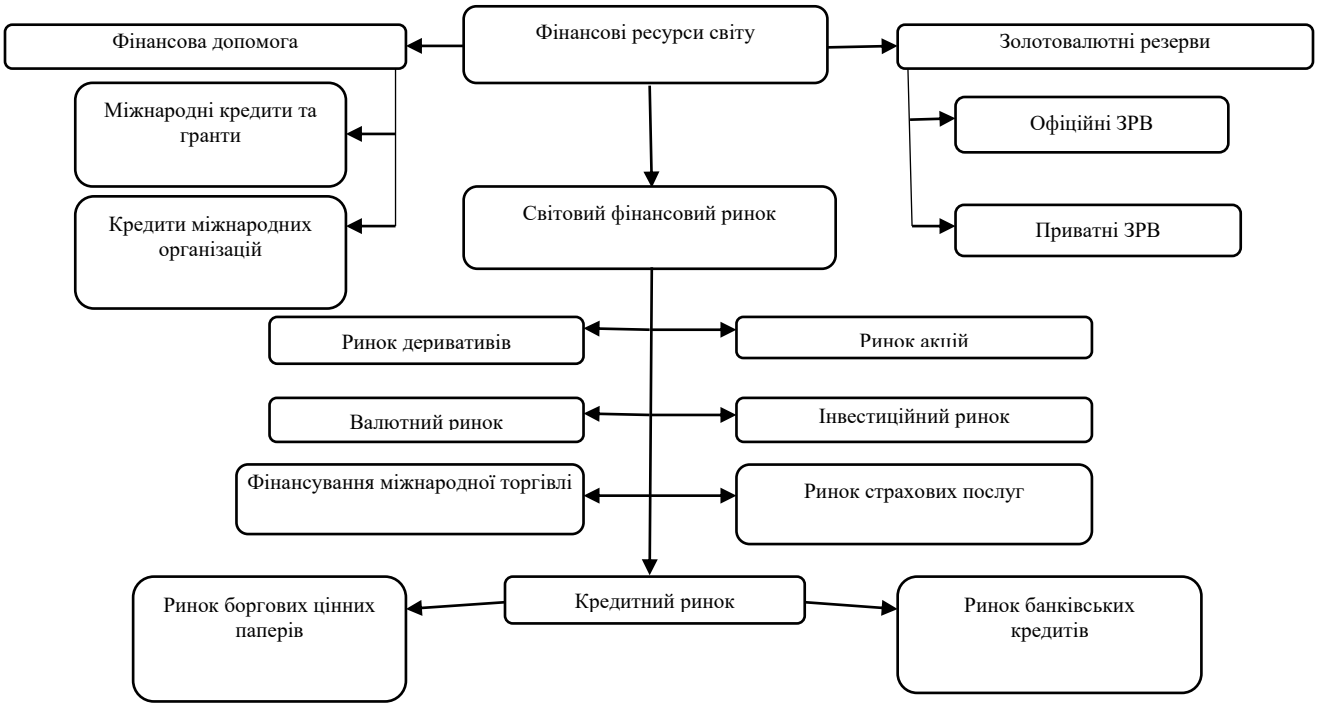

Рис. 1 – Механізм перерозподілу фінансових ресурсів світу

Джерело: складено автором.

Головне призначення міжнародного фінансового ринку полягає в забезпеченні перерозподілу між країнами акумульованих вільних фінансових ресурсів для сталого економічного розвитку світового господарства й одержання від цих операцій певного доходу.

Головною функцією міжнародного фінансового ринку є забезпечення міжнародної ліквідності, тобто можливості швидко залучати достатню кількість фінансових засобів у різних формах на вигідних умовах на наднаціональному рівні [2, с. 185].

Можна виділити такі основні сегменти міжнародного фінансового ринку:

1. міжнародний валютний ринок, де відбуваються операції виключно з валютою;
2. міжнародний ринок банківських кредитів;
3. міжнародний ринок цінних паперів (фондовий ринок), який, у свою чергу, поділяється на:
4. міжнародний ринок боргових цінних паперів;
5. міжнародний ринок титулів власності (ринок акцій та депозитарних розписок);
6. міжнародний ринок похідних фінансових інструментів (деривативів) – ринок інструментів торгівлі фінансовим ризиком, ціни яких пов’язані з іншими фінансовими чи реальними активами (ціни товарів, ціни акцій, курси валют, відсоткові ставки);
7. євроринок, який включає інструменти названих вище сегментів міжнародного фінансового ринку, виражені в євровалюті. Останнім часом стали виділяти ще один окремий сегмент міжнародного фінансового ринку – ринок страхових послуг.

І за певними ознаками сегментом міжнародного фінансового ринку можна назвати міжнародний ринок дорогоцінних металів і золота.

В Україні фінансовий ринок почав розвиватися з 1992 р. у формі акцій акціонерних товариств і депозитних сертифікатів комерційних банків. Звичайно, за такий короткий час у формуванні фінансового капіталу і розвитку фінансового ринку очікувати більш- менш помітних результатів не можна. Сучасний рівень розвитку у 505 країнах із класичною ринковою економікою став результатом тривалої еволюції ринкових відносин протягом кількох десятиліть. Зазначимо, що у країнах Східної Європи, які почали переходити до ринку раніше за Україну, рівень

ринкових відносин також не досяг рівня розвинених країн [3, с. 116].

Висновки. Отже розвитку міжнародного фінансового ринку може сприяти:

– зростаючий взаємозв'язок між національним та іноземним секторами економіки як наслідок посилення значення зовнішньої торгівлі;

– посилення ролі та значення міжнародних фондових бірж та фінансових інститутів в результаті впровадження новацій в торгівлю фінансовими інструментами та удосконалення платіжних розрахунків;

– розвиток електронних міжбанківських телекомунікацій, електронний переказ фінансових активів;

– розширення географії світового фінансового ринку на країни третього світу;

– концентрація міжнародних фінансових ринків;

– зростання міжнародного обміну і активізації потоків капіталу між країнами;

– посилення інтенсивності міжбанківської конкуренції за ринки збуту позичкових капіталів та надання фінансових послуг.

Література

1. Книга А. С. Європейська інтеграція / А. С.Книга, В. Н. Пархаєв: навч. посібник / Алт. держ. техн. ун-т ім. І. І.Ползунова. – Барнаул : Вид-во АлтГТУ, 2004. – 124 с.
2. Петрашко Л. П. Міжнародні фінанси : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Л. П. Петрашко. – К.: КНЕУ, 2009. – 221 с.
3. Ромашко О. Ю. Регулювання міжнародних фінансових ринків: навч. посіб. / О. Ю. Ромашко – К.: КНЕУ, 2013. – 346 с.
4. Шелудько В. М. Фінансовий ринок: підруч. / В. М. Шелудько. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 535с.

Левандовська К. В., Далєвська Т. А.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

РИНОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність дослідження. Важливим елементом національної економіки є фінансовий ринок. З його допомогою суспільство здійснює вплив на формування структури суспільного виробництва і результати національного господарювання. В умовах ринкової економіки роль фінансового ринку значно зростає, він стає впливовим інструментом регулювання соціально-економічних процесів. Саме у фінансовому ринку переплітається великий спектр різнорівневих інтересів і суперечностей. Нині в Україні у сфері фінансового ринку концентруються одні з найгостріших проблем економічного життя держави.

За сучасних умов у країнах із розвиненою ринковою економікою запроваджено ефективні моделі функціонування фінансового ринку. Водночас трансформаційні процеси, які тривають в Україні, мають свої особливості й потребують вивчення надбань світової економічної науки та пошуку способів ефективного використання зарубіжного досвіду.

Однією з основних характеристик сучасного розвитку світу є глобалізація. На сьогодні вона охоплює майже всі сфери життєдіяльності людини, та її вплив стає дедалі відчутнішим. Особливу актуальність нині має дослідження проблем та особливостей економічної, зокрема фінансової глобалізації, що посилюється й членством України в глобальній торговельній системі Світової організації торгівлі. За умови трансформації економіки важливе значення має обґрунтування економічної природи й суті фінансового ринку, його зв’язку з іншими економічними категоріями, зміни місця і ролі в економічній системі суспільства.

Очевидним є факт, що використання фінансового ринку як найдієвішого інструменту державного регулювання соціально-економічних процесів висуває перед економічною наукою і практикою низку складних проблем, які потребують наукового осмислення й практичного розв’язання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання, присвячені теоретичним та практичним проблемам формування фінансового ринку в Україні в умовах фінансової глобалізації, широко представлені в економічній літературі. Можна навести праці таких зарубіжних та вітчизняних учених, як Болдова А. А., Мойко В. Ю., Буднік М. М., Матюшева Л. С., Сабліна Н. В., Васильєва В. В., Васильченко О. Р., Дуброва Н. П., Воловик Д. В, Стукало Н. В, Чуприна А. І. та інші.

Мета статті полягає у висвітленні сучасного стану ринку фінансових послуг в умовах глобалізаційних процесів.

Ринкові процеси в Україні відбуваються на фоні гострої нестачі інвестиційних ресурсів, необхідних для розвитку економіки. Питання гарантування прав і визначення законодавчих рамок інвестиційної діяльності повинно бути однією з пріоритетних функцій держави й суспільства. При визначенні внутрішнього інвестиційного потенціалу та засобів його використання завданням державного регулювання фінансового ринку в будь-якій країні є не стільки впорядкування діяльності позичальників капіталу й фінансових посередників, забезпечення стабільного розвитку та

функціонування фінансового ринку в цілому, але й пошук шляхів вирішення проблем інвесторів, захист інвесторів, перш за все, дрібних і найменш захищених [1, с. 73].

Весь досвід економічного розвитку показує, що висока якість фінансових активів підвищує якість ринку і тим самим стимулює економічне зростання.

Розвиток ринку фінансових послуг на сучасному етапі характеризується глобалізаційними та інтеграційними процесами. Фінансова глобалізація є одним із процесів глобалізації, який розуміють як вільний та ефективний рух капіталів між країнами та регіонами, функціонування глобального ринку, формування системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, реалізацію глобальних фінансових стратегій ТНК та транснаціональних банків.

Із приходом в Україну потужного міжнародного фінансового капіталу, передусім у банківський і страховий сектори, на фондовий ринок, на вітчизняному фінансовому ринку активізувалися та інтенсифікувалися процеси інтеграції й конвергенції. Починаючи з 2006 року в Україні з'явилося більше десятка іноземних фінансових груп, які інвестували у вітчизняні банки понад 10 млрд. дол. США. Станом на 1 січня 2013 року відносна частка активів міжнародних конгломератів у активах банків України сягала 16,98 %, а у ВВП - 18,07 %, що свідчить про їх потужність як банківських посередників на фінансовому ринку України. У 2006-2013 рр. кількість банків з іноземним капіталом зросла з 35 до 53 (в т. ч. 17 банків зі 100 % іноземним капіталом); в 2013 році їх кількість вже становила 51, а банків з 100% іноземним капіталом нараховувалось 18. За даними наведеними Комітетом з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду платіжних систем від 31 грудня 2015 року кількість банків з державною часткою знизилась до 7, а банків з контролюючою іноземною часткою капіталу до 25. Зазначимо, що кількість філій і дочірніх компаній українських банків протягом років суттєво змінилась, що зумовлено низкою економічних причин. За умови поділу всіх банків за національною приналежністю їх інвесторів в Україні можна зробити висновок, що вітчизняний банківський ринок є досить ризикованим [3].

Фінансова глобалізація підвищує чутливість економік країн, що розвиваються до дії зовнішніх шоків. У таких умовах ризики фінансової інтеграції тісно пов'язані з можливістю поширення фінансових криз на інші країни.

Україна поступово інтегрується до міжнародних фінансових ринків і наслідки глобалізаційних процесів стають дедалі відчутнішими для української фінансової системи та ринку фінансових послуг зокрема. Позитивний чи негативний вектор змін від глобалізації залежить від рівня розвитку національної економічної системи та ринку фінансових послуг держави. Беручи до уваги той факт, що чим стабільніша фінансова система країни та ефективніший фінансовий ринок, тим більше позитивних результатів країна може одержати від процесу глобалізації. В Україні слід виробити таку політику, що буде здатна протистояти викликам фінансової глобалізації, запобігати негативним наслідкам цього процесу, вирішувати проблеми відсутності системи законодавчої бази та низької інформаційної прозорості ринку фінансових послуг.

У стратегічній перспективі Україна має повністю інтегруватися до глобальної фінансової системи та стати її повноправним учасником, але це створює нові умови функціонування внутрішнього фінансового ринку, нові правила поведінки українського бізнесу, нові принципи державного управління
тощо. У таких умовах необхідна розгорнута, цільова підготовка України, її фінансової системи, а також окремих учасників ринків фінансових послуг до глобальних правил функціонування. Зауважимо, що це має відбуватися з урахуванням національних інтересів та інтересів українського бізнесу в цілому, без загрози економічній та фінансовій безпеці держави [2].

Для повноцінної участі в глобальному процесі формування світової фінансової системи на рівноправних умовах національному ринку фінансових послуг необхідно:

1) вдосконалити правову базу для усунення асиметричного розвитку серед представників фінансового посередництва;

2) сприяти регіональній збалансованості ринку фінансових послуг, впровадженню нових технологій, розробці та диверсифікації послуг, що надаватимуться клієнтам, призведуть до такого зростання капіталізації, яка необхідна для обслуговування національної економіки;

3) створити умови для інтеграції банківської системи в світовий фінансовий простір шляхом адаптації вимог ринків фінансово-банківських послуг;

Проте, здійснюючи стимулювання вітчизняного ринку фінансових послуг та його інтеграцію у світовий економічний простір, варто здійснювати забезпечення економічної безпеки держави. В сучасних умовах необхідно здійснювати збалансовану фінансову політику, що базуватиметься на визнанні первинності реального сектору економіки в суспільному розвитку. Отже, посилення уваги до проблем обґрунтування та реалізації ефективної стратегії розвитку ринку фінансових послуг як джерела інвестиційних ресурсів сприятиме ефективному функціонуванню національного виробництва.

В умовах глобалізації Україна має обрати свій шлях інтеграції, не забуваючи про свої національні інтереси. Це можливо лише при потужній ефективній національній економіці. Без стабільної та ефективної національної фінансової системи повноцінна інтеграція в систему світового фінансового ринку неможлива. Проте вітчизняному ринку фінансових послуг властива значна кількість проблем і протиріч. Серед них: відсутня системна законодавча база, низька інформаційна прозорість ринку фінансових послуг, яка зумовила монополізм банківської системи, недостатня капіталізація, переважання спекулятивного капіталу, що стримує розвиток інвестиційного процесу, суперечливий характер впливу фінансової глобалізації тощо. Із приходом в Україну потужного міжнародного фінансового капіталу на вітчизняному фінансовому ринку активізувалися та інтенсифікувалися процеси інтеграції й конвергенції. Таким чином, вітчизняний ринок фінансових послуг є досить привабливим для іноземного капіталу.

Література

1. Болдова А. А. Ринок фінансових послуг України: глобалізаційний аспект / А. А. Болдова, В. Ю. Мойко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012 – № 1. – С.72-78.
2. Стукало Н. В. Становлення концепції розвитку національної фінансової системи України в умовах глобалізації / Н. В. Стукало // Економіка та держава.–2009. – №7. – С. 16-27.
3. Чуприна А. І. Роль іноземного капіталу в банківській системі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua.

Петриченко Г. С., Нетребчук Л. О.
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

КРЕДИТНИЙ БРОКЕРИДЖ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

Актуальність дослідження. Кредитний брокеридж в Україні з'явився не так давно – в 2006 році, коли спостерігалось активне розширення кредитної діяльності банків. Серед безлічі кредитних продуктів, що їх пропонували банки, потенційному позичальнику з певних причин було важко розібратися і обрати для себе найбільш оптимальний варіант в короткий термін з мінімальними витратами. Це і стало причиною появи на українському ринку «кредитних посередників», які допомагали потенційним позичальникам при виборі кредитної програми та надавали інші консультаційні послуги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців, які приділяли увагу розгляду питань кредитного брокериджу, слід відмітити І. Рекуненка, С. Ходакевича, Ю. Орзіха, С. Говоруху, І. Д'яконову, І. Горбаля та ін. У своїх працях вони досліджували сутність кредитного брокериджу, перспективи його розвитку в Україні, роль кредитного брокера як елемента банківської інфраструктури, цивільно-правові аспекти брокерського договору тощо. Проте, як показує аналіз останніх публікацій, дані питання залишаються розкритими не в повній мірі, а це у свою чергу створює основу для подальших досліджень.

Мета статті полягає у визначенні переваг кредитного брокериджу та з'ясуванні його ролі на шляху забезпечення якості кредитного портфеля банку.

Виклад основного матеріалу. Уже десять років кредитні брокери представлені на фінансовому ринку України. Але масового розповсюдження це явище так і не набуло, не тільки через складу економічну ситуацію в останні роки, а й через ряд інших причин. Проте, Україна має значний потенціал щодо розвитку кредитного брокериджу, який у схемі «позичальник – брокер – банк» надає переваги кожній стороні. Але перш ніж визначитись з перевагами, дамо визначення поняття «кредитний брокеридж».

Кредитного брокера визначають як учасника фінансового ринку, який виступає посередником між банками або іншими фінансовими установами і позичальниками в процесі здійснення операцій кредитування фізичних і юридичних осіб. С. Говоруха визначення кредитного брокера доповнює тим, що основним напрямком його діяльності є надання консалтингових послуг потенційним позичальникам щодо вибору оптимальної програми кредитування для клієнта, підготовка та представлення в банківській установі необхідних документів для отримання кредиту [1, с. 259]. Зустрічаємо й інше трактування даного поняття: кредитний брокер– це спеціалізована компанія, яка надає допомогу клієнтові в отриманні кредиту, його обслуговуванні, а при необхідності – в реструктуризації і погашенні кредиту [2, с. 137]. Отже, кредитний брокеридж – це комплекс посередницьких послуг, що надаються потенційним позичальникам та фінансовим організаціям і дозволяють оптимізувати кредитні відносини.

Найчастіше, коли описують кредитного брокера та його послуги, більше уваги приділяють тому, що переваги від такої співпраці отримує клієнт – потенційний позичальник. Так, С. Ходакевич відносить кредитних брокерів до такої групи елементів банківської інфраструктури як організації, що допомагають учасникам ринку в пошуку необхідного продукту та послуги на кращих для них умовах [2, с. 136]. Натомість переваги, які отримує банк від такого співробітництва, описують лише кількома словами. На нашу думку, таких переваг немало, найважливішими з яких є:

– консультування клієнта з боку кредитного брокера щодо правильного заповнення і оформлення документів, формування повного і правильного пакету документів, що необхідні для прийняття рішення по видачі кредиту, консультування клієнта про вартість супутніх послуг по кредиту, розрахунок реальної вартості кредитних коштів, роз'яснення схем погашення кредиту тощо. На даному етапі, зазвичай, комунікація між банком і потенційним позичальником ще відсутня, кредитний брокер перебирає на себе консультаційні функції кредитного менеджера і це дозволяє банку економити на відповідних ресурсах та підвищувати прибутковість кредитних операцій;

– для банків кредитні брокери стають додатковим каналом продажу своїх продуктів, тому банківські установи мають змогу економити на створенні розгалуженої мережі продажу [4, с. 95]. Активна співпраця із кредитними брокерами навіть зменшує потреби банку у рекламі, адже брокери володіють достатньою інформацією про умови різних кредитних програм і надають її клієнту з метою вибору останнім оптимальної програми кредитування;

– у періоди економічного спаду, коли кредитна діяльність скорочується, погіршуються умови ведення бізнесу, падає рівень доходів та прибутків, банкам дуже важко знайти надійних позичальників. В такі періоди кредитні брокери більше направлені на те, щоб привести в банк такого позичальника, який би максимально задовольняв вимоги банку;

– основне завдання кредитного брокера під час співпраці із клієнтом – потенційним позичальником – підібрати йому найбільш вигідну кредитну пропозицію. Це має відбуватись із урахуванням як потреб клієнта, так і його можливостей (фінансового стану). За нормальних умов такий клієнт стає надійним клієнтом для банку, адже умови обраної кредитної програми його максимально задовольняють і мають сприяти дотриманню ним умов майбутнього кредитного договору. Проте, перевага кредитного брокера полягає не лише в тому, що він «приводить» у банк нових клієнтів, а й у тому, що він мінімізує появу «поганих» клієнтів. Все це відбувається на одному з початкових етапів співпраці кредитного брокера і його клієнта – на етапі проведення співбесіди, коли брокер дізнається про потреби клієнта у кредитних коштах, бажані умови кредитування, а також має змогу оцінити його можливості щодо виконання ним фінансових зобов'язань за кредитним договором. Як свідчить статистика, із 100% розглянутих банком заявок – без пояснення отримують відмову більше 30% [5]. Тому кредитні брокери можуть перебрати на себе частину роботи банків і не допустити співпраці банку із клієнтом, що не відповідає вимогам.

Таким чином, функціонування кредитного брокериджу сприятиме не лише скороченню витрат банку, а й стане одним із важливих моментів на шляху формування банком якісного кредитного портфеля. Проте необхідно зазначити, що це вимагає високої професійності, компетентності, достатніх знань та інших ділових якостей з боку кредитного брокера, що дозволяло б йому об'єктивно та неупереджено робити висновки про спроможність позичальника отримати кредит в даному банку та в подальшому сумлінно виконувати свої зобов'язання перед ним.

Окрім того, чи не найголовніше – брокер не повинен бути матеріально зацікавленим в тому, щоб кожен клієнт, що до нього звертається, не дивлячись на обставини, ставав відразу клієнтом банку. За свої послуги кредитний брокер отримує комісійні від банку, загальний розмір яких напряму залежить від кількості залучених клієнтів. Саме тому потрібно побудувати такий механізм, щоб результати роботи брокера вимірювались не кількістю нових клієнтів, а їх надійністю. Виконання подібної роботи брокером з відсіювання «поганих» клієнтів може убезпечити банки від шахраїв, недобросовісних та сумнівних позичальників, кредитування яких може обернутись для банку погіршенням якості його кредитного портфеля, призвести до значних втрат, погіршення рейтингу, падіння репутації тощо.

Важливим кроком на шляху того, щоб брокерська діяльність відповідала високим стандартам якості, має стати, як мінімум, запровадження нормативно-правового регулювання цього виду діяльності в Україні, сертифікація, створення Асоціації кредитних брокерів. Допоки не буде належного регулювання та контролю, доти на ринку діятимуть «чорні» брокери, що сприятимуть подальшому формуванню негативної думки про брокерські послуги. Адже від рук «чорних» брокерів страждають як клієнти, що залишаються ошуканими, так і банки, що наражаються на високий кредитний ризик. Дані заходи мають бути здійснені в найближчому майбутньому, адже Україна має значний потенціал для розвитку цього сегменту фінансового ринку. І в той час, як в Україні зустрічаються лише окремі його випадки, кредитний брокеридж на ринку США займає 60-75 %, у Росії – 5-10% [3, с.154]. Банк може отримати додаткові гарантії повернення кредиту, в разі, якщо брокер виступає поручителем за кредитом [4, с. 95].

Висновки. Отже, кредитний брокеридж як сучасне явище, викликане потребами учасників кредитного ринку, надає переваги усім сторонам процесу кредитування, і для банків ці переваги полягають у наступному: підвищенні ефективності кредитної політики; збільшенні прибутковості кредитних операцій за рахунок скорочення витрат, штату та філіальної мережі; підвищенні якості кредитного портфеля; отриманні додаткових гарантій повернення кредиту; мінімізації кредитних ризиків. На жаль, в Україні діяльність кредитних брокерів досі залишається нерегульованою, несертифікованою та неліцензованою, що вимагає вжиття необхідних заходів у даному напрямку.

Література

1. Говоруха С. А. Суть кредитного брокериджу та перспективи його розвитку в Україні / С. А. Говоруха // Фінансова система України : зб. наук. пр. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2008. – Вип. 10. – Ч.3. – С. 259 – 265.
2. Ходакевич С. І. Банківська інфраструктура України на сучасному етапі / С. І. Ходакевич // Вчені записки : зб. наук. пр. – К. : КНЕУ, 2013. – Вип. 15. – С. 134–141.
3. Лисий М. В. Шляхи підвищення ефективності кредитної політики комерційного банку / М. В. Лисий // Управління розвитком : зб. наук. роб. - Х. : ХНЕУ, 2010. – №16 (92). – С. 94–96.
4. Єгоричева С. Б. Банківські інновації : навч. посіб. / С. Б. Єгоричева. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 208 с.
5. Відмови і кредит. Як зробити так, щоб банк не відмовив [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://groshi-v-kredit.org.ua/vidmovy-i-kredyt-yak-zrobyty-tak-schob-bank-ne-vidmovyv.html.

Свідзінська Т. О., Кошонько О. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

СУЧАСНИЙ СТАН ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

Актуальність дослідження. Актуальність теми полягає у тому, що валютний ринок України відіграє дуже важливу роль в економічному житті країни, а валютні відносини у значній мірі відображають ті процеси та проблеми, які мають місце у національній та світовій економіці. Тому важливим є визначення основних проблем валютного ринку України шляхом аналізу стану та динаміки основних його складових.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній економічній літературі питанню трансформації світової валютної системи, її основним елементам приділяється значна увага з боку таких видатних зарубіжних вчених, як М. Бордо, Ч. Кіндлебергера, Дж. Кейнса, О.Кіреєва, Л. Красавіної, Р. Маккіннон, С. Моісеєвої, М. Фрідмен, А. Шварц та ін. Серед українських вчених необхідно відмітити праці О. Барановського, Я. Белінської, Т. Вахненко, А. Гальчинського, В. Геєця, А. Даниленко, О. Дзюблюка, В. Козюка, Д. Лук'яненко, З.Луцишин, О. Мозгового, Т. Мусієць, М. Савлука та інших.

Мета статті полягає у виявленні основних проблем функціонування валютного ринку України.

Виклад основного матеріалу. Проблеми курсових коливань на валютному ринку відіграють значну роль в економіці держави, оскільки в них зосереджені проблеми національної та світової економіки. Наразі глобалізаційні процеси як ніколи відображаються на євроінтеграційному курсі України оскільки валютні коливання спричиняють дискомфорт в проведенні міжнародних розрахунків.

Відсутність оптимального валютного курсу в Україні підкреслюється негативним сальдо торгівельного балансу, високими темпами інфляції та скорочення золотовалютних резервів.

Валютний ринок – це складова сфери обміну національної й міжнародної економіки, в якій здійснюється торгівля національними і наднаціональними грошовими одиницями та валютними цінностями, що обслуговують міжнародні платіжні операції [1].

Валютний ринок України сформувався відносно основних партнерів з економічного співробітництва: Євросоюзу, США та Росії, тому основними його характеристиками є курси гривні до долара США, гривні до євро та гривні до російського рубля, динаміка яких є доволі нестабільною.

ВВП України, як країни з сировинною економікою, багато в чому залежить від зовнішніх цін на основні статті експорту, − зерно, руду і метал. І хоча агросектор навіть в умовах кризи продовжує залишатися прибутковим, ведення бойових дій на сході країни, де сконцентрована велика кількість підприємств видобувної та машинобудівної промисловості, зумовило значне падіння надходжень експортної валютної виручки, підсиливши дефіцит інвалюти на українському ринку [2].

Поряд з цим, ключовими факторами девальвації гривні протягом останніх двох років (рис. 1) стали негативні ділові очікування, зменшення притоку прямих іноземних інвестицій, значні витрати на обслуговування державного боргу, девальвація валют країн-торгових партнерів тощо.

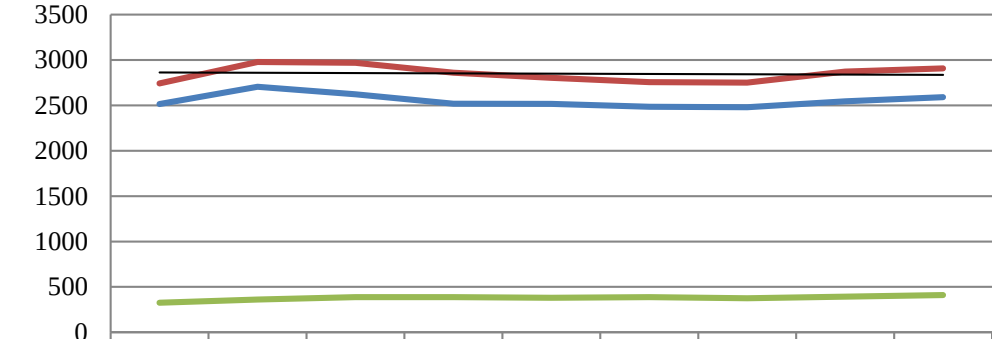

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Долар США (за 100 дол.)	2515,1769	2705,4389	2621,8056	2518,6528	2516,6002	2485,4409	2479,8204	2544,2357	2591,1879
Євро (за 100 євро)	2742,2974	2977,6061	2968,9327	2860,6859	2803,241	2756,354	2750,1208	2872,4421	2907,5719
Російський рубль (за 1000 руб.)	325,1	360,29	387,8	386,81	380,83	386,79	375,09	393	410,27

Рис. 1 – Динаміка офіційного курсу гривні по відношенню до основних валют (на кінець місяця) за 2016 рік

Якщо в третьому кварталі 2015 року ситуація на валютному ринку України була досить спокійною, хоча і простежується тенденція до знецінення, то на кінець року разом з загостренням ситуації на сході країни, політичною нестабільністю у світі та приближенням строків розрахунків по зовнішнім боргам, можна чітко побачити знецінення національної валюти відносно основних іноземних.

За період 01.01.2015 р. – 01.01.2016 р. офіційний курс національної валюти зменшився з 1 576,86 грн./100

дол. США станом на 01.01.2015 р. до 2 400,07 грн./100 дол. США станом на 01.01.2016 р. Протягом вказаного проміжку часу пікове значення офіційного курсу було зареєстроване 26 лютого 2015 року – 3 001,01 грн. за 100 дол. США.

Середньозважений курс дол. США на міжбанківському ринку за показниками червня 2016 року знизився на 1,25% до 24,83 грн./дол. США. Середній денний обсяг торгів за підсумком місяця склав 277,35 млн. дол. США, збільшившись на 4,1% у порівнянні з показником попереднього місяця [3].

Протягом 2015 року обсяг депозитів, залучених в національний валюті, збільшився на 6,7% (24,20 млрд. грн.), склавши 388,70 млрд. грн. станом на 01.01.2016 р. (рис. 2).

Обсяг депозитів, залучених в іноземній валюті, за цей же період скоротився на 32% (6,2 млрд. дол. США), склавши 13,2 млрд. дол. США станом на 01.01.2016 р. Варто зазначити, що тенденцією останніх трьох кварталів є поступове збільшення обсягів депозитів, залучених в національній валюті [4].

Виходячи з попереднього аналізу, можна зробити висновок, що курси гривні до долара США, євро та російського рубля досить нестабільні. Факторами впливу на курс валют є як внутрішні так і зовнішні.

До головних аспектів фінансової незалежності та безпеки слід віднести доларизацію економіки. Долар США поряд з гривнею виконує функцію грошей. Для збереження контрольованості монетарної сфери політика НБУ має бути направлена на скорочення частки доларів США в національних розрахунках, так як при купівлі дорогоцінних речей найчастіше використовується іноземна валюта – долар, рідше євро. Процес доларизації має негативний вплив не лише на валютний ринок, а й на економіку України в цілому. Обезцінення національної валюти, щодо долару унеможливило повернення валютних кредитів, що в свою чергу вдарило по банківській сфері та збільшило державний борг. Заходами щодо стабілізації валютного курсу стали лише державні фінансові вливання, які одразу вплинули на розмір валютних резервів.

Рис. 2 – Динаміка обсягів залишків банківських депозитів в національній валюті та іноземній валюті 2015 рік

Також слід зазначити, що на 2015 рік частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків України становила 37,9 %, що перевищує нормативне значення межі економічної безпеки на рівні 30%. Вже другий рік гривня перестає бути засобом нагромадження, це чітко видно з операцій на міжбанківському валютному ринку, різниця між купівлею та продажем доларів США у населення доходить до 50%. Залежність економіки України від доларів США призводить до підвищення валютних ризиків, які ми бачимо і сьогодні

Висновки. Аналіз стану розвитку валютного ринку України вказують на необхідність проведення докорінних змін, впровадження цілого комплексу законодавчих, нормативно-правових і інших заходів з метою вирішення актуальних проблем розвитку валютного ринку, процесів інвестування економіки країни й забезпечення інтеграції в систему світового фінансового ринку.

Література

1. Бодрова Н. Е. Валютний ринок: стан, проблеми, перспективи / Н. Е. Бодрова // Економіка. – 2012. – № 1. – С. 102 – 114.

2. Журавка Ф. О. Сучасні тенденції розвитку валютного ринку України [Електронний ресурс] / Ф. О. Журавка, І. О. Школьник. – Режим доступу: http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_BOA/Zhuravka_32.pdf.

3. Сайт Національного рейтингового агенства «Рюрік» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://rurik.com.ua/ images/ stories/ operinfo/ currency/ 6m2016/ Currency_oa_06m_2016.pdf.

4. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://bank.gov.ua

6. Загальні проблеми економіки

Batytska A., Demyanchuk O.
National University of Ostroh Academy
Ostroh

PROBLEMS OF EXTERNAL LABOUR MIGRATION OF THE UKRAINIANS

Problem Statement. Labour migration abroad is the most prevalent, socially and economically significant flow in Ukraine. It influences demographic development, labour market, poverty level and income of the population.

External labour migration has become one of the urgent socio-economic problems in Ukraine, because during the last ten years mass emigration flow of Ukrainians was directed mainly to far abroad countries.

Analysis of previous research and publications. These problems drew attention of many Ukrainian scientists such as I. Vasylenko, D. Goloborodko, S. Kremenchutskyi, O. Malynovska, S. Naumenko, O. Savchenko, V. Snihur and others.

Research task. Aim of the article is to analyze the problems of external migration process in Ukraine.

Research results. Almost every generation of Ukrainians thought about emigration. The first mass idea of going somewhere, where the life is better, appeared at the end of the 19th century. During the last two centuries Ukraine has undergone four major emigration waves. Today we can state that Ukraine is experiencing the fifth emigration wave.

First Ukrainian migrant workers left our country for the USA in 1877. In two years, in 1879, Ukrainian emigrants moved to Brazil, Canada and Siberia. After that native Ukrainians spread over the globe, living in New Zealand, Argentina and even Australia.

The second emigration wave took place between the World War I and World War II. That time Ukrainians paid attention to neighbor countries. Many went to Austria, Germany, Poland, Bulgaria, Czechoslovakia and Romania. Destination of the USA and Canada was popular, as well.

The third time Ukrainians left their native places was at the end of the World War II. Reasons of three first emigration waves were lack of land, social and economic misfortunes, which came down Ukraine during pre-war, between-war and war periods [1].

Present generations of Ukrainians clearly remember the fourth emigration wave. Difficult 90th, fall in exchange of national currency, prosperity of criminal groups, total unemployment – such living conditions made people think that west world is much more attractive. Therefore, more than 7 million of Ukrainians crossed the border and went to Europe, Northern America and even neighboring Russia. The beginning of 2013 did not forebode mass emigration from Ukraine. As it used to be, people went abroad for seasonal or permanent job, but it was not massive. Nevertheless, outcomes of 2014 demonstrate the beginning of the fifth wave of Ukrainian emigration, because more and more Ukrainians strive for foreign, but safe and stable, lands.

The fifth wave of emigration has got a different portrait of Ukrainian emigrant, than other waves. These people do not only look for better money, but also want to integrate into the foreign community refusing to be cheap labour.

Nowadays every third Ukrainian would like to move abroad. The quantity of people, who try to enter the territory of the EU, grew by 20-25%.

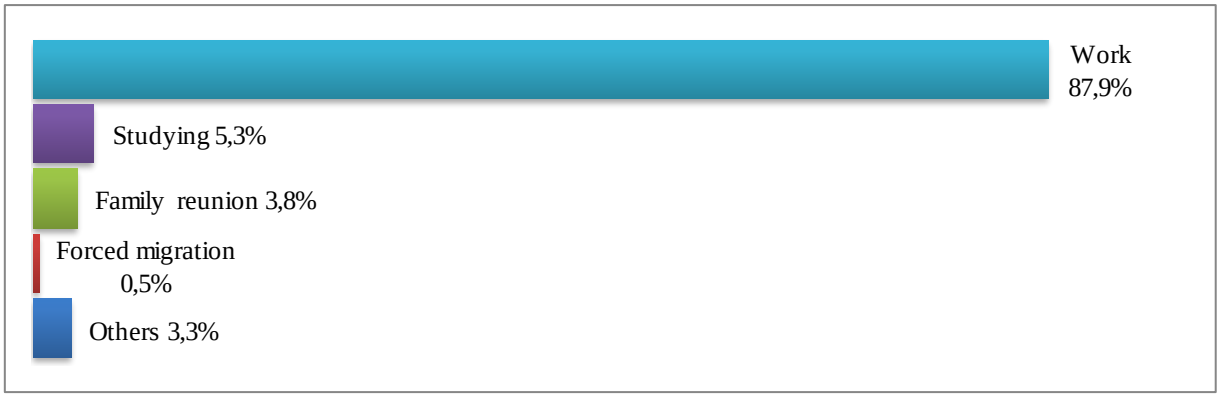

Figure 1. Purposes of Ukrainian migrants abroad in 2015
Source: International Organization for Migration Mission in Ukraine [2]

Ukrainians choose long-term international migration with different purposes (figure 1), but the most important one is employment – 87, 9%.

Labour migration of Ukrainians has grown so fast that the quantity of people working abroad is now almost 1/3 of working-age population in Ukraine. Foreign workers are the source of financial inflows in Ukraine. According to the World Bank's data, 63 583 millions of dollars were wired to Ukraine from abroad during the period 2005-2014 (figure 2).

Source: The World Bank [3]

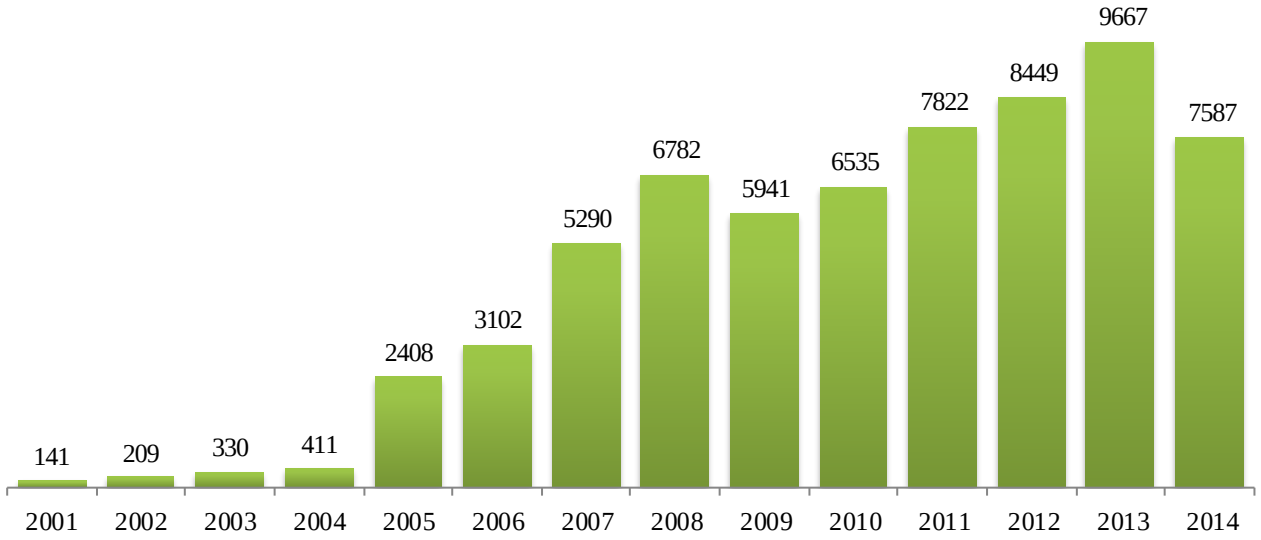

Figure 2. Remittance to Ukraine from foreign workers (2001-2014), millions of dollars

From 2009 till 2013 remittance tended to grow. In 2013 the biggest amount of remittance was recorded – 9667 millions of dollars. However, in 2014 there was a decline in remittance to 7587 millions of dollars, which was 21, 5% less than in the same period of 2013. In spite of this, taking into account a deep recession of the economy, the share of remittance in GDP reached almost 5%. The remittance of Ukrainian emigrants encourages the continuous and wide spreading migration.

The biggest problem for Ukrainians is an outflow of middle class – well-educated and creative representatives of small or mid-sized business, IT-sphere and other professions, for succeeding in which border is not an obstacle. Ukrainian economy and investment appeal will be affected due to the lack of such people. Investors are scared away by Ukrainian economic crisis, devaluation, unpredictable business climate and authorities, which tend to collect taxes from businessmen, instead of encouraging their activity.

5-7 millions of former Ukrainian citizens left our country [4]. The fact that they were well-educated and hard-working people, who now develop other countries, is very important. The majority of them will never come home again.

The Czech Republic government had recently adopted the project which aims at simplifying and accelerating visa issuance for Ukrainian engineers, representatives of technical occupations and IT-sphere. During the first phase of the program highly qualified specialists, who are needed by the country [5], will be welcome.

Not only the Czech Republic, but also Poland, Georgia and Baltic countries actively entice Ukrainian specialists. All these countries are sure that Ukrainians can provide real incomes. Therefore, they open borders for them.

Now imagine that IT-specialists, physics and chemists and then everyone who wanted left the country. In the long run, it threatens not only economy, but also national safety. Development perspectives of any country depend on capital and labour force.

Conclusions. To conclude, in the context of demographic crisis and declining the quantity of labour force conducting public policy of stopping the emigrant outflow is highly relevant. It makes the Ukrainians look for alternative, not always safe ways of going to other countries.

Bibliograohy

1. Chekushyna Y.M., Tolstyh I.V. (2003), Features on the Economic History of Ukraine: Handbook, Centre of educational literature, Kyiv, 140 p.

2. Czech Republic will employ 500 technicians from Ukraine (2015), ZN.UA, available at: http://dt.ua/WORLD/chehiya-pracevlashtuye-500-tehnichnih-fahivciv-z-ukrayini-190551_.html

3. International Organization for Migration (2006), Migration as a Development Factor in Ukraine: Investigation of financial income connected to migration, Kyiv, available at: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_ migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf

4. State Statistics Center of Ukraine (2015), Demographic and Social Statistics: Express issue, available at: www.ukrstat.gov.ua/

5. World Bank. Bilateral Remittance Matrix 2001-2014 (2015), World Bank, available at: http://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data

Бальоха А. О., Грушевицька А. Б.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день Україна потребує притоку іноземного капіталу, оскільки вона не спроможна забезпечити соціально-економічний розвиток за рахунок власних фінансових ресурсів В сучасних умовах формування сприятливого інвестиційного клімату є одним із стратегічних завдань, що стоять перед українською державою, від реалізації якого залежить можливість стабілізації національної економіки та її подальша соціально-економічна динаміка. Отже, проблема підвищення інвестиційної привабливості економіки України є дуже важливою і актуальною на даний час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням залучення іноземних інвестицій в економіку України і поліпшення її інвестиційного клімату присвячено багато праць українських вчених: О. Малютіна, А. Дуки, Л. Борщ, О. Гаврилюка, А. Гайдуцького, В. Гейця, А. Філіпенка Ю. Козака В. Новицького, А. Пересади, та ін.

Метою статті є аналіз інвестиційного клімату України в сучасних умовах, визначення проблем залучення іноземного капіталу в національну економіку та розробка пропозицій для покращення інвестиційного клімату держави.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційним кліматом в загальному розумінні називають ситуацію, що склалася в державі (регіоні), з точки зору вітчизняних та зарубіжних інвесторів, які вкладають свій капітал у розвиток його економіки [1].

Економіка України перебуває в складній економічній ситуації. Інвестиційна привабливість України сьогодні залишається низькою, та інвестиційний клімат в Україні досить ризикований.

За даними Держстату у 2015 році в економіку України іноземними інвесторами вкладено 3763,7 млн. дол. США та вилучено 891,3 млн. дол.США прямих інвестицій (акціонерного капіталу) (рис. 1). Зменшення капіталу за рахунок переоцінки, утрат та перекласифікації, за цей період становить 5245,8 млн.дол.США.[2]

,

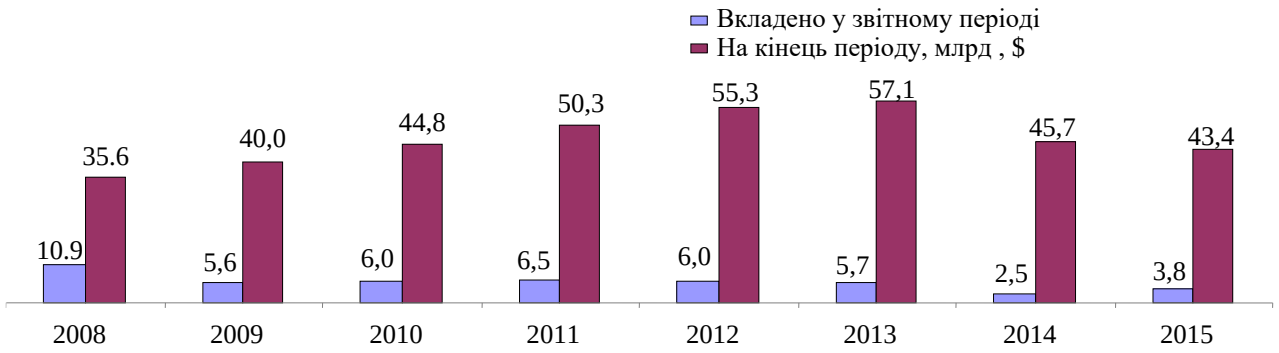

Рис. 1 – Обсяг прямих іноземних інвестицій, млрд. доларів США

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 31.12.2015 року становив 43371,4 млн. дол. США.

На підприємствах промисловості зосереджено 30,6 % загального обсягу прямих інвестицій в Україну, в установах фінансової та страхової діяльності – 27,3 %.

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає 83,0% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 11744,9 млн. дол. США, Нідерланди – 5610,7 млн. дол. США, Німеччина –5414,3 млн. дол. США, Російська Федерація – 3392,1 млн. дол. США, Австрія – 2402,4 млн. дол. США, Велика Британія – 1852,5 млн. дол. США, Віргінські Острови (Брит.) – 1798,9 млн. дол. США, Франція – 1528,1 млн. дол. США, Швейцарія –1364,2 млн. дол. США та Італія- 972,4 млн. дол. США.

До десяти регіонів: Дніпропетровської, Донецької, Харківської, Київської, Луганської, Львівської, Одеської, Запорізької, Полтавської, Івано-Франківської областей та до м. Київ надійшло найбільше всього інвестицій – 93,9 відсотка всіх залучених прямих іноземних інвестицій (рис. 2) [3].

Таке спрямування прямих іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів та посилює подальше збільшення розриву у їх розвитку.

Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами залучення капітальних інвестицій, у січні – вересні 2015 року залишаються: промисловість – 55,4 млрд. грн., будівництво – 24,7 млрд. грн., інформація та телекомунікації – 17,6 млрд. грн., сільське, лісове та рибне господарство – 17,2 млрд. грн., оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 12,7 млрд. грн., транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 10,7 млрд. грн., операції з нерухомим майном – 5,9 млрд. грн.

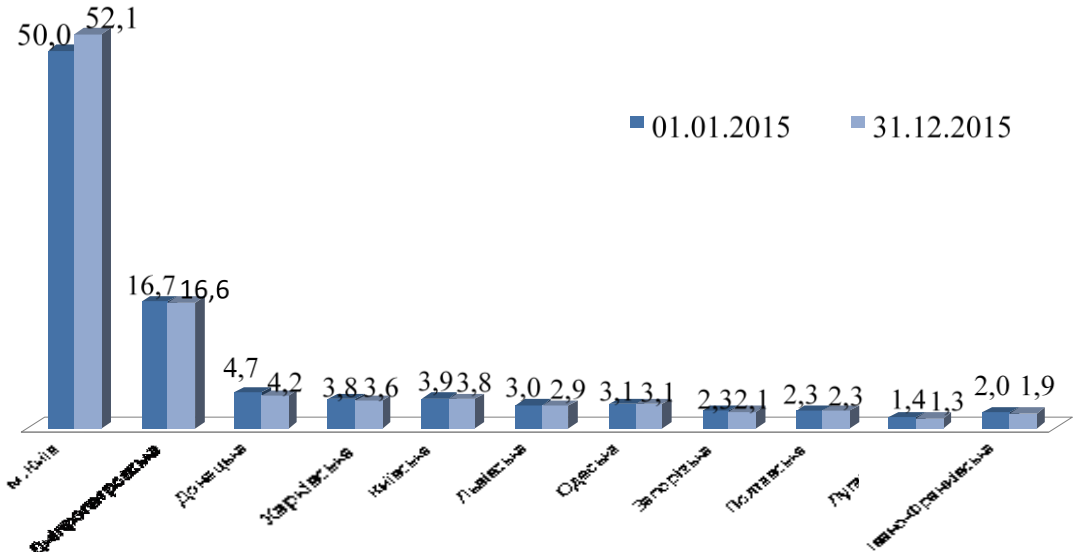

Рис. 2 – Розподіл залучених прямих іноземних інвестицій за основними регіонами-рецепієнтами інвестицій України (у % до загального обсягу).

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, є власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у січні – вересні 2015 року освоєно 69,3 відсотка капіталовкладень (рис. 3).

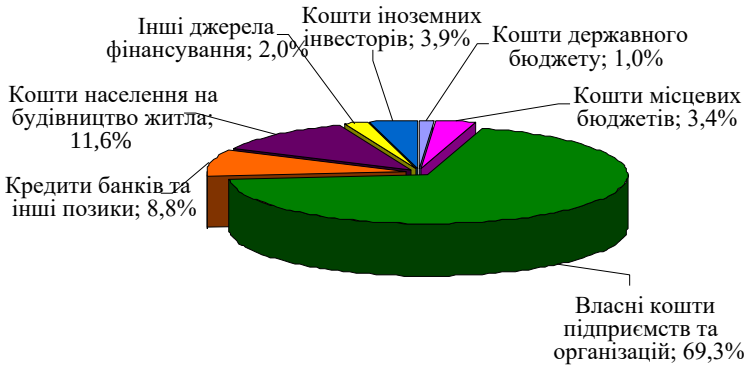

Рис. 3 – Розподіл капітальних інвестицій за джерелами фінансування, %

Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 8,8 відсотка.

За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 4,4 відсотка капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 3,9 відсотка усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 11,6 відсотка. Інші джерела фінансування становлять 2,0 відсотка [4].

У рейтингу інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass за 2015 рік, опублікованому компанією BDO, Україна за рік піднялася на 20 позицій та розташовується на 89 місці і входить до переліку країн, що показали найкраще зростання за рік, нарівні з Білоруссю і Латвією.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки [5].

Висновки. Україна залишається привабливою для інвестицій, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Для України як реципієнта іноземних інвестицій варто наполегливо попрацювати над нормативно-правовою базою. Тому має бути більш ефективною і виваженою державна політика щодо іноземних інвестицій.

Навіть незначні фінансові ресурси можуть стати наслідком значних економічних та соціальних вигод.

Література

1. Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/13500826/menedzhment/investitsiyniy_klimat_metodi_yogo_doslidzhennya

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

3. Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://mfa.gov.ua/

4. Посольство України у Грецькій Республіці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://greece.mfa.gov.ua/ua/ukraine-gr/investment

5. Савчук Н. Стан інвестиційного клімату України та напрямки його покращення / Н. Савчук // Науковий вісник «Демократичне врядування». – 2011. – № 8. – С. 3.

Богданюк М. В., Шумкова А. Ю., Копчикова І. В.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ДОСТОВІРНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Актуальність дослідження. Подолання соціально-економічної кризи потребує суттєвого підвищення ролі інформаційного, технологічного, методологічного, організаційного забезпечення управління діяльності підприємств різних організаційно- правових форм та галузевих особливостей. У зв'язку з цим виникає реальна необхідність удосконалення контрольних функцій на всіх рівнях управління економікою України. Актуальним сьогодні є питання дослідження сутності та порядку проведення інвентаризації активів та пасивів, документування і відображення в обліку її результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інвентаризації висвітлювалось в працях різних авторів. Окремі проблеми в різний час в своїх працях розглядали професори М. Г. Бєлов, Ф. Ф. Бутинець, П. І. Гайдуцький, Л. М. Крамановський, М. В. Кужельний, Ю. Я. Литвин, В. Г. Макаров, О. А. Шпіг, М. Я. Штейнманта, С. В. Бардаш, В. Д. Андрєєв, В. В. Сопко, В. С. Рудницький та інші. Серед зарубіжних вчених особливості проведення інвентаризації знайшли своє відображення в роботах Я. В. Соколова, Н. С. Помазкова, та інших

Мета статті. Визначення сутності, змісту, ролі інвентаризації в господарській діяльності підприємств, організацій, установ, обґрунтування значення та місця інвентаризації як невід'ємної складової формування достовірної фінансової звітності.

Виклад основного матеріалу. Підсумковим етапом бухгалтерського обліку є складання звітності установи, що становить узагальнення всієї інформації, що відображається в документах і реєстрах обліку.

Однак діяльність будь-якого підприємства не виключає можливості виникнення невідповідності бухгалтерських даних фактичній наявності активів та зобов'язань підприємства, установи або організації.

Одним із найефективніших засобів встановлення відповідності і достовірності даних обліку перед складанням і поданням звітності є інвентаризація. Інвентаризація дозволяє визначити правильність відображення активів та зобов'язань установи на рахунках бухгалтерського обліку, виявити існуючі невідповідності, винних у їх виникненні осіб і відшкодувати за рахунок цих осіб заподіяні підприємству збитки.

Проведення інвентаризації для бюджетних установ є обов'язковою умовою, оскільки вони використовують державні кошти та майно, а підтвердження збереження активів держави є одним з важливих напрямків ведення бухгалтерського обліку на бюджетних підприємствах [1, с. 237].

Згідно Положення «Про інвентаризацію активів та зобов'язань» одним з обов'язкових випадків проведення інвентаризації є її проведення до дати балансу в період:

– трьох місяців для необоротних активів, запасів, поточних біологічних активів, дебіторської та кредиторської заборгованостей, витрат і доходів майбутніх періодів, зобов'язань;

– двох місяців для незавершених капітальних інвестицій, незавершеного виробництва, напівфабрикатів, фінансових інвестицій, грошових коштів, коштів цільового фінансування, зобов'язань у частині невикористаних забезпечень, розрахунків з бюджетом та з відрахувань на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

– до тимчасового вибуття з підприємства об'єктів основних засобів, зокрема автомобілів, морських й річкових суден, які відбудуть у тривалі рейси, інших матеріальних цінностей, які на дату інвентаризації будуть знаходитися поза підприємством;

– інвентаризація земельних ділянок, будівель, споруд та інших нерухомих об'єктів може проводитись один раз на три роки;

– за рішенням керівника підприємства інвентаризація інструментів, приладів, інвентарю (меблів) може проводитися щороку в обсязі не менше 30 відсотків усіх зазначених об'єктів [2, с. 84].

Тільки після проведення інвентаризації активів і зобов'язань підприємства можна з упевненістю стверджувати, що дані бухгалтерського обліку підприємства є достовірними.

Під час інвентаризації перевіряють:

– наявність і стан майна (основних засобів, готівкових грошових коштів);

– фактичну кількість матеріалів, сировини, товарів шляхом зважування і (або) перерахунку;

– правильність сум відображеної на рахунках бухгалтерського обліку дебіторської і кредиторської заборгованості, фінансових вкладень та інших активів і зобов'язань;

– наявність документів, що підтверджують майнові права, правильність обліку витрат майбутніх періодів і т. д.

Організація проведення інвентаризації передбачає не тільки видання наказу про проведення річної інвентаризації, а й виділення необхідних трудових ресурсів (створення інвентаризаційної комісії), організацію безпосереднього процесу визначення фактичного стану активів, проведення аналітичних робіт та належного документального оформлення результатів інвентаризації. Для оптимізації процесу проведення інвентаризації були виділені певні етапи, які наведені на (рис. 1).

На першому етапі наказом керівника підприємства формується інвентаризаційна комісія і визначаються терміни проведення інвентаризації. Створена комісія з числа працівників установи за обов'язкової участі головного (старшого) бухгалтера. Інвентаризаційну комісію очолює керівник підприємства (його заступник) або керівник структурного підрозділу підприємства, уповноважений керівником підприємства [2, с. 83].

Рис. 1 – Організація інвентаризації

Що стосується дати та строків проведення річної інвентаризації, то вони визначаються керівником підприємства відповідно до вимог облікової політики підприємства і з урахуванням того, що вона повинна проводитися не раніше 1 жовтня звітного року і закінчиться до настання нового року. Також на даному етапі здійснюється організація технічного забезпечення процесу інвентаризації.

На другому етапі необхідно провести діагностику стану обліку основних засобів та товарно-матеріальних цінностей. Це дозволить сформувати приблизну картину стану й наявності активів та зобов'язань і уявлення про масштаб майбутніх робіт.

Третій етап передбачає проведення фактичного підрахунку матеріальних цінностей та занесення відомостей до інвентаризаційних описів. Як правило, в бюджетних установах використовуються Інвентаризаційні описи, акти інвентаризації, звіряльні відомості типові форми які зазначені в Наказі Мінфіна «Про затвердження типових форм для відображення бюджетними установами результатів інвентаризації», які оформлюються відповідно до вимог встановлених Положенням «Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку». Одним з найважливіших етапів проведення річної інвентаризації є проведення порівняльно- аналітичних робіт. Саме цьому етапу варто приділити найбільшу увагу, оскільки він дозволяє виявити відповідність фактичних облікових даних і підтвердити факт достовірності бухгалтерської звітності установи.

На заключному етапі дані з інвентаризаційних описів, актів та порівнювальних відомостей переносяться у відомості результатів інвентаризації.

Висновки. Сутність інвентаризації розглядається через її зміст, який складається із комплексу господарсько-правових ознак: проведення дій на підставі розпорядчого документу; здійснення дій колегіальним органом; застосування органолептичних прийомів; реєстрація та оцінка фактів; нормативно-правового регулювання, лічильна та бухгалтерська обробка документів; узагальнення та реалізація результатів; прийняття рішень. Мета інвентаризації в сучасних умовах господарювання – виявлення наявності та оцінка стану об’єкта, що перевіряється, виявлення відхилень від тих нормативних, планових, облікових та інших характеристик, у відповідності до яких він може функціонувати . Тому, інвентаризація є невід’ємною складовою формування фінансової звітності.

Література

1. Свірко С. В. Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах : навч. посібн. / С. В. Свірко. – К. : КНЕУ, 2013. – 380 с.

2 Положення про інвентаризацію активів та зобов’язань, затверджена Наказом Мінфіна від 02.09.2014, № 879 // Сборник систематизированного законодательства. – 2014. – Вып. 8. – С. 82–85.

3. Про затвердження типових форм для відображення бюджетними установами результатів інвентаризації Наказ Мінфіна від 17.06.2015р., № 788/27233 [Електронный ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0788-15.

Богданюк М. В., Шумкова А. Ю., Крупельницька І. Г.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Актуальність дослідження. Економічний розвиток України залежить від правильності та ефективності функціонування сфер її господарства. Вагоме значення приділяється основним засобам як головному елементу формування матеріально-технічної бази підприємства. Ефективність використання основних засобів залежить від своєчасного одержання надійної і повної обліково-економічної інформації. У зв’язку з цим зростає роль та значення обліку як однієї з найважливіших функцій управління. Однак сучасна система організації

бухгалтерського обліку основних засобів не може цілком задовольнити зростаючі потреби управління в інформації. Аудит основних засобів є вагомою складовою аудиту суб'єкта господарювання, оскільки основні засоби, як правило займають, значну частку в майні підприємства, ніж інші необоротні активи. Тому аудитор при проведенні аудиторської перевірки повинен правильно оцінити стан основних засобів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми аудиту основних засобів та її вплив на якість аудиторської перевірки висвітлені у працях вітчизняних вчених: Ф. Ф. Бутинця, С. Ф. Голова, Г. Г. Кірейцева, О. І. Коблянської, Т. Г. Мельник, В. В. Сопка, Н. М. Ткаченко, В. Г. Швеця.

Мета статті. Основне завдання статті полягає у вивченні та досліджені питання ефективності та точності аудиту основних засобів.

Виклад основного матеріалу. Спочатку потрібно з'ясувати мету аудиту основних засобів, відповідно до МСА 200 «Ціль і основні принципи аудиту фінансової звітності» полягає у висловленні аудитором у висновку незалежної професійної думки щодо правильності відображення у звітності підприємства інформації щодо основних засобів.

До ОЗ відносяться матеріальні активи, якими підприємство володіє для використання їх в процесі виробництва або постачання товарів, послуг, надання в оренду іншим особам [2].

У процесі експлуатації вони переносять свою вартість на собівартість продукції частинами. Тому, при аудиті ОЗ потрібно звертати особливу увагу на правильність нарахування амортизації, для коректного обрахунку собівартості готової продукції. Не менш важливо під час аудиту перевірити облік ОЗ зданих в оренду, адже амортизацію буде нараховувати орендодавець, а не орендар.

Основні засоби підприємств і організацій незалежно від форм власності відображаються у бухгалтерському обліку і звітності за фактичними витратами на їх придбання, перевезення, встановлення, державну реєстрацію, які становлять їх первісну вартість. У зв'язку з цим при аудиті потрібно провести перерахунок фактичних витрат на придбання чи виготовлення ОЗ, адже якщо неправильно обрахована первісна вартість, при подальшій перевірці будуть неправильно обраховані показники платоспроможності та ліквідності підприємства.

При аудиторській перевірці потрібно уважно переглядати чи дійсно даний об'єкт відноситься до основних засобів. До складу яких, входять: земельні угіддя, будівлі, споруди, машини і обладнання, транспортні засоби, інструменти, виробничий і господарський інвентар, робочий та продуктивний скот, багатолітні насадження та інші основні засоби. До основних засобів відносять також капітальні вкладення для поліпшення земель, при аудиті потрібно звернути на це увагу [2].

Формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби визначено в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Норми цього положення застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами всіх форм власності. Аудитор повинен перевірити чи бухгалтерський облік основних засобів на підприємстві відповідає даному П(С)БО.

Основні засоби відображаються у балансі в першому розділі активу – «Необоротні активи». Створені (побудовані) або придбані основні засоби у балансі відображаються за їх первинною вартістю, яка складається з таких елементів:

– суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);

– реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються в зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт ОЗ;

– суми ввізного мита;

– суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству/установі);

– витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;

– витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів;

– інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Таблиця 1

Показники вартісної оцінки основних засобів

Код рядка за формою № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»	Показник	Рахунок бухгалтерського обліку
1010	Основні засоби	Різниця між залишками за рахунком 10 «Основні засоби» та субрахунком 131 «Знос основних засобів»
1011	первісна вартість	10 «Основні засоби»
1012	Знос	13 «Знос основних засобів»
1005	Незавершені капітальні інвестиції	15 «Капітальні інвестиції»

Первісна вартість безоплатно отриманих основних засобів дорівнює їх справедливій вартості на дату отримання з урахуванням витрат. При перевірці аудитору слід враховувати, що вартість безоплатно отриманих основних засобів до складу капітальних інвестицій не включається і на рахунку 15 «Капітальні інвестиції» не відображається (тобто

справедлива вартість отриманого активу відразу зараховується до складу основних засобів з відображенням на рахунках 10, 11).

При проведені перевірки аудитором первісної вартості основних засобів потрібно звірити підрахунки аудитора по первісній вартості кожного об'єкта в момент його введення в експлуатацію з ціною, яка вказана в актах прийому-передачі основних засобів, які були складенні бухгалтерією.

Не менш важливим показником при перевірці є залишкова вартість основних засобів, що являє собою різницю між первинною вартістю об'єктів і нарахованим зносом, який визначається відповідно до облікової політики підприємства.

Знос визначається бухгалтером виходячи зі строку і норм амортизації та способу нарахування зносу. Тому, аудитору необхідно визначити чи є метод нарахування зносу який використовується на підприємстві доцільним, враховуючи специфіку діяльності підприємства.

Відомості про зміни первісної вартості та суми зносу основних засобів заносяться до регістрів їх аналітичного обліку[3] .

Основними завданнями аудиту основних засобів є:

1) перевірка правильності документального забезпечення операцій з основними засобами;
2) підтвердження правильності та своєчасності відображення в обліку операцій з основними засобами;
3) зіставлення даних бухгалтерського обліку з фактичними даними наявності основних засобів;
4) виявити дату проведення останньої інвентаризації основних засобів;
5) підтвердження достовірності даних про вартість основних засобів.

Таким чином, отримана інформація при перевірці дасть змогу аудитору отримати загальне уявлення про організацію обліку основних засобів на даному підприємстві і допоможе визначити питання, яким із них необхідно приділяти увагу для написання незалежного аудиторського висновку [1, с. 25].

Висновки. Отже, основні засоби підприємства є його матеріально-технічною базою, яку необхідно постійно поповнювати та підтримувати. Основні засоби підприємства це матеріально-речові цінності, специфіка яких заключається в тому, що їх вартість поступово зменшується у зв'язку з фізичним та моральним зносом. Порядок відображення надходження основних засобів в бухгалтерському обліку та формування їх первісної вартості залежить від того, яким чином і на яких умовах вони придбані. При проведенні аудиту основних засобів на підприємстві, основною метою є підтвердження достовірності даних про вартість та наявність основних засобів.

Література

1. Андренко О. А. Конспект лекцій з дисципліни «Організація і методика аудиту» / О. А. Андренко. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 35 с.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kodeksy.com.ua
3. Шпак Л. О. Аналіз ефективності використання основних засобів / Л. О. Шпак [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrreferat.com/ index.php?referat=71213.

Борусевич Х. Ю.
Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи», м. Київ

ПРИРОДА ПОХОДЖЕННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження. Боротьба з тіньовою економічною діяльністю ведеться протягом сторіч багатьма країнами світу. Її вивчають, обговорюють, з нею борються за допомогою встановлених формальних правил або ж домовляються. Як соціально - економічне явище тіньова економічна діяльність притаманна усім країнам незалежно від моделі економіки чи рівня економічного розвитку, оскільки вона виникає у відповідь реалізації бюджетної, податкової, грошово-кредитної, валютної політики. Суттєво може змінюватися лише її питома вага, роль, яку вона відіграє у суспільному житті, а також механізм її взаємодії з легальною економікою. В умовах, коли рівень тіньової економіки ще у 2001 році в Україні перетнув позначку 50% від офіційного ВВП та продовжує зростати [1], зумовлює актуальність та необхідність дослідження природи походження тіньової економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню тіньової економіки присвячено багато наукових праць, проте при написані даної статті використовувалися публікації Засанської О. В., Мазур І. І., Тимофеева Л. М., Мудрака І. Д., Базилевича В. Д. та ін.

Метою статті є теоретичне дослідження сутності та природи походження тіньової економічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Про виникнення тіньової економіки написано багато наукових робіт та здійснено багато досліджень. Такі науковці як О. Засанська [2] досліджує тіньову економіку ще з часів Ксенофонта, Платона, Аристотеля, які вбачали тіньову діяльність в недобросовісній конкуренції, а такі економічні інституції як гроші, прибуток, капітал, відсоткова ставка ними вважались несправедливими; інші науковці досліджують тіньову економіку починаючи з 30-х рр. XX ст., зокрема Л. Тимофєєв [3] зазначає, що вперше тіньова

економіка найбільш активно проявила себе в 30-ті рр. XX ст., коли італійська мафія вторглась в американську економіку.

І. Мудрак [4] зазначає, що в Стародавньому Єгипті для збору податків для верховної влади (фараона) призначалися спеціальні намісники та писарі, які вели детальний звіт про доходи і видатки. Податкова система була досить розгалуженою. Оподаткуванню підлягали практично всі галузі господарства: ввіз та вивіз, продаж та купівля товарів. Існував також податок на худобу, будівлю гребель, мостів, податок на землю, що належала державі та ін. За несплату чи несвоєчасну сплату податків покарання було різним: побиття, конфіскація майна або врожаю, відправлення у в'язницю дружини, забирання дітей. У кращому випадку, землеробам, що на той час були основною масою оподаткованого населення, залишали третину врожаю. Цікавим залишається той факт, що злодій мав офіційне право бути членом своєї касти – злодійської корпорації, за умови, якщо він сплатив податок.

У «Історії держави і права зарубіжних країн» І. Мудрака також зазначено, що фараон Яхмос 11 видав для єгиптян закон, за яким кожен єгиптянин був зобов'язаний щорічно повідомляти обласному начальнику про усі свої статки. Той, хто цього не робив або не міг довести, що він живе на законні засоби, карався смертною карою [4].

В Стародавньому Китаї у трактаті «Гуань-Цзи» (IV ст. до н.е.) запропоновано «принцип урівноважування господарства». Згідно з яким рекомендувалося створювати державні фонди, щоб накопичувати в ньому зерно для вирівнювання і стабілізації цін на хліб на час неврожаю. При цьому перед державою стояла важлива умова – однакове регулювання цін по всій країні з метою недопущення впливу на формування і контролю над цінами торгівців, спекулянтів. Також детально було розроблено систему державного регулювання економіки та податкової системи [5]. В Стародавній Індії одним з політико-правових джерел був трактат «Артхашастра» (IV-III ст. до н. е.), в якому передбачався розподіл торгівельного прибутку між купцями і державою. Даний трактат висвітлює теорію та практику управління рабовласницькою державою, описує функції міністрів, радників, управителів провінцій та інших чиновників та засвідчує: «Як не можна розпізнати чи п'ють воду плаваючі в ній риби, так само не можна визначити чи присвоюють майно приставлені до справ чиновники» [6].

Очевидно, що вже у цьому періоді держава намагалася боротися з тіньовою економічною діяльністю і робила перші спроби легалізувати її прояви створюючи відповідне законодавство. Проте варто зауважити, що боротьба з тіньовою економічною діяльністю здійснювалася не заради розвитку економічних відносин, а задля власного збагачення правителів і їхніх сімей.

У Стародавній Греції (V-IV ст. до н.е.) здійсненням деяких кредитно-фінансових операцій займалися міняйли. Зазвичай позичковий відсоток становив 12-18% річних, але при зовнішньоторговельних угодах він міг підніматися автоматично до 30%, при цьому в державну казну додаткові кошти не надходили [7]. Для забезпечення чесності сплаченої суми податків заохочувався донос на платників податків; допускався насильницький обмін майна вищого класу на майно нижчого класу, що здійснювалося для заниження вартості оподатковуваного майна. Покарання за ухилення від сплати податків було таким же, як і у Стародавньому Єгипті – смертна кара [4].

У Стародавньому Римі (IV-III ст. до н.е.) існування різних грошових систем сприяло зародженню діяльності «міняйлів». Міняйли, яких ще називали аргентарії, стежили за грошовим курсом, здійснювали обмін грошей і займалися позиками. Така діяльність йшла рука в руку з лихварством. Позичковий відсоток у великих містах Італії за законом не перевищував 6% в рік. У провінціях таких обмежень не було, тому римські лихварі збільшували відсотки автоматично, не звітуючи про це міській адміністрації, розорюючи при цьому цілі міста і області [8].

Лише в XX ст. під впливом інституціоналізму – течії економічної думки, представники якого звертали особливу увагу на соціальні аспекти реальної економіки - вивчення тіньової економіки отримує розвиток. В кінці 70-х років минулого століття з'явилися перші серйозні дослідження цієї сфери.

Як зазначає І. Мазур [9], Б.Мандевіль став попередником такої течії економічної теорії, як економічна теорія злочину й покарання, яку в другій половині XX ст. запропонував неоінституціоналіст Г.Беккер. Головна проблема, обґрунтована Б.Мандевілем – аморальність дій окремих осіб може виступати основою добробуту суспільства в цілому, згодом набула назви «парадокс Мандевіля». Він дійшов висновку, що злочинна жага до наживи й нормальне ринкове господарство мають одне й те саме джерело походження, а тому їх викорінення є неможливим без руйнації економіки.

Тіньова економічна діяльність прослідковувалася і у Радянському Союзі. Саме завдяки «мішечникам» вдалось прогодувати населення країни в роки II світової війни. В умовах деспотичного сталінського правління тіньова економічна діяльність не зникла, хоча стала надзвичайно небезпечною. В роки хрущовської відлиги тіньова економічна діяльність стала відносно стійкою: процвітала «спекуляція». В той же час, люди без офіційного місця роботи жили за рахунок тіньової зайнятості [10]. У період «розвиненого соціалізму», яку проголосив Л.Брежнєв та пропагувала радянська влада чи «період застою», автор терміну якого був М.Горбачов, тіньова економічна діяльність була поширена у роздрібній та оптовій торгівлі (дефіцитні та імпортні товари), у сфері надання послуг (пошив одягу, ремонт автомобілів та побутової техніки, медичне обслуговування).

За 25 років незалежності української держави на законодавчому рівні й досі не закріплено поняття тіньової економіки, тіньової економічної діяльності, немає визначеної класифікації тіньової економічної діяльності попри велику кількість наукових праць вітчизняних вчених. Визначення поняття «тіньова економіка» зустрічається лише у Методичних рекомендаціях розрахунку рівня тіньової економіки № 123 від 18.02.2009 та є досить вузьким та неповним, не відображає сучасних реалій та процесів, що відображаються в країні.

Висновки. Розвиток тіньової економічної діяльності, з точки зору історичного підходу, в науковій літературі слід розглядати не з перших публікацій про неї, а швидше за все з формуванням легальної економіки. Будь-яка економічна система в будь-якій країні світу є своєрідним синтезом легальної та тіньової економічної діяльності. Важко назвати тіньову економічну діяльність феноменом (з грецької мови φαινόμενον — те, що являється, незвичайне явище, рідкісний факт), оскільки причини тіньової економічної діяльності можна пояснити та вживати заходи для її зменшення. Розвиток таких проявів тіньової економічної діяльності як приховане політичне лобіювання посадовими особами чи обсяги тіньової економічної діяльності, що роками є за позначкою 50% від офіційного ВВП є великою загрозою національній безпеці України і ні в якому разі не є феноменом.

Література

1. Shadow Economies all over the World: New Estimates for 162 Countries from 1999- to 2007 This version as of June 8, 2010. Електронний ресурс]. – Режим доступу http://corruptionresearchnetwork.org /datasets/shadow-economies-all-over-the-world-new-estimates-for-162-countries-from-1999-to-2007
2. Засанська О. В. Теоретичні основи боротьби з тіньовою економікою / О. В. Засанська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 5(95). – 76-84с.
3. Тимофеев Л. М. Теневые экономические системы современной России: теория - анализ - модели [Текст] : учеб. для вузов / Л. М. Тимофеев. - М. : Рос. гос. гуманит. ун-т, 2008. – 322 с.
4. Мудрак І. Д. Історія держави і права зарубіжних країн: курс лекцій / І. Д. Мудрак. – Ірпінь : Державна податкова адміністрація України, Академія державної податкової служби України, 2001. – 232 с.
5. Історія економічних учень: Підручник / [Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко, А. М. Поручник та ін.]; за ред. Л. Я. Корнійчук, Н. О. Татаренко. — К.: КНЕУ, 1999. — 564 с.
6. Історія економічних учень / В. Д. Базилевич, П. М . Леоненко, Н. І. Гражевська, Т. В. Гайдай; за ред. В. Д. Базилевича. - 4.1. - 2-ге вид., випр. - К.:Знання, 2005. - 567 с.
7. История экономики [учеб. для студ. выс. учеб. завед.] / Под общ. редакцией О.Д. Кузнецовой, И.Н. Шапкина. – М.: ИНФРА–М, 2002. – 384 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.alleng.ru/d/econ/econ002.htm
8. Ядгаров Я.С. История экономических учений: [учебн. пособие для студ.экон. ф-тов] – М.: ИНФРА–М, 2006. – 480 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://institutiones.com/download/books/1765-istoriya-ekonomicheskix-uchenij-yadgarov.html
9. Мазур І.І. Детінізація економіки в трансформаційних суспільствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора ек. наук : спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / І.І.Мазур. — Київ, 2007. — 30с.
10. Кирпа С.В. Тіньова економіка: її суть та генезис [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2011_4/60.pdf

Вовк А. П., Кульганік О. М.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЮНЕСКО В ГАЛУЗІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Актуальність дослідження. В умовах глобалізації країни світу, в тому числі і Україна, прагнуть до порозуміння через участь у міжнародних організаціях. Вагому роль у цьому напрямку відіграє ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури), основною метою якої є підтримка миру через зміцнення інтелектуальної співпраці між різними державами в галузях освіти, науки, культури та комунікацій. Свою діяльність вона здійснює в напрямку сприяння розвитку освіти від початкової до вищої, зменшення неписемності, оскільки ця проблема остаточно не розв'язана навіть на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі до розв'язання освітніх проблем залучається вся міжнародна спільнота, саме тому ця проблема є надзвичайно актуальною. Окремі її аспекти розглядаються науковцями різноманітних країн. Серед українських фахівців, що детально вивчають дану тему, досить вагомий внесок зробили С. І. Сидоренко, С. В. Одерій, К. М. Тимофєєв та інші.

Мета статті. Основною метою статті є дослідження тенденцій міжнародної співпраці України та ЮНЕСКО в галузі освітніх послуг з метою поліпшення стандартів якості освіти.

Виклад основного матеріалу. Україна, ставши членом ЮНЕСКО у 1954 р., взяла на себе зобов'язання не тільки дотримуватися її програмових настанов, а й прагнути до міжнародних стандартів, визначених цією організацією. Україна завжди поділяла ідеї ЮНЕСКО, тому, починаючи з другої половини 50-х рр. XX ст., бере участь у міжнародних конференціях і нарадах, організованих по лінії ЮНЕСКО, регіональних конференціях національних комісій при ЮНЕСКО та сесіях Виконавчої Ради цієї організації, а також в різноманітних нарадах з окремих питань науки, культури та освіти [1, с. 73].

Координацію співпраці національних інституцій з ЮНЕСКО покладено на Національну комісію України у

справах ЮНЕСКО. Цей міжвідомчий орган при МЗС України створено відповідно до Указу Президента України від 26 березня 1996 року.

Загалом, освіта, на даний момент, є одним із головних напрямків співпраці України та ЮНЕСКО. Оскільки діяльність останньої в цій галузі покликана протягом життя дати освіту всім і на усіх рівнях, тому що освіта відіграє головну роль у становленні та розвитку особистості, економічному зростанні та зміцненні соціальних зв'язків. На Всесвітньому форумі з освіти, проведеному в Дакарі, були сформульовані головні цілі подальшої діяльності організації [2, с. 9-11]:

– розширення та вдосконалення комплексних заходів щодо догляду за дітьми молодшого віку та їх виховання;
– забезпечення безкоштовної та обов'язкової початкової освіти;
– задоволення освітніх потреб молоді та дорослих, підвищення на 50% загальний рівень освіченості дорослих;
– підвищення якості освіти у всіх її аспектах.

Тематичні напрями діяльності Національної комісії України у справах ЮНЕСКО, власне, в галузі освіти та молодіжної політики виявляються у ефективному функціонуванні та розширенні мережі Кафедр ЮНЕСКО в Україні, координації роботи мережі Асоційованих шкіл ЮНЕСКО в Україні, проведенні науково-методичних та освітніх конференцій під егідою Нацкомісії.

Загалом, наразі в Україні успішно діють 74 асоційованих школи ЮНЕСКО, а також 14 кафедр ЮНЕСКО. Досить вдало продовжується робота з реалізації рішень і рекомендацій ЮНЕСКО у сфері освіти. Зокрема, під егідою Національної комісії України у справах ЮНЕСКО проходять Всеукраїнські конференції учнів Асоційованих шкіл ЮНЕСКО, теми яких визначаються відповідно до актуальних аспектів діяльності ЮНЕСКО та ООН.

Сучасна освітня система України має чимало недоліків, які досить різко впливають на подальший розвиток кваліфікованих кадрів, процес здобування вищої освіти та процес засвоєння вивченого матеріалу молодшими школярами. Загалом, кількість науковців у Європі в 2014 році у порівнянні з 2004 р. знизилась з 31,9% до 23,5%. Проблема дефіциту кадрів спостерігається і в Україні, адже у 2016р. порівняно з 1991 р. кількість учених в Україні, за даними Держкомстату, скоротилася втричі – з 295 до 94 тис. осіб [3]. Сюди ж додається проблема неналежного фінансування. Якщо на дослідження і наукові розробки в Австрії, Данії, Франції, Німеччині, Ісландії, Швейцарії виділяється від 2 до 3% ВВП, то в Україні на всю освітню сферу лише – 0,3%.

Загалом, станом на 2016 рік, Україна є учасницею багатьох міжнародних конвенцій ЮНЕСКО в галузі освіти [4] (табл. 1).

Таблиця 1

Участь України в міжнародних конвенціях ЮНЕСКО

Назва конвенції	Рік приєднання
Конвенція про міжнародний обмін виданнями	1958
Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти	1960
Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини	1972
Конвенція про визнання учбових курсів, дипломів про вищу освіту та вчених ступенів у державах регіону Європи	1979
Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в європейському регіоні	1996

Україна має достатній досвід співпраці з ЮНЕСКО в освітній сфері, беручи участь у міжнародних форумах та конференціях, залучаючи учнівську молодь до участі в асоційованих школах, налагоджуючи контакти з науковим співтовариством через проекти, що реалізуються вищими навчальними закладами України та кафедрами ЮНЕСКО при ВНЗ [4]. ЮНЕСКО допомагає Україні та іншим державам розібратися у виникненні проблем, окреслити шляхи подальшого розвитку, дотримуючись при цьому чітких рамок своєї компетенції, не втручаючись у справи національних інстанцій, оскільки її завдання полягає у стимулюванні, роз'ясненні та наданні технічної допомоги.

Висновки. Отже, Україна, намагаючись відповідати міжнародним освітнім стандартам, повинна зберігати власне національне бачення і прагнути розв'язати існуючі проблеми насамперед на державному та регіональному рівнях. Окрім того, виховуючи молоде покоління, готуючи нові кадри у вищих навчальних закладах України, працівники освіти всіх ланок повинні керуватися принципами гуманізму, який протягом багатьох років виступає основою філософії ЮНЕСКО.

Література

1. Ульяновський Ю. Доклад ЮНЕСКО по проблеме распространения грамотности / Юрий Ульяновський // Компас. – 2014. – № 46. – С.72–75.
2. Сидоренко І. Нова ініціатива ЮНЕСКО: етичні й моральні виміри для вищої освіти і науки / І. Сидоренко // Педагогіка і психологія. – 2013. – № 2. – С. 5–16.
3. В Україні 300 тисяч дітей не мають доступу до освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.civicua.org/news/view.html?q=114.
4. Украина и ЮНЕСКО станут ближе друг другу [Электронный ресурс] // УРА-Информ. – 2015. – 25 апр. – Режим доступа: http://www.ura-inform.com/ru/ukraine/2015/04/25/unesco/

Войцешук А. О., Желіховська М. В.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОДІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ

Актуальність дослідження. У світовій економіці туризм відіграє все більш значну роль. Він сприяє демократизації суспільства, підвищенню культурного рівня людей, поліпшенню здоров`я населення, вносить свій внесок у соціально-економічний розвиток регіонів і країни в цілому. Туризм сприяє надходженню фінансових ресурсів, зростанню попиту на товари та послуги, на вироби місцевої промисловості. Розвиток туризму у регіонах дозволяє збільшити доходи регіональних і місцевих бюджетів, що призводить до підвищення рівня життя населення. Збільшення об'єктів туризму, оновлення готельного господарства позитивно впливають на стан кон'юнктури у будівництві та інфраструктурі, дозволяє вирішити проблеми зайнятості та екології у регіоні. Враховуючи велике значення туристичної сфери, Україна задекларувала її одним з пріоритетних напрямів розвитку національної економіки. У зв'язку з цим питання проведення якісної оцінки та регулювання туристичної привабливості регіону набувають особливої актуальності. Тобто, розвиток туризму в Україні, підняття його рівня до міжнародних стандартів, проведення ефективної державної і регіональної туристичної політики стають важливими завданнями сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами становлення та розвитку туристичної сфери в Україні займається багато вчених. Так, В. Я. Гавран досліджує формування привабливості рекреаційно-туристичних комплексів з метою залучення інвестицій; А. В. Мокляк наводить оцінку та систематизує чинники, що визначають привабливість комплексу міжнародного туризму України для іноземців; О. В. Музиченко-Козловська надає рекомендації щодо визначення туристичної привабливості території в першу чергу стосовно якості довкілля. Проте в сучасних умовах виникає гостра потреба вивчення та оцінки кожного компонента, що формує туристичну привабливість регіону.

Метою статті є діагностика сучасного стану та перспектив розвитку туристичної сфери на Поділлі.

Виклад основного матеріалу. Подільський туристичний регіон, до складу якого входять Вінницька, Тернопільська та Хмельницька області, має зручне економіко-географічне та туристичне положення. Близькість його до державного кордону України з Білоруссю, Молдовою, Румунією, Польщею, Угорщиною, Словаччиною є передумовою між- народного туристичного обміну.

Потенціал рекреаційних ресурсів – 769,5 тис. га, що становить 19,1% від загального показника по країні. Рекреаційні ресурси освоєні на 103,0 тис. га, або 13,4% загальної площі. Потенційна місткість природних ландшафтів – 1899 тис. осіб., або 12,5% до загального показника.

Найбільша природно рекреаційного потенціалу зосереджено у Вінницькому (3,1%) та Кам'янець-Подільському районах (4,6%).

В межах Поділля є 12 освоєних та розвіданих родовищ мінеральних вод, серед яких найбільші експлуатаційні запаси зосереджені у Вінницькій та Хмельницькій областях. Тернопільська область має п'ять родовищ з надзвичайно високим потенціалом прогнозних запасів мінеральних вод, за яким займає третє місце в країні та має великі перспективи для розвитку санаторно-курортної галузі.

У даному регіоні існує 30 родовищ торф'яних грязей, але практично використовується два – «Войтовецьке» (Вінницька область) та «Конопківське» (Тернопільська область).

Однією з найважливіших складових рекреаційних ресурсів Поділля є об'єкти природно- заповідного фонду (ПЗФ), яких в межах регіону зареєстровано 1439 од. Найбільш туристично привабливими об'єктами ПЗФ є національний природний парк «Подільські Товтри», «Кременецькі гори» та Центрально-Подільський, санаторний комплекс в Сатанові, який ще називають Перлиною Поділля з 2-ма штучними водоспадами, санаторій "Хмільник", де проводиться ефективне лікування з індивідуальним підходом до кожного пацієнта, а також регіональні ландшафтні парки – Зарваницький, Загребелля, Дністровський каньйон, природний заповідник «Медобори».

За оцінкою рейтингу областей щодо історико- архітектурного потенціалу України, області Поділля займають високі позиції. Так, за кількістю цих пам'яток Хмельницька область посідає четверте місце (6% від загальної кількості по країні), Тернопільська – 7 (4,54% від загальної кількості по країні), а Вінницька – 8 (4,52% від загальної кількості по країні). Хронологічний діапазон пам'яток охоплює сім століть: з XIV по XX.

Пріоритетними видами туристичної діяльності Подільського регіону залишаються внутрішній та виїзний туризм. Так, туроператорами та турагентами протягом 2014 р. було обслуговано 65,137 тис. осіб. При цьому за кордон виїжджало 31,617 тис. осіб (48,5% від загальної чисельності туристів та екскурсантів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності Поділля), питома вага внутрішніх туристів склала 26,4% від загального туристичного потоку регіону.

Головними причинами незначної кількості іноземних туристів на Поділлі у попередніх роках та їх відсутність у 2014 р. пояснюється нестабільною економічною та політичною ситуацією в Україні в цілому, недостатньо розвиненою матеріально-технічною базою туристичних підприємств, відсутністю туристичної інфраструктури належного рівня обслуговування, невідповідністю цін послуг рівню якості та сервісу, вартістю в'їзної візи.

Отже, рекреаційно-туристична інфраструктура регіону є недостатньо розвинутою. Це заважає задоволенню

потреб у туристичних послугах як мешканців Поділля, так і гостей з далекого та близького зарубіжжя. Основними передумовами подальшого розвитку туризму в Подільському регіоні є:

– рекреаційні ресурси: сприятливі ландшафти, мінеральні лікувальні води, пам'ятки історії, культури, архітектури;

– зручне геополітичне і транспортне положення, оскільки через регіон проходять важливі шляхи державного і міжнародного значення;

– історичний аспект, що проявляється в етнографічній культурі: тут відбулося своєрідне змішування народів;

– відносно сприятлива екологічна ситуація;

– соціально-економічні особливості регіону, зокрема, низький рівень індустріалізації території, що може сприяти розширенню матеріально-технічної бази туризму;

– потреби ринку щодо пропозиції туристичного продукту, який має нові особливості та якості.

Головним завданням розвитку санаторної бази є реконструкція місцевих курортів, а також перепрофілювання деяких баз відпочинку, що розміщені в місцях із запасами мінеральних вод під санаторно-курортне лікування. В подальшій перспективі можливе використання Дністровського водосховища з геліотерапевтичними цілями майже цілий рік. Останнім часом в регіоні набирає потужних обертів сільський туризм.

Висновки. Поділля є одним із найперспективніших регіонів країни щодо функціонування туристичної сфери та має широкі можливості для розвитку як регіонального, так і міжрегіонального та міжнародного туризму, а за комплексом історико-культурних і природних ресурсів може забезпечити потреби у культурному, пізнавальному, оздоровчому, рекреаційному, релігійному, спелеологічному та зеленому видах туризму.

Література

1. Туристична діяльність в Україні у 2014 році. Статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 76 с.

2. Екологічний паспорт Хмельницької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://oblrada.km.ua/menu/top/

3. Екологічний паспорт Тернопільської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://ecoternopil.gov.ua/index.php/pro-departament/novyny/127-ekolohichnyi-pasportternopilskoi-oblasti-2014-roku.

4. Екологічний паспорт Вінницької області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vineco.gov.ua/load/ st_d/e_p/ekologichnij_pasport_obl

Дідик В. М., Грушевицька А. Б.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ РЕКЛАМНОГО БІЗНЕСУ

Актуальність дослідження. Рекламна галузь є одним із важелів підняття економіки країни, вона впливає на підвищення господарської активності підприємств, посилюючи конкуренцію між ними. Проте відсутність єдиних наукових підходів до визначення сутнісних ознак, принципів, функцій, методів, технологій маркетингу, які були б адаптовані до особливостей функціонування підприємств рекламної галузі, створює перешкоди якісним та кількісним змінам у розвитку української рекламної галузі [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі питання стосовно здійснення господарської діяльності у сфері реклами висвітлено у працях С. Чехалова, У. Уелса, П. Сміта, Б. Семенова, Є. Ромата, Дж. Рассела, С. Моріарті, Дж. Майерса, Т. Лук'янець, У. Лейна, Ю. Лисенко, В. Дем'янова, О.Мельникович, С.Вєсєлова, Дж.Бернета, Р.Батра, Д. Акера та ін. В той же час, безліч аспектів цієї наукової проблеми залишаються дискусійними, погано розкритими та обґрунтованими, у тому числі розвиток підприємств рекламної галузі.

Мета статті. Метою статті є дослідження рекламного ринку України, визначення суб'єктів ринку рекламних послуг, що є безпосередніми виробниками рекламного продукту і визначення взаємозв'язків між ними.

Виклад основного матеріалу. Суб'єктами, що безпосередньо приймають участь в управлінні рекламною діяльністю є юридичні та фізичні особи: рекламодавці, рекламні агентства та ті, що своєю діяльністю сприяють створенню рекламного продукту (ЗМІ та допоміжні суб'єкти) [1].

Об'єктом рекламної діяльності є споживачі рекламної інформації, які утворюють сформовану цільову аудиторію певного продукту.

Враховуючи те, що продуктом рекламного бізнесу є реклама, досліджувана галузь виявляється найбільшою мірою схильною до впливу всіляких факторів конкурентного середовища та змін ринкової кон'юнктури.

ЗМІ є носіями реклами, а допоміжні суб'єкти приймають опосередковану участь у створенні рекламного продукту.

Допоміжні або обслуговуючі суб'єкти рекламної діяльності, з яким співпрацюють рекламні агентства, ми можемо поділити на дві групи:

Перша група – допоміжні суб'єкти, які безпосередньо допомагають агентствам рекламного характеру виконувати управління рекламною діяльністю. Вони включають: компанії з дослідження маркетингу; фрілансери-дослідники; тренд-агентства; медіаконсалтингові компанії, медіааудитні компанії; компанії з бренд-консалтингу; маркетингові консалтингові компанії та всі юридичні та фізичні особи, які допомагають агентствам у плануванні, організації, реалізації та контролі рекламних кампаній, створених для їхніх клієнтів-рекламодавців;

Друга група – допоміжні суб'єкти, які характеризуються тим, що забезпечують технічну та творчу складову створення рекламних та інших комунікаційних маркетингових матеріалів [1].

Збільшення негативних явищ в економіці спричиняє зниженню попиту зі сторони виробників послуг та товарів на рекламну продукцію, що відображається на обсягу реалізації.

Весь бізнес рекламного характеру являє собою суперечливий та надзвичайно складний процес, якому необхідно механізм науково-медичного забезпечення та управління. Рекламний бізнес розвивається надзвичайно стрімко, а його ефективність залежить від росту цін на ринку реклами та його конкурентоспроможності.

Дослідні компанії по маркетингу, що є суб'єктами маркетингової та рекламної діяльності існують на ринку України з 90-х рр. XX століття. Одним із ключових факторів, що спричинив їх виникнення став вихід на український ринок транснаціональних корпорацій Procter&Gamble, Unilever; тютюнових компаній – Reemstma, Philip Morris тощо. Цим компаніям, для просування своїх торгових марок потрібна була первинна інформація, яку вони купували у дослідних компаній.

Маркетингові дослідження у рекламній сфері можуть проводитися самостійно дослідним відділом рекламного агентства. Дослідні компанії зазвичай мають більшу компетентність та довший досвід роботи, тому більшість середніх та малих рекламних агентств у виникненні потреби звертаються до професійних дослідників. Комунікаційні (рекламні) групи або холдинги зазвичай мають у структурі холдингу власну дослідну компанію або компанію-партнера, яка й виконує усі необхідні дослідження [2].

В наш час необхідність реклами не викликає жодного сумніву так, як вона відіграє основну роль у розвитку ринкової економіки і є її важливим елементом. Позбавивши виробника реклами, що є головним фактором ефективного зв'язку, він припинить вкладати кошти і рівень виготовлення нових товарів та удосконалення старих різко впаде. Бажання розвиватись, конкурувати в підприємництві буде зменшуватись. Саме тому в країнах з масовим виробництвом та високим рівнем життя витрачаються величезні кошти на рекламу. Фраза «Реклама – двигун торгівлі» досить повно розкриває головну функцію реклами: знайомство з товаром потенційних покупців, передачу інформації про нього, переконання в необхідності придбання товару. Проте на відміну від звичайного інформаційного повідомлення реклама відрізняється зацікавленістю в кінцевому результаті. Це не звичайне вивчення інформації, а вивчення з конкретною метою – підвищення попиту на товар.

Маркетингові консалтингові компанії в сфері консалтингу активніше співпрацюють з рекламодавцями, ніж з рекламним агентствами. Оскільки ці компанії часто поєднують консалтингові, дослідницькі та маркетингові послуги. Рекламні агентства замовляють саме для перед тестування та пост тестування рекламних матеріалів, для проведення маркетингових досліджень, пошуку глибинних мотивів цільової аудиторії [3].

Величезна концентрація маркетингових компаній та постійна конкуренція на ринку змушує фахівців створювати нові підходи ведення рекламного бізнесу. Для того, щоб підтримати ефективність рекламних підприємств потрібно об'єктивно та завчасно приймати управлінські рішення. Дані рішення повинні спиратися на маркетингові дослідження конкурентного середовища рекламного бізнесу. Управління маркетинговим бізнесом потрібно виконувати відповідно з управлінськими функціями.

Аспекти організаційного характеру щодо механізму управління рекламним бізнесом представляють собою процедури виконання бізнес-процесів усередині рекламних компаній, відкривають особливості взаємодії учасників рекламного бізнесу і способи координації ринку реклами.

Досить новим суб'єктом рекламної діяльності на ринку України є компанії, що надають послуги медіа консалтингу та медіа аудиту. Діяльність цих компаній значно підвищує якість послуг, що надаються медійними рекламними агентствами. Медіа аудиторська компанія визначає, наскільки відповідають дані канали комунікації завданням торгової марки та рекламної кампанії, наскільки оптимальними є закупівельні ціни за розміщення реклами.

Компанії, що допомагають створювати торгові марки та управляти ними є бренд-консалтингові компанії. Вони відносяться до першої групи допоміжних суб'єктів рекламної діяльності.

Продакшн-компанії (аудіо-студії та кіностудії), які займаються не тільки створенням фільмів, телевізійних та радіопрограм, але й виробництвом рекламних роликів або виробничі компанії є також важливим суб'єктом рекламної діяльності.

Агенства рекламного характеру за відсутності власної виробничої бази, спершу розроблюють креативну стратегію рекламної кампанії, а потім оголошують тендер серед попередньо відібраних кіно виробничих студій на право виготовлення рекламного ролика.

На ринку України також існують підприємства, які створюють аудіо-ролики для їх подальшої трансляції в радіоефірі.

Діяльність рекламних агентств у сучасних умовах неможлива без друкарень (поліграфічних підприємств), які забезпечені сучасним поліграфічним, друкарським та іншим обладнанням.

Рекламні агентства не завжди мають власних спеціалістів зі створення дизайну упаковки, логотипу, етикетки, різних елементів стилю чи створення веб-дизайну. Для того, щоб виконати дані завдання підприємства

звертаються до студії дизайну або веб-дизайну, де працюють програмісти та художники.

Висновки. В сучасних умовах в Україні відбувається стрімкий розвиток рекламного ринку, що зумовило зростання галузей, що обслуговують рекламу. Зросла кількість маркетингових дослідних компаній, тренд-консалтингових агентств, поліграфічних підприємств; дизайн-студій; студій веб-дизайну; кіностудій та аудіо-студій. Останнім часом почали з'являтися нові суб'єкти рекламної діяльності, які допомагають рекламним агентствам більш якісно надавати рекламні послуги: тренд-агентства, компанії з медіа-консалтингу та медіа-аудиту. Підвищення результативності маркетингової діяльності підприємств рекламної галузі потребує впровадження принципів маркетингу партнерських взаємовідносин у діяльність усіх структурних підрозділів.

Література

1. Мельникович О. М. Сучасні напрями діяльності підприємств у галузі реклами / О. М. Мельникович // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2016. – № 2 [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2016/4.pdf

2. Мельникович О. М. Методологічні підходи до класифікації підприємств рекламної галузі / О. М. Мельникович // Вісник Хмельницького нацьонального унывеситету. – 2007. – № 4. – С. 49–52.

3. Коваленко О. В. Реклама : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Коваленко, І. Ю. Кутліна, М. В. Потабенко ; за ред. І. Ю. Кутліної. – К. : МАУП, 2010. – 98 с.

Ємбергенова К. Р., Коновал В. В.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

СУЧАСНИЙ СТАН МІЖНАРОДНИХ АВІАЦІЙНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. Повітряний транспорт, здатний швидко і з комфортом доставити пасажира в будь-яку точку земної кулі, з'явився в XIX столітті. Тепер це найбільщ швидкісний вид транспорту для перевезень. За допомогою повітряного транспорту неймовірно розширилися світові транспортні зв'язки між усіма членами світового співтовариства, тому дослідження питання щодо міжнародних повітряних перевезень саме в Україні є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання щодо стану міжнародних авіаційних перевезень в Україні, займались багато науковців, але слід виділити таких: Бордунов В. Д., Шелухін М. Л., Шульженко Ф. П., Кравченко М. В., Каламкарян Р. А., Мигачов Ю. І.

Мета статті. Визначити особливості сучасного стану міжнародних повітряних перевезень в Україні, перспективи розвитку даного типу транспорту.

Виклад основного матеріалу. Протягом тисячоліть розвитку людського суспільства повітряний простір розглядався як невичерпний, неосяжний простір, який нікому не належить. Римські юристи нарівні з морськими просторами визначали повітряний простір як спільне надбання людства і кваліфікували його, використовуючи термінологію добре розвиненого на той час цивільного права, як річ спільну − res communis. Виходячи з цього і беручи до уваги те, що в ті, й наступні, вельми тривалі, часи повітряний простір використовувався людством тільки як засіб забезпечення життєдіяльності людини, питання визначення правового статусу повітряного простору практичного значення не мали [1, с. 20] .

Із розвитком повітроплавання людство почало замислюватися про правомірність польотів літальних апаратів над територіями різних держав, проте конкретних кроків юридичного характеру в цьому відношенні не робилося.

Разом із тим, у міру розвитку авіаційної техніки, вдосконалення конструкції аеропланів і розширення їхніх літальних можливостей, держави почали вживати заходів щодо захисту власних суверенних прав у своїх повітряних просторах. Одним із перших міжнародно-правових актів у цій сфері стала багатостороння Паризька конвенція 1919 р., у якій підкреслювалося право кожної держави на повний і винятковий суверенітет над повітряним простором над її територією. Ця конвенція поклала початок формуванню нової галузі міжнародного права - міжнародного повітряного права.

Стрімкий розвиток авіації обумовив швидкий розвиток міжнародного повітряного права. Як поняття воно являє собою сукупність спеціальних принципів і норм, що визначають правовий статус і режим повітряного простору та регулюють відносини між суб'єктами права у зв'язку з його використанням. Це визначення передбачає, що у зміст міжнародного повітряного права включається визначення міжнародно-правового статусу різних правових категорій повітряних просторів і правова регламентація різних видів використання цих просторів.

Серед джерел міжнародного повітряного права, як основні, відзначаються:

− Конвенція про міжнародну цивільну авіацію (Чикаго, 1944 р.);

− Конвенція з уніфікації деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень (Варшава, 1929 р.) і Гаазький протокол (1955 р.) як додаток до неї;

− Монреальська угода 1966 р. як доповнення до Варшавської конвенції 1929 р.;

− Гаазька конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 р. [2,с.48].

Повітряний транспорт України є складовою системи транспорту України. Основні засади функціонування повітряного транспорту закладено в Законі України «Про транспорт» та в спеціальному кодифікованому нормативному акті − Повітряному кодексі України.

Сукупність правових норм, що регулюють відносини між цими підприємствами та споживачами транспортних послуг в сфері авіації, утворює Повітряне право України.

В Україні повітряні перевезення здійснюються у відповідності до вимог Конвенції для уніфікації деяких правил міжнародних повітряних перевезень (Монреаль, 28 травня 1999 року), а також норм Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Повітряного кодексу України. Вони регулюються Наказом Мінтрансу № 793 від 14.10.2003 року «Про затвердження Правил повітряних перевезень вантажів» (зареєстровано у Мінюсті України 07.11.2003 р. за № 1023/8344) Наказом Мінтрансу № 568 від 25.07.2003 р. «Про затвердження Правил повітряних перевезень пасажирів і багажу» (зареєстровано у Мінюсті України 29.08.2003 р. за № 755/8076) та іншими нормативними актами, та загальних положень про перевезення і правил перевезення та надання послуг [4, с. 106].

Повітряний перевізник і виконавець повітряних робіт зобов'язані страхувати членів екіпажу й авіаційного персоналу, які перебувають на борту повітряного судна, власні, орендовані та передані їм в експлуатацію повітряні судна, а також свою відпові-дальність щодо відшкодування збитків, заподіяних пасажирам, багажу, пошті, вантажу, прийнятим для перевезення; іншим кори-стувачам повітряного транспорту, а усі експлуатанти − третім особам, не нижче за рівень, встановлений Кабінетом Міністрів України. Страхування здійснюється українськими компаніями, що є членами Авіаційного страхового бюро.

В Україні використовуються майже всі типи транспорту, їх частку у використанні досить різна, це можна прослідкувати в табл.1, де зображено обсяг використання транспорту при вантажоперевезенні та в табл.2 перевезення пасажирів різними типами транспорту.

Таблиця 1

Вантажні перевезення у січні-вересні 2016 року* [5]

Транспорт	Перевезено вантажів	
	млн.т	у % до січня-вересня 2015р.
Всього	453,8	103,6
залізничний	252,9	98,6
автомобільний	122,6	114,8
водний	4,8	100,6
трубопровідний	73,4	104,9
авіаційний	0,05	108,1

** Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.*

Таблиця 2

Пасажирські перевезення у січні-вересні 2016 року[1] [5]

Транспорт	Перевезено пасажирів	
	млн	у % до січня-вересня 2015р.
Всього	3609,7	93,7
залізничний[2]	296,7	99,9
автомобільний	1506,3	88,5
водний	0,4	79,1
авіаційний	6,2	126,6
трамвайний	525,3	97,3
тролейбусний	765,7	96,7
метрополітенівський	509,1	98,6

[1] Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

[2] З урахуванням перевезень міською електричкою.

Регулярні міжнародні польоти повітряних суден, під час яких повітряні судна перетинають державний кордон України та іншої держави, здійснюються на підставі міждержавних домовленостей і міжнародних угод. Нерегулярні міжнародні польоти можуть виконуватися за спеціальними дозволами, порядок видачі яких визначається Укравіатрансом і погоджується з митними органами України.

Переліт державного кордону України повітряними суднами здійснюється по спеціально виділених коридорах. Переліт державного кордону України поза спеціально виділеними повітряними коридорами, якщо це не

передбачено міжнародною угодою або іншими нормативними актами України, заборонено[3, с. 332].

Повітряні перевезення виконуються на підставі договору, існування та умови якого посвідчуються документом на перевезення, що видається авіаційним підприємством або уповноваженими ним організаціями чи особами (агентами).

Під час здійснення повітряних перевезень, крім загальних правил, повітряний перевізник має право встановити свої правила повітряних перевезень, які спрямовані на підвищення ефективності та якості перевезень і які не містять умов та норм обслуговування пасажирів і клієнтури нижчих за рівень вимог, встановлених відповідним органом державної виконавчої влади.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що повітряних транспорт в Україні розвивається, хоча його частка не є досить великою. Але, даних тип транспорту має свої переваги, він зручний, швидко доставляє багаж чи пасажира до місця призначення. Не зважаючи на високу вартість, в Україні слід сприяти розвитку авіаційних перевезень.

Література

1. Мовчан А. П. Міжнародне повітряне право. Кн. 1-2. М, 2001
2. Курдюков Г. І., Лихачов В. М. Міжнародне повітряне право: Кн. 1-2. М, 2001.
3. Чубарєв В. Л. Міжнародне приватне право: Навчальний посібник / В. Л. Чубарєв. – К.: Атіка, 2008. – 608 с.
4. Транспортне право України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Т65 М. Л. Шелухін, О. І. Антонюк, В. О. Вишневецька та ін. ; за ред. М. Л. Шелухіна. - К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2008. – 896 с.
5. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. − Режим доступу : http: // www.ukrstat.gov.ua

Коновал В. В.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

АНАЛІЗ ВПЛИВУ РОЗВИТКУ ПАСАЖИРСЬКИХ АВІАЦІЙНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Актуальність дослідження. Ринок пасажирських авіаперевезень має найшвидші з-поміж усіх видів транспорту темпи зростання. Якщо розвиток і регіональних, і міжнародних перевезень упродовж останніх років зумовлений зростанням економіки країни та обсягів транзитного трафіку, то обсяг пасажирських перевезень, зокрема авіаційних, - підвищенням мобільності населення, розвитком національного і міжнародного туризму, зростанням трудової міграції та ділової активності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам міжнародних перевезень в контексті економічних наук приділяється досить багато уваги, й, у тому числі, питанню розвитку авіаційних перевезень в Україні. Дослідженням проблеми функціонування та розвитку авіаційного комплексу як одного з провідних секторів економіки України займаються такі науковці, як В. Горбулін, Ю. Кулаєв , І. Сокола, М. Григорак, М. Новикова, Ю. Пащенко, В. Герасименко, А. Замкова, М. Мальська та інші.

Виклад основного матеріалу. Згідно з ст. 32 Закону України «Про транспорт», до складу повітряного транспорту входять підприємства повітряного транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів і вантажів, аерофотозйомку, сільськогосподарські роботи, а також аеропорти, аеродроми, аероклуби, транспортні засоби, системи управління повітряним рухом, навчальні заклади, ремонтні заводи цивільної авіації, вертольотодроми, гідроаеродроми та інші майданчики для експлуатації повітряних суден, інші підприємства, установи й організації, незалежно від форм власності, що забезпечують роботу авіаційного транспорту [1].

Авіаційний транспорт – один із наймолодших видів сполучення. Серед основних переваг даного виду транспорту варто виділити такі, як швидкість, цілорічність функціонування, можливість доставки вантажів у важкодоступні райони. Авіатранспортом здійснюють переважну більшість трансконтинентальних пасажироперевезень та перевезень товарів із невеликим строком зберігання на значні відстані.

Україна володіє значним потенціалом створення і виробництва авіаційної техніки. Авіаційний транспорт України об'єднаний у «Авіалінії України», до яких, на даний момент, належать майже 30 авіазагонів, 100 аеродромів, а також підприємства з ремонту авіатехніки, приватні авіалінії. Існуючі виробничі потужності аеропортів дозволяють забезпечити перевезення до 60 млн. пасажирів та 182,5 тис. т. вантажів на рік [2, с. 74-75].

Найбільшими аеропортами в Україні є «Бориспіль», «Дніпропетровськ», «Одеса», «Харків», «Львів» та ін. До 2014 року у складі України діяли також аеропорти «Донецьк» та «Сімферополь», однак основними «повітряними воротами» України є Бориспільський аеропорт, який сполучає найбільшу кількість міжнародних повітряних ліній, зокрема з країнами Європи, Америки, Азії та Африки.

Таблиця 1

Порівняльна кількість перевезених пасажирів авіаційним транспортом України 2011-2016 рр. [3]

Період	Кількість пасажирів	
	млн. осіб	у % до минулого періоду
січень-вересень 2011 р.	5,8	123,4
січень-вересень 2012 р.	6,4	110,4
січень-вересень 2013 р.	6,1	95,7
січень-вересень 2014 р.	5,1	85,8
січень-вересень 2015 р.	4,9	94,9
січень-вересень 2016 р.	6,2	126,6

Аналізуючи дані табл. 1, варто зазначити, що існує чималий попит на пасажирські авіаційні перевезення в Україні. Зокрема до 2012 року на території країни спостерігалося стабільне зростання популярності даного виду перевезень, однак у період з 2013 по 2015 роки ситуація дещо змінилася в негативну сторону. В першу чергу, загострення таких змін відбулося внаслідок нестабільної політичної ситуації на Сході України, що й посприяло зменшенню кількості перевезень, зокрема й авіаційних. Однак вже з січня поточного року статистика зросла на 126, 6% порівняно в аналогічним періодом минулого року.

У межах нашої області також діє досить перспективний аеродром Вінниця (Гавришівка), який розташований в 7,5 км на схід від залізничної станції м. Вінниця. Він знаходиться в центрі України, та має зручну транспортну розв'язку (автомобільну та залізничну) для перевезення пасажирів та вантажів як по Україні, так і за її межами. Тому, даний аеродром в подальшому може скласти достойну конкуренцію для Бориспільського аеропорту, оскільки за масштабами та довжиною злітної смуги навіть перевищує так звані «повітряні ворота» України. Даний аеродром було засновано ще на початку 50-х років і вже більш як півстоліття він працює в транспортній системі України.

На сьогоднішній день основними проблемами розвитку авіаційної галузі України являється зношеність основних фондів, дефіцит кваліфікованих кадрів, невідповідність технічних можливостей аеропортів сучасним міжнародним вимогам, відсутність державної підтримки створення нової техніки й впровадження сучасних технологій, відсутність державної програми підтримки розвитку авіатранспортної та авіабудівної систем, втрати керованості інвестиційною на транспорті, жорстка податкова політика держави відносно авіаційної галузі, недостатній рівень правової бази сертифікації експлуатантів, невизначеність умов діяльності та підвищений економічний ризик управління авіакомпаній, недостатня модернізація парку повітряних суден, велика кількість формальностей при міжнародних авіаперевезення, завантаженість аеропортів та повітряного простору та інші [4, с. 125].

Для подолання існуючих проблем та формування конкурентних переваг, що сприятимуть зміцненню позицій на світовому ринку, збільшенню рентабельності, залученню інвестицій, розвитку технологічної бази для України пріоритетним є:

– створення міжнародних консорціумів за участю провідних транснаціональних корпорацій;
– організація спільних підприємств;
– довгострокова кооперація;
– транскордонні злиття і поглинання;
– державна підтримка аерокосмічної промисловості.

Крім того, ефективним кроком задля подолання даних проблем є приватизація частини підприємств державного авіаційного комплексу з метою підвищення прибутковості та інвестиційно-інноваційної активності підприємств, оскільки приватизація дозволяє подолати такі недоліки державного управління, як монополізм та відсутність конкурентних умов бізнесу, відсутність стимулів щодо отримання прибутку, обмеженість фінансування та нецільове використання коштів [4, с. 124].

Ще одним пріоритетом розвитку авіаційної сфери транспортування повинна бути політика провідних українських авіакомпаній, спрямована на інтегрування внутрішніх та міжнародних авіарейсів, адже вдале географічне розташування України і наявність міжнародних аеропортів дають можливість освоєння нової відкритої ніші ринку – ринку транзитних пасажирів, що літають між Західною та Східною півкулями, а також з Європи з пересадкою в Києві. І саме в зв'язку з цією проблемою, у 2016 році в Україні створено чимало нових авіарейсів, зокрема таких, як Київ-Венеція, Одеса-Стамбул, Львів-Бургас (Болгарія), Львів-Спліт(Хорватія), Дніпро-Ларнака (Кіпр) та ін. [5].

Висновки. Отже, практична реалізація вище викладених заходів дозволить забезпечити подальший прогресивний розвиток авіаційного комплексу України, налагодити тісні соціальні та економічні взаємозв'язки з іншими країнами, розширити потенційні ринки збуту української авіабудівної продукції, забезпечити участь вітчизняних підприємств у виконанні іноземних проектів та зайняти гідне місце у глобальному конкурентному середовищі авіатранспортних послуг. Оскільки на сьогоднішній день авіаційний комплекс України показує позитивні зрушення, а також має значний потенціал подальшого розвитку, проте необхідно вирішити ряд проблем за допомогою

Література

1. Закон України «Про транспорт» [Електронний ресурс]: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80
2. Карась О. В. Стан та перспективи розвитку авіаційного транспорту в Україні / О. В. Карась. – К.: Освіта, 2015. – С. 73-81.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: http://www.ukrstat.gov.ua/.
4. Новикова М. В. Організаційно-економічний механізм глобалізаційних процесів в авіаційній галузі [посібн.] / М. В. Новикова, І. Г. Михальченко // Формування ринкових відносин в Україні. – К., 2014, – № 5 (84). – С. 124-130.
5. У 2016-му з'являться нові авіарейси з України / Експрес-тайм [Електронний ресурс]: http://expres.ua/news/2016/01/17/169231-2016-mu-zyavlyatsya-novi-aviareysy-ukrayiny-populyarn –dvoh

Лагдан А. В., Крупельницька І. Г.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Актуальність дослідження. Спостереження за розвитком аудиту в нашій країні дає можливість зробити висновок, що він проходить етапи розвитку: від суцільного підтвердження даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності до ризик-орієнтованого аудиту. На сучасному етапі розвитку економічних відносин діяльність аудиторських компаній не обмежується лише аудитом фінансової звітності. Ринок їх послуг розширюється і поповнюється все новими видами, серед яких аудит системи управління запасами. У сфері діяльності кожного підприємства, а особливо промислового, велике значення мають запаси. Через те, що вони є основою ефективного, постійного виробничого процесу, то контроль за надходженням, правильним оформлення в бухгалтерському обліку та списанням запасів є необхідним завданням для підприємства. Стан, формування й використання запасів – це визначальний чинник забезпечення конкурентоспроможності на ринку виробленої продукції. Саме тому виникає потреба в проведенні аудиторської перевірки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо аудиту запасів мають своє відображення у працях таких вітчизняних та іноземних вчених: В. В. Сопки, Ф. Ф. Бутинця, М. Р. Чумаченка, П. Я. Поповича, М. Т. Білухи, Л. П. Кулаковської, В. Ф. Палій, В. П. Бондар та інших. Проте єдиної одностайної думки серед науковців з приводу існування універсальної методики аудиту запасів, на жаль, немає.

Мета статті. Метою статті є розкриття особливостей аудиту виробничих запасів на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Перед аудитором, який проводить аудит виробничих запасів, постає завдання: встановити й підтвердити аудиторським висновком дотримання суб'єктом господарювання вимог чинного законодавства, яке регулює бухгалтерський та податковий облік із цього питання. Кількість нормативних документів, що регулюють господарські операції з виробничими запасами, є досить значною, крім того, вони часто змінюються та є особливими для окремих суб'єктів господарювання залежно від галузі [4, с. 97].

Виробничі запаси на підприємстві є основою його господарської діяльності. Визначення поняття запасів, порядок їх оцінки та визнання, відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності відображено в П(с)БО 9 «Запаси».

Відповідно до даного Положення, запаси – це активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [1].

Головне завдання управління запасами і виробництвом в ринкових умовах – підтримка оптимального рівня іммобілізації капіталу в товарно-матеріальні запаси та вирішення двох основних задач: визначення розміру необхідного запасу, тобто норми запасу і створення системи контролю за фактичним розміром запасу та своєчасним його поповненням відповідно до встановленої норми [2].

До завдань аудиторської перевірки запасів відносять встановлення:

- правильності віднесення активів підприємства до запасів;
- забезпечення зберігання запасів і дотримання встановлених нормативів їх виробничого використання;
- правильності визначення первісної або чистої вартості реалізації запасів;
- повноти та правильності відображення в бухгалтерському обліку надходження і вибуття запасів за їх напрямами;
- доцільності вибору підприємством методу списання запасів на витрати підприємства;
- правильність розподілу вартості використаних на виробництво запасів та за об'єктами калькулювання;
- законності і правильності відображення в обліку надходження, переміщення і списання малоцінних та швидкозношуваних предметів;

– додержання вимог щодо проведення інвентаризації товарів, матеріалів і малоцінних та швидкозношуваних предметів [4, с. 98].

Проведення аудиту управління запасами на підприємстві потребує від аудитора знань з технології виробництва. По-перше, необхідно оцінити, чи всі запаси, що закупаються на підприємстві мають цільове використання. По-друге, необхідно провести маркетингове дослідження з метою оцінки цін закупки запасів, та порівняти ціну закупки запасів на даному підприємстві з мінімальною ціною, яку можна заплатити на ринку. По-третє, проаналізувати, як в системі поповнюються запаси. Підприємство одночасно переслідує дві протилежні цілі: скоротити запаси, щоб зменшити витрати на їх утримання та збільшити запаси, щоб забезпечити безперебійну роботу підприємства. Тому аудитору необхідно оцінити витрати на утримання запасів та частоту перебоїв роботи на підприємстві. По-четверте, в умовах технологічного прогресу, аналізуючи технологію виробництва іноді можна запропонувати використати у виробництві матеріал-замінювач, який за своїми якісними характеристиками підходить для даного виробництва, але дешевший і дозволить знизити витрати підприємства. По-п'яте, необхідно оцінити обґрунтованість розрахунку норм запасів, які використовуються при відпуску їх у виробництво. Для цього пропонується аудитору виконати контрольний запуск сировини та матеріалів у виробництво з метою оцінки норм витрачання. Провести фотографію робочого дня для оцінки організації використання запасів. зробити контрольний запуск сировини та матеріалів у виробництво. Усі ці напрямки робіт проводяться з метою оцінки ефективності та продуктивності системи операцій із запасами [2].

Типовими помилками під час здійснення операцій з запасами є: незадовільна організація складського господарства, невиконання завдань щодо придбання матеріалів, завищення собівартості придбаних матеріалів, порушення правил приймання вантажів, неповне оприбуткування запасів, необґрунтовані претензії до постачальників, нераціональне витрачання матеріалів на виробництво, порушення норм і лімітів відпуску матеріалів, порушення проведення порядку інвентаризації, нестача, надлишок, присвоєння товарно-матеріальних цінностей, помилки і підробки в документах, заміна нових матеріалів старими, помилки у визначенні сум уцінок, до оцінок запасів та їх відображення в обліку, незадовільне ведення бухгалтерського обліку [3, с. 120].

Аудитор у процесі свого дослідження повинен чітко відслідковувати інформаційні потоки, які пов'язані з господарськими діями чи подіями, від прийняття рішення про здійснення господарської операції до відображення факту здійснення в первинних документах, зведених документах, регістрах обліку та звітності. Залежно від мети аудиторського дослідження, завдань, які передбачені договором, та власних можливостей аудитор на свій розсуд обирає методику проведення аудиту виробничих запасів. Основна мета обраної методики зводиться до встановлення об'єктивної істини про досліджуваний об'єкт. Під час здійснення аудиту запасів аудитор використовує спеціальні методи і прийоми – арифметична перевірка, тестування, опитування, документальна перевірка, аналітичні процедури, анкетування [4, с. 98].

Також варто зазначити, що результатом проведення аудиту є незалежне професійне судження, яке викладене аудитором у формі висновку. Крім того, зазначене висловлення носить ризиковий характер. Тобто аудитор має постійно шукати невідповідності, визначати, наскільки вони суттєві, оцінювати причини їх виникнення, часто – мету їх виникнення, що можна оформити в окремий етап аудиту, а не лише як процес збору необхідної інформації. [3, с. 120].

Висновки. Таким чином, аудит запасів є складним процесом, який потребує великих зусиль для його проведення. Адже виробництво, яке приносить прибуток, залежить від правильного здійснення операцій з надходження, зберігання і списання виробничих запасів, а також достовірності його обліку.

Література

1. Запаси : П(с) БО 9, Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 року № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nibu.factor.ua/info/instrbuh/psbu9/
2. Подмешальська Ю. В. Удосконалення аудиту управління запасами [Електронний ресурс] / Ю. В. Подмешальська // Ефективна економіка. – 2011. – № 11 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=793
3. Царенко І. М. Удосконалення методики аудиту запасів підприємства / І. М. Царенко // Управління розвитком. – 2012. – № 7 (128). – С. 120 – 121.
4. Шмарівоз С. Г. Особливості технології аудиту запасів / С. Г. Шмарівоз // Управління розвитком. – 2014. – № 12 (175). – С. 97 – 98.

Назаренко Г. В.
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця,
м. Харків

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДОСТУПНОСТІ ПРОДОВОЛЬСТВА

Актуальність дослідження. Протягом всієї історії існування людства перед ним поставала проблема голоду і недоїдання. Злободенною вона залишається і в даний час, що вказує на актуальність проблеми продовольчої безпеки як у регіональному, так і в світовому масштабах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням продовольчої безпеки займалися В. Амбросов, О. Амосов, В. Галушко, Е. Гойчук, Б. Данилишин, В. Ілляшенко, Н. Латинін, О. Лебединська, І. Лукінов, П. Саблук, І. Топіха, Г. Черевко, Є. Шебаніна, А. Шевченко, В. Щербань, В. Юрчишин та інші. Однак недостатньо освітленій в наукових працях залишається податкова складова забезпечення продовольчої безпеки, що обумовлює актуальність теми дослідження, її теоретичну і практичну значимість.

Мета статті. Метою роботи є обґрунтування напрямків і відповідних інструментів податкової політики щодо підвищення економічної доступності продовольства для населення.

Виклад основного матеріалу. В найбільш загальному розумінні продовольча безпека представляє собою такий стан економіки, який передбачає фізичну наявність продуктів харчування в кількості, необхідній для задоволення потреб людини в їжі (причому важливим є якісний склад відповідного продуктового кошику, який в ідеалі повинен задовольняти потреби людини в основних поживних речовинах, макро- та мікроелементах, та забезпечувати необхідний (раціональний, причому визначений відповідно до світових стандартів якості та корисності продуктів харчування) рівень енергетичної цінності), безпеку таких продуктів для життя та здоров'я громадян, а також відповідність вартості кошика продуктів харчування, необхідного для забезпечення життя і підтримки здоров'я і працездатності населення, рівню його доходів.

Не зменшуючи ролі інших складових продовольчої безпеки, більш пильна увага в цій публікації присвячена проблематиці саме економічної доступності продовольства. Вона передбачає фінансову спроможність громадян до придбання набору продовольства, необхідного для забезпечення їх життя, здоров'я і працездатності, незалежно від їх соціального статусу. На перший план серед заходів державного регулювання в даному контексті виходить політика доходів, зокрема регулювання платоспроможного попиту, який прямо залежить від рівня доходів населення, ціни і якості продукції, які визначають її привабливість для споживача.

Характеризуючи ситуацію в Україні, слід зазначити, що недостатній рівень доходів більшої частини населення, з одного боку, і надлишкова пропозиція дорогих продуктів харчування системою збуту - з іншого, створили в державі ілюзію продовольчого достатку. Тобто вкрай значні обсяги пропозиції продуктів харчування не відповідають обсягу платоспроможного попиту більшої частини населення країни.

Одним з основних чинників, що впливає на продовольчу безпеку держави, є рівень цін на продовольчі товари. Причому загрозу погіршення продовольчої безпеки, зокрема посилення економічної недоступності продуктів харчування для населення, становлять як занадто високі, так і надмірно низькі ціни на продовольство, а також різкі непередбачувані коливання цін на товари цієї категорії [1] (рис. 1).

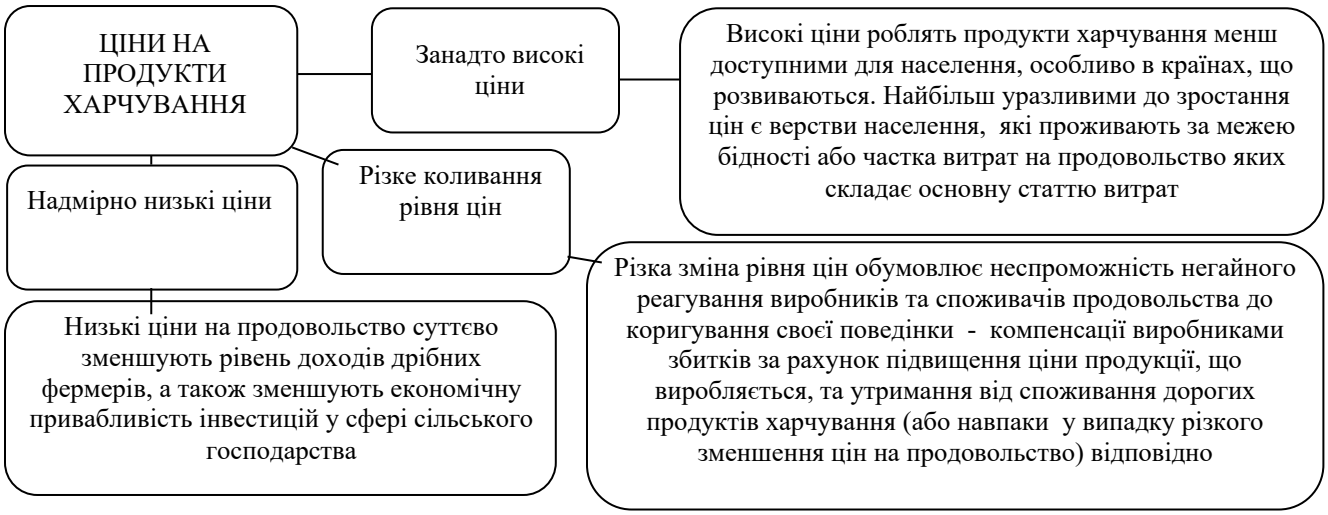

Рис. 1 – Вплив цін на економічну доступність продовольства

Найсуттєвіші негативні наслідки для доступності продовольства для населення обумовлюють саме високі ціни на продукти харчування. Факторів, що обумовлюють підвищення цін на продовольство чимало (рис. 2).

При вирішенні проблеми забезпечення доступності продовольства для населення вкрай необхідними виявляються заходи державної підтримки сільського господарства, як первинної галузі в структурі продовольчого комплексу. Зважаючи на обмеження рівня прибутковості та, відповідно, низьку економічну й інвестиційну привабливість цієї галузі, доцільним виявляється запровадження заходів саме непрямої державної підтримки, до яких першочергово слід віднести заходи податкового регулювання.

Серед таких заходів передусім – зниження податкового навантаження за рахунок поліпшення пільгових режимів (серед застосовуваних в Україні фіксований сільськогосподарський податок і спецрежим з ПДВ, а також тимчасове звільнення від податку на землю новостворених фермерських господарств та тимчасове застосування нульової ставки податку на прибуток для підприємств малого та середнього бізнесу), податкове стимулювання ефективного використання земельних та інших природних ресурсів, які прямо або опосередковано забезпечують

виробництво сільськогосподарської продукції та продуктів харчування; об'єднання дрібних і середніх сільгоспвиробників, стимулювання здавання землі у користування на певний строк виключно особам із спеціальною освітою і відповідною кваліфікацією. Також досягненню зазначеної мети сприятимуть заходи податкової політики, спрямовані на активізацію інвестиційних та інноваційних процесів (податковий кредит і податкова знижка з податку на прибуток, прискорена амортизація основних засобів або негайне списання їх вартості), а також розвиток людського капіталу персоналу підприємств продовольчого комплексу тощо.

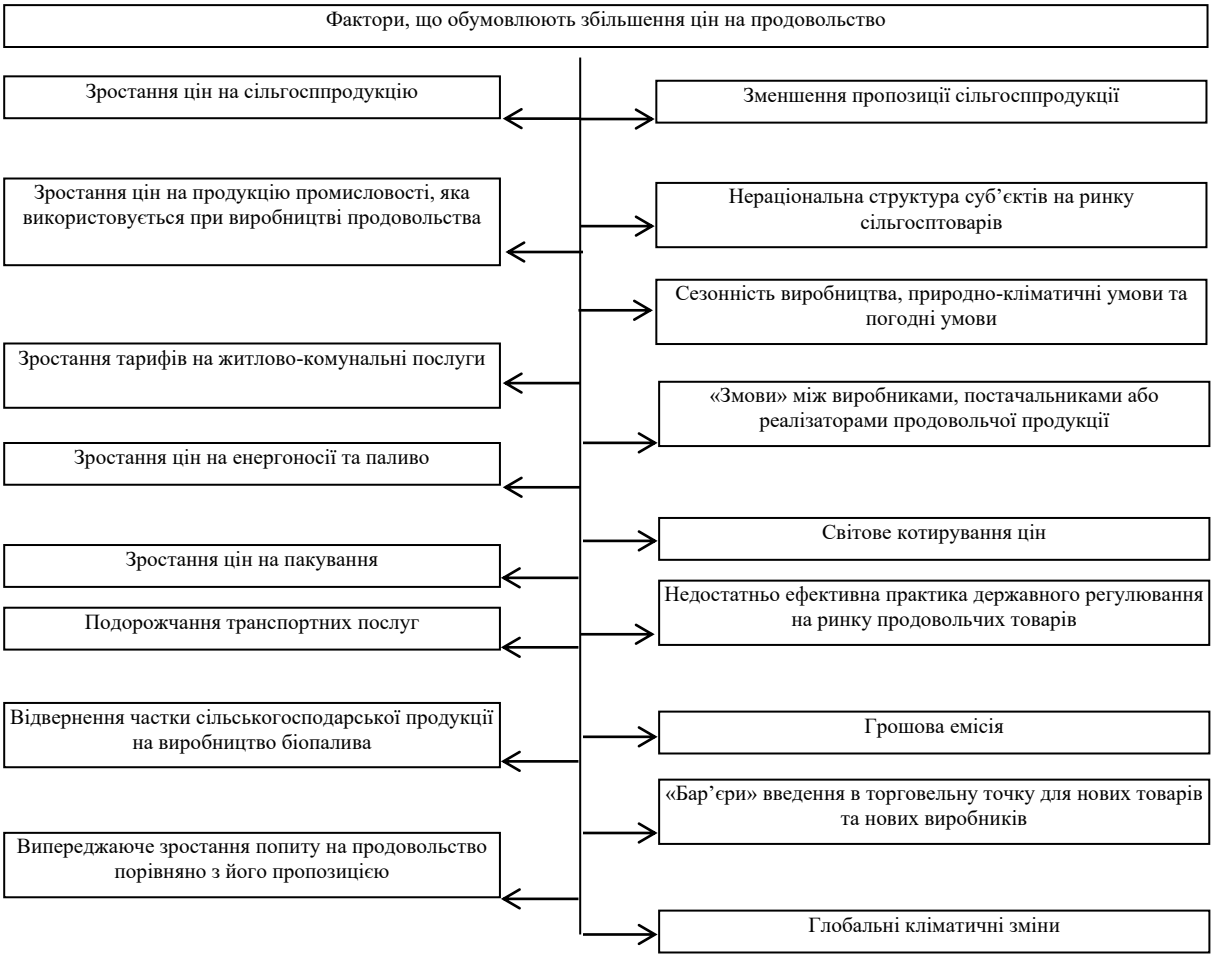

Рис. 2 – Система факторів зростання цін на продовольство

Іншою складовою в боротьбі з невідповідністю вартості пропонованих торговими точками продуктів харчування рівню платоспроможного попиту є державне регулювання рівня доходів населення. З цієї точки зору серед інструментів податкового регулювання - ті, що забезпечують обмеження податкового тиску для соціально незахищених категорій населення. Серед них:

– економічно обґрунтований неоподатковуваний мінімум доходів громадян, розмір якого має бути прив'язаний до економічно обґрунтованого прожиткового мінімуму і диференційований залежно від категорії населення (громадяни з рівнем доходу нижче економічно обґрунтованого прожиткового мінімуму, інваліди, молоді сім'ї, сім'ї з дітьми, пенсіонери). Альтернативою даному інструменту є економічно обґрунтована та соціально справедлива податкова соціальна пільга (у світовій практиці іменована базової податковою знижкою з податку на доходи фізичних осіб, яка широко застосовується в країнах ЄС [2]);

– диференційовані ставки ПДВ на соціально значимі товари (чим вище соціальна значимість товару, тим нижче повинні бути ставка податку);

– прогресивне оподаткування доходів фізичних осіб;

– податкові знижки або податкові кредити з податку на доходи фізичних осіб на суму витрат на дитяче харчування або харчування, яке є складовою оздоровчих або лікувальних заходів.

Висновки. Запропоновані заходи державного регулювання доступності продовольства для населення за допомогою заходів та інструментів податкової політики доцільно впроваджувати комплексно, тобто здійснювати одночасне регулювання всіх складових продовольчої безпеки, інакше може виникнути дисбаланс попиту і пропозиції продуктів харчування; потреб виробництва, з одного боку, і ресурсів і засобів виробництва - з іншого. Посиленню результативність наведених заходів сприятиме «доповнення» їх заходами бюджетної підтримки, наприклад надання відповідним суб'єктам продовольчого комплексу державної гарантії за кредитами.

Література

1. Global food security index 2013. An annual measure of the state of global food security. [Electronic recourse]. – Access mode : http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCoQFjAA&url=http%3A%2Fodsecurityindex.eiu.com%2FHome%2FDownloadPressRelease%3FfileName%3DEIU_DUPONT_GFSI2013%26fileExtension%3Dpdf&ei=7MiDUtPIOuTQ4QSE24GQBA&usg=AFQjCNGmV4oh88Fk1tVuNwN19glFT2uJMg
2. Taxes in Europe: database [Electronic resource]. – Access mode : http://ec.europa.eu/taxation_customs/tedb/taxSearch.html.

Погуца М. Ю., Гончарова В. О.
Харківській національний університет внутрішніх справ,
м. Харків

ПРО ПРАВОВІ ТА МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ЧИННИКИ ДЕОФШОРІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження. На розвиток економіки та економічну безпеку України негативно впливають різні чинники. Сьогодні гостро стоїть проблема щодо ненадходження великих сум податків до бюджету нашої держави. «Дані про засоби українського походження, які осіли в офшорах, за приблизними міжнародними оцінками, коливаються від 117 млрд дол. (Global Financial Integrity) до 167 млрд (Tax Justice Network). В еквіваленті це становить 1,5-2 річних ВВП України» [1]. Однією з її причин є створення у процесі фінансової глобалізації достатньо сприятливих умов для міжнародного податкового планування за допомогою офшорних юрисдикцій. У результаті в офшорах накопичилася величезна маса неврахованих коштів (за деякими оцінками − більше 30 трильйонів доларів).

Не зважаючи на те, що в Україні офіційні особи безапеляційно висловлюються щодо негативності існування та використання офшорних зон, український бізнес не нехтує проведенням своїх операцій через фірми-нерезиденти, що розташовані в офшорах, а також реєструє в них свої фірми або переводить частину бізнесу. Підприємці, як правило, офшори використовують в якості інструменту податкового планування, але й далеко не рідко через них «відмивають брудні гроші», а далі доходи від протизаконних операцій повертаються в Україну та вкладаються в високорентабельні галузі економіки. Діюче українське законодавство обмежує операції з офшорами, але все ж таки сьогодні воно виявляється недосконалим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У квітні поточного року Президент України Порошенко П. О. повідомив про те, що «доручає Міністерству фінансів, Державній фіскальній службі забезпечити приєднання України до Міжнародної міжвідомчої конвенції щодо забезпечення доступу України до розрахунків нерезидентів. Після підписання даної конвенції, а це повинно відбутися не пізніше 1 січня 2017 року, Україна автоматично буде отримувати інформацію з усього світу про розрахунки, відкриті в будь-якому банку світу українськими резидентами...» [2].

Також Голова держави запропонував посилити діюче законодавство, зобов’язавши підприємців, які зареєстрували свій бізнес в офшорі, сплачувати податки в Україні, якщо закордонні ставки вдвічі або більше нижче за українські.

За словами голови Мінфіну Україна в рамках деофшоризації планує перегляд двосторонніх податкових угод, «зокрема, плануємо використовувати ті заходи, які були запропоновані Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) і довели свою ефективність» [3].

Мета статті. Дослідити деякі проріхи діючого законодавства, проаналізувати запропоновані методи щодо збільшення надходжень до бюджету від операцій, проведених за кордоном, а також запропонувати власний метод із метою зменшення операцій із офшорними зонами, який приведе до поповнення доходної частини бюджету.

Виклад основного матеріалу. В Україні існує так названий «чорний перелік», тобто перелік офшорних зон, затверджений Розпорядженням КМУ від 23 лютого 2011 р. № 143-р. «Про перелік офшорних зон». Як правило, в останній були включені тільки ті країни, які не надають конфіденційної інформації про власників бізнесу та мають закріплені законодавством податкові пільги, що звільняють від оподаткування всі доходи компанії, а також не вимагають подання бухгалтерської та фінансової звітності. Тому даний нормативний акт для підприємців є лакмусовим папірцем, за яким визначаються ті країни, в яких із 100-відсотковою імовірністю інформація залишається закритою від державних органів України. Також вважається, якщо країна знаходиться в «чорному переліку», то це не означає, по-перше, що не можна мати контрагента з цієї держави, а, по-друге, використання даної компанії може бути пов'язано з підвищеним ризиком для бізнесу [4]. Слід зазначити, що текст даного розпорядження, хоча й був перезатверджений у 2011 р., але з 2003 р. залишається незмінним.

Тепер повернемося до запланованих заходів Мінфіном, які були запропоновані ОЕСР [3].

Трохи з історії. В рамках ОЕСР «Єдиний Стандарт Звітності» (Common Reporting Standard − CRS) почав розроблятися ще в 2013 році, а остаточний текст був випущений 21 липня 2014 року. Сам CRS – аналогія механізму обміну інформацією в автоматичному режимі американського FATCA [5].

Схвалений в рамках ОЕСР остаточний текст стандарту CRS з юридичної точки зору не є нормою права і сам по собі не має юридично обов'язкового характеру. Для того, щоб він став обов'язковим − держава повинна юридично висловити свою згоду дотримуватися його нормам. Цей процес умовно називається «імплементацією», яка як правило має на увазі три основних етапи: 1) підписання уповноваженими особами юридично обов'язкового міжнародного документа (договору, конвенції, пакту, протоколу і т.п.) − це і є вираз державою своєї згоди на обов'язковість для нього

певних норм; 2) ратифікація підписаної міжнародного документа місцевим парламентом; 3) приведення свого внутрішнього законодавства у відповідність з міжнародним документом [5].

А що стосується не ЄС-країн, тобто й України, то імплементація стандарту CRS може здійснюватися: 1) при укладанні двосторонніх міжнародних договорів у податковій сфері; 2) при укладанні багатосторонніх конвенцій з питань обміну податковою інформацією [5].

Другий підхід був визнаний пріоритетним, оскільки тільки він може забезпечити справді глобальний характер механізму автоматичного обміну інформацією. Початок його реалізації стартувало 29 жовтня 2014 року, коли була підписана Багатостороння Конвенція про Співпрацю між Компетентними Органами з питань автоматичного обміну інформацією за стандартом CRS (Multilateral Competent Authority Agreement, далі за текстом − «Конвенція МСАА»), яка і стала основним юридичним закріпленням стандарту CRS на міжнародному рівні. До кінця 2015 року кількість учасників Конвенції МСАА досягло 77-ми.

Таким чином, головний механізм впровадження стандарту CRS на глобальному рівні на сьогодні проводиться в два етапи: 1) спочатку держава приєднується до Конвенції МСМААТМ; 2) потім, спираючись на статтю 6 Конвенції МСМААТМ, така держава підписує Конвенцію МСАА. Хоча у принципі Конвенція МСАА є «відкритою» та до неї можна приєднатися навіть не будучи учасником Конвенції МСМААТМ.

Судячи зі слів голови Мінфіну [3], Україна бажає імплементувати стандарт CRS, тобто автоматично обмінюватися інформацією одним із 4-х діючих принципів [5].

Даний захід вважається ефективним, але заборона будь-чого ніколи не приводила до позитивних результатів. Також слід зазначити, що крім правової відповідальності за економічні правопорушення та засоби поновлення права, існує й їх специфічна форма − моральна відповідальність [6, с. 58]. Ще у свій час говорив заступник голови ДПАУ Копилов В.: «Бізнес − культура, сформована в розвинених європейських країнах, дозволяє, не вдаючись до законів, стримувати роботу через фірми, зареєстровані в офшорних зонах. Там це вважається чимось на зразок «чорної плями» на репутації» [7, с. 4].

Дійсно, «моральна відповідальність формується на підставі загального розвитку корпоративної етики менеджменту. моральна відповідальність безпосередньо пов'язана з відповідальністю економічною. Її наслідком для порушника є обструкція з боку колег і припинення співпраці з ним…

Необхідно підкреслити, що моральна відповідальність менеджера формується під тиском обставин навколишнього середовища, а також внаслідок власного сприйняття дійсності і формування поняття про справедливість» [6, с. 59-60].

Висновки. Із метою збільшення надходжень до бюджету від операцій, проведених за кордоном, по-перше, необхідно привести в відповідність реальності нормативно-правову базу, по-друге, крім запропонованих Мінфіном заходів сприяти формуванню моральної відповідальності менеджерів. Останній захід потребує додаткових досліджень, тому наступні наші статті будуть присвячені саме його дослідженню й аналізу.

Література

1. Кораблин С. Офшорное истощение [Электронный ресурс] / С. Кораблин // Зеркало недели. Украина. – 13 мая 2016. − Режим доступа: http://gazeta.zn.ua/macrolevel/ofshornoe-istoschenie-_.html.
2. «Мы должны сделать несколько шагов для эффективного, быстрого и глубокого процесса деофшоризации» − Порошенко [Электронный ресурс]: онлайн. − Режим доступа: http://www.ua-offshore.com/news/newszakon/18-zakon/789-deoffshorizatcia-poroshenko.
3. В рамках деофшоризации Украина пересмотрит двусторонние соглашения, − глава Минфина Данилюк [Электронный ресурс]: онлайн. − Режим доступа: http://censor.net.ua/news/385234/v_ramkah_deofshorizatsii_ukraina_peresmotrit_dvustoronnie_soglasheniya_glava_minfina_danilyuk.
4. Оффшорные зоны Украина: «Черный» список оффшоров и оффшорных зон Кабмина Украины 2016 [Электронный ресурс]: онлайн. − Режим доступа: http://taxc.com.ua/news/black_list_offshore.html.
5. Международный автоматический обмен информацией [Электронный ресурс]: онлайн. − Режим доступа: http://www.nexus.ua/mezhdunarodnyj-avtomaticheskij-obmen-nalogovoj-informatsiej.
6. Бандурка О.М. Основи економічної безпеки [Текст]: підручник / О.М. Бандурка, В.Є. Духов, К.Я. Петрова, І.М. Червяков. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – 236 с.
7. Высказывания украинских государственных деятелей на «оффшорную тему» [Текст] // Конкретно об Offshore: додаток до тижневика Галицькі контракти. − 2000. – 64 с.

Рожицька О. С., Михальчик С. О.
Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність дослідження. За останні роки проблема конкурентоспроможності продукції України на зовнішніх ринках стала однією з найбільш важливих. Від випуску конкурентоздатної продукції залежить як обсяг валютних надходжень зокрема, так і ефективний та стабільний розвиток національної економіки загалом. Сьогодні

конкурентоспроможність української продукції істотно обмежена зміною доступу до зовнішніх ринків традиційних країн-партнерів. Не зважаючи на це країна все ще має величезний експортний потенціал в багатьох галузях економіки.

Інтеграція України в Європейський Союз може як привнести економіці країні великі негативні наслідки, так і надати нові можливості для її розвитку.

На сьогоднішній день здатність будь-якого вітчизняного підприємства бути конкурентоспроможним на зовнішньому ринку актуальна: адже запровадження інноваційних технологій і виробничих процесів потребує здебільшого їх імпорту за вільно конвертовану валюту. Складніше проходить і реалізація на внутрішньому ринку з появою дешевого і високотехнологічного імпортованого товару. За цих умов необхідно визначити першочергові шляхи підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств для досягнення ними рівня інвестиційної привабливості їх закордонних колег та можливості конкурувати з ними як на ринку товарів та послуг, так і в боротьбі за інвестиційні ресурси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конкурентоспроможність досліджували як зарубіжні, так і вітчизняні вчені в своїх працях, зокрема: А. Курно, Ф. Еджуорт, Дж. Стоунхаус, М. Портер, С. Савчук, Г. Азоєв, А. Сміт, А. Градов. Деталізовано конкурентоспроможність промислових підприємств розглядали В. А. Таран, Н. М. Купріна, Г. Л. Багієва та ін.

Мета статті полягає в аналізі зміни конкурентоспроможності різних типів продукції вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції української економіки та пошук можливих шляхів зміни ситуації, що склалась.

Виклад основного матеріалу. Перед Україною гостро стоїть питання про пошук нових ринків збуту та вихід товарів на європейський ринок. З огляду на географічне розміщення та тимчасові труднощі в геополітичній ситуації країни раціональним буде вихід вітчизняних підприємств саме на європейські ринки. Дані ринки є досить насиченими та конкуренція на них здебільшого висока – тому для успішного виходу українських товарів на європейські ринки необхідно комплексно підвищити їх конкурентоспроможність. До цього завдання входять зміна якості, ціни, підняття рівня продукції до європейських стандартів та низка інших показників.

У квітні 2014 року Європейський Союз в односторонньому порядку відкрив свій ринок для українських товарів. Він запровадив так звані «автономні торговельні преференції», за якими він почав реалізовувати свої зобов'язання в рамках Угоди про асоціацію ще перед її підписанням [1].

Щоб розібратися, що відбувається в структурі українського експортного постачання на європейські ринки проаналізуємо стан торгівлі за окремими категоріями товарів (рис. 1).

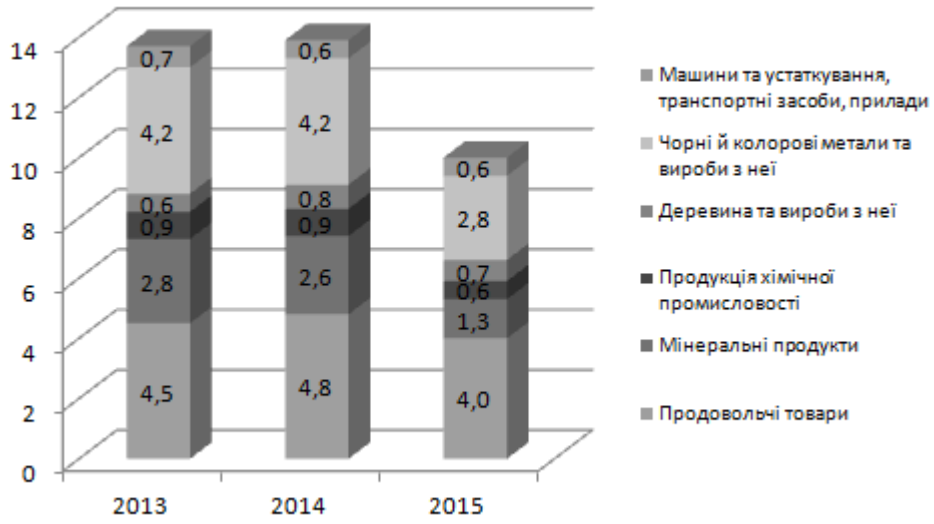

Рис. 1 – Динаміка товарної структури експорту в країни ЄС за 2013-2015 рр., млрд. дол.
[за даними Державної служби статистики України]

З наведеної діаграми бачимо, що практично за всіма групами товарів українські виробники скоротили обсяги постачання до ЄС. За останній рік вдалося зберегти тільки експорт продукції машинобудування (0,6 млрд.дол., як і в 2014 році), хоча продажі цієї високотехнологічної продукції суттєво скоротилися за останні роки і їхня частка залишається вкрай низькою (6,1% від загального експорту до країн ЄС).

Проаналізуємо тенденції торгівлі по кожному з видів економічної діяльності.

У 2015 році вдвічі менше, ніж у 2013 (645 млн. проти 1248 млн. дол.), поставлено насіння та плодів олійних культур. Скоротилося навіть постачання зернових (до 1,6 млрд. дол.) та продуктів переробки овочів. Єдиний успіх – це суттєве зростання в 2014 році постачання жирів та олій (678 млн. дол. порівняно з 501 млн. дол. у 2013 році). Частково це пояснюється винесенням виробничих потужностей в нашу країну і постачання не

сировини (насіння та олійних плодів) а готової продукції (жири та олії). Але і тут в 2015-му відбувся спад на 14,5%.

Найбільше скорочення за 2014-2015 роках було в постачанні мінеральної продукції – на 53,5% (до 1,3 млрд. дол.). Основний спад відбувся вже у 2015 році. Основний фактор цього – скорочення закупівлі руд та залізних концентратів в Україні для переробки у Європі (903 млн. дол. в 2015 році проти 1665 млн. дол. у 2013 році). В 7,5 разів скоротився експорт вугілля (до 45 млн. дол.), що пояснюється втратою більшості шахт у східному регіоні країни. Пов'язане з цим також і падіння виробництва продукції металургії та експорту електроенергії (в 2 рази, до 144 млн. дол.), адже виробникам електроенергії не вистачає вугілля для забезпечення навіть українського ринку в періоди пікових навантажень [2].

Не найкращі часи переживає чорна та кольорова металургія. Найбільшими темпами скорочується експорт напівфабрикатів із вуглецевої сталі. Цієї продукції поставлено вдвічі менше, ніж навіть 2014 року, – на суму 678 млн. дол. Відсутність в достатній кількості антрациту та коксу в промислових масштабах, порушення логістичних схем та інші «надбання» війни на сході боляче вдарили по даній галузі. Звісно, застарілі енерговитратні технології виробництва також є негативним фактором конкурентної боротьби і ще більше ускладнюють умови конкурентної боротьби.

Постачання продукції хімічної промисловості з України до ЄС скоротилось на 300 млн. дол. (до 1,3 млрд. дол.) через ті ж самі причини, що й у металургії: зниження конкурентоспроможності української продукції на міжнародному ринку внаслідок запуску сучасних виробничих потужностей у світі (передусім у Китаї), а також через закриття частини підприємств у зоні АТО.

Основними країнами-отримувачами українського експорту в Європейському Союзі є Польща та Італія. На них припадає по 15,2% українських поставок за підсумками 2015 року. Німеччина споживає 10,2% українського експорту, Іспанія – 8%, Угорщина та Нідерланди – по 7% [2].

Існуючі позиції України на європейських ринках на тлі її експортних можливостей свідчать про низьку конкурентоспроможність як вітчизняних товарів так і підприємств загалом. Перше не дає можливості реалізовувати продукцію і отримувати таку необхідну для розвитку валюту, а друге – робить ці організації менш привабливими в очах закордонних інвесторів.

За умов обмеженого фінансування та відносно низького рівня залучення іноземного капіталу першочергові заходи щодо поліпшення ситуації мають мати невисокий початковий рівень витрат і високу ефективність. Розвиток сертифікації продукції за євростантартами дозволить залучити заходи науки і освіти, їх лабораторну та наукову базу і за рахунок цього знизити витрати на проведення сертифікації. Запровадження інформаційних технологій в логістичні системи дозволить скоротити та оптимізувати витрати на транспортування та зберігання, митне оформлення вантажу. Так, наприклад, при правильній організації доставки по території України залізничним транспортом а по території ЄС автомобільним, з залученням європейських перевізників, можна отримати економію в витратах на транспортування за рахунок зменшення ризиків на вітчизняних автошляхах та страхових і ін. платежів на європейських. Запровадження енергетичних технологій в промислово-виробничих комплексах аграрного сектору дозволить не тільки знизити рівень витрат на енергоносії, але й отримати сертифікацію продукції та процесів виробництва за вищими екологічними стандартами. Це позитивно вплине на «зелений імідж» продукції і дозволить збільшити маржинальний прибуток на ній.

Висновки. Спад конкурентоспроможності українських товарів на зовнішніх ринках може бути здоланий традиційними для світової практики методами, а саме: зміною технічної та технологічної баз, проведенням інноваційної діяльності на підприємствах, запровадженням новітніх технологій, підвищенням кадрової кваліфікації, підвищенням та дотримання стандартизації продукції, переорієнтації на продаж високотехнологічних товарів та ін. Оскільки конкурентоспроможність товарів експортного спрямування та підприємств, що їх виробляють, складає загальну конкурентоспроможність економіки усієї країни в цілому – життєво необхідно розвивати роботу в вищезазначених напрямках.

Література

1. Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії / Автономні торговельні преференції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://goo.gl/h4judK
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua

Саенко В. Г.
Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко,
г. Старобельск

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ МОДЕЛЬ СПОРТИВНОГО БИЗНЕСА

Актуальность исследования. Стратегия физического развития человека в Украине основывается на среде а) образования и б) физической культуры и спорта. В них он пополняет знания и опыт, получает навыки и умения, утверждается как личность, что в совокупности превращает его в производительную силу общества при вхождении

в отрасль промышленности или сферу услуг в качестве производителя. Эти среды получают финансовые средства из государственного бюджета, или поступления от частного капитала. Но они не удовлетворяют потребности на надлежащем уровне.

Анализ последних исследований и публикаций. Проблема исследуется рядом авторов, но одни из них, например [2], оценивают ее как находящуюся в начальной стадии своего движения, что рассогласовано, а другие, например [1], в ряду экономических систем, занятых сервисной деятельностью, оценивают движение на условиях дефицита средств и повсеместного соблюдения режима экономии. Лично автором предлагаются эффективные системы физического развития и движения, их восприятия [3-5] ментальной средой населения Украины.

Цель статьи. Обоснование модели спортивного бизнеса, которая основывается на лучших образцах систем, развивающих физическую и мыслительную способности человека на основе инновационного управления.

Изложение основного материала. Существует три формы первоначального финансирования исследуемых сред развития человека, а именно: 1) государственное целевое финансирование – планы Олимпийских Игр, первенств и чемпионатов Мира и Европы, чемпионатов Украины, 2) средства региональных фондов физической культуры и спорта и 3) частные финансовые поступления. В Украине конструируется такой формат, в котором работа ведется по остаточным стандартам советской системы, но в нее вводится элементы современных мировых моделей взаимодействия.

Приведенные мотивы показывают, что спортивная индустрия в современном понимании ее значения в Украине находится в начальной стадии своего движения. Чтобы ускорить ее движение, следует использовать рекомендации, изложенные в авторских разработках [3, с. 5-6].

Опыт систематизации предыстории развития системы указывает на три позиции, а именно: 1) позицию функции, что представлена процессом «Спортивный бизнес», 2) позицию аргумента, что представлена производительной силой общества «Физическая и мыслительная способность человека, вырабатываемая средой восточных единоборств» и 3) позицию механизма взаимодействия, что представлен организационной средой «Инновационное управление средой восточных единоборств». Эти три позиции в своей совокупности составляют органическую среду взаимного развития общественно-экономической среды по модели «вход-выход-состояние».

По этой модели можно переходить к рассмотрению относительно обособленной системы или социально-экономического объекта деятельности со своим рядом переменных характеристик, движущихся за схемой вмещающей их среды. Располагая рядом числовых переменных и варьируя их изменениями на входе в соответствии с гипотезой о связях или тенденциях развития, по которым модель реагирует на воздействия, можно по методу «черного ящика» получать в свое распоряжение импульс или сигнал, реакцию или некое соотношение, что ложатся в основу проектирования управленческого решения. И функция, и аргумент находятся в непрерывном движении по собственной траектории. На рис. 1 представлен механизм движения функции, а на рис. 2 – аргумента. Переставляя их местами, изменяется и их роль.

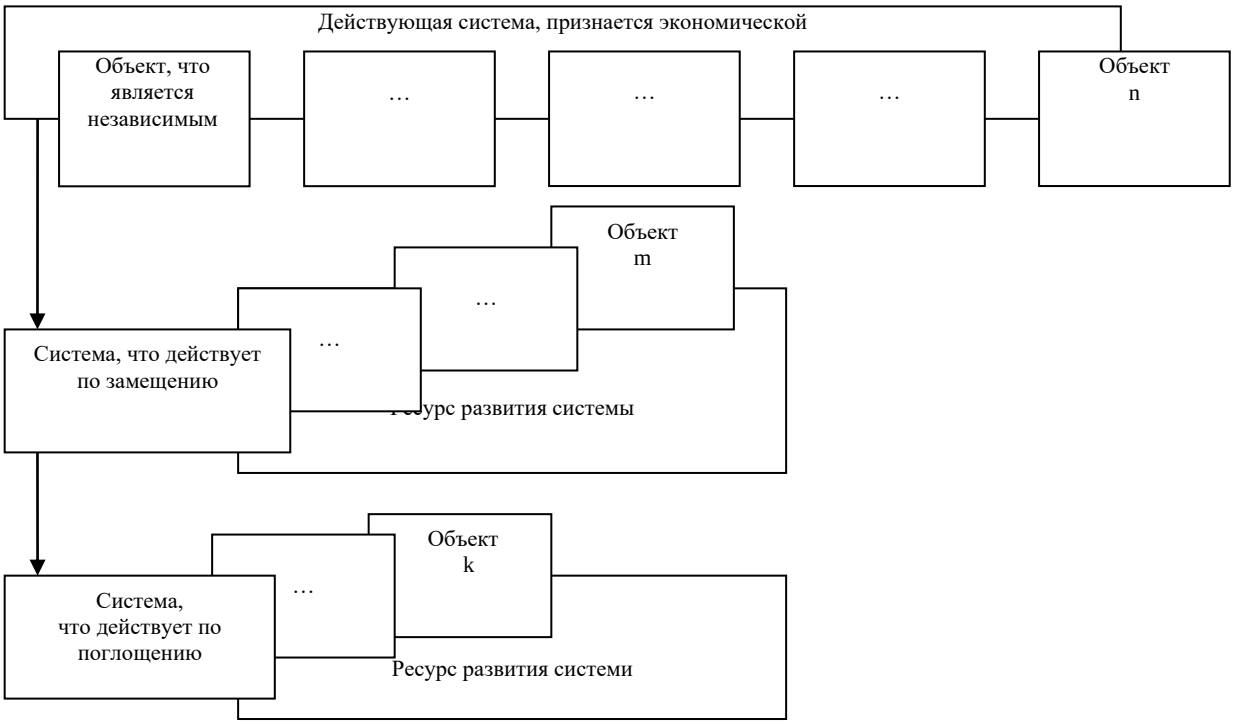

Рис. 1 – Схема-функция развития экономической системы объектов «Спортивный бизнес»

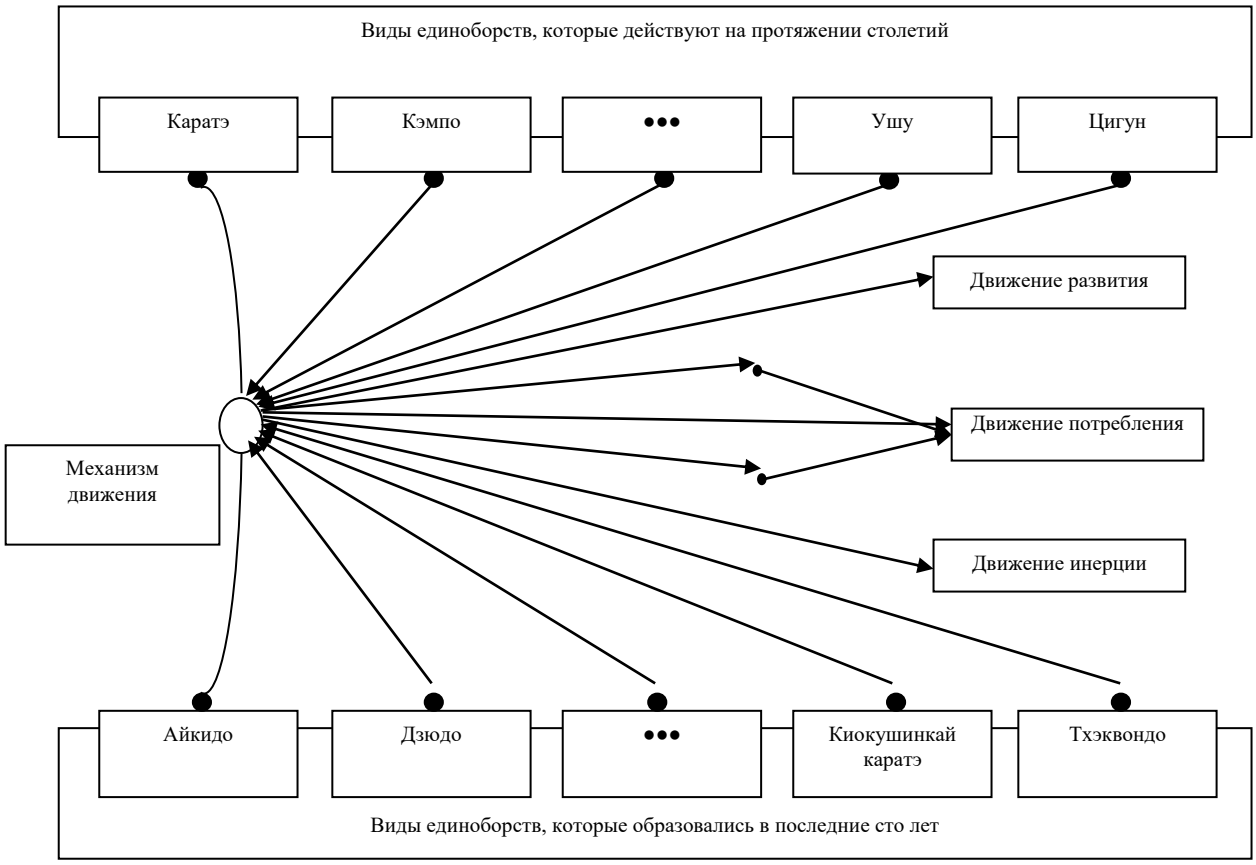

Рис. 2 – Схема-аргумент «Физическая и мыслительная способность человека, вырабатываемая средой восточных единоборств»

Основа взаимного влияния находится в зависимости от приоритетности, устанавливаемой при постановке задачи.

Выводы. Спортивный бизнес или иначе это то, что стремится получить бизнесмен, объединяет совокупности элементов и функций деятельности, имеющих общие структурные связи друг с другом, что позволяет представлять их и рассматривать собственно бизнес как единое целое семейства множеств (, , …,) – ряда переменных как выделенных потенциальных элементов системы. Это позволяет также воспринимать его с математической позиции постановочного описания как совокупность взаимосвязанных переменных, их соединений и блоков таких соединений. Система «бизнес» включает в себя предположительно не одну, а несколько характеристик и свойств, которые воспринимаются организационной средой как органическая принадлежность нечто общего. Ориентировочно скажем, что в этом ряду, ряду переменных абстрактной системы, имеются элементы ( ) множества ( ). В их числе свое место находят такие переменные, что описывают вмещающую среду восприятие явления, наследие, продукт, услугу, рынок, потребителя. Оперируя переменными, которые могут изменяться во времени и в пространстве, появляется возможность описания фактического состояния системы «Бизнес», ибо любое возможное изменение в ней удается представить в виде вектора.

2. «Физическая и мыслительная способность человека» или иначе это то, что планирует добыть потребитель, – это конкретная система взаимодействия, в которую включаются участники тренировочного процесса.

3. «Инновационное управление средой» или иначе это то, чем вооружается менеджер, организовывающий взаимодействие.

Литература

1. Ворсовський О. Л. Фінансовий потенціал підприємств, основним видом діяльності яких є охорона здоров'я та надання соціальної допомоги / О. Л. Ворсовський // Економіка та держава. – 2016. – № 7. – С. 44-46.

2. Кошевой А. Что нужно украинскому спорту : [Электронный ресурс] / А. Кошевой. – Режим доступа : http://m.nv.ua/opinion/koshevoy_a/chto-nuzhno-ukrainskomu-sportu-210773.html.

3. Саенко В. Г. Классификационные признаки учета здоровья в среде спортивного бизнеса и выбора системы физической подготовки / В. Г. Саенко // Здоровье и образование как актуальная проблема современного общества: Сб. ст. к Междунар. науч. конф. – Оренбург : «Экспресс-печать», 2016. – С. 44-49.

4. Саенко В. Г. Прагматическая оценка услуг физкультурно-оздоровительной и спортивной сферы / В. Г. Саенко // Економіка та держава. – 2016. – № 9. – С. 45-50.

5. Саенко В. Г. Услуга по развитию физической способности человека в среде спортивного бизнеса [Электронный ресурс] / В. Г. Саенко // Ефективна економіка. – 2016. – № 7. – Режим доступа : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5079.

Сальникова Т. В.
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро

МОДЕРНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Актуальність дослідження. Україна зараз перебуває в стані політичної та економічної криз, фінансово нестабільних сфер та ланок фінансової системи, спостерігається непропорційний розвиток фінансової системи, скорочення ВВП, зменшення економічної активності. Фінансова система покликана вирішувати суспільні завдання, сприяти розвитку фінансових відносин та економіки загалом, але вона має ряд проблем, які необхідно вирішувати для підвищення ефективності реалізації фінансової політики, нормалізації соціально-економічних процесів у державі.

Для їх вирішення необхідна стабілізаційна фінансова політика, яка полягає у встановленні макроекономічної рівноваги в економіці за рахунок комбінації рівня інфляції, виробництва та рівня зайнятості, а також модернізації фінансової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання модернізації фінансової системи, удосконалення фінансової політики та вектор євроінтеграції з метою розвитку економіки досліджували такі науковці, як Т. Д. Сіташ, М. М. Голик, В. М. Опарін, К. В. Клименко, В. Коваленко та інші. Варіанти розбудови фінансової системи досліджували М. Крупка, С. Льовочкін, В. Федосов, В. Сенчагов та інші.

Мета статті. Метою є визначення напрямів модернізації фінансової системи України в контексті обраного напряму євроінтеграції та з метою подолання кризових явищ і недоліків діючої фінансової системи, забезпечення сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Основу модернізації фінансової системи закладено із створенням у 2014 р. Національної ради реформ, яка забезпечувала впровадження єдиної державної політики реформ в Україні, яка передбачала взаємодію державних органів, інститутів громадянського суспільства, міжнародна спільнота [1].

Фінансова система відіграє ключову роль у формуванні економічного добробуту домогосподарств, суб'єктів господарської діяльності, здійснює обслуговування національної економіки та забезпечує підтримку сталого економічного зростання. За умов кризових процесів, порушень у внутрішній структурі фінансової системи, глобалізації та євро інтеграційного вектору суспільства необхідною є модернізація фінансової системи.

Модернізація фінансової системи повинна враховувати національні інтереси, позитивний зарубіжний досвід та враховувати вимоги світової спільноти. Сучасний стан економічних перетворень зумовлює врахування зарубіжного досвіду в частині посилення ефективності бюджетного впливу на соціально-економічний розвиток країни, якісного рівня фінансово-бюджетного прогнозування, державного фінансового контролю, проведення дієвої грошово-кредитної політики [2].

Необхідно також врахувати ряд недоліків. Оскільки модель функціонування фінансової системи в Україні є банкоцентричною, то нестабільні явища в економіці сильно відбиваються на ньому. Так, до 2016 р. проблемами для банківського сектору стало різке зростання долі проблемних активів на балансах банків, суттєвий відтік депозитних ресурсів, введення жорстких адміністративних заходів у зв'язку із військовим конфліктом та економічною кризою, висока доларизація кредитів та депозитів, незбалансована база активів та пасивів банків.

Для вирішення економічних проблем країни необхідно перш за все глибоке стабілізувати та забезпечити розвиток банківських фінансових інституцій. Угода асоціації з ЄС передбачає реалізацію наступних напрямів: дерегуляція на ринках небанківських фінансових послуг та спрощення регуляторного середовища, підвищення ефективності державного нагляду, захист інтересів споживачів фінансових послуг, розвиток небанківських фінансових установ. Особливу увагу слід приділити розвитку конкурентоспроможної інфраструктури фінансових інституцій [3].

В контексті Програми розвитку фінансового сектору України до 2020 р. заплановано ряд заходів: монетарна політика на основі інфляційного таргетування, забезпечення гнучкого валютного курсу, зниження вартості грошей, модернізація системи регулювання та нагляду, підвищення прозорості фінансових ринків, очищення ринків від проблемних активів, забезпечення розвитку інструментів фінансового ринку, удосконалення системи оподаткування учасників фінансових ринків, покращення координаційної роботи, застосування новітніх технологій, підвищення фінансової грамотності населення та стандартів захисту прав споживачів [4].

Аналізуючи проблеми світової фінансової кризи, експерти, науковці, лідери провідних розвинених країн неодноразово акцентували увагу на гіпертрофованій ролі фінансового сектору та недоліках у його

регулюванні. Варто звернути увагу на те, що в країнах ЄС змінюється структура наглядових органів, посилюється взаємозв'язок всіх складових фінансового сектору (фінансових інститутів, регуляторних, наглядових органів; фінансового ринку; фондового ринку); утворюються фінансові конгломерати, що об'єднують різні ринки фінансових послуг; посилюється координація зусиль та відповідальність наглядових органів в умовах інтеграції міжнародних фінансових ринків.

Зазначені тенденції мають пряме відношення до формування управлінської та інституційної фінансової інфраструктури. В Україні теж здійснюються певні кроки в частині удосконалення фінансової системи та її інфраструктури.

Комплексні підходи з нагляду за розвитком і функціонуванням фінансового сектора були запропоновані робочою групою, утвореною при Національному банку України в 2010 році. Було запропоновано чотири варіанти регулювання та нагляду за фінансовим сектором, які доцільно врахувати під час модернізації фінансової інфраструктури: здійснювати подальшу розбудову існуючих регуляторів, створити окремий мегарегулятор з покладанням на нього повноважень в частині здійснення регулювання та нагляду за банківськими, небанківськими фінансовими установами, ринком цінних паперів; створення мегарегулятора при Національному банку України та розширення функцій Національного банку України як мегарегулятора; впровадити у фінансову систему діяльність двох окремих органів регулювання та нагляду (Служби фінансового нагляду при НБУ та Регулятора фінансового ринку, як окремої структури в складі Міністерства фінансів) [5].

Головними проблемами фінансової політики є проблеми забезпечення динаміки зростання, конкурентоспроможності економіки України, утвердження моделі фінансового розвитку. Важливим фактором розвитку економіки є також формування ефективного фінансового механізму її реалізації [6].

В межах стабілізаційної фінансової політики передбачено такі напрямки: підвищення віддачі від використання бюджетних коштів за рахунок використання ефективних фінансових важелів, зменшення частки фінансування соціальних заходів разом зі збільшенням видатків на підтримку фінансової системи, узгодження заходів фіскального та монетарного впливу, аналіз очікувань суб’єктів фінансової політики [7].

Висновки. Таким чином, модернізація фінансової системи передбачає передусім проведення стабілізаційної політики, посилення заходів нагляду та контролю, координації діяльності сфер та ланок фінансової системи, що сприятиме пожвавленню учасників фінансової системи та економічній стабілізації. Крім того, важливо сформувати дієвий фінансовий механізм, який буде забезпечувати реалізацію фінансової політики, та розробити стратегічну фінансову політику.

Література

1. Питання Національної ради реформ і Виконавчого комітету реформ : Указ Президента України 13.08.2014, № 644/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/ laws/show/644/2014.
2. Мазаракі А. Домінанти інституційної моделі фінансової системи України / А. Мазаракі, С. Волосович // Вісник КНТЕУ. – 2016. – №1. – С.5-23.
3. Клименко К. В. Актуальні проблеми модернізації фінансової системи України / К.В. Клименко // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – №7. – 2015. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4190.
4. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http: // reforms.in.ua/Content/download/Reforms/Financial%20sector/Complex%20program%20finance%20v4.pdf.
5. Опарін В. М. Модернізація фінансової інфраструктури як основа забезпечення стабільності національної економіки / В. М. Опарін // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – №5. – 2015. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4042.
6. Сіташ Т. Д. Фінансова політика держави: прагматика та проблематика / Т. Д. Сіташ // Академічний огляд. – №1 (42). – 2015. – С. 29 – 33.
7. Голик М. М. Особливості реалізації стабілізаційної фінансової політики в Україні / М. М. Голик // Молодий вчений. – №3(18). – 2015. – С. 63-65.

Чорна Л. М., Настенко М. М.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Актуальність дослідження. Ефективне функціонування діючих підприємств не можливе без формування необхідного обсягу активів, в першу чергу оборотних, недостатність і якість яких впливає не тільки на кількісні характеристики продукції, товарів, робіт, послуг, що реалізуються, їх конкурентоспроможність, але і на соціально-економічні процеси підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок в дослідження проблем оборотних активів та управління ними зробили такі вчені, як В. М. Іваненко, І. О. Бланк, М. Д. Білик, В. М. Шелудько, Н. О. Власова, Л. Н. Павлова, В. А. Сідун, Г.М. Тарасюк, М. М. Настенко, Н. М. Гудзенко та інші. На думку В. М Іваненко, першочерговою задачею підприємств по підвищенню ефективності використання оборотних активі у сучасних умовах є прискорення їх оборотності, яке досягається різними шляхами.

На сучасному етапі економічного розвитку, в умовах ринкових відносин в Україні необхідно приділяти увагу організації управління оборотним капіталом промислових підприємств. Фінансова діяльність підприємства тісно пов'язана з формуванням і використанням оборотного капіталу. Йому належить особливе місце у структурі капіталу підприємства і від якості управління ним залежить безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, ліквідність підприємства, його платоспроможність і рентабельність.

Мета статті. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування сутності, змісту, ролі оборотних активів в господарській діяльності підприємств та формування обліково-аналітичного забезпечення ефективності їх використання.

Об'єктом дослідження є процес використання оборотних активів на промислових підприємствах та методика формування інформації для потреб управління даними активами. Предметом дослідження є забезпеченість підприємств оборотними активами та ефективність управління ними через важелі якісно налагодженого обліково-аналітичного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Оборотні активи – це сукупність матеріально-речовинних цінностей і грошових коштів, які беруть участь у створенні продукту, цілком споживаються у виробничому процесі і повністю переносять свою вартість на виробничий продукт упродовж операційного циклу або дванадцяти місяців з дати балансу (сировина, матеріали, готова продукція, грошові кошти тощо).

Серед джерел авансування оборотних активів підприємства можна виділити такі: власні та позикові кошти. До складу позикових коштів відносяться банківські кредити для авансування оборотних активів та залучення коштів від інших суб'єктів господарювання.

Проблеми управління оборотним капіталом потребують попереднього розгляду економічної сутності поняття «оборотний капітал», яке з одного боку, має визначити сутність такого управління в сучасних умовах господарювання, а з іншого – його значення для забезпечення ефективного функціонування вітчизняних підприємств.

За характером участі у діяльності підприємства його активи, тобто вся сукупність використаного для здійснення діяльності майна, ділиться на необоротні та оборотні. Відмінність між необоротними і оборотними активами визначається тривалістю циклу використання активів у виробництві продукції. Для необоротних активів характерне збереження речової форми в ході виробничого процесу протягом тривалого часу, зношуються вони повільно і оборот їх явно не спостерігається. До оборотних активів відноситься та частина майна, яка використовується протягом одного виробничого циклу і повністю переносить свою вартість на вартість продукції, що виробляється, змінюючи свою натурально-речову форму.

Оборотні активи підприємства у вартісній оцінці отримали на практиці назву оборотних засобів [1].

Проаналізувавши поняття «оборотні активи» в різних літературних джерелах, можна виділити чотири підходи економістів до трактування сутності даного поняття:

– це сукупність оборотних фондів та фондів обігу;

– це оборотні засоби підприємств, що відображаються в активі їх бухгалтерського балансу;

– це активи, що використовують в одному операційному циклі, обороті, або будуть перетворені на гроші протягом одного року;

– це гроші, запаси, борги третіх осіб, короткострокові фінансові вкладення.

Оборотний капітал і оборотні кошти – взаємопов'язані поняття, проте вони не є аналогічними.

Величина оборотного капіталу свідчить про те, наскільки основна діяльність підприємства забезпечена власними фінансовими ресурсами. Однак, за недостатністю власних, в обіг можуть бути залучені спеціально для цього позичені кошти (кредити), або кошти, призначені для погашення заборгованості з поточних зобов'язань, що є цілком нормальним.

Оборотний капітал розкриває процес пошуку джерел фінансування оборотних активів. З точки зору бухгалтерського балансу оборотний капітал – це перевищення оборотних активів підприємства над його короткотерміновими зобов'язаннями.

У процесі роботи додаткова потреба в оборотних засобах покривається, як правило, за рахунок власних фінансових ресурсів підприємства, основним з яких є прибуток.

Велике значення в джерелах формування оборотних засобів підприємства відіграють прирівняні до власних фінансових коштів, до яких належать стійкі пасиви.

Ефективність використання оборотних коштів характеризується системою економічних показників, перш за все оборотністю оборотних коштів. Під оборотністю оборотних коштів розуміється тривалість одного повного кругообігу засобів з моменту перетворення оборотних коштів в грошовій формі у виробничі запаси і до виходу готової продукції і її реалізації. Кругообіг засобів завершується зарахуванням виторгу на рахунок підприємства.

Скорочення часу перебування оборотних коштів в незавершеному виробництві досягається шляхом вдосконалення організації виробництва, поліпшення вживаної техніки і технології, вдосконалення використання основних фондів, перш за все їх активної частини, економії по всіх стадіях руху оборотних коштів.

У сфері обігу оборотні кошти не беруть участь в створенні нового продукту, а лише забезпечують його доведення до споживача. Зайве відвернення засобів в сферу обігу – негативне явище. Найважливішими передумовами скорочення вкладень оборотних коштів в сферу обігу є раціональна організація збуту готовій продукції, застосування прогресивних форм розрахунків, своєчасне оформлення документації і прискорення її руху, дотримання договірної і платіжної дисципліни.

Прискорення обороту оборотних коштів дозволяє вивільнити значні суми і таким чином збільшити обсяг виробництва без додаткових фінансових ресурсів, а засоби, що вивільняються, використовувати відповідно до потреб підприємства [2].

На стадії незавершеного виробництва прискорення оборотності оборотних активів досягається такими заходами:

– прискорення науково-технічного прогресу (упровадження прогресивної техніки і технології (особливо безвідхідної);

– розвиток стандартизації, уніфікації, типізації;

– удосконалювання форм організації промислового виробництва, застосування більш дешевих конструктивних матеріалів;

– удосконалювання системи економічного стимулювання, ощадливого використання сировинних і паливно-енергетичних ресурсів;

– збільшення питомої ваги продукції, що користується підвищеним попитом.

На стадії обігу серед заходів прискорення оборотності оборотних активів виділяються такі:

– наближення споживачів продукції до її виготовлювачів;

– удосконалювання системи розрахунків;

– збільшення обсягу реалізованої продукції унаслідок виконання замовлень по прямих зв'язках, дострокового випуску продукції, виготовлення продукції із зекономлених матеріалів;

– ретельний і своєчасний підбір продукції, що відвантажується, за партіями, асортиментом, транзитними нормами, відвантаженням в чіткій відповідності до укладених договорів [3].

Аналіз оборотних активів, як і аналіз в цілому, починається з планування, з огляду принципово невизначеного майбутнього, що вимагає виваженості при описі планів і визначенні показників. Чим більш всеохоплююча концепція аналізу, тим більша можливість відхилень. У той час як в управлінні технічними процесами показники можна визначити досить точно, управління повинне брати до уваги різні «перешкоди» всередині і за межами підприємства.

Висновки. Отже, для підприємств України є важливим виявлення нагальних проблем обліку, аналізу та контролю оборотних активів, що потребують системного вирішення, оскільки це сприятиме на перспективу формуванню достовірної, достатньо аналітичної інформації щодо оборотних активів для цілей управління.

Література

1. Іваненко В. М. Курс економічного аналізу: навч. посіб. – 4-те вил., випр.і доп. – К.: Знання, 2004. – 190 с.

2. Кузнєцов Р. С. Заходи та напрямки підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства / Т. В. Кореніцина. – 2012.

3. Володькіна М. В. Економіка промислового підприємства: навч.посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 196 с.

Наукове (електронне) видання

Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика

Збірник наукових праць молодих вчених та студентів

Том 2

Відповідальні за випуск
Хрущ Н. А., Доценко І. О.

Відповідальність за достовірність поданих матеріалів несуть автори публікацій.

Матеріали конференції розміщенні на сайті кафедри фінансів, банківської справи та страхування Хмельницького національного університету за адресою: http://www.fbs.km.ua.